[47.] handelskammare, hvilka framställningar öfverlämnades till förutnämnda myndigheter.

I den af Stockholms handels- och sjöfartsnämnd gjorda underdåniga framställningen anföres följande.

Med åberopande af den nämnden enligt nådig instruktion den 8 februari 1901 tillkommande skyldighet att ägna uppmärksamhet åt frågor, som hade sammanhang med stadens handel och sjöfart, och göra de framställningar, som kunde däraf föranledas, vågade nämnden inför Eders Kungl. Maj:t uttala de allvarliga farhågor, hvilka af i det följande omförmälda förhållanden med afseende å segelleden förbi Oscar-Fredriksborgs fästning framkallats inom vida kretsar af hufvudstadens näringsidkare.

Gång efter annan hade inträffat, att fartyg, destinerade till Stockholm, på grund af farledens alltför ringa djup och bredd icke kunnat passera förbi Oscar-Fredriksborg, utan nödgats med stora kostnader lossa en del af innehafvande last i pråmar ute å Trälhafvet. Såsom exempel från senaste tider åberopades norska ångfartygen Lövstakken och Norge samt österrikiska ångfartyget Teresa. Enligt de uppgifter, nämnden inhämtat, låg af dessa ångare, hvilka samtliga hade en nettodräktighet af 2 à 3,000 registerton, vid ifrågavarande tillfällen Lövstakken 7,3 meter djupt, Norge 7,2 meter och Teresa 7,1 meter. Ingen af dessa ångare syntes, med hänsyn tagen till de nu för tiden alltmera brukliga typerna för handelsfartyg, kunna betecknas såsom ovanligt stor eller djupgående; men det oaktadt kunde icke någon af dem passera farleden förbi fästningen.

Enligt de af sjökarteverket utarbetade sjökorten skulle denna farled hafva ett djup af 7,7 meter. Men de anförda exemplen visade, att farleden icke kunnat passeras af fartyg med mindre djupgående. Under förutsättning att farleden verkligen hölle det djup, som sjökorten utvisade, kunde den således ändock icke anses uppfylla de anspråk, som ställdes af den moderna sjöfarten.

Tendensen inom nyare tiders skeppsbyggeri vore att gifva fartygen största möjliga tonnage och sålunda i möjligaste mån förstora deras lastutrymme, påkallande större såväl djup som bottenbredd i farleden.

Då vid föregående tillfällen fråga förevarit om försvarsförsänkningar i de till hufvudstaden förande segelleder, hade man städse utgått från den förutsättningen, att åtminstone vägen förbi Oscar-Fredriksborg skulle fortfarande kunna lämna fri passage åt alla både större och mindre fartyg. Nu visade det sig emellertid, att, medan öfriga farleder till hufvudstaden blifvit gjorda alldeles oanvändbara för större

fartyg, så kunde icke ens vägen förbi fästningen utan stor fara begagnas af moderna fartyg. [47.]

Hvad ett sådant förhållande innebure i första rummet för hufvudstadens sjöfart, handel och industri, men därjämte äfven för en stor del af vårt land, läte lätt tänka sig.

Hufvudstadens egen handelsflotta omfattade redan fartyg med sådant djupgående, som gjorde passerandet af Oscar-Fredriksborg möjligt endast under särdeles högt vattenstånd och i öfrigt gynnsamma omständigheter. Med den rådande tendensen inom skeppsbyggeriet torde man ej kunna vänta annat, än att detta komme att blifva förhållandet med allt flera af våra fartyg. Då man besinnade sjöfartens betydelse för vårt näringslif och de ogynnsamma förhållanden, under hvilka den arbetade, måste det förefalla högst betänkligt, om denna närings läge skulle ytterligare försämras därigenom, att navigationen i ett af våra viktigaste farvatten gjordes ännu svårare, än som betingades af de naturliga förhållandena.

Tillsåge man vidare, hvilka följder det öfverklagade missförhållandet i afseende på inloppet till Stockholm innebure för handel och industri, så skulle man snart finna, att dessa följder sträckte sig vida utöfver själfva hufvudstaden. Den betydande varuförsel, som ägde rum mellan Stockholm och öfriga delar af landet, ådagalade hufvudstadens stora betydelse för hela landets näringslif. Hvarje omständighet, som försvårade och fördyrade denna varuomsättning, gjorde sig i motsvarande grad kännbar äfven i de delar af landet, som med hufvudstaden stode i någon lifligare förbindelse. Detta gällde icke blott införsel af utländska varor utan äfven export af svenska varor. I sistnämnda afseende förtjänade särskildt att nämnas den export af järnmalm öfver Stockholm via Värtahamnen, som nu tagit sin början. Då malmtransport numera betingade fartyg af mycket stort tontal, låge den faran nära, att olägenheterna af bristande djup och bredd i farleden vid Oscar-Fredriksborg skulle komma att synnerligen menligt inverka på utgången af detta företag.

Om det sålunda finge anses ådagalagdt, att det för alla af sjökommunikationerna beroende näringar vore af utomordentlig vikt, att inloppet till hufvudstaden icke stängdes för fartyg af moderna dimensioner, så vore det enligt nämndens öfvertygelse icke mindre viktigt, att vederbörande trafikanter erhölle fullt tillförlitlig kännedom om farledens djup och bredd, så att de kunde på förhand med säkerhet beräkna, huruvida Stockholm skulle kunna anlöpas eller icke.

På grund af det anförda anhöll nämnden, att Eders Kungl. Maj:t

[47.] täcktes dels föranstalta, att farleden i sundet vid Oscar-Fredriksborg blefve upprensad till och bibehållen vid det djup och den bredd, att fartyg af numera brukliga dimensioner kunde med full trygghet passera därigenom, dels ock vidtaga åtgärder, för att farledens faktiska djup och bottenbredd blefve till allmänhetens efterrättelse på lämpligt sätt kungjorda.

I de af firmorna Bröderna Ameln och Emil R. Boman samt af Stockholms köpmannaförenings handelskammare gjorda framställningarna hemställes, att segelrännan måtte erhålla ett djup af minst 10 meter vid lägsta vattenstånd samt en bottenbredd af minst 50 meter.

Marinförvaltningen, lotsstyrelsen och chefen för fortifikationen afgåfvo underdånigt utlåtande i ärendet den 22 augusti 1902 och erinrade därvid till en början, dels att det djup och den bredd — inalles 320 fots bredd, däraf 26 fots djup å 76 fots bredd och 16 fots djup å den öfriga delen, allt vid medelvattenstånd — som för segelrännan i Oxdjupet bestämdes genom nådigt bref den 31 januari 1876, sedan dess utgjort de officiellt gällande afmätningarna å nämnda ränna, dels ock att 1902 års vår ett ovanligt lågt vattenstånd, vid vissa tillfällen mer än 1 meter under medelvattenståndet, varit rådande i sundet.

De kompletteringsarbeten å Oxdjupsförsänkningen, hvartill medel anvisades genom nådigt bref den 20 april 1897 och hvilka arbeten under detta och följande år utfördes, — anförde nämnda myndigheter vidare — afsåge endast att genom sidosluttningarnas påfyllande återställa försänkningens krönbredd till den år 1876 fastställda, eller till omkring 20 fot, samt inskränkte sig till de delar af försänkningen, som låge mellan segelrännan och stränderna.

Några väsentliga rubbningar i de nyss angifna måtten för segelrännans bredd och djup hade sedermera icke ägt rum. Endast en mindre upprensning med hjälp af dykare hade under maj och juni 1900 utförts för att fullt reglera segelrännans profil till de bestämda afmätningarna.

Det af Stockholms handels- och sjöfartsnämnd gjorda yrkandet, att farleden i sundet vid Oscar-Fredriksborg måtte upprensas till och bibehållas vid det djup och den bredd, att fartyg af numera brukliga dimensioner kunde med full trygghet passera därigenom, vore utan tvifvel berättigadt. Det djup i segelrännan — 10 meter på 50 meters bredd — som för tillgodoseende af handelssjöfartens behof påyrkades i ofvan omnämnda skrifvelser från firmorna Bröderna Ameln och Emil R. Boman samt från Stockholms köpmannaförenings handelskammare, syntes myndigheterna från försvarssynpunkt icke innebära någon fara,

sedan öfriga försvarsanstalter vid sundet, hvilka afsåge att hindra fientliga fartygs genomträngande, nu hunnit i det närmaste fullbordas. [47.]

Genom en af chefen för fortifikationen verkställd utredning hade det visat sig, att en upprensning af försänkningen i Oxdjupet till det föreslagna djupet af 10 meter på 50 meters bottenbredd i den djupare segelrännan skulle kräfva en kostnad af 80,000 kronor, hvartill komme 6,000 kronor för 2 fyrkurar af järn med lysapparater och inventarier, eller tillsammans 86,000 kronor.

I sammanhang härmed borde emellertid äfven framhållas det betydande tillskott i trygghet mot fientliga fartygs genomträngningsförsök, som skulle kunna vinnas genom anläggning vid sundets smalaste del af ett fast undervattenstorpedbatteri. Redan 1879 års kommitté för behandling af vissa frågor rörande försvaret af inloppen till Stockholm visste att uppskatta det kraftiga hjälpmedel för sundets försvar, som ett dylikt batteri skulle utgöra, och upptog därför frågan om anläggande af ett sådant vid Oxdjupet samt lät uppgöra förslag härtill. Detta kom emellertid ej att ingå i den föreslagna planen för befästningsanordningarna; men då det nu vore fråga om att gifva segelrännan i Oxdjupet så stort djup och sådan bredd, att äfven de största krigsfartyg kunde begagna densamma, och då konstruktionen af fasta torpedbatterier under senare tid gått betydligt framåt, ansåge sig myndigheterna böra påpeka, hurusom ett sådant batteri vid Oxdjupet skulle bilda en ytterst värdefull länk i den kedja af försvarsanordningar, som från sjösidan spärrade tillträdet till Stockholm. Kostnaden för ett undervattenstorpedbatteri beräknades uppgå till omkring 325,000 kronor. Oaktadt kostnaden således vore jämförelsevis ringa i förhållande till det betydliga tillskott i försvarskraft, som ett torpedbatteri skulle medföra, ansåge sig myndigheterna emellertid ej böra uppställa anläggandet af ett dylikt batteri såsom villkor för Oxdjupsrännans ifrågasatta utvidgning.

På grund af det anförda ville myndigheterna såsom sin sammanstämmande åsikt framhålla, att från försvarssynpunkt något afgjordt hinder icke syntes möta för sådan ökning af segelrännans i Oxdjupet bredd och djup, att handelsfartyg af nu brukliga största dimensioner kunde trafikera densamma, samt att de härför erforderliga måtten syntes kunna bestämmas till 10 meters djup vid medelvattenstånd och 50 meters bottenbredd i den djupaste rännan.

Därjämte funne myndigheterna synnerligen önskvärdt, att i sammanhang med den ifrågasatta utvidgningen af segelrännan i Oxdjupet

[47.] erforderliga medel ansloges för anläggande vid Oscar-Fredriksborg af ett fast undervattenstorpedbatteri.

Sedermera infordrades i ärendet yttrande från cheferna för generalstaben och för flottans stab, hvilka i gemensamt underdånigt utlåtande af den 27 sistlidne oktober hufvudsakligen anförde följande.

Af de skäl, som framhållits i de till Eders Kungl. Maj:t ingifna framställningarna i ämnet, syntes krafvet på utvidgning af segelrännan i det s. k. Oxdjupet, så att fartyg af numera brukliga dimensioner måtte kunna med full trygghet passera genom densamma, vara ur synpunkten af handelssjöfartens intressen berättigadt och nödvändigt att tillgodose.

Ur försvarssynpunkt innebure emellertid en sådan utvidgning tvifvelsutan ett minskande af den trygghet, som segelrännans nuvarande dimensioner faktiskt skänkte.

Ett djup uti ifrågavarande segelränna af 7,2 meter måste ur försvarssynpunkt anses vara särdeles väl afpassadt. Det tilläte nämligen endast krigsfartyg af ungefär samma stridsvärde som våra egna pansarbåtar att passera, men afstängde däremot passagen för alla, som vore dem väsentligt öfverlägsna. Om alltså vid ett krigsutbrott det skulle genom öfverraskning lyckas fientliga fartyg att passera förbi fästningen Oscar-Fredriksborg och framtränga till Stockholm, så skulle detta i alla händelser ej kunna ske med fartyg, som i nämnvärd grad vore våra egna i Stockholm förlagda pansarbåtar öfverlägsna i stridsvärde.

Upptoges däremot rännan till större djup, ställde sig nyss påpekade förhållanden för oss vida ofördelaktigare. Ett djup af 10 meter vid medelvattenstånd och en bottenbredd af 50 meter tilläte Europas största och modernaste slagskepp att framgå genom segelrännan.

Den möjligheten skulle alltså ej vara utesluten, att genom öfverraskning slagskepp, i styrka betydligt öfverlägsna våra egna starkaste fartyg, skulle kunna bryta in genom rännan, oskadade gå fram till Stockholms redd och förstöra vår där förlagda flytande sjökrigsmateriel. Så länge segelrännan blott medgåfve passage för 7,2 meter djupgående fartyg, vore en så ödesdiger öfverraskning knappast tänkbar.

Om man därför i handelssjöfartens intresse ansåge sig böra afstå från den större trygghet, rännans nuvarande djup skänkte, syntes hänsynen till vårt försvar oundgängligen fordra, att man på annat sätt skaffade sig ersättning för det förlorade.

I första hand borde de nya möjligheter, som öppnades för en

fiende genom rännans upptagande till större djup och bredd, mötas med ett effektivare försvar af själfva rännan. [47.]

Marinförvaltningen, lotsstyrelsen och chefen för fortifikationen hade uti sitt gemensamma yttrande framhållit såsom synnerligen önskvärdt, att ett fast undervattenstorpedbatteri anlades vid Oscar-Fredriksborg. Cheferna för generalstaben och för flottans stab vore båda af den åsikten, att en sådan anläggning vore en nödvändig ersättning för den genom segelrännans utvidgning minskade tryggheten emot ett öfverraskande företag af öfverlägsna fientliga krigsfartyg.

Chefen för flottans stab ansåge dessutom, att den nya situation, som uppstode genom rännans upptagande, så att de största slagskepp kunde passera genom densamma, ur sjöförsvarets synpunkt kräfde försvarsanordningar utöfver själfva rännans passiva försvar.

På grund af det sålunda anförda uttala chefen för generalstaben och chefen för flottans stab såsom sin samstämmiga åsikt:

att de militära intressena ej böra afvisa den af handelssjöfartens målsmän begärda utvidgningen af segelrännan genom Oxdjupet;

att rännans dimensioner böra bestämmas till 10 meters djup under medelvattenstånd och 50 meters bottenbredd i den djupare rännan; samt

att i sammanhang med den ifrågasatta utvidgningen af nämnda segelränna medel böra anslås till anläggande vid Oscar-Fredriksborg af ett fast undervattenstorpedbatteri.

Med anledning af hvad sålunda i ärendet förekommit anmodade jag marinförvaltningen och chefen för fortifikationen att låta verkställa undersökningar för utrönande af lämpligaste platsen för det ifrågasatta batteriet samt därefter inkomma med fullständigt förslag jämte kostnadsberäkning för ett sådant batteri; och hafva marinförvaltningen och chefen för fortifikationen med ämbetsskrifvelse den 12 sistlidne december afgifvit det sålunda infordrade förslaget jämte kostnadsberäkning. Den sistnämnda slutar på en summa af 348,000 kronor.

Hvad i detta ärende förekommit synes mig hafva ådagalagt, å ena sidan, att handelssjöfartens kraf på en utvidgning af segelrännan vid Oscar-Fredriksborg till ett djup af 10 meter under medelvattenstånd på en bottenbredd af 50 meter är fullt befogadt och icke kan afvisas, samt, å andra sidan, att en sådan åtgärd icke kan ur försvarssynpunkt tillrådas under annan förutsättning, än att ett fast undervattenstorpedbatteri anlägges vid Oscar-Fredriksborg. Den kostnad, som föranledes af själfva upprensningen af segelrännan, synes lämpligen kunna bestridas från handels- och sjöfartsfonden; men för torpedbatteriets anordnande erfordras ett särskildt anslag under femte hufvudtiteln.

[48.] Mot det af marinförvaltningen och chefen för fortifikationen uppgjorda förslaget till torpedbatteri med åtföljande kostnadsförslag har jag icke funnit något att erinra och hemställer alltså i underdånighet, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen,

att för anläggande af ett fast undervattenstorpedbatteri vid Oscar-Fredriksborg bevilja ett anslag af 348,000 kronor och däraf anvisa på extra stat för år 1904 ett belopp af 174,000 kronor.

Handeln.

Påskyndande af sjömätningarna vid rikets kuster.

[48.] Påskyndande af sjömätningarna vid rikets kuster.

Under hänvisning till hvad jag i mitt anförande till statsrådsprotokollet öfver sjöförsvarsärenden den 11 januari 1902, bifogadt samma års statsverksproposition, anfört rörande behofvet af extra anslag under de närmaste åren till påskyndande af sjömätningarna vid rikets kuster, får jag i underdånighet hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen

att för påskyndande af sjömätningarna vid rikets kuster bevilja på extra stat för år 1904 ett anslag af 41,000 kronor.

Dyrtidstillägg.

Dyrtidstillägg åt vissa statens tjänstemän och betjänte.

[49.] Dyrtidstillägg åt vissa statens tjänstemän och betjänte.

Under åberopande af hvad chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet öfver finansärenden denna dag anfört i fråga om dyrtidstillägg för år 1903 åt vissa statens tjänstemän och betjänte får jag — med erinran att vid beräknande af beloppet utaf det under femte hufvudtiteln erforderliga anslag för ändamålet hänsyn tagits till de löneregleringar, som från och med innevarande års början trädt i kraft — i underdånighet hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen

att, till beredande, i enlighet med de i statsrådsprotokollet öfver finansärenden denna dag angifna grunder, af dyrtidstillägg för innevarande år åt en del tjänstemän och betjänte i sjöförsvarsdepartementets afdelning af Eders Kungl. Maj:ts kansli samt till sjöförsvarsdepartementet hörande ämbetsverk, kårer och stater, på extra stat för år 1904 anvisa såsom förslagsanslag ett belopp af 120,000 kronor. [49.]

Dyrtidstillägg åt tjänstemän och vaktmästare vid flottans pensionskassa.

Då det synes billigt, att, likasom för åren 1901 och 1902, tjänstemän och vaktmästare vid flottans pensionskassa för år 1903 komma i åtnjutande af dyrtidstillägg enligt samma grunder som statens tjänstemän och betjänte, hvilka dyrtidstillägg skola utgå af kassans medel, får jag — med afseende därå att de till kassans löntagare utgående löner icke få utan Riksdagens medgifvande höjas — i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen [50.]

Dyrtidstillägg åt tjänstemän och vaktmästare vid flottans pensionskassa.

att medgifva, att dyrtidstillägg, i enlighet med de i statsrådsprotokollet öfver finansärenden denna dag beträffande dyrtidstillägg för vissa statens tjänstemän och betjänte angifna grunder, må för år 1903 utgå till tjänstemän och vaktmästare vid flottans pensionskassa.

Hvad departementschefen sålunda i ofvanberörda hänseenden tillstyrkt och hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter, i nåder gilla och bifalla, med befallning att utdrag af detta protokoll skulle till finansdepartementet öfverlämnas för att tjäna till ledning vid författandet af Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof.

Ex protocollo:

R. Sundin.

Bil. n:r 1.

Stat

för flottans officerskår.

Antal.		Fast lön. Kr.	ö.
1	Flaggman	8,000	—
3	D:o	24,000	—
1	Kommendör	6,000	—
6	D:o	36,000	—
1	Kommendörkapten af 1:a graden	4,500	—
16	D:o af d:o	72,000	—
1	D:o af 2:a graden	4,000	—
14	D:o af d:o	56,000	—
1	Kapten af 1:a klassen	3,400	—
55	D:o af d:o	187,000	—
1	D:o af 2:a klassen	2,400	—
27	D:o af d:o	64,800	—
1	Löjtnant	1,500	—
73	D:o	109,500	—
1	Underlöjtnant	720	—
33	D:o	23,760	—
235	Kronor	603,580	—
	Tillkommer:		
	Årligt tillägg till fasta lönen åt innehafvare af chefsbefattningen i marinförvaltningen, chefsbefattningen i flottans stab eller stationsbefälhafvarebefattning, därest han icke uppbär flaggmans lön, med iakttagande, att, om två af nämnda befattningsinnehafvare icke uppbära dylik lön, tillägget skall tilldelas den, som är i sin befattning äldst.	2.000	—
	Summa kronor	605,580	—

Anmärkningar:

1:o. Dagaflöning à 7 kronor till flaggman, 6 kronor till kommendör, 5 kronor till kommendörkapten af 1:a eller 2:a graden, 4 kronor till kapten af 1:a eller 2:a klassen samt 3 kronor till löjtnant och underlöjtnant eller half dagaflöning efter hvartdera af förestående belopp tillkommer i den ordning, reglemente för flottan bestämmer.

2:o. Till officer, som icke åtnjuter fri bostad i kronans hus, utgår, i den ordning reglemente för flottan bestämmer, inkvarteringsbidrag med ett efter år räknadt belopp af:

flaggman	vid Karlskrona station	1,200	kronor;	vid Stockholms station	1,500	kronor.
kommendör	»	»	»	900	»	»	»	»	1,200	»
kommendörkapten..	»	»	»	600	»	»	»	»	1,000	»
kapten	»	»	»	400	»	«	»	»	500	»
löjtnant och underlöjtnant	»	»	»	300	»	»	»	»	400	»

3:o. Då befälhafvande amirals- och stationsbefälhafvareämbetena i Karlskrona innehafvas af en och samma person, åtnjuter innehafvaren ett särskildt arfvode af 3,000 kronor om året.

Bil. n:r 2.

Stat

för flottans underofficerskår.

Antal.		Fast lön. Kr.	ö.	Beklädnadsersättning. Kr.	ö.	Summa. Kr.	ö.
1	Flaggunderofficer (styrman, konstapel eller skeppare)	900	—	200	—	1,100	—
86	D:o d:o	77,400	—	17,200	—	94,600	—
1	D:o (maskinist)	1,140	—	200	—	1,340	—
52	D:o d:o	59,280	—	10,400	—	69,680	—
1	D:o (rustmästare, torpedmästare eller kvartersman)	900	—	200	—	1,100	—
7	D:o d:o	6,300	—	1,400	—	7,700	—
1	Underofficer af 2:a graden (styrman, konstapel eller skeppare)	900	—	200	—	1,100	—
174	D:o d:o	156,600	—	34,800	—	191,400	—
1	D:o (maskinist)	900	—	200	—	1,100	—
106	D:o d:o	95,400	—	21,200	—	116,600	—
1	D:o (rustmästare, torpedmästare eller kvartersman)	900	—	200	—	1,100	—
14	D:o d:o	12,600	—	2,800	—	15,400	—
445	Summa kronor	413,220	—	89,000	—	502,220	—

Anmärkningar:

1:o. Dagaflöning å 2 kronor till flaggunderofficer (maskinist), 1 krona 65 öre till flaggunderofficer (styrman, konstapel, skeppare, rustmästare, torpedmästare eller kvartersman) och underofficer af 2:a graden (maskinist) samt 1 krona till underofficer af 2:a graden (styrman, konstapel, skeppare, rustmästare, torpedmästare eller kvartersman) eller half dagaflöning efter hvartdera af förestående belopp tillkommer i den ordning, reglemente för flottan bestämmer.

2:o. Till underofficer, som icke åtnjuter fri bostad i kronans hus, utgår, i den ordning reglemente för flottan bestämmer, inkvarteringsbidrag med ett efter år räknadt belopp af:

flaggunderofficer ..... vid Karlskrona station 240 kronor; vid Stockholms station 300 kronor.
underofficer af 2:a graden » » » 180 » » » » 240 »

Bil. n:r 3.

Stat

för flottans sjömanskår.

Antal.		Kr.	ö.	Kr.	ö.
1	1:a lönegrad {12 månaders månadslön à 30 kr. / dagaflöning à 80 öre i 365 dagar}	652	—		
454	D:o d:o	296,008	—		
1	2:a lönegrad {12 månaders månadslön à 20 kr. / dagaflöning à 50 öre i 365 dagar}	422	50		
1,199	D:o d:o	506,577	50		
1	3:e lönegrad {12 månaders månadslön à 12 kr. / dagaflöning à 40 öre i 365 dagar}	290	—		
664	D:o d:o	192,560	—		
1	3:e lönegrad {6 månaders månadslön à 12 kr. / dagaflöning à 40 öre i 184 dagar} och 4:e lönegrad {6 månaders månadslön à 6,50 kr. / dagaflöning à 30 öre i 181 dagar}	238	90		
499	D:o d:o	119,211	10		
1	4:e lönegrad {12 månaders månadslön à 6,50 kr. / dagaflöning à 30 öre i 365 dagar}	187	50		
499	D:o d:o	93,562	50		
3,320		1,209,710	—		
	Afgår dagaflöning under tjänstgöring å varfvet, förslagsvis...	30,000	—	1,179,710	—
	Lega à 50 kr., förslagsvis för 600 man			30,000	—
	Rekryteringskostnader à 40 kr., däraf högst 30 kr. till värfvaren, förslagsvis för 600 man			24,000	—
	Arfvode för 100 kompanikorpraler à 5 kr. i månaden			6,000	—
	Uppmuntringspenningar, förslagsvis			50,000	—
	Inkvarteringsbidrag, förslagsvis			153,882	—
	Summa kronor	—	—	1,443,592	—

Anmärkningar:

1:o. Skulle det sålunda bestämda antalet i någon af de tre högre lönegraderna icke finnas fulltaligt, må de löner, som i följd däraf sakna innehafvare, till så stor del, som erfordras, användas till

aflöning åt manskap i lägre lönegrad samt till bestridande af lega och rekryteringskostnader, om rekryteringen skulle behöfva omfatta flera än det förslagsvis upptagna antalet af 600 man.

2:o. Uppmuntringspenningar utgå under tjänstgöring i land till manskap, som tillhöra 1:a, 2:a eller 3:e uppmuntringsklassen med respektive 15, 10 och 5 öre om dagen, enligt de för dagaflönings åtnjutande gällande grunder.

3:o. Af det manskap, som erhållit vederbörligt tillstånd att bo utom kasern, äga högst 1,655 man under tjänstgöring i land och den, som är gift eller är änkling med minderårigt barn, äfven under annan tjänstgöring att åtnjuta inkvarteringsbidrag till ett månatligt belopp för underofficerskorpral vid Karlskrona station af 10 kronor och vid Stockholms station af 15 kronor samt för gemenskap vid den förra stationen af 5 kronor och vid den senare af 10 kronor.

Bil. n:r 4.

Stat

å dagaflöning för officerare och underofficerare vid flottan.

		Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.
	Officerskåren.						
4	Flaggmän ..... dagaflöning å 7 kr. i 365 dagar	10,220	—				
7	Kommendörer ..... » » 6 » » »	15,330	—				
32	Kommendörkaptener .... » » 5 » » »	58,400	—				
84	Kaptener ..... » » 4 » » »	122,640	—				
108	Löjtnanter och underlöjtnanter ..... » » 3 » » »	118,260	—				
235				324,850	—		
	Afgår förslagsvis:						
	Dagaflöning under tjänstgöring på varfvet och i sjökarteverket	—	—	25,000	—	299,850	—
	Underofficerskåren.						
87	Flaggunderofficerare (styrmän, konstaplar eller skeppare) dagaflöning å 1 kr. 65 öre i 365 dagar	52,395	75				
53	Flaggunderofficerare (maskinister) dagaflöning å 2 kr. i 365 dagar	38,690	—				
8	Flaggunderofficerare (rustmästare, torpedmästare eller kvartersmän) dagaflöning å 1 kr. 65 öre i 365 dagar ...	4,818	—				
175	Underofficerare af 2:a graden (styrmän, konstaplar eller skeppare) dagaflöning å 1 kr. i 365 dagar	63,875	—				
107	Underofficerare af 2:a graden (maskinister) dagaflöning å 1 kr. 65 öre i 365 dagar	64,440	75				
15	Underofficerare af 2:a graden (rustmästare, torpedmästare eller kvartersmän) dagaflöning å 1 kr. i 365 dagar....	5,475	—				
445				229,694	50		
	Transport	—	—	229.694	50	299,850	—

	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.
Transport	—	—	229,694	50	299,850	—
Afgår förslagsvis:						
Dagaflöning under tjänstgöring å varfvet:						
för 53 Flaggunderofficerare (maskinister) dagaflöning å 2 kr. i 225 dagar	23,850	—				
» 8 Flaggunderofficerare (rustmästare, torpedmästare eller kvartersmän) dagaflöning å 1 kr. 65 öre i 225 dagar..	2,970	—				
» 107 Underofficerare af 2:a graden (maskinister) dagaflöning å 1 kr. 65 öre i 225 dagar	39,723	75				
» 15 Underofficerare af 2:a graden (rustmästare, torpedmästare eller kvartersmän) dagaflöning å 1 kr. i 225 dagar	3,375	—				
» Underofficerare af öfriga stater	9,000	—	78,918	75	150,775	75
Summa kronor	—	—	—	—	450,625	75

Tabell, utvisande dels 1902 befintligt antal tjänstemän vid flottans civilstat, antal sådana tjänstemän, dels ock af kommittén såsom från sistnämnda förslag till dessa tjänstemäns placering

Finnas 1902.						Befattningar.	Myndigheterna föreslå från 1904											
							för fredstjänst.						vid mobilisering.					
Karlskrona.		Stockholm.		Tillsammans.			Karlskrona.		Stockholm.		Tillsammans.		Karlskrona.		Stockholm.		Tillsammans.	
Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.		Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.
						Tjänstgöring å flottans stationer.												
						Stationsbefälhafvarens kansli.												
1	—	1	—	2	—	Sekreterare	1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—
—	—	—	—	—	—	Registrator	1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—
1	—	1	—	2	—	Kammarskrifvare	2	—	1	—	3	—	2	—	1	—	3	—
—	—	—	—	—	—	E. o. kammarskrifvare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	1	—	2	—	Vaktmästare	1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—
						Varfschefens kansli.												
1	—	1	—	2	—	Sekreterare	1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—
—	—	—	—	—	—	Registrator	1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—
1	—	—	—	1	—	Kammarskrifvare	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—
—	—	—	—	—	—	E. o. kammarskrifvare	—	1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2
1	—	1	—	2	—	Vaktmästare	1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—
						Räkenskapskontoret.												
1	—	1	—	2	—	Kamrerare	1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—
2	—	1	—	3	—	Kammarförvandter	3	—	1	—	4	—	3	—	1	—	4	—
2	—	1	—	3	—	Revisorer	3	—	2	—	5	—	3	—	2	—	5	—
2	—	1	—	3	—	Regementsskrifvare	3	—	1	—	4	—	3	—	1	—	4	—
1	—	1	—	2	—	Bokhållare	1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—
5	—	2	—	7	—	Kammarskrifvare	9	—	4	—	13	—	9	—	4	—	13	—
—	—	—	—	—	—	E. o. kammarskrifvare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	—	—	—	2	—	Vaktmästare	2	—	1	—	3	—	2	—	1	—	3	—
21	—	12	—	33	—	Transport	31	*a)*	18	*a)*	49	*a)*	31	*a)*	18	*a)*	49	*a)*

a) Erforderligt antal.

dels af stationsmyndigheter samt chefen för flottans stab från 1904 föreslaget år behöfligt ansedt antal tjänstemän för marinintendenturen jämte inom marinintendenturkårens grader.

Kommittén anser behöfligt												Kommitténs förslag till tjänstemännens placering inom marinintendenturkårens grader																	
för fredstjänst.						vid mobilisering.						för fredstjänst.										vid mobilisering.					
Karlskrona.		Stockholm.		Tillsammans.		Karlskrona.		Stockholm.		Tillsammans.		Marinöfverintendent.	Marinintendenter af 1:a graden.	Förste marinintendenter eller marinintendenter af 2:a graden.	Marinintendenter.	Förste marinintendenter eller marinintendenter af 2:a graden.	Marinunderintendenter.	Jurister.	Väblar och vaktmästare.	Summa ordinarie.	Summa ej ordinarie.	Marinöfverintendent.	Förste marinintendenter, marinintendenter eller marinunderintendenter.	Jurister.	Väblar och vaktmästare.	Summa ordinarie.	Summa ej ordinarie.
Ordinarie.	Ej ordinarie.	Ordinarie.	Ej ordinarie.	Ordinarie.	Ej ordinarie.	Ordinarie.	Ej ordinarie.	Ordinarie.	Ej ordinarie.	Ordinarie.	Ej ordinarie.																
1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—	—					
1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	4	—	—	4	3
1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—					
—	1	—	—	—	1	—	2	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—					
1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	2	2	—
1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—	—					
1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	4	—	—	4	3
1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—					
—	1	—	—	—	1	—	2	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—					
1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	2	2	—
1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—	—					
3	—	1	—	4	—	3	—	1	—	4	—	—	—	—	4	—	—	—	—	4	—	—					
3	—	2	—	5	—	3	—	2	—	5	—	—	—	—	5	—	—	—	—	5	—	—	23	—	—	23	15
3	—	1	—	4	—	3	—	1	—	4	—	—	—	—	4	—	—	—	—	4	—	—					
1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—					
9	—	5	—	14	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	14	—	—	14	—	—					
—	3	—	4	—	7	3	9	2	6	5	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—					
2	—	1	—	3	—	2	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	—	—	—	—	3	3	—
30	5	20	4	50	9	22	13	16	8	38	21	—	2	4	19	—	18	—	7	50	9	—	31	—	7	38	21

Finnas 1902.						Befattningar.	Myndigheterna föreslå från 1904											
							för fredstjänst.						vid mobilisering.					
Karlskrona.		Stockholm.		Tillsammans.			Karlskrona.		Stockholm.		Tillsammans.		Karlskrona.		Stockholm.		Tillsammans.	
Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.		Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.
21	—	12	—	33	—	Transport	31	*a)*	18	*a)*	49	*a)*	31	*a)*	18	*a)*	49	*a)*
						Kassan.												
1	—	1	—	2	—	Kassör	1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—
—	—	—	—	—	—	Kammarskrifvare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	E. o. kammarskrifvare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
						Förvaltningsdirektionen.												
1	—	1	—	2	—	Intendent	1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—
1	—	—	—	1	—	Kammarskrifvare	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—
—	—	—	—	—	—	E. o. kammarskrifvare	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1
						Proviantförrådet.												
1	—	—	—	1	—	Proviantmästare	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—
—	—	—	—	—	—	Kammarskrifvare	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—
—	—	—	—	—	—	E. o. kammarskrifvare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
						Beklädnadsförrådet.												
1	—	1	—	2	—	Beklädnadsförvaltare	1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—
—	—	—	—	—	—	Kammarskrifvare	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—
—	—	—	—	—	—	E. o. kammarskrifvare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
						Sjukhuset.												
1	—	—	—	1	—	Sjukhusförvaltare	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—
—	—	—	—	—	—	E. o. kammarskrifvare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
						Inventarieförrådet.												
1	—	1	—	2	—	Inventarieförvaltare	1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—
1	—	—	—	1	—	Kammarskrifvare	1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—
—	—	—	—	—	—	E. o. kammarskrifvare	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2
29	—	16	—	45	—	Transport	41	*a)*	23	*a)*	64	*a)*	41	*a)*	23	*a)*	64	*a)*

a) Erforderligt antal.

Kommittén anser behöfligt												Kommitténs förslag till tjänstemännens placering inom marinintendenturkårens grader																
för fredstjänst.						vid mobilisering.						för fredstjänst.									vid mobilisering.							
Karlskrona.		Stockholm.		Tillsammans.		Karlskrona.		Stockholm.		Tillsammans.		Marinöfverintendent.	Förste marinintendenter eller marinintendenter af 1:a graden.	Förste marinintendenter eller marinintendenter af 2:a graden.	Marinintendenter.	Marin-underintendenter.	Juristor.	Väblar och vaktmästare.	Summa ordinarie.	Summa ej ordinarie.	Marinöfverintendent.	Förste marininten-denter, marininten-denter eller marin-underintendenter.	Juristor.	Väblar och vaktmästare.	Summa ordinarie.	Summa ej ordinarie.	
Ordinarie.	Ej ordinarie.	Ordinarie.	Ej ordinarie.	Ordinarie.	Ej ordinarie.	Ordinarie.	Ej ordinarie.	Ordinarie.	Ej ordinarie.	Ordinarie.	Ej ordinarie.																	
30	5	20	4	50	9	22	13	16	8	38	21	—	2	4	19	—	18	—	7	50	9	—	31	—	7	38	21	
1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	2	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—	—	1	1	—	—	—	—	—	2	—	—						
1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	3	—	—	3	2	
—	—	—	1	—	1	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—						
1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—						
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	
—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—						
1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—						
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	2	
—	1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—						
1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—						
—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	
1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—						
1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	4	—	—	4	2	
—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—						
38	7	25	6	63	13	30	19	21	10	51	29	—	3	5	27	—	21	—	7	63	13	—	44	—	7	51	29	

Finnas 1902.						Befattningar.	Myndigheterna föreslå från 1904											
							för fredstjänst.						vid mobilisering.					
Karlskrona.		Stockholm.		Tillsammans.			Karlskrona.		Stockholm.		Tillsammans.		Karlskrona.		Stockholm.		Tillsammans.	
Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.		Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.
29	—	16	—	45	—	Transport	41	*a)*	23	*a)*	64	*a)*	41	*a)*	23	*a)*	64	*a)*
						Materialförrådet.												
1	—	1	—	2	—	Materialförvaltare	1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—
2	—	1	—	3	—	Kammarskrifvare	1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—
—	—	—	—	—	—	E. o. kammarskrifvare	—	1	—	—	—	1	—	2	—	1	—	3
						Ammunitionsförrådet.												
—	—	—	—	—	—	Ammunitionsförvaltare	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—
—	—	—	—	—	—	Kammarskrifvare	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—
—	—	—	—	—	—	E o. kammarskrifvare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	—	—	1	—	*Advokatfiskal*	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—
1	—	1	—	2	—	*Auditörer*	1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—
—	—	—	—	—	—	*Vice auditörer*	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—
1	—	1	—	2	—	*Väblar*	1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—
35	13	20	13	55	26													
						Tjänstgöring å fartyg, minpositioner och befästningar.												
						Kustflottan.												
—	—	—	—	—	—	Stabssekreterare	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	}
—	—	—	—	—	—	Stabsintendent	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
—	—	—	—	—	—	Stabsauditör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
—	—	—	—	—	—	Fartygsintendenter för pansarbåtar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	
—	—	—	—	—	—	D:o för transportfartyg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	} *b)*
						Stockholms eskadern.												
—	—	—	—	—	—	Stabsintendent	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
—	—	—	—	—	—	Fartygsintendent för transportfartyg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	}
35	13	20	13	55	26	Transport	49	*a)*	27	*a)*	76	*a)*	49	*a)*	27	*a)*	93	*a)*

a) Erforderligt antal.
b) Icke uttryckligen föreslagna att vara ordinarie tjänstemän.

Kommittén anser behöfligt												Kommitténs förslag till tjänstemännens placering inom marinintendenturkårens grader																	
för fredstjänst.						vid mobilisering.						för fredstjänst.										vid mobilisering.					
Karlskrona.		Stockholm.		Tillsammans.		Karlskrona.		Stockholm.		Tillsammans.		Marinöfverintendent.	Förste marinintendenter eller marinintendenter af 1:a graden.	Förste marinintendenter eller marinintendenter.	Marinintendenter.	Marinintendenter af 2:a graden.	Marinunderintendenter.	Jurister.	Väblar och vaktmästare.	Summa ordinarie.	Summa ej ordinarie.	Marinöfverintendent.	Förste marinintendenter, marinintendenter eller marinunderintendenter.	Jurister.	Väblar och vaktmästare.	Summa ordinarie.	Summa ej ordinarie.
Ordinarie.	Ej ordinarie.	Ordinarie.	Ej ordinarie.	Ordinarie.	Ej ordinarie.	Ordinarie.	Ej ordinarie.	Ordinarie.	Ej ordinarie.	Ordinarie.	Ej ordinarie.																
38	7	25	6	63	13	30	19	21	10	51	29	—	3	5	27	—	21	—	7	63	13	—	44	—	7	51	29
1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—					
1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	4	—	—	4	3
—	1	—	1	—	2	—	2	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—					
1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1
—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—					
1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—
1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	3	—	3	1
1	—	1	—	2	—	1	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—				
1	—	1	—	2	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	—	2	2	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—	10	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
45	9	30	7	75	16	37	22	25	12	76	37	—	3	5	30	—	23	5	9	75	16	—	62	5	9	76	37

Finnas 1902.						Befattningar.	Myndigheterna föreslå från 1904											
							för fredstjänst.						vid mobilisering.					
Karlskrona.		Stockholm.		Tillsammans.			Karlskrona.		Stockholm.		Tillsammans.		Karlskrona.		Stockholm.		Tillsammans.	
Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.		Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.	Ordinarie.	Extra ordinarie.
35	13	20	13	55	26	Transport	49	*a*)	27	*a*)	76	*a*)	49	*a*)	27	*a*)	93	*a*)
						Karlskrona eskadern.												
—	—	—	—	—	—	Stabsintendent	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	*b*)
						Permanenta minpositioner.												
—	—	—	—	—	—	Fartygsintendent å logementsfartyg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	*b*)
						Vaxholms och Oscar-Fredriksborgs fästning.												
—	—	—	—	—	—	Fästnings- eller regementsintendent	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	*b*)
						För öfningsfartyg (hela året erforderligt antal).												
—	—	—	—	—	—	Fartygsintendenter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
						Tjänstgöring i marinöfverintendentsexpeditionen.												
—	—	—	—	—	—	Marinöfverintendent	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	Marinintendent	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	**Ersättningspersonal**	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	13	20	13	55	26	Summa	49	*a*)	27	*a*)	76	*a*)	49	*a*)	27	*a*)	97	*a*)

a) Erforderligt antal.
b) Icke uttryckligen föreslagna att vara ordinarie tjänstemän.

Kommittén anser behöfligt												Kommitténs förslag till tjänstemännens placering inom marinintendenturkårens grader																	
för fredstjänst.						vid mobilisering.						för fredstjänst.										vid mobilisering.					
Karlskrona.		Stockholm.		Tillsammans.		Karlskrona.		Stockholm.		Tillsammans.		Marinöfverintendent.	Förste marinintendenter eller marinintendenter af 1:a graden.	Förste marinintendenter eller marinintendenter.	Marinintendenter.	Marinintendenter af 2:a graden.	Marinunderintendenter.	Juristers.	Väblar och vaktmästare.	Summa ordinarie.	Summa ej ordinarie.	Marinöfverintendent.	Förste marinintendenter, marinintendenter eller marinunderintendenter.	Juristers.	Väblar och vaktmästare.	Summa ordinarie.	Summa ej ordinarie.
Ordinarie.	Ej ordinarie.	Ordinarie.	Ej ordinarie.	Ordinarie.	Ej ordinarie.	Ordinarie.	Ej ordinarie.	Ordinarie.	Ej ordinarie.	Ordinarie.	Ej ordinarie.																
45	9	30	7	75	16	37	22	25	12	76	37	—	3	5	30	—	23	5	9	75	16	—	62	5	9	76	37
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—
—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—
—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—
—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
45	9	32	7	82	16	37	22	27	12	82	42	1	3	5	30	6	23	5	9	82	16	1	67	5	9	82	42

Bil. n:r 6.

Stat

för flottans marinintendenturkår.

Antal.		Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
1	Marinöfverintendent och chef: arfvode	—	—	1,000	—
1	Förste marinintendent: lön	4,000	—		
	dagaflöning à 5 kronor	1,825	—	5,825	—
4	Förste marinintendenter	—	—	23,300	—
1	Marinintendent af 1:a graden, 1:a löneklassen: lön	3,400	—		
	dagaflöning à 4 kronor	1,460	—	4,860	—
11	Marinintendenter af 1:a graden, 1:a löneklassen	—	—	53,460	—
1	Marinintendent af 1:a graden, 2:a löneklassen: lön	2,400	—		
	dagaflöning à 4 kronor	1,460	—	3,860	—
5	Marinintendenter af 1:a graden, 2:a löneklassen	—	—	19,300	—
1	Marinintendent af 2:a graden: lön	1,500	—		
	dagaflöning à 3 kronor	1,095	—	2,595	—
21	Marinintendenter af 2:a graden	—	—	54,495	—
1	Marinunderintendent: lön	720	—		
	dagaflöning à 3 kronor	1,095	—	1,815	—
21	Marinunderintendenter	—	—	38,115	—
68					
1	Auditör vid Karlskrona station: lön	3,000	—		
	tjänstgöringspenningar	1,000	—	4,000	—
1	Auditör vid Stockholms station: arfvode	1,800	—		
	tjänstgöringspenningar	700	—	2,500	—
	Advokatfiskal vid Karlskrona station: arfvode	1,800	—		
1	tjänstgöringspenningar	700	—	2,500	—
3	Transport	—	—	217,625	—

Antal.		Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
	Transport	—	—	217,625	—
1	Väbel vid Karlskrona station:				
	lön	600	—		
	dagaflöning à 1,65 kronor	602	25	1,202	25
1	Väbel vid Stockholms station	—	—	1,202	25
2					
1	Vaktmästare vid Karlskrona station:				
	lön	500			
	dagaflöning à 1 krona	365	—	865	—
6	Vaktmästare, däraf 3 vid Karlskrona och 3 vid Stockholms station	—	—	5,190	—
7					
	Arfvode till chefsintendent å hvardera stationen à 500 kronor	—	—	1,000	—
	Dagaflöning till marinunderintendenter öfver stat	—	—	2,190	—
	Arfvoden till vice auditörer à 1,000 kronor för hvardera stationen till stationsbefälhafvarens förfogande	—	—	2,000	—
	Missräkningspenningar till kassör å hvardera stationen à 500 kronor	—	—	1,000	—
	Inkvarteringsbidrag, förslagsvis	—	—	29,280	—
	Summa kronor	—	—	261,554	50

Anmärkningar:

1:o. Till personal, som icke åtnjuter fri bostad i kronans hus, utgår, i den ordning reglemente för flottan bestämmer, inkvarteringsbidrag med ett efter år räknadt belopp af:

förste marinintendent,	vid Karlskrona station	600	kronor;	vid Stockholms station	1,000	kronor
marinintendent af 1:a graden,	»	»	»	400	»	»	»	»	500	»
marinintendent af 2:a graden och marinunderintendent,	»	»	»	300	»	»	»	»	400	»
väbel,	»	»	»	240	»	»	»	»	300	»
vaktmästare	»	»	»	180	»	»	»	»	240	» .

2:o. För auditör vid Karlskrona station ökas lönen efter 5 års väl vitsordad tjänstgöring med 500 kronor och efter 10 års sådan tjänstgöring med ytterligare 500 kronor. För väblar och mästare ökas lönen efter 5 års väl vitsordad tjänstgöring med 100 kronor och efter 10 års sådan tjänstgöring med ytterligare 100 kronor.

Bil. n:r 7.

Stat

för marinintendentskolan.

			Kronor.	ö.
Arfvoden till lärare			6,630	—
Elever i 2:a årets aspirantkurs:				
1 marinintendentsaspirant				
dagaflöning å kr. 1,65 i 365 dagar	kr.	602,25		
portionsersättning å kr. 0,62 i 365 dagar	»	226,30		
beklädnadsersättning	»	200,00		
inkvarteringsbidrag till för flaggunderofficer vid stationen bestämdt belopp, förslagsvis	»	300,00		
	= kr.	1,328,55		
5 marinintendentsaspiranter	»	6,642,75	7,971	30
Till hyra af lokal och inköp af undervisningsmateriel samt extra utgifter m. m.			1,998	70
		Summa	16,600	—

Bil. nr 8.

Stat

för kustartilleriet.

Antal.		Kronor.		
	I. Lön och dagaflöning.			
	Officerare.			
1	Chef för kustartilleriet:			
	lön	8,000 —		
	dagaflöning à 7 kronor	2,555 —	10,555 —	
1	Öfverste:			
	lön	6,000 —		
	dagaflöning à 6 kronor	2,190 —	8,190 —	
1	Öfverste	— —	8.190 —	
1	Öfverstelöjtnant:			
	lön	4,500 —		
	dagaflöning à 5 kronor	1,825 —	6,325 —	
1	Öfverstelöjtnant	— —	6.325 —	
1	Major:			
	lön	4,000 —		
	dagaflöning à 5 kronor	1,825 —	5,825 —	
3	Majorer	— —	17,475 —	
1	Kapten af 1:a klassen:			
	lön	3,400 —		
	dagaflöning à 4 kronor	1,460 —	4,860 —	
14	Kaptener af 1:a klassen	— —	68,040 —	
1	Kapten af 2:a klassen:			
	lön	2,400 —		
	dagaflöning à 4 kronor	1,460 —	3,860 —	
12	Kaptener af 2:a klassen	— —	46,320 —	
37	Transport	— —	185,965 —	

Antal.		Kronor.					
37	Transport	—	—	185.965	—		
1	Löjtnant:						
	lön	1,500	—				
	dagaflöning à 3 kronor	1,095	—	2.595	—		
27	Löjtnanter	—	—	70,065	—		
1	Underlöjtnant:						
	lön	720	—				
	dagaflöning à 3 kronor	1,095	—	1.815	—		
14	Underlöjtnanter	—	—	25,410	—	285,850	—
80							
	Reservofficersaspiranter.						
1	Reservofficersaspirant:						
	dagaflöning à 4,50 kronor	—	—	1,642	50		
5	Reservofficersaspiranter	—	—	8,212	50	9 855	—
6							
	Underofficerare.						
1	Underofficer af 1:a graden:						
	lön	1,200	—				
	dagaflöning à 2 kronor	730	—	1,930	—		
47	Underofficerare af 1:a graden	—	—	90,710	—		
1	Underofficer af 2:a graden:						
	lön	900	—				
	dagaflöning à 1,50 kronor	547	50	1,447	50		
99	Underofficerare af 2:a graden	—	—	143,302	50	237,390	—
148							
	Manskap.						
1	1:a lönegrad (underofficerskorpral):						
	lön	300	—				
	dagaflöning à 70 öre	255	50	555	50		
145	1:a lönegrad (underofficerskorpraler)	—	—	80,547	50		
1	2:a lönegrad:						
	lön	204	—				
	dagaflöning à 50 öre	182	50	386	50		
341	2:a lönegrad	—	—	131,796	50		
488	Transport	—	—	213.286	—	533.095	—

Antal.		Kronor.					
488	Transport	—	—	213,286	—	533,095	—
1	3:e lönegrad:						
	lön	144	—				
	dagaflöning à 40 öre	146	—	290	—		
225	3:e lönegrad	—	—	65,250	—		
1	4:e lönegrad:						
	lön	78	—				
	dagaflöning à 30 öre	109	50	187	50		
599	4:e lönegrad	—	—	112,312	50	391,326	—
1,314							
	Anm. Skulle det sålunda bestämda antalet i någon af de tre högre lönegraderna icke finnas fulltaligt, må de löner, som till följd däraf sakna innehafvare, till så stor del, som erfordras, användas till aflöning åt manskap i lägre lönegrad samt till bestridande af lega och rekryteringskostnader, om rekryteringen skulle behöfva omfatta fler än det nedan förslagsvis upptagna antalet af 250 man.						
	Civilmilitär personal.						
1	Regementsintendent [1]:						
	lön	3,000	—				
	tjänstgöringspenningar	1,000	—	4,000	—		
1	Regementsintendent [1]	—	—	4,000	—		
1	Fästningsförvaltare [1]:						
	lön	2,200	—				
	tjänstgöringspenningar	300	—	2,500	—		
1	Regementsläkare:						
	lön	3,400	—				
	dagaflöning à 5 kronor	1,825	—	5,225	—		
1	Förste bataljonsläkare:						
	lön	2,400	—				
	dagaflöning à 4 kronor	1,460	—	3,860	—		
1	Förste bataljonsläkare	—	—	3,860	—	23,445	—
6	Transport	—	—	—	—	947,866	—

[1]) Efter 5 års tjänstgöring i samma grad ökas lönen med 500 kronor och efter 10 års tjänstgöring i samma grad med ytterligare 500 kronor.

Antal.		Kronor.					
	Transport	—	—	—	—	947,866	—
	II. Arfvoden.						
1	Auditör	—	—	800	—		
1	Regementspastor	—	—	1,000	—		
1	Fästningspredikant	—	—	120	—	1,920	—
3	**III. Rekryteringskostnader.**						
	Lega à 50 kronor förslagsvis för 250 man	—	—	12,500	—		
	Rekryteringskostnader à 40 kronor, däraf högst 30 kronor till värfvaren, förslagsvis för 250 man	—	—	10,000	—	22,500	—
	IV. Inkvarteringsbidrag.						
	Inkvarteringsbidrag för officerare, underofficerare, läkare, regementsintendenter och fästningsförvaltare, förslagsvis	—	—	37,560	—		
	Inkvarteringsbidrag för underofficerskorpraler, förslagsvis	—	—	6,240	—	43,800	—
	Summa	—	—	—	—	1,016,086	—

Anm. 1. Officer, underofficer, läkare, regementsintendent och fästningsförvaltare, som icke åtnjuta fri bostad i kronans hus, uppbära inkvarteringsbidrag med ett efter år räknadt belopp af:

	å kustfästning kr.	i Stockholm eller Göteborg kr.
generalsperson	—	1,500
öfverste	900	1,200
öfverstelöjtnant eller major	600	1,000
kapten	400	500
subalternofficer	300	400
regementsläkare	600	1,000
förste bataljonsläkare	400	500
regementsintendent	400	500
fästningsförvaltare	300	400
underofficer af 1:a graden	240	300
underofficer af 2:a graden	180	240

Anm. 2. Af de underofficerskorpraler, som erhållit vederbörligt tillstånd att bo utom kasern, äga högst 50 att åtnjuta inkvarteringsbidrag till ett månatligt belopp å kustfästning af 10 kr. och i Stockholm eller Göteborg af 15 kr.

Bil. n:r 9.

Förslag

till

Stat

för Femte hufvudtiteln för år 1904.

Ordinarie anslag.	Anvisning i kontant.		Indelning och därmed jämförlig anvisning, *på förslag.*				Summa.		Summa summarum.	
			Friheter.		Ersättningar.					
	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
Departementet och öfverstyrelsen.										
Departementschefen	17,000	—	——	—	——	—	17,000	—		
Departementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli samt kommandoexpeditionen	29,800	—	——	—	——	—	29,800	—		
Marinförvaltningen	49,600	—	——	—	——	—	49,600	—		
Sgr	96,400	—	——	—	——	—	96,400	—	96,400	—
Flottan.										
Aflöning för flottans kårer och stater	3,809,824	—	——	—	——	—	3,809,824	—		
Beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna, *reservationsanslag*	405,020	—	——	—	——	—	405,020	—		
Naturaunderhåll åt personal vid flottan, *förslagsanslag*	714,900	—	——	—	——	—	714,900	—		
Ersättning för rustning och rotering, *förslagsanslag*	30,000	—	——	—	——	—	30,000	—		
Flottans nybyggnad och underhåll, *reservationsanslag*	1,685,000	—	——	—	——	—	1,685,000	—		
Flottans öfningar, *reservationsanslag*	1,200,000	—	——	—	——	—	1,200,000	—		
Repetitionsöfningar för reservofficerare vid flottan, *reservationsanslag*	14,900	—	——	—	——	—	14,900	—		
Sjöbeväringens vapenöfningar samt beklädnad och ersättning därför, *förslagsanslag*	780,000	—	——	—	——	—	780,000	—		
Transport	8,639,644	—	——	—	——	—	8,639,644	—	96,400	—

	Anvisning i kontant.		Indelning och därmed jämförlig anvisning, *på förslag.*				Summa.		Summa summarum.	
			Friheter.		Ersättningar.					
	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
Transport	8,639,644	—	——	—	——	—	8,639,644	—	96,400	—
Undervisningsverken:										
Sjökrigshögskolan, *reservationsanslag* 16,100: —										
Sjökrigsskolan ..... 33,540: —										
Skeppsgosseskolan ..... 13,650: —										
Marinintendentskolan, *reservationsanslag* ..... 16,600: —	79,890	—	——	—	——	—	79,890	—		
Sjukvård för flottans personal, *reservationsanslag*	69,000	—	——	—	——	—	69,000	—		
Sgr	8,788,534	—	——	—	——	—	8,788,534	—	8,788,534	—
Kustartilleriet.										
Aflöning för kustartilleriets personal.....	1,016,086	—	——	—	——	—	1,016,086	—		
Beklädnad åt kustartilleriets manskap, *reservationsanslag*	145,704	—	——	—	——	—	145,704	—		
Naturaunderhåll åt kustartilleriets manskap, *förslagsanslag*	249,397	—	——	—	——	—	249,397	—		
Underhåll af kustartilleriets byggnader och materiel, *reservationsanslag*	156,562	—	——	—	——	—	156,562	—		
Kustartilleriets öfningar, *reservationsanslag*.....	160,000	—	——	—	——	—	160,000	—		
Kustartilleribeväringens vapenöfningar samt beklädnad och ersättning därför, *förslagsanslag*	290,000	—	——	—	——	—	290,000	—		
Sjukvård för kustartilleriets personal, *reservationsanslag*	14,000	—	——	—	——	—	14,000	—		
Sgr	2,031,749	—	——	—	——	—	2,031,749	—	2,031,749	—
Diverse anslag.										
Ålderstillägg, *förslagsanslag*.....	37,000	—	——	—	——	—	37,000	—		
Ersättning åt officerare och ingeniörer under anställning eller kommendering utrikes.....	13,000	—	——	—	——	—	13,000	—		
Resestipendium åt läkare vid flottan och kustartilleriet, *reservationsanslag*	2,000	—	——	—	——	—	2,000	—		
Diverse behof	22,254	—	——	—	——	—	22,254	—		
Transport	74,254	—	——	—	——	—	74,254	—	10,916,683	—

	Anvisning i kontant		Indelning och därmed jämförlig anvisning, *på förslag.*				Summa.		Summa summarum.	
			Friheter.		Ersättningar.					
	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
Transport	74,254	—	——	—	——	—	74,254	—	10,916,683	—
Rese- och traktamentspenningar, *förslagsanslag*	28,800	—	——	—	——	—	28,800	—		
Skrifmaterialier och expenser, ved m. m., *förslagsanslag*	122,786	—	——	—	——	—	122,786	—		
Extra utgifter	12,500	—	——	—	——	—	12,500	—		
Sgr	238,340	—	——	—	——	—	238,340	—	238,340	—
Handeln.										
Sjökarteverket, *reservationsanslag*	65,000	—	——	—	——	—	65,000	—		
Lots- och fyrinrättningen med lifräddningsanstalterna, *reservationsanslag*	1,500,000	—	405	—	4	—	1,500,409	—		
Undervisningsanstalter för sjöfart	100,800	—	——	—	——	—	100,800	—		
Nautisk-meteorologiska byrån	9,000	—	——	—	——	—	9,000	—		
Ålderstillägg för personalen vid undervisningsanstalterna för sjöfart och föreståndaren vid nautisk-meteorologiska byrån, *förslagsanslag*	13,000	—	——	—	——	—	13,000	—		
Sgr	1,687,800	—	405	—	4	—	1,688,209	—	1,688,209	—
Summa	——	—	——	—	——	—	——	—	12,843,232	—

	Kronor.	
Extra ordinarie anslag.		
Flottan.		
Till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel	8,323,550 —	
» betäckande af brist i äldre anslag till nyanskaffning af krigsfartygsmateriel	608,952 —	
» ändring af 3:e kl. pansarbåten Hildur	99,000 —	
» kanonbåten Blendas inredning till verkstadsfartyg	58,500 —	
» bestyckning af bevakningsbåtar m. m.	83,000 —	
» skjutförsök och inskjutning af kanoner	30,000 —	
» anskaffning af kanoner i reserv	110,150 —	
» anskaffning af torpeder	100,000 —	
» försöksskjutningar med torpeder	8,000 —	
» anskaffning af karbiner	57,900 —	
» ny artilleriinventariekammare i Karlskrona	112,500 —	
» fortsättande af en mobiliseringskaj å varfvet i Karlskrona	184,000 —	
» ny torpedinskjutningsbro i Karlskrona	48,380 —	
» exercis- och gymnastikhus för skeppsgossekåren i Karlskrona	109,500 —	
» ammunitionsförrådshus m. m. å Kalsholmen vid Karlskrona	120,600 —	
» kustsignalväsendet	100,000 —	
» förstärkning af arbetskrafterna i marinförvaltningen	4,500 —	
» löneförbättring åt lärarna vid sjökrigsskolan	1,860 —	
» isolering och förstärkt värmeledning å pansarbåtarne Oden, Thor och Niord m. m.	145,311 —	
» betäckande af förskottsvis bestridda utgifter för de värnpliktigas förläggning	125,796 —	
» ersättning för kostnader för mottagande af ett franskt kadettfartyg	3,659 —	10,435,158 —
Kustartilleriet.		
Till fortsättande af arbetena å rikets kustbefästningar	590,000 —	
» täckande af brist i anvisade medel för ordnande af försänkningarna i Bullerholmssundet	60,000 —	
» nybyggnader för kustartilleriets förläggning m. m.	398,386 —	
» minförsvarets ordnande och minpersonalens inkvartering vid mobilisering	137,824 —	
» fasta minförsvaret	159,500 —	
» undervattenstorpedbatteri vid Oscar-Fredriksborg	174,000 —	1,519,710 —
Transport	——	11,954,868 —

	Kronor.					
Transport	——	—	11,954,868	—		
Handeln.						
Till påskyndande af sjömätningarna vid rikets kuster	——	—	41,000	—		
Dyrtidstillägg.						
Till dyrtidstillägg åt vissa statens tjänstemän och betjänte	——	—	120,000	—		
Summa kronor	——	—	12,115,868	—		

BIHANG

TILL

RIKSDAGENS PROTOKOLL

VID

LAGTIMA RIKSDAGEN I STOCKHOLM

ÅR 1903.

FÖRSTA SAMLINGEN.

1:sta Afdelningen.

Första Bandet.

III. IV.

De till Kungl. Maj:ts Proposition N:o 1, angående statsverkets tillstånd och behof, hörande bilagor, fr. o. m. sjätte hufvudtiteln.

Sjätte hufvudtiteln.

Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet å Stockholms slott den 12 januari 1903.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern Boström,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Lagerheim,
Statsråden: Crusebjörn,
Odelberg,
Husberg,
Palander,
Westring,
Ramstedt,
Berger,
Meyer och
von Friesen.

Departementschefen statsrådet Westring anhöll i underdånighet att få underställa Kungl. Maj:ts nådiga pröfning frågan om reglerandet af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel för år 1904 samt yttrade härvid beträffande anslagstitlarne:

Ordinarie anslag.

Civildepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli.

[1.] Höjning af anslaget till amanuenser m. m.

Under anslagstiteln civildepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli är till departementschefens förfogande för amanuenser, vikariatsersättning, renskrifning m. m. i riksstaten uppfördt ett anslag, som genom 1894 års Riksdags beslut, i anledning af Eders Kungl. Maj:ts framställning, bestämts till ett belopp af 17,000 kronor. Af detta anslag utgå dels kostnaderna för renskrifning, dels vikariatsersättningar, dels ock fasta arfvoden åt en amanuens å hvar af departementets fem byråer samt åt en amanuens, som är anställd till biträde åt registratorn. Det därefter återstående beloppet användes dels till gratifikationer åt de extra ordinarie tjänstemän i departementet, hvilka icke hafva fasta arfvoden såsom amanuenser å byråerna, dels ock till ersättning, med 1 krona 50 öre om dagen, åt de extra ordinarie vaktmästare, hvilka turvis, en för hvarje dag, fullgöra samma tjänstgöring, som fordras af de ordinarie vaktmästarne.

Ifrågavarande anslag har emellertid under en följd af år visat sig otillräckligt, så att tillskott måst anvisas från anslaget till extra utgifter. Dessa tillskott hafva utgjort: år 1896 800 kronor, år 1898 800 kronor, år 1899 1,500 kronor, år 1900 1,500 kronor och år 1901 2,600 kronor.

Under år 1902 utgjorde renskrifningskostnaderna 2,670 kronor, vikariatsersättningarna uppgingo till 3,216 kronor och de fasta amanuensarfvodena — hvilka sedan år 1900 utgått med 1,500 kronor till hvardera af de fem byråamanuenserna och 1,200 kronor till registratorns biträde — till 8,700 kronor. Återstoden skulle således användas till gratifikationer åt de personer, hvilka under året tjänstgjort utan att därför åtnjuta något som helst arfvode, äfvensom till ersättning åt de extra ordinarie vaktmästarne. De extra ordinarie tjänstemännen tjänstgöra i allmänhet dagligen i departementet och hafva dessutom ofta hemarbete, som under vissa tider af året icke är obetydligt. Jag vill nu ej ifrågasätta att söka bereda dessa tjänstemän en godtgörelse, som fullt mot-

svarar värdet af det arbete, som de fullgöra, men det ligger dock i departementets intresse att söka genom en någorlunda skälig ersättning försäkra sig om det permanenta biträde af yngre tjänstemän, som departementet ej kan vara förutan. De gratifikationer, som under år 1902 utbetalts till desse oaflönade tjänstemän, växlade från 175 kronor till 550 kronor. Medeltalet var 305 kronor, hvilket belopp måste anses vara en låg ersättning för det under hela året lämnade arbetet. För att kunna utdela dessa gratifikationer jämte ofvannämnda ersättning åt extra vaktmästare har emellertid anslagets återstod varit otillräcklig, och bristen har måst fyllas därigenom att, jämlikt nådigt bref den 19 december 1902, af departementets anslag till extra utgifter anvisats medel till belopp af 4,369 kronor. [1.]

Det torde emellertid icke vara lämpligt, att sistnämnda anslag på detta sätt årligen anlitas för regelbundet återkommande utgifter, för hvilka ett annat anslag är afsedt, och jag anser mig därför äga skäl att föreslå en ökning af det till amanuenser, vikariatsersättning och renskrifning m. m. i civildepartementet nu anvisade anslagsbeloppet. Med hänsyn till storleken af det belopp, som måst från annat anslag anvisas, och då till följd af målens tillväxt en sådan utgiftspost som renskrifningskostnaden är stadd i ständig ökning, synes mig den ifrågasatta höjningen icke böra sättas lägre än till 5,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen,

att det i staten för civildepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli upptagna anslag för amanuenser, vikariatsersättning och renskrifning m. m. må från dess nuvarande belopp, 17,000 kronor, höjas till 22,000 kronor eller med 5,000 kronor, hvarigenom således anslaget till civildepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli skulle i sin helhet ökas från 78,700 kronor till 83,700 kronor.

Öfverståthållareämbetet.

Under anslagstiteln »Öfverståthållareämbetet» är på ordinarie stat alltsedan år 1886 uppfördt ett anslag å 12,200 kronor till exekutionsbetjäningens i Stockholm aflöning. [2.]

Höjning af anslaget till aflöning åt exekutionsbetjäningen i Stockholm.

Sedan en af Eders Kungl. Maj:t, med anledning af öfverståthållareämbetets underdåniga anhållan i skrifvelse den 18 september 1899, hos 1900 års Riksdag gjord framställning om ifrågavarande anslags

[2.] höjning icke blifvit af Riksdagen bifallen, har öfverståthållareämbetet nu i underdånig skrifvelse den 27 oktober 1902 ånyo upptagit denna fråga och därvid gjort framställning om anslagets förhöjning från 12,200 kronor till 16,400 kronor.

Innan jag redogör för de af öfverståthållareämbetet härför anförda skäl, torde det tillåtas mig att erinra om hvad i fråga om förevarande anslag förut förekommit.

Då Eders Kungl. Maj:t till 1880 års Riksdag gjorde framställning om ny aflöningsstat för underståthållaren och öfverståthållareämbetets kansli, upptogs i den föreslagna aflöningsstaten ett belopp af 12,200 kronor till öfverståthållareämbetets förfogande såsom bidrag till aflöningen åt exekutionsbetjäningen, men Riksdagen anförde i skrifvelse den 14 maj 1880 att, hvad anginge det i förslaget upptagna beloppet 12,200 kronor såsom bidrag till aflöning åt exekutionsbetjäningen, hade, enär det kunde vara ovisst, huruvida icke utgifterna härför rätteligen borde bestridas uteslutande af Stockholms stad, samt utredning härutinnan torde kunna förväntas blifva förebragt utaf den af Eders Kungl. Maj:t tillsatta skatteregleringskommittén, berörda belopp synts böra beviljas endast såsom extra anslag. Vid riksdagarne åren 1881, 1882, 1883 och 1884 blef ifrågavarande anslag fortfarande beviljadt å extra stat.

Efter det Eders Kungl. Maj:t den 25 januari 1884 anbefallt öfverståthållareämbetet att, efter nödig utredning af förevarande fråga, inkomma med underdånigt utlåtande, öfverlämnade ämbetet, som uppdragit åt häradshöfdingen S. O. G. Bergius att i ärendet verkställa erforderlig utredning, med underdånig skrifvelse den 12 juni 1884 berörda utredning och anförde därvid, att densamma icke lämnade något tvifvel om att det af ålder ålegat statsverket att bestrida aflöningen för exekutionsbetjäningen i Stockholm, hvadan det syntes öfverståthållareämbetet, som borde denna skyldighet kvarstå och anslaget ånyo uppföras på ordinarie stat.

Vid ärendets föredragning i sammanhang med frågan om regleran det af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel den 12 januari 1885 anförde departementschefen rörande de i förenämnda utredning förekommande uppgifter i hufvudsak följande.

Sedan genom nådig instruktion den 28 mars 1664 åt öfverståthållaren i Stockholm uppdragits, bland annat, att ombesörja verkställighet af domar i civila och kriminella mål samt genom nådiga stadgan om exekutioner den 10 juli 1669 uttryckligen tillåtits, att Konungens befallningshafvande finge meddela exekution å klara skuldebref, förskrif-

ningar, afhandlingar och gode mäns utslag, stadgades genom förord- [2.]
ningen för exekution i Stockholm den 26 juni 1720, att öfverståthållaren skulle förestå exekutionsverket i Stockholm och att i slottskansliet, hvarest vore anställde, förutom åtskillige tjänstemän, exekutionsbetjänte och vaktmästare, exekutionsärendena skulle företagas och afgöras. I ordinarie staten för Stockholms slott af år 1665 fanns ock upptagen aflöning för, bland andra, 4 »Oppvachtore», hvilka antagligen haft befattningen med de underordnade exekutionsbestyren, hvilket framginge däraf, att aflöningen för dem, hvilken äfven återfunnes i staten för år 1680, icke förekomme i 1681 års stat, som i stället upptoge aflöning till 8 exekutionsbetjänte, en aflöning, som allt framgent utgått. I sammanhang med bestämmande den 25 augusti 1791 att öfverståthållarens befattning med Stockholms slott skulle upphöra förordnades, att benämningen slottskansliet skulle förändras till öfverståthållareämbetets kansli, men däraf föranleddes icke någon ändring i sättet för bestridande af exekutionsbetjäningens aflöning. Sedan vid den allmänna löneförhöjningen vid 1815 års riksdag äfven aflöningen till exekutionsbetjäningen blifvit höjd, hade densamma med då fastställdt belopp utgått intill år 1858 endast med den olikhet, att tillökning ägde rum i värdet å den under lönerna inbegripna spannmål samt att antalet exekutionsbetjänte ökades till tolf.

Sedan Kungl. Maj:t till 1850—1851 årens Riksdag gjort framställning om förhöjning i anslaget till öfverståthållareämbetets kansli, men Rikets Ständer i skrifvelse den 20 augusti 1851 anmält att, enär det ålåge städerna i allmänhet att bestrida de kostnader, som vore förknippade med exekutionsväsendet därstädes, men sådant oaktadt Stockholms stad af statsverket åtnjöte betydligt bidrag för detta ändamål, Rikets Ständer ansett sig icke böra bifalla någon ändring däruti, hade Rikets Ständer vid riksdagen 1856—1858, efter det Kungl. Maj:t ånyo väckt förslag i ämnet, uti skrifvelse den 6 februari 1858 anfört, att det visserligen ålåge städerna i allmänhet att bestrida de kostnader, som vore förenade med exekutionsväsendet därstädes, men att, då Stockholms stad vore att betrakta såsom ett särskildt län och aflöningen för den hos dess öfverstyrelse anställda personal dittills städse varit af statsmedel bekostad, Rikets Ständer funnit något tvifvel icke böra uppstå om statens åliggande att, därest aflöningen befunnes otillräcklig, ytterligare anslå de medel, som till densammas förbättrande erfordrades, i följd hvaraf förhöjd aflöning beviljades åt de i öfverståthållareämbetets kansli anställde tjänstemän och betjänte och däribland jämväl åt exekutionsbetjäningen.

Vid riksdagen 1862—1863 förhöjdes anslaget till öfverståthållare-

[2.] ämbetets kansli därigenom, att aflöning beviljades till ytterligare 4 exekutionsbetjänte, men en af Kungl. Maj:t till 1865—1866 årens Riksdag gjord framställning om anvisande af arfvoden åt en exekutionskommissarie och ett biträde åt denne hade icke af Rikets Ständer bifallits.

Anslaget till exekutionsbetjäningen i Stockholm förhöjdes härefter vid 1872 års riksdag, hvarförutom vid riksdagarne åren 1874, 1875, 1876, 1877 och 1878 dyrtidstillägg blifvit å nämnda anslag beviljadt.

Af hvad uti den af häradshöfdingen Bergius verkställda utredningen anförts hade häradshöfdingen Bergius för sin del funnit det vara uppenbart, att aflöning till exekutionsbetjäningen i Stockholm af ålder blifvit bestridd af statsmedel samt att statsverkets skyldighet i detta hänseende blifvit på senare tider af representationen uttryckligen erkänd; och hade, såvidt häradshöfdingen Bergius kunnat utröna, Stockholms stad aldrig lämnat något bidrag till ifrågavarande aflöning. Däremot hade exekutionsbetjäningen i rikets öfriga städer aflönats af städerna själfva; och denna olikhet i sättet för aflöningens utgörande syntes hafva sin naturliga förklaringsgrund däri, att handhafvandet af exekutionsgöromålen före nya utsökningslagens trädande i kraft ålegat i Stockholm en af staten aflönad myndighet, öfverståthållareämbetet, men i öfriga städer en af dem aflönad myndighet, magistraten.

Departementschefen anförde vidare för egen del, att genom den af häradshöfdingen Bergius gjorda utredningen framginge, att exekutionsbetjäningens i Stockholm aflöning under mera än 200 år bestridts af statsmedel, hvilket från början torde haft sin grund däri att, då öfverståthållareämbetet, samtidigt med landtregeringens ordnande, genom 1634 års regeringsform inrättades, Stockholms stad betraktades såsom ett län för sig och till följd däraf exekutionsärendena i Stockholm icke såsom i andra städer ställdes under den af staden aflönade magistraten, utan öfverlämnades åt öfverståthållareämbetet, för hvars aflöning det tillkom staten att, likasom i fråga om öfriga länsstyrelsers, bära tungan. Det under senare tider vid åtskilliga tillfällen uttalade antagandet, att Stockholms stad skulle vara skyldig aflöna desse betjänte, torde berott på en förväxling mellan stadens åliggande i afseende å uppbördsverket, hvars tjänstemän från början synts uteslutande hafva aflönats af staden, men hvartill staten likväl lämnat och ännu lämnade bidrag, och utsökningsväsendet, till hvars underlydande betjänte staden aldrig bidragit. Att uti detta hänseende vidtaga någon rubbning syntes icke föranledas af de förhållanden, som utredningen gifvit vid handen; och det kunde icke vara lämpligt, att anslag för ett behof af den stadigvarande beskaffenhet som det ifrågavarande vore å extra stat upptaget.

Eders Kungl. Maj:t behagade också föreslå 1885 års Riksdag att till aflöning åt exekutionsbetjäningen i Stockholm från och med år 1886 å sjätte hufvudtitelns ordinarie anslag till öfverståthållareämbetet uppföra ett belopp, motsvarande det då å extra stat för samma ändamål anvisade eller 12,200 kronor. [2.]

Uti häröfver af Riksdagens statsutskott utan meningsskiljaktighet afgifvet utlåtande anförde utskottet, att af den i ärendet lämnade redogörelsen framginge, att exekutionsbetjäningens i Stockholm aflöning under mer än 200 år bestridts af statsmedel och att staden aldrig bidragit till densamma. Fullt skäl syntes förefinnas därtill, att grunden till berörda förhållande vore att söka i den omständigheten att, då öfverståthållareämbetet, samtidigt med landtregeringens ordnande, genom 1634 års regeringsform inrättades, Stockholms stad betraktades såsom ett län för sig och till följd däraf exekutionsärendena i Stockholm icke såsom i andra städer ställdes under den af staden aflönade magistraten, utan öfverlämnades åt öfverståthållareämbetet, för hvars aflönande det tillkomme staten att, likasom i fråga om öfriga länsstyrelsers, bära tungan.

På grund häraf hemställde utskottet, att Riksdagen, med bifall till Eders Kungl. Maj:ts framställning, måtte till aflöning åt exekutionsbetjäningen i Stockholm från och med år 1886 å sjätte hufvudtitelns anslag till öfverståthållareämbetet uppföra ett belopp, motsvarande det då å extra stat för samma ändamål anvisade, eller 12,200 kronor.

Statsutskottets hemställan blef af Riksdagen bifallen, hvilket beslut, fattadt utan meningsskiljaktighet i Riksdagens båda kammare, anmäldes af Riksdagen i skrifvelse den 18 maj 1885.

Uti förenämnda underdåniga skrifvelse den 18 september 1899 väckte öfverståthållareämbetet fråga om anställande af ökadt antal exekutionsbetjänte och hemställde därvid att, hufvudsakligen för detta ändamål, anslaget måtte höjas från 12,200 kronor till 17,400 kronor. Genom detta förslag afsågs att öka antalet exekutionsbetjänte, som verkställde indrifning, från 11 till 14. Exekutionsbetjäningen utgjordes då, enligt af öfverståthållareämbetet lämnad uppgift, af 12 exekutionsbetjänte jämte en vaktmästare; och utgick anslaget enligt följande fördelning:

1 exekutionsbetjänt med uteslutande tjänstgöring å förste stadsfogdens kansli: lön	kr.	1,200: —
6 exekutionsbetjänte, samtidigt tjänstgörande på förste och andre stadsfogdens expedition: lön 1,000 kr. till hvarje	»	6,000: —
Transport	kr.	7,200: —

[2.]

Transport	kr.	7,200: —
5 exekutionsbetjänte, som tjänstgjorde hos förste stadsfogden, men användes äfven hos andre stadsfogden: lön 800 kr. till hvarje	»	4,000: —
1 vaktmästare hos stadsfogdarne: lön	»	600: —
återstoden reserverades till gratifikationer och vikariatsersättningar	»	400: —
tillsammans	kr.	12,200: —

Dessutom erhöllo elfva exekutionsbetjänte sportler.

Vid anmälan af detta ärende inför Eders Kungl. Maj:t den 13 januari 1900 i sammanhang med behandling af frågan rörande regleringen af utgifterna för år 1901 å sjätte hufvudtiteln, anförde föredragande departemenschefen, att af den utredning, öfverståthållareämbetet i dess underdåniga skrifvelse den 18 september 1899 framlagt, framginge att, oaktadt Stockholms stads folkmängd betydligt stigit, antalet af exekutionsbetjänte icke ökats. Verkan af betjäningens fåtalighet hade ock med kraft blifvit framhållen af vederbörande myndigheter, och riktigheten af dessa uppgifter torde icke kunna betviflas. Ville man således erhålla ett snabbare och verksammare exekutionsväsende i Stockholm, så måste man vara beredd på, att vid detsamma måste anställas tillräckligt antal betjänte, och den af öfverståthållareämbetet föreslagna höjning i desses antal syntes alltså vara fullt grundad i ett oafvisligt behof.

Då det syntes vara af behofvet påkalladt, att medel bereddes till anställande af

dels 2 nya exekutionsbetjänte med lön af 1,400 kronor för hvardera	kr.	2,800: —
dels 1 ny exekutionsbetjänt med lön af	»	1,000: —
tillsammans	kr.	3,800: —

hemställde departementschefen i underdånighet, att medel härtill måtte af Riksdagen begäras, och behagade Eders Kungl. Maj:t föreslå 1900 års Riksdag medgifva, att det under anslagstiteln »Öfverståthållareämbetet» uppförda ordinarie anslag å 12,200 kronor till aflöning åt exekutionsbetjäningen i Stockholm finge höjas med 3,800 kronor eller till 16,000 kronor.

Statsutskottet vid 1900 års riksdag, hvilket i afgifvet utlåtande förklarade sig icke hafva något att erinra emot denna Eders Kungl.

Maj:ts framställning, hemställde, att densamma måtte af Riksdagen bifallas. [2.]

Mot utlåtandet afgafs en reservation, om hvilken elfva ledamöter af Andra Kammaren förenade sig och uti hvilken reservation anfördes: *att* af statsrådsprotokollet i detta ärende samt af den utredning angående statens skyldighet att aflöna exekutionsbetjäningen i Stockholm, som blifvit 1885 års Riksdag förelagd och till hvilken chefen för civildepartementet vid föredragningen inför Kungl. Maj:t hänvisat, framginge, att Rikets Ständer enligt skrifvelse till Kungl. Maj:t den 6 februari 1858 beviljat förhöjd aflöning åt de i öfverståthållareämbetets kansli anställde tjänstemän samt betjänte och däribland jämväl åt exekutionsbetjäningen; *att* ytterligare förhöjningar i anslaget till exekutionsbetjäningen beviljats vid riksdagarne 1862—1863 och 1872, samt *att* dyrtidstillägg å samma anslag beviljats vid riksdagarne åren 1874, 1875, 1876, 1877 och 1878, hvarefter samma anslag vid 1885 års riksdag uppförts å ordinarie stat; *men att* däremot Rikets Ständer dels i skrifvelse den 20 augusti 1851 förklarat att, då det ålåge städer nai allmänhet att bestrida de kostnader, som vore förknippade med exekutionsväsendet därstädes, men sådant oaktadt Stockholms stad af statsverket åtnjöte betydligt bidrag för detta ändamål, Rikets Ständer ansett sig icke böra bifalla af Kungl. Maj:t äskad tillökning i anslaget för sagda ändamål, dels ock enligt skrifvelse den 15 juni 1866 i anledning af Kungl. Maj:ts framställning om anslag till arfvoden åt en tjänsteman, som under benämning exekutionskommissarie eller stadsfogde skulle biträda såsom underexekutor i Stockholm, samt till ett biträde åt denne tjänsteman, på samma skäl, som år 1851 blifvit af Rikets Ständer anfördt, och med hänsigt för öfrigt till det angifna inskränkta ändamålet med anställandet af ifrågavarande tjänsteman jämte biträde, ansett något bidrag för detsamma från statens sida icke böra ifrågakomma; och hade reservanterne i anslutning till den uppfattning, som sålunda åren 1851 och 1866 hos Rikets Ständer gjort sig gällande, och då ett frångående af 1885 års Riksdags beslut i ämnet blifvit ifrågasatt, hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Vid frågans behandling i Riksdagens kamrar bifölls statsutskottets hemställan utan öfverläggning i Första Kammaren, men i Andra Kammaren antogs reservanternes förslag, och vid gemensam omröstning segrade den af Andra Kammaren godkända mening, i följd hvaraf Eders Kungl. Maj:ts framställning icke vann Riksdagens bifall.

[2.] Uti nu förevarande underdåniga skrifvelse af den 27 oktober 1902 har öfverståthållareämbetet till en början redogjort dels för hvad efter 1900 års riksdag i ärendet förekommit och dels för den nuvarande organisationen af exekutionsväsendet i Stockholm. Då behofvet af förstärkta arbetskrafter inom exekutionsväsendet, yttrar öfverståthållareämbetet, fortfarande gjorde sig i hög grad gällande, hade öfverståthållareämbetet ej kunnat låta sig nöja med den utgång, frågan om anslagsökningen fått vid 1900 års riksdag, utan vändt sig till stadsfullmäktige i Stockholm och i skrifvelse den 15 augusti 1900 anhållit, att stadsfullmäktige måtte såsom bidrag till exekutionsbetjäningens i Stockholm aflöning bevilja ett anslag å 3,800 kronor eller samma belopp, om hvars beviljande förut framställning gjorts hos Riksdagen. Åfven stadsfullmäktige hade vid sammanträde den 11 november 1901 afslagit öfverståthållareämbetets anhållan, med åberopande af, bland annat, den år 1884 verkställda utredningen.

I särskild skrifvelse den 29 juli 1901 hade emellertid öfverståthållareämbetet fäst stadsfullmäktiges uppmärksamhet däråå, att af meranämnda statsanslag, 12,200 kronor, ett belopp af sammanlagdt 2,600 kronor användes till aflöning dels med 1,200 kronor till ett under benämning exekutionsbetjänt i förste stadsfogdens kontor anställdt skrifbiträde och dels med respektive 800 kronor och 600 kronor till två i stadsfogdarnes expedition anställde vaktmästare; och hade öfverståthållareämbetet anhållit att, då Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 23 maj 1879 förständigat stadsfullmäktige att till de båda stadsfogdarne, som till en början aflönats af statsmedel, låta utbetala aflöning utaf kommunens medel och däraf syntes följa, att jämväl nyssnämnda biträde hos förste stadsfogden och de båda vaktmästarne hos stadsfogdarne borde aflönas af kommunen, stadsfullmäktige ville anvisa därför erforderliga medel. Denna framställning hade bifallits af stadsfullmäktige, som för ändamålet i 1902 års stat uppfört en summa af 2,800 kronor.

Sedan stadsfullmäktige numera vidare beviljat medel till aflöning dels af en särskild tredje stadsfogde och dels af en s. k. bötesindrifvare, handhades exekutionsväsendet i Stockholm af fyra eller noga räknadt fem tjänstemän, nämligen förste stadsfogden, andre stadsfogden, t. f. tredje stadsfogden, bötesindrifvaren, som vore anställd som biträde hos andre stadsfogden, och räkenskapsföraren hos polisen. Samtlige dessa tjänstemän aflönades af staden och hade till åliggande: *förste stadsfogden:* att ombesörja verkställigheten af domar och utslag i civila mål mot alla gäldenärer, som vore bosatta i Stockholm, vare sig nu att domarne och utslagen afkunnats af domstolar i Stockholm eller andra orter; *andre stadsfogden:* att uttaga ut-

skylder af personer, som från landets olika delar inflyttat till Stockholm, att tillställa och uttaga lösen hos i Stockholm bosatte parter för domar, utslag, protokoll och expeditioner från rikets samtliga domstolar och ämbetsverk, att delgifva stämningar från hela riket å personer, som vore bosatta i Stockholm eller tillfälligt uppehölle sig därstädes, samt att uppsöka arfsberättigade efter utrikes aflidna personer, äfvensom fullgöra de flesta dylika på framställning af utrikesdepartementet eller kommerskollegium grundade uppdrag, som kunde till öfverståthållareämbetet öfverlämnas; *t. f. tredje stadsfogden:* att hos gäldenärer i Stockholm indrifva i Stockholm debiterade, på restlängd uppförda krono-, kyrko- och skol- samt kommunalskatter; *bötesindrifvaren*, som vore anställd som biträde hos andre stadsfogden, men under dennes öfverinseende självständigt utöfvade sin befattning: att mot i Stockholm bosatte parter till verkställighet befordra af rikets samtliga domstolar, med undantag af polisdomstolen i Stockholm, afkunnade utslag i brottmål äfvensom att, då utmätning för böter, som af polisdomstolen i Stockholm ådömts, ifrågakomme, verkställa dylik utmätning; samt *räkenskapsföraren* hos polisen: att hos i Stockholm bosatta parter uttaga genom polisdomstolen ådömda böter, så framt ej för deras uttagande utmätning blefve af nöden. De hos t. f. tredje stadsfogden och räkenskapsföraren i polisen anställde biträden aflönades af kommunen, och vore det alltså endast till aflöning af de hos förste och andre stadsfogden samt hos bötesindrifvaren anställde exekutionsbetjänte, som statsanslaget å 12,200 kronor användes. [2.]

Genom stadsfullmäktiges förenämnda beslut hade öfverståthållareämbetet blifvit satt i tillfälle att till aflöning af de hos förste och andre stadsfogden samt bötesindrifvaren anställde utmätningsmän oafkortadt använda hela statsanslaget. Med anledning däraf hade öfverståthållareämbetet, som funne af yttersta vikt, att hos hvarje tjänsteman anställdes särskilda biträden och att sålunda för framtiden all samtidig tjänstgöring af en och samme exekutionsbetjänt hos flera stadsfogdar, hvilken anordning ur alla synpunkter och ej minst den nödiga kontrollens visat sig synnerligen olämplig, komme att upphöra, uppgjort följande stat för detta anslags användning:

Aflöning till en *hos förste stadsfogden* anställd exekutionsbetjänt	kr.	1,000
» » » » » » » » »	»	1,000
» » » » » » » » »	»	500
» » » » » » » » »	»	500
» » » » *andre* » » » »	»	1,200
» » tre » » » med 1,200 kr. för hvarje	»	3,600
transport	kr.	7,800

[2.]

	transport kr.	7,800
Aflöning till en hos bötesindrifvaren anställd exekutionsbetjänt	»	1,200
» » två » » hvardera med 1,200 kr.	»	2,400
Till vikariatsarfvoden m. m.	»	800
	kr.	12,200

Dessutom hade öfverståthållareämbetet medgifvit, att till tjänstgöring hos förste stadsfogden finge anställas två extra exekutionsbetjänte utan annan aflöning än den, som kunde erhållas af sportler.

Då öfverståthållareämbetet, innan staten fastställdes, inhämtat yttrande från vederbörande stadsfogdar och bötesindrifvaren, samt förste stadsfogden därvid anmält, att han, därest lönerna till de hos honom anställde exekutionsbetjänte bestämdes till ofvan angifna belopp, trodde sig kunna anskaffa både duglig och tillräcklig personal till skötande af den honom åliggande handräckning, saknade öfverståthållareämbetet, som sedermera förvissat sig om, att så äfven blifvit fallet, nu anledning att till aflönande af de hos förste stadsfogden anställde exekutionsbetjänte begära ökadt statsanslag. Öfverståthållareämbetet erinrade endast att, då, på sätt i 1900 års nådiga proposition funnes utredt, sammanlagda beloppet af de exekutionsbetjänterna hos förste stadsfogden tillfallande sportler uppginge till något öfver 4,000 kronor, på en hvar af de sex, som nu tjänstgjorde hos honom, skulle komma att däraf falla omkring 700 kronor, så att de äldsta, som i öfver trettio år tillhört exekutionsverket och redan före omregleringen haft 1,000 kronor i lön hvardera, skulle komma i åtnjutande af en sammanlagd aflöning af omkring 1,700 kronor, de därnäst äldste i sammanlagd aflöning erhålla 1,200 kronor och de båda extra 700 kronor.

Men om sålunda exekutionsverket i Stockholm, hvad anginge förste stadsfogden, kunde anses åtminstone för tillfället vara något så när väl ordnadt, vore detta långt ifrån fallet hvad anginge andre stadsfogden och den s. k. bötesindrifvaren.

Då fråga uppstått om antalet i andre stadsfogdens expedition erforderliga exekutionsbetjänte äfvensom deras aflöning, hade andre stadsfogden framhållit, *att* han för egen del hade behof af minst 5 exekutionsbetjänte eller samma antal, som begärdes år 1900, då förutom de sex exekutionsbetjänte, som samtidigt gjorde tjänst hos så väl förste som andre stadsfogden, två nya uteslutande för andre stadsfogdens expedition afsedda exekutionsbetjäntsbefattningar ansetts böra inrättas; *att* antalet i bötesindrifvarens expedition tjänstgörande exekutionsbetjänte icke kunde sättas lägre än till fyra; *att*, hvad aflöningen anginge, densamma för de hos andre stadsfogden anställde exekutionsbetjänte icke rimligen

kunde sättas lägre än till 1,400 kronor, eller samma belopp, som af [2.]
Eders Kungl. Maj:t i nådiga propositionen till 1900 års Riksdag ansetts lämpligt och som tillsammans med de sportler, omkring 100 kronor, som de hos andre stadsfogden anställde exekutionsbetjänte ansåges årligen förtjäna, skulle uppbringa deras hela aflöning till 1,500 kronor; samt slutligen *att* en aflöning af 1,200 kronor till exekutionsbetjänterna hos bötesindrifvaren visserligen vore synnerligen knapp, men att, då, med afseende å tjänstgöringens art, endast ungt folk i sin fulla kraft kunde användas i dessa befattningar, man måhända tills vidare åtminstone kunde nöja sig med denna jämförelsevis ringa aflöning, allra helst om aflöningen till de hos andre stadsfogden anställde exekutionsbetjänte bestämdes till de af honom föreslagna belopp och således de exekutionsbetjänte, som i början af sin bana finge syssla med den besvärliga och synnerligen tidsödande bötesindrifningen, kunde hafva utsikter att, i den mån de skötte sina befattningar väl och till sina förmäns belåtenhet, rycka upp till de mindre besvärliga och bättre aflönade befattningarne som exekutionsbetjänte i andre stadsfogdens expedition.

Enär till förste stadsfogden disponerats det i och för sig obetydliga beloppet af 3,000 kronor och ett belopp af minst 800 kronor ansåges oundgängligt nödvändigt för bestridande af kostnaderna för tillfälliga vikariat vid sjukdom och annat förfall, kunde emellertid öfverståthållareämbetet, som af hela statsanslaget, 12,200 kronor, sålunda hade öfrigt för bestridande af aflöningen till exekutionsbetjänterna hos andre stadsfogden och bötesindrifvaren endast en summa af 8,400 kronor, ej i vidsträcktare mån villfara andre stadsfogdens begäran än att till tjänstgöring i andre stadsfogdens expedition anställdes 4 och till tjänstgöring i bötesindrifvarens expedition 3 exekutionsbetjänte, samtlige med en aflöning af endast 1,200 kronor.

Den erfarenhet, som redan nu vunnits, gåfve dock vid handen, att det icke läte sig göra att med så fåtaliga krafter och så ringa aflöning på nöjaktigt sätt ordna handläggningen af de hos andre stadsfogden och bötesindrifvaren förekommande ärenden. Hvad till en början andre stadsfogden anginge, hade antalet ärenden hos honom varit i ständigt stigande. De utgjorde

år 1893	7,482
» 1894	9,670
» 1895	9,964
» 1896	11,830

[2.]

år	1897	12,275
»	1898	13,214
»	1899	13,930
»	1900	14,676
»	1901	15,600.

Betänkte man vidare, att för handläggning af dessa ärenden ett besök i regeln ingalunda vore tillräckligt, i det vederbörande ofta dels ej träffades hemma och dels befunnes hafva flyttat, så att nya besök måste göras vare sig hos den skattskyldige eller rotemännen för erhållande af den nya adressen, vore det ej för mycket att påstå, att de hos andre stadsfogden anställde exekutionsbetjänte måste för utförande af de dem lämnade uppdrag göra åtminstone 24,000 besök om året eller, efter beräkning af 4 exekutionsbetjänte och 300 arbetsdagar om året, minst 20 besök dagligen; och att det vore omöjligt att i längden medhinna ett så stort antal besök, torde lätteligen inses, allra helst om man erinrade sig, dels att de skattskyldige, som skulle uppsökas, i regeln bodde i den vidsträckta stadens utkanter, och dels att exekutionsbetjänterna äfven måste ägna någon tid dagligen åt uppvaktningen på stadsfogdens ämbetsrum, där de nödiga intygen uppsattes och redovisning aflämnades. Visserligen hade, sedan andre stadsfogden fått sig tilldelade exekutionsbetjänte, som uteslutande tjänstgjorde hos honom, någon liten afarbetning å balansen kunnat äga rum, så att, då vid tiden för afgifvande af 1900 års nådiga proposition 7 månader i regeln förflöte, innan redovisning för inkomna exekutorial kunde lämnas, ärendena numera redovisades efter 6 månader. Men med den ständiga ökningen af ärendena hos andre stadsfogden torde, så länge arbetskrafterna vore lika fåtaliga som nu, någon ytterligare afarbetning af balansen knappt vara att emotse. Enligt hvad öfverståthållareämbetet inhämtat från Göteborg, utgjorde antalet handräckningar motsvarande dem, som här handlades af andre stadsfogden, 4,000 och användes för utförande af dem två s. k. stadstjänare, af hvilka sålunda hvardera finge 2,000 ärenden på sin lott. Fördelades de 15,600 ärenden, som i Stockholm inkommit år 1901, på de 4 exekutionsbetjänte, som nu vore anställda hos andre stadsfogden härstädes, erhölle en hvar af dem 3,900 eller nästan dubbelt så många som deras kamrater i Göteborg. Andre stadsfogdens önskan att få hos sig anställd ytterligare en exekutionsbetjänt syntes sålunda äga fullt fog för sig.

Äfven andre stadsfogdens framställning om de hos honom anställde exekutionsbetjäntes aflöning måste af öfverståthållareämbetet förordas.

I 1900 års proposition hade Eders Kungl. Maj:t ansett ett aflöningsbelopp af 1,400 kronor vara för dessa exekutionsbetjänte lämpligt, och med fästadt afseende å den prisstegring å alla lifsförnödenheter, som under de senare åren ägt rum, syntes anledning att nu sänka aflöningen under nämnda belopp ej förefinnas. Särskildt fäste öfverståthållareämbetet uppmärksamheten å en omständighet, som talade för, att aflöningen till exekutionsbetjänterna ej sattes allt för lågt. Upptagna som de hela dagen vore af besök ute i staden, måste de nämligen intaga sina måltider än här, än där, hvilket naturligtvis alltid måste höja lefnadskostnaderna, och dessutom vore de ej så sällan nödsakade att för vinnande af större skyndsamhet använda spårvagn eller annat fortskaffningsmedel. Ett aflöningsbelopp af 1,400 kronor kunde under sådana förhållanden, äfven om därtill lades ett mindre belopp sportler, hvilket i 1900 års proposition beräknades till 100 kronor för hvarje exekutionsbetjänt, ej anses för högt. Då sålunda för höjning af aflöningar för de fyra nu hos andre stadsfogden anställde exekutionsbetjänte till 1,400 kronor skulle erfordras 800 kronor och för aflöning af en ytterligare exekutionsbetjänt hos samme stadsfogde 1,400 kronor, utgjorde den ökning af statsanslaget, som vore af nöden för att något så när nöjaktigt ordna tjänstgöringen hos andre stadsfogden, 2,200 kronor. [2.]

Hvad slutligen anginge de hos bötesindrifvaren anställde exekutionsbetjänte, så hade under den tid, då bötesindrifningen ombesörjts af förste stadsfogden, sex exekutionsbetjänte varit sysselsatte därmed, dock så att af dessa endast två haft till uteslutande uppgift att verkställa indrifning af böter, medan däremot de fyra öfriga jämväl fått sig anförtrodda civila exekutorial. Finge man antaga, att dessa sistnämnda jämnt delade sin tid mellan bötesindrifningen och verkställigheten af de civila exekutorialen, skulle i själfva verket flera arbetskrafter vid berörda tidpunkt varit att tillgå i och för bötesindrifningen än nu vore fallet. Icke desto mindre hade emellertid antalet balanserade bötesmål då varit i ständigt stigande.

Enligt vederbörliga diarier hade bötesärendena utgjort under

år 1893	1,504	st.
» 1894	1,744	»
» 1895	1,736	»
» 1896	1,685	»
» 1897	1,849	»
» 1898	2,123	»

[2.] » 1899 ..... 2,051 st.
» 1900 ..... 2,307 »
» 1901 ..... 2,567 ».

Häraf hade balanserats

till år 1894—506, däraf inkomna under år 1893—405
» » 1895—511, » » » » 1894—435
» » 1896—598, » » » » 1895—518
» » 1897—573, » » » » 1896—478
» » 1898—770, » » » » 1897—678
» » 1899—969, » » » » 1898—815
» » 1900—1,121, » » » » 1899—801
» » 1901—1,526, » » » » 1900—1,214
» » 1902—1,583, » » » » 1901—1,168.

De senaste åren hade alltså i regeln halfva antalet af de hvarje år inkomna mål måst till följande år balanseras; och då efter stadsfogden Wäsells på våren 1901 inträffade sjukdom en särskild person tillsatts för att ombesörja bötesindrifningen och därvid till sitt biträde erhållit fyra exekutionsbetjänte, hade resultatet icke blifvit bättre, än att balansen till 1902 hållit sig vid ungefär samma siffra, ehuru å andra sidan måste medgifvas, att antalet år 1901 inkomna mål vore det största, som något år hade att uppvisa, och att sålunda den omständigheten, att balansen till år 1902 icke nämnvärdt ökades, i och för sig finge anses utmärka ett framsteg.

Med säkerhet framginge emellertid häraf, att det för den nye bötesindrifvaren, som från och med år 1902 trädt i verksamhet, blefve omöjligt att behörigen sköta den på honom ankommande verkställigheten af utslag i brottmål med endast tre exekutionsbetjänte. Också hade redan under månaderna maj—augusti 1902 en ytterligare exekutionsbetjänt måst anställas hos honom, och hade lön till denne extra exekutionsbetjänt tagits af de till bekostande af tillfälliga vikariat m. m. afsatta medel.

Det syntes alltså öfverståthållareämbetet oundgängligt, att ytterligare en exekutionsbetjänt anställdes till ständig tjänstgöring hos bötesindrifvaren. Beträffande lönen åt såväl den nye exekutionsbetjänten som de förut hos bötesindrifvaren anställde tre exekutionsbetjänte kunde öfverståthållareämbetet ej dela andre stadsfogdens uppfattning därom, att ett aflöningsbelopp af 1,200 kronor till en hvar af dem skulle vara

tillräckligt. Visserligen vore det sannt, att bötesindrifningen förde exekutionsbetjänten i beröring med den allra lägst stående delen af Stockholms befolkning och att sålunda endast unge män, som ännu besutte sin fulla kroppsstyrka, kunde användas såsom biträden åt bötesindrifvaren; men just den omständigheten, att denna tjänstgöring vore särskildt fordrande och ej sällan kunde för vederbörande exekutionsbetjänt medföra förolämpningar af gröfsta art, ja stundom till och med rent af kroppslig misshandel, syntes öfverståthållareämbetet tala för, att exekutionsbetjänte, som vore anställde hos bötesindrifvaren och som ej vore i tillfälle att erhålla några sportler, åtminstone hvad den kontanta lönen beträffade likställdes med exekutionsbetjänterna hos andre stadsfogden. Då sålunda för den nye exekutionsbetjänten skulle erfordras 1,400 kronor och för ökande af lönen åt de tre redan hos bötesindrifvaren anställde exekutionsbetjänterna till nämnda belopp 600 kronor, blefve alltså hela det belopp, hvarmed statsanslaget till exekutionsbetjäningen i Stockholm, vid nådigt bifall till ofvannämnda förslag, skulle ökas, kronor 2,200 + 1,400 + 600 eller 4,200 kronor. [2.]

Efter nådig remiss har statskontoret den 22 december 1902 afgifvit underdånigt utlåtande öfver öfverståthållareämbetets förevarande framställning och därvid förklarat sig anse statens skyldighet att bekosta exekutionsbetjäningens i Stockholm aflöning vara genom den af öfverståthållareämbetet åberopade utredning ådagalagd, samt den af öfverståthållareämbetet nu gjorda framställningen vara väl grundad.

För egen del måste jag till fullo dela denna statskontorets uppfattning. Öfverståthållareämbetet synes mig nämligen hafva fullständigt ådagalagt, att den föreslagna höjningen i antalet exekutionsbetjänte i Stockholm numera är ett oafvisligt behof, hvars fyllande icke längre kan uppskjutas, utan att de redan nu alltför kännbara olägenheterna skulle än mera ökas. Mot de aflöningsbelopp, som i ämbetets framställning upptagits, och mot ämbetets motivering därför torde icke heller någon erinran skäligen kunna göras. Hvad slutligen beträffar statens skyldighet att bekosta desse exekutionsbetjäntes aflöning, förefaller det mig, som skulle den anmärkning, som framställts däremot, icke äga fog för sig, då af de i ämnet lämnade utredningarna framgår, att denna skyldighet blifvit icke blott af ålder fullgjord utan äfven på senare tiden af representationen uttryckligen erkänd. I detta hänseende vill jag ock fästa uppmärksamheten å den utredning, som i ämbetets senaste underdåniga framställning lämnats angående ifrågavarande

[2.] exekutionsbetjäntes åligganden och hvaraf framgår, att de exekutionsbetjänte, hvilkas aflöning bestrides och skulle bestridas af staten, icke hafva någon befattning med den afdelning af exekutionsväsendet i Stockholm, som afser indrifningen af utskylderna till staden. De vid denna afdelning biträdande betjänte aflönas däremot såsom vederbör samtlige af Stockholms stad.

På grund af hvad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgifva,

att det under anslagstiteln »Öfverståthållareämbetet» uppförda ordinarie anslag å 12,200 kronor till aflöning åt exekutionsbetjäningen i Stockholm må höjas med 4,200 kronor eller till 16,400 kronor;

kommande, i händelse af bifall härtill, hela anslagstiteln att höjas från 87,422 kronor till 91,622 kronor.

Postverket.

[3.] Postverket. De för innevarande år af Kungl. Maj:t fastställda utgiftsstater för postverket upptaga följande slutsummor:

aflöningsstaten	kr.	6,469,850: —
öfvergångsstaten	»	1,200: —
pensionsstaten	»	86,950: —
omkostnadsstaten	»	6,005,000: —
oförutsedda utgifter	»	255,000: —
afkortningar och restitutioner m. m.	»	133,000: —
	tillsammans kr.	12,951,000: —

I underdånig skrifvelse den 21 november 1902 har generalpoststyrelsen afgifvit förslag till stater för postverket för år 1904.

Hvad först angår de å

Aflöningsstaten

upptagna anslagen för *generalpoststyrelsen*, till *vikariatsersättning samt arfvoden åt extra biträden hos styrelsen m. m.* äfvensom för *distrikts- och lokalförvaltningarna* har generalpoststyrelsen ansett, att dessa anslag böra för år 1904 bibehållas sådana de blifvit senast fastställda. Enligt hvad styrelsen meddelat, hade visserligen »Sveriges postvaktbetjänteförening» hos generalpoststyrelsen uti särskilda framställningar anhållit

dels att styrelsen måtte i förslaget till stater för postverket för år 1904 upptaga ytterligare 150 nya ordinarie vaktbetjäntbefattningar samt framdeles årligen äska så stort antal dylika befattningar, att den nuvarande extra institutionen sammansmälte till en obetydlighet, *dels ock* att styrelsen måtte vidtaga erforderliga åtgärder för att så kallad inkvarteringsersättning eller hyresbidrag, belöpande med 20 procent af all kontant aflöning, måtte blifva postvaktbetjänte tillerkänd, eller också att bostäder måtte, där så ske kunde, beredas vaktbetjänte, i hvilket fall ingen inkvarteringsersättning borde utgå till den, som däraf komme i åtnjutande. För sin del hade dock generalpoststyrelsen ansett dessa framställningar icke böra föranleda någon styrelsens åtgärd, enär det syntes styrelsen icke vara lämpligt att ifrågasätta ändring uti den af senaste Riksdag antagna lönestaten, innan denna ens hunnit träda i tillämpning. [3.]

I en till mig ingifven skrifvelse af den 3 december 1902 har generalpoststyrelsen — med erinran att, enär antalet kontrollörstjänster vid postverket, som i aflöningsstaten för år 1902 är upptaget till 34, blifvit i aflöningsstaten för år 1903 nedsatt till 25, hade enligt nådigt bref den 6 juni 1902, angående postverkets stater för år 1903 m. m., Eders Kungl. Maj:t på grund af Riksdagens beslut funnit skäligt medgifva, att under år 1903 finge af postmedlen användas så stort belopp, som utöfver tillgängliga kontrollörslöner och 9 i mån af behof innehållna postexpeditörslöner erfordrades för att med löner enligt äldre stat förse de under sistnämnda år å äldre stat kvarstående kontrollörer — anmält, att en kontrollör erhållit afsked med pension, en annan aflidit och en tredje befordrats till tjänst hos generalpoststyrelsen, hvadan antalet kontrollörstjänster vid postverket nedgått till 31.

I anledning häraf torde nu böra utverkas Riksdagens medgifvande till att under år 1904 af postmedlen använda så stort belopp, som utöfver tillgängliga kontrollörslöner och 6 i mån af behof innehållna postexpeditörslöner erfordras för att med löner enligt äldre stat förse de under samma år å sådan stat kvarstående kontrollörer.

Å anslaget till *aflönande af poststationsföreståndare* — hvilket upptagits i staten för år 1902 till 725,000 kronor och i staten för år 1903 till 850,000 kronor — hafva, enligt hvad generalpoststyrelsen meddelar, utgifterna under år 1901 uppgått, i rundt tal, till 720,300 kronor samt för år 1902, efter förhållandena under årets tre första kvartal, approximativt beräknats uppgå till omkring 768,000 kronor. Med hänsyn endast till denna omständighet syntes generalpoststyrelsen tillräcklig

[3.] anledning icke föreligga att för år 1904 föreslå någon ändring af ifrågavarande anslag. Hos styrelsen förelåge emellertid till behandling en af »järnvägsföreningen», å de enskilda järnvägarnes vägnar, gjord framställning att, enligt af föreningen närmare angifna grunder, *dels* en reglering måtte företagas af arfvodena åt föreståndare och aflönings-bidragen till biträden å poststationer, som förvaltades af järnvägsstations-föreståndare, *dels ock* särskild ersättning måtte från postverket utgå för lokaler till sådana poststationer samt dessas uppvärmning, belysning och renhållning. Genomförandet af hvad järnvägsföreningen sålunda ifrågasatt skulle föranleda en ökad årlig utgift å förevarande anslag af minst 200,000 kronor; hvartill komme ytterligare minst 100,000 kronor, därest, såsom väl riktigt vore, höjningen i arfvoden och biträdesanslag utsträcktes att gälla äfven för statens järnvägsstationer. Frågan hade ännu icke slutbehandlats hos generalpoststyrelsen, enär vidare utred-ning i anledning af densamma erfordrades, och generalpoststyrelsen kunde således ännu icke uttala något bestämdt omdöme, i hvilken ut-sträckning förändringar borde äga rum, men styrelsen hade dock, enär förändringarna i allt fall borde kunna tillämpas åtminstone från och med år 1904, ansett försiktigheten bjuda att nu höja anslaget med ett belopp af minst 100,000 kronor, på det att medel skulle finnas reser-verade till förekommande af att anslaget i följd af eventuella sådana förändringar komme att allt för mycket öfverskridas.

Af denna anledning syntes styrelsen anslaget i fråga sålunda böra för år 1904 upptagas till förslagsvis 950,000 kronor.

Anslaget till *aflönande af extra biträden vid distriktsförvaltningarna och postanstalterna,* hvilket för år 1901 upptagits till förslagsvis 600,000 kronor, har för år 1902 satts till förslagsvis 800,000 kronor. General-poststyrelsen meddelar emellertid, att den alltjämt fortgående ökningen i poströrelsen, som nödvändiggjort anställandet af ett betydligt större antal extra tjänstemän, än som i förväg kunnat beräknas, föranledt, att ifrågavarande förslagsanslag — i likhet med hvad under flera före-gående år ägt rum — jämväl för år 1902 torde komma att ganska mycket öfverskridas. Utgifterna å anslaget, som redan under år 1901 uppgått, i rundt tal, till 901,700 kronor, hade för år 1902, med led-ning af förhållandena under årets tre första kvartal, approximativt be-räknats komma att uppgå till omkring 983,500 kronor.

Med hänsyn särskildt till inrättandet med 1903 års ingång af 250 nya postexpeditörstjänster blef anslaget för år 1903 nedsatt till 700,000 kronor. Vid början af år 1903, då de flesta af förenämnda nya post-

expeditörstjänster tillsatts, torde antalet af de af generalpoststyrelsen antagna extra biträden komma att uppgå till omkring 500. Då ökningen därutöfver för tiden intill utgången af år 1904 beräknats till omkring 100, skulle antalet sådana biträden vid slutet af sistnämnda år komma att uppgå till omkring 600. [3.]

I sammanhang med sådan minskning i traktamenten för posttjänstemän, såväl ordinarie som extra, vid järnvägsposten och å vissa ångbåtslinjer, att dessa traktamenten endast komme att innefatta ersättning för ökade lefnadskostnader genom resorna — i hvilket ämne generalpoststyrelsens i underdånig skrifvelse den 3 november 1902 afgifna förslag till bestämmelser att tillämpas från 1903 års början blifvit af Eders Kungl. Maj:t den 12 december 1902 godkändt — vore det afsedt, att för de extra bland dessa tjänstemän, hvilka förut, då högre traktamenten utgingo, hade årsarfvoden till belopp af allenast 450 kronor, reglera arfvodena till öfverensstämmelse med hvad som vore bestämdt för den vid postkontoren anställda extra biträdespersonalen. Därigenom skulle efter 1903 års ingång arfvodena för samtliga de af generalpoststyrelsen antagna extra biträdena i allmänhet komma att växla mellan 900 och 1,500 kronor per år. Det förstnämnda af dessa arfvodesbelopp vore i regel afsedt endast för kvinnliga extra biträden, under det att lägsta arfvodet för de manliga extra biträdena i allmänhet utginge med 1,050 kronor. Då emellertid — såsom generalpoststyrelsen äfven framhållit i sin underdåniga skrifvelse den 7 november 1902 i fråga om grunderna för aflöningen af den extra personalen, hvilka af styrelsen föreslagna grunder blifvit af Eders Kungl. Maj:t den 19 december 1902 godkända — de extra biträdena vid järnvägsposten, hvilka alla vore manliga, syntes böra erhålla högre minimiarfvode än de manliga extra biträdena vid postkontoren, torde, enligt af styrelsen gjorda beräkningar, arfvodet i medeltal för hvarje af generalpoststyrelsen antaget extra biträde kunna antagas komma att utgöra 1,250 kronor. Sammanlagda utgiftssumman för arfvoden till dessa biträden skulle sålunda för år 1904 komma att uppgå till omkring 750,000 kronor.

Vidare framhåller generalpoststyrelsen, att å det ifrågavarande anslaget borde äfven finnas tillgång *dels* för erforderliga uppflyttningar i högre arfvodesklasser, *dels* till aflönande af tillfälliga extra biträden, behöfliga i följd af semesterledigheter för därtill berättigade tjänstemän vid postverkets distrikts- och lokalförvaltningar, hvilka semesterledigheters antal komme att väsentligt ökas med 1903 års ingång såväl genom tillkomsten af flera ordinarie postförvaltaretjänster och af nära 250 nya postexpeditörsbefattningar, som äfven emedan tjänstemän vid järn-

[3.] vägsposten antoges, efter traktamentenas minskning, komma att i större utsträckning än hittills begagna sig af semester, *dels* för s. k. dispositionsanslag till aflönande af sådana biträden, som ej antagits direkt af generalpoststyrelsen utan af vederbörande postförvaltare, *dels ock* till godtgörelse för nödig biträdeshjälp vid en del poststationer, där i följd af posttrafikens omfattning göromålen icke kunde af endast en person bestridas. Dessa omständigheter torde tillhopa betinga ett anslagsbelopp af minst 90,000 kronor.

Då dessutom förslag förelåge om vidtagande af åtgärder för beredande af ökadt tillfälle till sabbatshvila för postverkets tjänstemän och betjänte, hvilket förslags genomförande beräknades komma att föranleda en utgift å ifrågavarande anslag af omkring 21,900 kronor, anser generalpoststyrelsen, att anslaget icke bör för år 1904 sättas lägre än till förslagsvis 865,000 kronor, hvilket innebure en förhöjning i senast fastställda anslag af 165,000 kronor.

Beträffande förslagsanslaget till *arfvoden åt extra vaktbetjänte och till hushyresbidrag för en del betjänte*, som för år 1902 fastställts till 375,000 kronor, erinrar generalpoststyrelsen, att styrelsen vid afgifvandet af sitt statförslag för år 1903 ansett detta anslag under oförändrade förhållanden behöfva förhöjas till 550,000 kronor, men med hänsyn till förslaget om inrättandet af 200 nya vaktbetjäntbefattningar upptagit anslaget till det sedermera förslagsvis fastställda beloppet 400,000 kronor.

Enligt hvad styrelsen meddelar, hafva utgifterna å anslaget under år 1901 uppgått, i rundt tal, till 455,200 kronor, samt för år 1902, efter förhållandena under årets tre första kvartal, approximativt beräknats uppgå till omkring 517,500 kronor. Denna betydande utgiftsstegring hade föranledts däraf, att ett väsentligt ökadt antal extra vaktbetjänte måst i följd af den starka tillväxten i poströrelsen anställas. Antalet dylika betjänte utgjorde sålunda vid 1902 års ingång 595, men intill tiden för afgifvandet af nu ifrågavarande statförslag hade, i anledning af framställningar från vederbörande distrikts- och lokalförvaltningar om det oundgängliga behofvet att erhålla förstärkning af vaktbetjäntpersonalen, icke mindre än 102 extra vaktbetjänte tillkommit, hvadan deras antal vid sistnämnda tidpunkt uppgick till 697.

Då det under sådana förhållanden icke torde kunna antagas annat än att utgifterna å anslaget skulle under de närmast följande åren fortsätta att stiga, och denna ökning utöfver utgiftsbeloppet för år 1902 icke kunde beräknas lägre än till 70,000 kronor för hvartdera af åren 1903 och 1904, skulle anslaget i fråga för sistnämnda år behöfva upp-

tagas till 657,500 kronor, om icke afsedt vore, att med 1903 års ingång 200 extra vaktbetjänte skulle till ordinarie befordras. Arfvodena till desse hade beräknats tillsammans uppgå till 159,700 kronor, med hvilket belopp ofvannämnda summa, 657,500 kronor, alltså borde minskas. [3.]

På grund däraf har generalpoststyrelsen ansett, att ifrågavarande anslag bör för år 1904 bestämmas till förslagsvis 500,000 kronor, hvarigenom senast fastställda anslagsbeloppet skulle ökas med 100,000 kronor.

Visserligen hade »Sveriges postvaktbetjänteförening» hos styrelsen anhållit, att styrelsen måtte vidtaga erforderliga åtgärder för beredande af högre arfvode åt extra vaktbetjänte; men — såsom styrelsen äfven meddelat i sin ofvannämnda underdåniga skrifvelse den 7 november 1902 — hade styrelsen, med hänsyn särskildt därtill att den extra vaktbetjäntpersonalens vid postverkets distrikts- och lokalförvaltningar aflöningsförhållanden så nyligen som från 1900 års ingång reglerats, ansett sig nu icke böra ifrågasätta någon ändring i gällande grunder för samma personals aflönande.

Å aflöningsstaten för år 1903 har uppförts ett nytt förslagsanslag, nämligen till *arfvoden åt ordinarie vaktbetjänte för tjänstgöring såsom förmän m. m.* Generalpoststyrelsen erinrar, att detta anslag tillkommit, på det att ordinarie vaktbetjänte, som vore anställda såsom förmän för vaktbetjäntpersonal vid Stockholms, Göteborgs, Malmö eller andra postkontor, eller hvilka tjänstgjorde ensamma eller såsom förste män i s. k. postiljonskupéer, eller som vid postanstalterna användes i andra jämnförliga sysslor eller till bestridande af göromål, hvilka hittills i regel utförts af tjänstemän, skulle kunna, jämlikt § 15 i aflöningsreglementet för tjänstemän och betjänte vid postverket, af generalpoststyrelsen, utöfver den fasta aflöningen, tilldelas arfvode till belopp af högst 20 kronor för månad räknadt.

Anslaget hade för år 1903 satts till 45,000 kronor, och hade därvid beräknats, att af detta belopp skulle under nämnda år komma att åtgå:

till arfvoden åt bref bärareförmän	kr.	16,800: —
» » » vaktbetjänte, tjänstgörande i postiljonskupé	»	26,400: —
» » » » för bestridande af en del andra göromål	»	1,800: —
tillsammans	kr.	45,000: —

[3.] Till högre belopp hade anslaget icke ansetts behöfva upptagas för år 1903, enär utgifterna för användande af vaktbetjänte till bestridande af göromål, hvilka hittills i regel utförts af tjänstemän, ansåges icke kunna under nämnda år blifva synnerligen afsevärda.

Generalpoststyrelsen antager emellertid, att under år 1904 vaktbetjänte komma att i större utsträckning användas för berörda ändamål, och, ehuruväl de blifvande kostnaderna därför icke kunde med någon visshet beräknas, innan erfarenhet vunnits i förevarande hänseende, har styrelsen ansett lämpligt, att ifrågavarande anslag höjdes med åtminstone 20,000 kronor, hvarigenom anslaget komme att för år 1904 uppgå till förslagsvis 65,000 kronor.

Vidare har generalpoststyrelsen anmält, att den fortgående stora ökningen af den extra tjänstemanna- och vaktbetjäntpersonalen föranleder behof af ökadt anlitande af anslaget till *gratifikationer m. m. åt tjänstemän och betjänte;* och har generalpoststyrelsen fördenskull ansett sig böra föreslå, att detta anslag, som i staten för år 1903 bestämts till 12,000 kronor, måtte för år 1904 höjas med 3,000 kronor, eller till 15,000 kronor.

Mot de af generalpoststyrelsen begärda förhöjningar i anslagen under aflöningsstaten har jag icke något att erinra.

Hvad angår

Öfvergångsstaten,

som för år 1903 är fastställd till 1,200 kronor, har densamma i det förevarande statförslaget bibehållits oförändrad.

Beträffande

Pensionsstaten

anmäler generalpoststyrelsen i sin förenämnda underdåniga skrifvelse den 21 november 1902 samt en sedermera ingifven skrifvelse af den 19 december samma år, att i följd af inträffade dödsfall från denna stat böra afföras de pensioner, som utgått

till förre postmästaren J. H. Allard	kr.	1,200: —
» » vaktbetjänten A. Bank	»	300: —
» » postmästaren E. Svanström	»	2,250: —
» » vaktbetjänten J. E. Nilsson	»	300: —
eller tillhopa	kr.	4,050: —

men att däremot i staten böra uppföras följande pensioner, som, utöfver de i 1903 års pensionsstat upptagna, blifvit af Eders Kungl. Maj:t i nåder beviljade att utgå af postmedel, nämligen: [3.]

till förre		vaktbetjänten E. O. Andersson	kr.	600: —
»	»	kontrollören C. A. Petersson	»	2,550: —
»	»	postmästaren L. F. Eliæson	»	1,950: —
»	»	vaktbetjänten L. Jansson	»	600: —
»	»	vaktbetjänten C. F. Svensson	»	600: —
»	»	postexpeditören F. L. Gustafsson	»	1,950: —
»	»	vaktbetjänten C. F. Eklund	»	600: —
»	»	vaktbetjänten A. W. Stenwall	»	600: —
»	»	postmästaren B. J. Geijer	»	2,550: —
»	»	vaktbetjänten P. E. Sjöberg	»	600: —
»	»	vaktbetjänten P. Jönsson Grönberg	»	600: —
			summa kr.	13,200: —

I sammanhang härmed erinrar generalpoststyrelsen, hurusom under den tid, då mellan Grisslehamn och Åland ännu försiggick postföring medelst segelbåtar, till följd af en häftig storm vid ett tillfälle, då hafvet var uppfylldt af issörja, en postbåt, som den 18 februari 1867 skolat återvända från Signildsskär på Åland till Grisslehamn, blef under nära 3½ dygn uppehållen på hafvet och slutligen vinddrifven till Eckerötorp på Åland. Af ombordvarande personer, hvilka alla blifvit så starkt medtagna af köld, mödor och umbäranden, att desamma nödgades under läkarevård kvarstanna någon tid på Åland, tillfogades tre, nämligen båtföraren A. Bylund, båtsmannen J. Söderman samt för tillfället förhyrde förre kronobåtsmannen Anders Grundberg å Fogdö inom Singö församling af Stockholms län skador af den beskaffenhet, att det ansågs nödigt att på hvardera af de två förstnämnda amputera flera af högra handens fingrar och på Grundberg alla tårna å venstra foten samt å högra foten tre tår och yttersta lederna å de två öfriga tårna. Genom nådigt bref den 20 april 1867 bemyndigades generalpoststyrelsen att af postmedlen till en hvar af förenämnda personer utbetala en gratifikation af 100 riksdaler, hvarjämte medgafs, att af postmedlen finge bekostas samma personers vård på Åland jämte medicin äfvensom betalas läkarearfvode och ersättning för förlorade persedlar. Till 1871 års Riksdag hemställde Kungl. Maj:t, uppå framställning af generalpoststyrelsen, att, enär Bylund och Söderman dåmera, efter det postföringen emellan Grisslehamn och Åland medelst segelbåtar afskaffats, icke vidare kunde i postverkets tjänst användas,

[3.] samt de till följd af dem i samma tjänstådragna, ofvan omförmälda skador blifvit urståndsatta att något verksammare bidraga till sitt och de sinas uppehälle, hvartill de i öfrigt ägde endast ringa tillgång, åt Bylund och Söderman måtte för deras återstående lifstid beredas ett årligt understöd af 300 riksdaler för Bylund och 200 riksdaler för Söderman. Detta bifölls af Riksdagen, och i följd däraf fingo Bylund och Söderman, hvilka numera båda äro aflidna, under sin återstående lifstid årligen åtnjuta förberörda dem tillerkända understödsbelopp.

I underdånig skrifvelse den 2 april 1902 anmälde generalpoststyrelsen, *att* ofvanbemälde Grundberg, hvilken, såvidt tillgängliga handlingar utvisade, icke af postmedel tilldelats något understöd utöfver det i förenämnda nådiga bref medgifna, hos generalpoststyrelsen anhållit att, enär Grundberg, som till följd af den utaf honom undergångna amputationen hittills allenast med svårighet förmått genom arbete sig försörja, dåmera i anseende till sin höga ålder icke längre vore i stånd att på sådant sätt förvärfva hvad till hans och hans hustrus torftiga uppehälle erfordrades, generalpoststyrelsen ville tillerkänna Grundberg en årlig pension af postmedel, till stöd för hvilken ansökning Grundberg åberopat, bland annat, dels prästbevis, enligt hvilket han vore född den 7 mars 1826, dels ock ett af provinsialläkaren i Östhammars distrikt A. F. Lindstedt den 31 maj 1899 utfärdadt intyg, bestyrkande, att Grundberg på grund af amputationen hade stor svårighet att gå, i synnerhet något längre sträckor, och till följd däraf vore oförmögen att i väsentlig mån bidraga till sitt lifsuppehälle *samt att* postinspektören i mellersta postdistriktet, som i ärendet afgifvit infordradt yttrande, till styrelsen öfverlämnat en af vederbörande pastor samt ordföranden i Singö sockens kommunalnämnd den 21 december 1901 afgifven attest, däri intygades, bland annat, att Grundberg vore fattig och till följd af amputationen svårt lytt, samt att han, så länge han det förmått, uppehållit sig genom rodd och fiske. Med anledning af hvad sålunda förekommit och då i ärendet behöflig utredning icke kunnat erhållas så tidigt, att generalpoststyrelsen kunnat i sitt underdåniga förslag till postverkets stater för år 1903 göra framställning om årligt understöd för Grundberg, hemställde i underdånighet styrelsen — som förklarade sig hafva för afsikt att vid afgifvande af nästa statförslag upptaga till behandling frågan om sådant understöd för Grundberg för tiden från och med år 1903 — att Eders Kungl. Maj:t måtte bemyndiga generalpoststyrelsen att till Grundberg i anledning af den skada, som, enligt hvad ofvan omförmälts, under postföring drabbat honom, af postmedlen utbetala ett tillfälligt understöd af 200 kronor.

Denna framställning blef, jämlikt nådiga brefvet till generalpoststyrelsen den 23 maj 1902, af Eders Kungl. Maj:t bifallen. [3.]

På grund af den utredning, generalpoststyrelsen i sin ofvan anförda underdåniga skrifvelse i detta ärende förebragt, anser generalpoststyrelsen, att förenämnde Grundberg, som, enligt hvad styrelsen inhämtat, fortfarande lefver, bör för sin återstående lifstid beredas ett årligt understöd till belopp af 200 kronor, att för tiden från och med 1903 års ingång utgå å postverkets pensionsstat.

Med afseende å hvad sålunda i ärendet förekommit anser jag mig böra tillstyrka beviljande åt Grundberg af det af generalpoststyrelsen ifrågasatta understödet.

I fråga om

Omkostnadsstaten

erinrar generalpoststyrelsen till en början, att anslaget till *uppbördsoch frimärkesprovision*, som i staten för år 1902 är upptaget till förslagsvis 480,000 kronor, med hänsyn till de i aflöningsreglementet för tjänstemän och betjänte vid postverket fastställda förändrade grunder för uppbördsprovisionens utgående, för år 1903 nedsatts till 220,000 kronor.

Då postverkets inkomster för år 1904 kunde beräknas till omkring 14,715,000 kronor samt däraf omkring 14,508,000 kronor utgjorde sådan uppbörd, hvarå provision komme att utgå, torde kunna antagas, att, med tillämpning af de nya grunderna för provisionens utgående och med bibehållande af nuvarande provision till poststationsföreståndare m. fl. äfvensom partirabatt, uppbördsprovisionen i sin helhet skulle komma att för år 1904 utgöra tillhopa omkring 430,000 kronor. Från denna summa borde emellertid afdragas den för postförvaltarne i aflöningsstaten under rubriken tjänstgöringspenningar uppförda garanterade minimiprovisionen, 168,000 kronor, hvarefter återstode ett belopp af 262,000 kronor, till hvilket belopp anslaget i fråga alltså, med hänsyn endast till den ökade uppbörden, skulle behöfva förhöjas.

Äfven af annan anledning har emellertid generalpoststyrelsen ansett förevarande anslag böra förhöjas.

I underdånig skrifvelse den 28 januari 1873 med förslag till normalstat för postverket föreslog generalpoststyrelsen att, i sammanhang

[3.] med indragning af den vissa tjänstemän för vården af frimärken tillkommande provision, vederbörande posttjänstemän måtte förpliktas att, vid försäljning i allmänhet på en gång af minst 300 frimärken, 100 brefkort eller 100 frankokuvert, lämna köparen en rabatt af 2 procent utaf inköpssumman, samt att vid tillhandahållande åt poststation af frimärken, brefkort och frankokuvert, äfven till mindre belopp, denna rabatt måtte beräknas till 3 procent af märkenas, kortens och kuvertens värde. Detta generalpoststyrelsens förslag blef, enligt hvad i nådigt bref den 6 juni 1873 meddelades styrelsen, af Eders Kungl. Maj:t och Riksdagen godkändt, med den förändring att — i sammanhang med nedsättning i den postanstalterna å därifrån redovisade medel tillkommande provision — den för poststationerna föreslagna frimärkesprovisionen af 3 procent minskades till 2 procent.

Uti underdånig skrifvelse den 29 november 1883 med förslag till postverkets stater för år 1885 framställde generalpoststyrelsen — i syfte att bereda förbättrade lönevillkor åt vissa af postpersonalen, för hvilka den betydliga tillökningen i posttrafik medfört en icke mindre tillökning i göromål — förslag om nedsättning af den köpare af frimärken medgifna rabatt, hvilken ansågs i allt flera fall hafva för postpersonalen kringskurit inkomsten af den uppbördsprovision, som skolat ersätta det ökade arbetet. Sedan generalpoststyrelsens förslag, uppå Eders Kungl. Maj:ts hemställan, antagits af 1884 års Riksdag, blef genom nådigt bref den 30 maj 1884 förklaradt, att från och med 1885 års ingång, med ändring af hvad dittills varit stadgadt rörande rabatt vid köp af större parti frimärken, brefkort eller frankokuvert, dylik rabatt skulle, vid köp på en gång af minst 3 ark frimärken, hvartdera innehållande 100 märken, eller af minst 100 brefkort eller 100 frankokuvert, åtnjutas med 1 procent af inköpssumman. Jämlikt nådiga brefvet den 21 december 1888 skall samma rabatt åtnjutas vid köp på en gång af minst 100 kortbref.

Sedan uti § 2 i aflöningsreglementet för tjänstemän och betjänte vid postverket uttryckligen stadgats, att i den uppbörds- och frimärkesprovision, som efter de i nämnda paragraf meddelade föreskrifter för provisionens beräkning tillkomme vissa tjänstemän vid postkontoren, icke skulle inberäknas den provision, som enligt gällande bestämmelser tillföllo, bland andra, antagna särskilda frankoteckensförsäljare eller allmänheten vid partiköp, hade numera bortfallit den viktigaste anledningen, hvarför ifrågavarande rabatt blifvit nedsatt från två till en procent. Under det att sålunda postförvaltarne, enligt hittills gällande provisionsbestämmelser, vore pliktige att å beloppet af den provision,

som krediterades för frankotecken, hvilka under den tid redovisning afsåge åtgått vid vederbörande postkontor och därunder lydande poststationer och ångbåtspostexpeditioner, vidkännas afdrag för såväl föreskrifven provision till poststationsföreståndare m. fl. som äfven den rabatt, antagna frankoteckensförsäljare och enskilde frimärkesköpare under samma tid åtnjutit, ägde däremot postförvaltarne, vid tillämpning af förenämnda nya bestämmelse i aflöningsreglementet, att, utan inskränkning i dem tillförsäkrade provisionsbelopp, i medelsräkenskaperna särskildt kreditera de belopp, som tillkommit vederbörande poststationsföreståndare m. fl. och allmänheten vid partiköp; och blefve det under sådana förhållanden för postförvaltarne utan betydelse, med huru stor procent omförmälda rabatt skulle utgå. [3.]

Då det år för år hade visat sig vara förenadt med allt större svårighet att finna lämpliga personer, som vore villiga att åtaga sig försäljning af frankotecken mot den ringa ersättning, som med gällande rabattbestämmelser kunde erhållas, har generalpoststyrelsen ansett sig nu böra föreslå, att ifrågavarande rabatt, hvad anginge antagna särskilda frankoteckensförsäljare, åter måtte höjas till två procent. Därigenom torde tillfällena till inköp af frankotecken annorstädes än å postanstalt komma att betydligt ökas, hvarigenom skulle beredas den korresponderande allmänheten — särskildt i de större städerna — viktiga fördelar samt postverket ökad uppbörd.

Då den rabatt, som åtnjutits för inköp af frankotecken vid postkontoren i riket, för tiden 1 oktober 1901—30 september 1902 uppgått, i rundt tal, till 27,600 kronor, torde den blifvande provisionsökningen för år 1904 i anledning af den nu föreslagna rabattförhöjningen böra beräknas till minst samma belopp.

Af denna och förut omförmälda anledning har anslaget till uppbörds- och frimärkesprovision i förevarande förslag till utgiftsstater upptagits till förslagsvis sammanlagdt 290,000 kronor. Ökningen i anslaget skulle derigenom utgöra 70,000 kronor.

Å anslaget till *förhyrande af de för postverket erforderliga lägenheter samt till bestridande af utgifterna för posthusens underhåll m. m.*, hvilket i staterna för åren 1902—1903 upptagits till förslagsvis resp. 200,000 och 250,000 kronor, hafva, enligt hvad generalpoststyrelsen meddelar, utgifterna under år 1901 uppgått i rundt tal till 209,400 kronor samt för år 1902, med ledning af förhållandena under årets tre första kvartal, approximativt beräknats till omkring 232,800 kronor. Denna stegring härledde sig hufvudsakligast däraf att, i mån af posttrafikens

[3.] ökning och arbetets tillväxt på postkontoren, behofvet af större och bättre inredda postkontorslokaler gjorde sig allt mera gällande, och att de nya lokalerna, som, för tillgodoseende af allmänhetens större anspråk, underlättande af arbetets gång och beredande af tryggare förvaringsrum för af postverket omhändertagna värdeförsändelser, efter hand anskaffades, betingade högre hyror än de äldre otidsenligare lokalerna; och det syntes styrelsen vara till gagn för såväl allmänheten som postverket att, om än försiktigt, fortgå i denna riktning.

Om till den för år 1902 efter förhållandena under årets tre första kvartal beräknade utgiftssumman ..... kr. 232,800: —
lades
dels förhöjningarna i hyror för lokaler, som enligt styrelsens beslut redan förhyrts eller vore afsedda att förhyras för tid efter den 1 nästlidne oktober och komme att tillträdas senast under år 1904, såsom fallet vore med bland andra postlokalerna i nio riksbankshus, hvilka förhöjningar kunde beräknas till omkring ..... » 18,000: —
dels de ytterligare hyresförhöjningar, som enligt blifvande beslut af styrelsen, kunde komma att tillämpas för år 1904, beräknade till omkring ..... » 20,000: —
dels kostnader för förhyrande af lokaler till postkontor, som kunde varda nyinrättade, omkring ..... » 10,000: —
dels ock ökade utgifter för posthusens underhåll m. m. omkring ..... » 10,000: —

men från summan däraf ..... kr. 290,800: —
droges beräknad besparing af hyror i anledning af inflyttning i posthusen i Stockholm och Hälsingborg » 20,800: —

erhölles ett belopp af ..... kr. 270,000: —

hvartill generalpoststyrelsen anser anslaget i fråga böra för år 1904 förslagsvis upptagas. Detta skulle innebära en förhöjning af 20,000 kronor i det senast fastställda anslagsbeloppet.

I fråga om anslaget till *expensutgifter* anför generalpoststyrelsen, att från anslaget utginge kostnaderna för anskaffning af de för poströrelsen och postanstalternas redovisningar erforderliga många slag af tryckta blanketter och räkenskapsböcker, för anskaffning af papper, kuvert och skrifmaterialier i öfrigt, äfvensom för vederbörande postanstalters belysning, uppvärmning och renhållning. Å ifrågavarande

anslag, som i staterna för såväl 1902 som 1903 är upptaget till förslagsvis 550,000 kronor, hade utgifterna under år 1901 uppgått i rundt tal till 575,900 kronor, samt för år 1902, efter förhållandena under årets tre första kvartal, approximativt beräknats komma att uppgå till omkring 586,800 kronor. Den ökning af utgifterna å detta anslag, som sålunda ägt rum, hade föranledts dels däraf att posttrafikens tillväxt medfört större åtgång af de ofvan angifna förbrukningsartiklarna, dels däraf att kostnaderna för belysning, uppvärmning och renhållning icke obetydligt stegrats såväl i följd af nödvändigheten att på åtskilliga ställen utbyta trånga och olämpliga postkontorslokaler mot mera rymliga och tidsenliga, som äfven genom de å många orter inträffade förhöjningar i bränslepris och arbetslöner. [3.]

Med hänsyn härtill och då utgiftssumman för år 1902 syntes komma att uppgå till omkring ..... kr. 586,800: —
torde, om därtill lades:
dels beräknade ökade utgifter för nya posthusets i Stockholm belysning, uppvärmning och vattenförbrukning, tillhopa omkring ..... » 47,200: —
dels den ökning i allmänhet, som för åren 1903 och 1904 syntes kunna å anslaget beräknas, omkring » 16,000: —

men från summan däraf ..... kr. 650,000: —
afräknades ett belopp af ..... » 40,000: —

som enligt gjorda beräkningar ansåges komma att för år 1904 besparas i följd af kontraherade nedsättningar i prisen för leverans af kuvert, omslagspapper och vissa blanketter, anslaget i fråga böra för sistnämnda år fastställas till förslagsvis ..... kr. 610,000: —

hvilket innebure en förhöjning af 60,000 kronor.

Angående anslaget till *rese- och traktamentsersättningar för resor i tjänsteärenden i allmänhet*, som under en följd af år varit fastställdt till förslagsvis 50,000 kronor, meddelar generalpoststyrelsen, att utgifterna å anslaget utgjort, i runda tal, under år 1900 55,200 kronor och under år 1901 49,500 kronor samt för år 1902, efter förhållandena under årets tre första kvartal, approximativt beräknats uppgå till omkring 46,500 kronor.

Det förut omförmälda förslaget om vidtagande af åtgärder för beredande af ökadt tillfälle till sabbatshvila för postverkets tjänstemän

[3.] och betjänte ansåges, om det genomfördes, komma att föranleda en utgift å förevarande anslag af omkring 28,500 kronor, i det att tillgång komme att erfordras till ersättning enligt gällande resereglemente åt sådana vikarier för tjänstemän och betjänte, som icke kunde erhållas å den ort, där vederbörande tjänstebefriade vore placerade.

På det att medel till det ifrågasatta ändamålet måtte finnas reserverade, har det därför synts generalpoststyrelsen nödigt, att anslaget i fråga för år 1904 höjes med 25,000 kronor, hvarigenom anslaget komme att uppgå till förslagsvis 75,000 kronor.

Beträffande anslaget till *traktamenten för tjänstemän i järnvägspostkupé*, erinrar generalpoststyrelsen, hurusom Eders Kungl. Maj:t föreslagit, att detta anslag, som för år 1902 vore upptaget till förslagsvis 345,000 kronor, skulle för år 1903 nedsättas till 150,000 kronor med hänsyn till den minskning i traktamenten för såväl ordinarie som extra tjänstemän vid järnvägsposten och å ångbåtslinjer, som ansetts böra genomföras i sammanhang med höjning af den fasta aflöningen för ordinarie postexpeditörer och reglering af arfvodena för extra biträden vid järnvägsposten och å ångbåtslinjer till öfverensstämmelse med hvad för närvarande vore bestämdt för den vid postkontoren anställda extra biträdespersonalen, samt att Riksdagen nedsatt anslaget med ytterligare 10,000 kronor eller till 140,000 kronor med anledning af den minskning i tjänstemannapersonalen vid järnvägsposten, som antogs kunna äga rum i följd af ökadt användande af vaktbetjänte till utförande af åtskilliga enklare göromål.

Med tillämpning af de i generalpoststyrelsens ofvannämnda underdåniga skrifvelse den 3 november 1902 föreslagna, af Eders Kungl. Maj:t den 12 december 1902 godkända bestämmelser, att gälla från ingången af år 1903, i fråga om traktamenten till tjänstemän i järnvägspostkupéer och ångbåtspostexpeditioner skulle, enligt i styrelsen gjorda beräkningar, för nuvarande 306 ordinarie och extra tjänstemän vid järnvägsposten och å ångbåtslinjer komma att åtgå till traktamentsersättning 122,822 kronor 50 öre och till härbärgesersättning 10,767 kronor 50 öre eller tillhopa 133,590 kronor.

Med afseende emellertid å nödvändigheten att kunna möta det eventuella behofvet af ytterligare ökning af ifrågavarande tjänstemannapersonal, har generalpoststyrelsen ansett, att förevarande anslag borde för år 1904 upptagas till förslagsvis 160,000 kronor, hvilket innebure en ökning af 20,000 kronor i det senast fastställda anslagsbeloppet.

Å anslaget till *traktamenten för vaktbetjänte*, hvilket för år 1902 fast-

ställts till förslagsvis 200,000 kronor, hafva, enligt hvad generalpost- [3.]
styrelsen meddelar, utgifterna för år 1902, efter förhållandena under årets tre första kvartal, approximativt beräknats komma att uppgå till omkring 201,100 kronor. I staten för år 1903 har, i sammanhang med genomförda förändringar i vaktbetjäntes aflöningsförhållanden, anslaget nedsatts till 155,000 kronor, hvaraf beräknats åtgå till utgifter för beredande af kostnadsfri ledighet under högst 15 dagar årligen åt de postvaktbetjänte, som anses böra tilldelas någon hvilotid, ett belopp af 16,000 kronor, till traktamenten åt vaktbetjänte tjänstgörande å järnvägs- eller ångbåtslinjer 70,445 kronor samt till ersättning i form af dagtraktamenten åt reservpostbetjänte, som användas för beredande åt vaktbetjänte af periodiskt återkommande sabbatshvila och för tillfällig arbetsförstärkning i förekommande fall, hvilken ersättning, enligt nådigt bref den 2 februari 1900, må sättas till högst 3 kronor för dag, äfvensom till traktamenten åt ökad vaktbetjäntepersonal tillhopa 68,555 kronor.

Med uppgift att antalet vaktbetjänte, tjänstgörande å järnvägs- eller ångbåtslinjer, i slutet af septembet 1901 uppgått till 386, men intill tiden för nu förevarande statförslags afgifvande ökats till 401, anför generalpoststyrelsen vidare att, då genomförandet af det förut omnämnda förslaget om vidtagande af åtgärder för beredande af ökadt tillfälle till sabbatshvila för postverkets tjänstemän och betjänte, enligt gjord beräkning, ansåges komma att medföra en ökad kostnad å nu förevarande anslag af omkring 28,000 kronor, och då det dessutom vore nödigt att å anslaget äga tillgång till bestridande af de utgifter för traktamenten, som föranleddes af behöflig ytterligare ökning af vaktbetjäntpersonalen, generalpoststyrelsen ansåge, att anslaget i fråga borde för år 1904 sättas till förslagsvis 200,000 kronor, hvilket innebure en förhöjning af 45,000 kronor i det för år 1903 bestämda förslagsanslaget.

Uti en till generalpoststyrelsen ingifven skrift hade visserligen »Sveriges postvaktbetjänteförening» gjort framställning om åtskilliga till ökade utgifter föranledande förändringar i och tillägg till de uti Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 26 januari 1900 meddelade bestämmelser i fråga om traktamenten till postvaktbetjänte, som tjänstgjorde å järnvägs- eller ångbåtslinjer; men hade generalpoststyrelsen ansett skäl icke för närvarande föreligga att föreslå någon ändring af berörda bestämmelser, helst dessa icke tillämpats under längre tid än sedan sistnämnda års början.

Förslagsanslaget till *postbetjäntes beklädnad och beväring* — i staten för år 1902 upptaget till 160,000 kronor — hade för år 1903 höjts

[3.] till 175,000 kronor. Utgifterna å anslaget hafva, enligt hvad generalpoststyrelsen meddelar, för år 1902, efter förhållandena under årets tre första kvartal, approximativt beräknats komma att uppgå till omkring 178,000 kronor. Enär de väsentligaste utgifterna å detta anslag bestode i kostnader för anskaffning åt ordinarie och extra postvaktbetjänte af uniformspersedlar, för hvilka i allmänhet vissa slitningstider vore fastställda, stege utgifterna å anslaget i samma mån som antalet uniformsberättigade vaktbetjänte ökades. Antalet ordinarie och med dem i beklädnadsförmån likställda extra postbetjänte hade vid början af år 1902 uppgått till 1,646, men hade, till följd däraf att ytterligare antal extra vaktbetjänte måst anställas, vid tiden för afgifvandet af förevarande statförslag utgjort 1,747; och denna å den extra vaktbetjäntpersonalen belöpande ökning i antalet uniformsberättigade vaktbetjänte torde gifvetvis komma att fortgå. Med hänsyn därtill och då, jämlikt § 13 i aflöningsreglementet för tjänstemän och betjänte vid postverket, med innevarande års ingång äfven generalpoststyrelsens vaktmästarepersonal, som för närvarande bestode af 7 ordinarie och 8 extra vaktmästare, finge tilldelas beklädnad in natura eller beklädnadsersättning, syntes ifrågavarande anslag böra för år 1904 upptagas till förslagsvis 190,000 kronor, hvilket innebure en förhöjning af 15,000 kronor i senast fastställda anslagsbelopp.

Beträffande anslaget *till inköp och underhåll af inventarier* meddelar generalpoststyrelsen, att utgifterna däråt i runda tal uppgått under år 1900 till 156,900 kronor, under år 1901 till 181,400 kronor samt under tidsperioden 1 oktober 1901—30 september 1902 till 145,400 kronor. Anslaget vore för år 1903 upptaget till förslagsvis 265,000 kronor, därvid hänsyn särskildt tagits till de betydande kostnader, som under sistnämnda år beräknades komma att utgå för inredning och möblering af posthusen i Stockholm och Hälsingborg. Då för nämnda båda posthus, som borde vara fullt färdiga för användning under loppet af år 1903, icke torde behöfva reserveras något mera afsevärdt belopp å detta anslag för år 1904, skulle anslaget kunna för sistnämnda år minskas med ett belopp af omkring 90,000 kronor, hvartill kostnaderna af ifrågavarande slag för dessa posthus antoges under år 1903 komma att uppgå, eller till 175,000 kronor. Enär emellertid inredning och möjligen äfven någon möblering af blifvande posthuset i Malmö kunde antagas komma att äga rum under år 1904, samt ökad tillgång å förevarande anslag kunde komma att erfordras för anskaffande af möbler och inventarier till de nya och rymligare postkontorslokaler, generalpoststyrelsen i allt större

utsträckning måste förhyra i följd af poströrelsens tillväxt, äfvensom för de till antalet alltjämt stigande poststationernas förseende med nödiga kassaförvaringsrum, blankettskåp m. m., har generalpoststyrelsen ansett anslaget i fråga icke böra för år 1904 sättas lägre än till förslagsvis 200,000 kronor, hvarigenom å anslaget skulle uppstå en minskning af 65,000 kronor. [3.]

Anslaget till *postföringskostnad vid befordran å järnväg* har förslagsvis upptagits: i staten för år 1901 till 2,100,000 kronor, i staten för år 1902 till 2,300,000 kronor och i staten för år 1903 till 2,500,000 kronor.

Utgifterna å anslaget hade emellertid för år 1901 uppgått i rundt tal till 2,508,300 kronor samt för år 1902, efter förhållandena under årets tre första kvartal, approximativt beräknats till omkring 2,670,100 kronor.

Den alltjämt fortgående utbredningen af järnvägsnätet samt behofvet af att, till gagn för angränsande orter, med de nya järnvägslägenheterna anordna postbefordran måste naturligtvis medföra en motsvarande fortlöpande stegring i utgifterna under detta anslag. Till upplysning angående den hastiga utvidgningen af postbefordringen å järnväg anför generalpoststyrelsen, att antalet s. k. postförda nymil å järnväg, hvilket beräknades år 1900 utgöra 2,167,021, intill slutet af år 1901 ökades till 2,273,901.

Den väsentligaste anledningen till den stora ökningen af ifrågavarande utgifter torde emellertid vara att söka däruti, att på grund af Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 18 maj 1900 ersättningen till statens järnvägsförvaltning för hvarje kilometer, som postvagn eller annan järnvägsvagn tillryggalade å statens järnvägar för postverkets räkning, från och med den 1 januari 1901 utgått med högre belopp än förut; och den stegring i utgifter, som däraf förorsakats, hade gifvetvis än mera vuxit i den mån antalet postförda kilometer å statens järnvägar ökades.

Förutom posttransportafgifterna hade emellertid postverket äfven att till statsjärnvägarne utbetala godtgörelse för kostnaden för postvagnarnes underhåll samt nödiga reparationer och sådana förändringar å desamma, som på yrkande af generalpoststyrelsen vidtoges, med undantag för hvad anginge de till postvagnarna hörande axlar och hjul. Nämnda godtgörelse bekostades af förevarande anslag, från hvilket dessutom utginge kostnaderna för anskaffande och underhåll af postkupéinredningar å enskilda järnvägar, för postkupéers uppvärmning,

[3.] belysning och renhållning samt för förhyrande af öfverliggningsrum för tjänstemän och betjänte, som tjänstgjorde vid järnvägsposten.

Af nya statsbanelinjer hade under år 1902 öppnats för allmän trafik, den 1 augusti sträckan Niemisel—Morjärv 41 km., och den 15 november sträckan Gellivare—Riksgränsen 230 km., hvartill före utgången af 1904 torde ytterligare komma sträckan Uddevalla—Skee 85 km., eller således nya statsbanelinjer till en sammanlagd längd af ej mindre än 356 km. Enligt från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen erhållen upplysning vore vidare omkring tjugu enskilda järnvägslinjer med en sammanlagd väglängd af omkring 700 km., enligt af Eders Kungl. Maj:t meddelade järnvägskoncessioner, afsedda att före utgången af år 1904 öppnas för allmän trafik, och äfven om icke alla dessa järnvägslinjer inom beräknad tid komme till stånd, komme i allt fall åtskilliga af dem med all säkerhet att under år 1904 eller redan dessförinnan för posttrafik användas.

Under sålunda anförda förhållanden torde icke kunna förväntas annat, än att ökningen af utgifterna å anslaget i fråga jämväl under de närmast följande åren skulle komma att fortgå; och då af ofvan uppgifna siffror framginge, att utgifterna för år 1902 beräknats komma att öfverstiga utgifterna för år 1901 med omkring 161,800 kronor, syntes med säkerhet kunna antagas, att ökningen för hvartdera af åren 1903 och 1904 utöfver 1902 års beräknade utgiftssumma komme att uppgå till belopp ej understigande 65,000 kronor. Generalpoststyrelsen anser därför, att anslaget bör för år 1904 upptagas till förslagsvis 2,800,000 kronor, hvarigenom det senast fastställda anslaget komme att höjas med 300,000 kronor.

Å förslagsanslaget till *postföringskostnad vid befordran å landsväg och inom postanstalternas områden samt till landtbrefbäring,* hvilket anslag upptagits i staten för år 1901 till 830,000 kronor, i staten för år 1902 till 915,000 kronor och i staten för år 1903 till 1,000,000 kronor, hade utgifterna under år 1901 uppgått i rundt tal till 1,042,800 kronor samt för år 1902, efter förhållandena under årets tre första kvartal, approximativt beräknats till omkring 1,060,400 kronor.

Ökningen af kostnaderna å detta anslag hade hufvudsakligen föranledts af utvidgning af befintliga landsvägspostlinjer samt nya sådana linjers inrättande, men till en del äfven af stegringar i postföringslegan.

Antalet s. k. postförda nymil å landsvägslinjer, som år 1900 utgjorde 873,768, hade under år 1901 ökats med 55,388 eller till 929,156.

Medellegan för befordran af vanliga åkande poster, hvilken under år 1900 utgjorde 1 krona 7 öre, hade under år 1901 stigit till 1 krona 15 öre per häst och nymil. För landtbrefbäring hade medellegan under år 1900 utgjort 69 öre men 72 öre under år 1901. [3.]

Då angeläget vore att i all den mån ske kunde tillgodose berättigade kraf på utvidgning jämväl af förevarande slag af postföring, har generalpoststyrelsen, med hänsyn till hvad erfarenheten beträffande stegringen af utgifterna å anslaget i fråga gifvit vid handen, föreslagit, att anslaget för år 1904 måtte höjas med 100,000 kronor till förslagsvis 1,100,000 kronor.

Anslaget för tillverkning af *frimärken, frankokuvert, brefkort och kortbref*, hvilket för år 1902 upptagits till förslagsvis 120,000 kronor, höjdes för år 1903 till förslagsvis 150,000 kronor. Generalpoststyrelsen framhåller, att den ökade åtgången af frankotecken gör det äfven för år 1904 behöfligt att höja detta anslag. Utgifterna å detsamma utgjorde för år 1901 i rundt tal 137,600 kronor, och hade för år 1902, med ledning af förhållandena under årets tre första kvartal, approximativt beräknats komma att uppgå till omkring 159,900 kronor.

Under år 1901 expedierades från postverkets frimärkesförråd 126,283,650 st. frankotecken och antalet från nämnda förråd expedierade frankotecken under tiden 1 januari—30 september år 1902 utgjorde 104,599,410 st., på grund hvaraf antalet beräknades för hela år 1902 komma att uppgå till omkring 155,600,000 st. Värdet af de från frimärkesförrådet expedierade frankotecken utgjorde för år 1901 11,927,005 kronor och för tiden 1 januari—30 september 1902 9,513,057: 25 kronor samt har för hela år 1902 af styrelsen beräknats komma att uppgå till omkring 13,600,000 kronor.

Med ledning af dessa förhållanden hade approximativt beräknats, att tillverkningskostnaden för frankotecken, vid tillämpning af därför gällande kontraktsbestämmelser, torde komma att för år 1904 uppgå till omkring 179,000 kronor, därvid antalet från frimärkesförrådet nämnda år expedierade frankotecken af olika slag antoges komma att uppgå till omkring 167,795,000 stycken.

Anslaget i fråga syntes fördenskull böra för år 1904 sättas till förslagsvis 180,000 kronor, hvilket innebure en förhöjning i senast fastställda anslagsbelopp af 30,000 kronor.

Då de af generalpoststyrelsen föreslagna förändringarna i anslagen

[3.] under omkostnadsstaten synas mig vara af omständigheterna påkallade, anser jag mig böra förorda desamma.

Beträffande de å postverkets stat uppförda anslag till

Oförutsedda utgifter

har generalpoststyrelsen erinrat, att i detta, som för år 1903 bestämts till 255,000 kronor, inginge dels medel till oförutsedda eller tillfälliga utgifter i allmänhet med 40,000 kronor, dels nybyggnadsanslag för posthuset i Malmö till belopp af 215,000 kronor.

Till oförutsedda eller tillfälliga utgifter i allmänhet hänfördes, bland annat, kostnader föranledda af adjunktioner hos generalpoststyrelsen och af vikariat vid postanstalterna i vissa fall, äfvensom godtgörelser eller understöd, utbetalade på grund af särskilda nådiga beslut. Utgifterna af ifrågavarande slag hade under år 1901 uppgått i rundt tal till 34,400 kronor och hade för år 1902, med ledning af förhållandena under årets tre första kvartal, approximativt beräknats uppgå till omkring 30,700 kronor. Då emellertid anslaget icke vore förslagsanslag och utgifterna för den skull måste hållas inom anslagsbeloppet, syntes, för ett verk af den omfattning som postverket, det uti förevarande hänseende beräknade beloppet, 40,000 kronor, icke vara större än att anslaget i denna del borde för år 1904 orubbadt bibehållas.

Vidare erinrar generalpoststyrelsen, att vid framläggande för 1901 års Riksdag af förslag till stater för postverket för år 1902 Eders Kungl. Maj:t meddelade att, enligt i december 1899 gjorda beräkningar, byggnadskostnaden för *posthuset i Stockholm* antagits i dess helhet komma att uppgå till 1,950,000 kronor. Till bestridande af denna byggnadskostnad hade anvisats:

byggnadsanslag för åren 1898—1902 å tillhopa	kronor	1,625,000,
hvarjämte å »fonden till posthusbyggnader» afsatts tillhopa	»	325,000
	summa kronor	1,950,000.

Då uti postverkets stater för år 1902 upptogs byggnadsanslag för *posthuset i Malmö,* ansågs totalkostnaden för uppförandet af detta posthus böra beräknas till 720,000 kronor. Därtill hade anvisats:

byggnadsanslag för åren 1902 och 1903 å tillhopa ..... kronor 570,000 [3.]
hvarjämte å »fonden till posthusbyggnader» afsatts ..... » 150,000

summa kronor 720,000.

Posthusbygget i Stockholm komme, enligt hvad generalpoststyrelsen meddelar, att fullbordas under loppet af innevarande år, så att de för postsparbanken och Stockholms postkontor afsedda lokaler kunde tagas i besittning under förra hälften af året och generalpoststyrelsens lokaler den 1 oktober. Enligt beräkningar, som på anmodan af styrelsen nyligen verkställts af den för posthuset tillsatta byggnadskommitté, syntes beträffande flertalet af de i det uppgjorda kostnadsförslaget ingående poster något öfverskridande icke behöfva ifrågakomma. Under arbetets fortgång hade dock befunnits nödigt att förstärka en del murpelare, hvalf och andra mureriarbeten. Detta äfvensom i några fall stegrade arbetslöner m. m. torde enligt byggnadskommitténs uppgift föranleda, att, för detta bygges fullbordande, komme att erfordras högst 150,000 kronor utöfver förut beräknade 1,950,000 kronor. Beträffande posthuset i Malmö hade den å byggnadsarbetena för detta posthus utlysta entreprenad — därvid alla afgifna anbud måste såsom betydligt för höga förkastas — gifvit vid handen, att den för sistnämnda posthus beräknade totalkostnaden torde komma att icke obetydligt ökas.

De till dessa ytterligare kostnader för posthusen i Stockholm och Malmö behöfliga medel anser emellertid generalpoststyrelsen kunna erhållas från »fonden till posthusbyggnader», å hvilken — utöfver det belopp af 555,000 kronor, som hittills beräknats böra därifrån utgå till nämnda två posthus och posthuset i Hälsingborg — antoges vid 1902 års slut finnas disponibelt ett belopp af minst 213,000 kronor; och hade generalpoststyrelsen för afsikt att i detta ämne göra underdånig framställning till Eders Kungl. Maj:t, efter det närmare utredning erhållits i fråga om byggnadskostnaden för posthuset i Malmö, hvarom generalpoststyrelsen begärt yttrande af öfverintendentsämbetet.

Något vidare byggnadsanslag torde sålunda icke i förevarande statförslag behöfva upptagas för vare sig posthuset i Stockholm eller posthuset i Malmö.

Däremot har generalpoststyrelsen ansett sig böra göra framställning om anvisande af anslag för uppförande af ett *posthus i Karlsborg* och anför i sådant afseende, att redan i februari 1899 vederbörande postinspektör anmälde, att den för postkontoret i Karlsborg i därvarande

[3.] järnvägsstationshus af statens järnvägar kostnadsfritt upplåtna lokal, bestående af ett medelstort och ett mindre rum jämte förstuga, efter att under mera än 20 år hafva begagnats, vore i följd af den alltjämt växande posttrafiken så otillfredsställande i afseende å utrymme, att postgöromålen syntes inom kort icke vidare kunna behörigen bedrifvas inom berörda lokal. Tillika meddelade postinspektören, att upplåtelse mot hyra af annan lokal för ifrågavarande ändamål icke kunde påräknas, äfvensom att en af postverket till bostad för postmästaren i Karlsborg af arméförvaltningen förhyrd lägenhet snart komme att erfordras för fästningens eget behof. På grund däraf hemställde postinspektören, att styrelsen ville taga i öfvervägande frågan om uppförande af en särskild posthusbyggnad inom Karlsborgs fästning.

Generalpoststyrelsen hade i anledning däraf hänvändt sig först till arméförvaltningen, som upplyste att, till följd af beslutad utvidgning af Karlsborgs artillerikår, alla kronan tillhöriga, inom fästningen belägna hus och byggnader antagligen inom kort måste tagas i anspråk för landtförsvarets behof, hvadan någon lokal för postkontor icke kunde påräknas blifva därstädes disponibel; att med all sannolikhet den till postmästaren upplåtna bostadslägenheten måste vid hyrestidens utgång afträdas, men att från landtförsvarets sida hinder ej syntes möta för uppförande inom fästningens område af ett posthus, därtill lämplig tomt syntes kunna å uppgifven plats beredas; hvarjämte arméförvaltningen öfverlämnade ett inom fortifikationen utarbetadt förslag till posthus af sten inom fästningen, hvilket förslag slutade å en kostnadssumma af 40,000 kronor.

Vid detta ärendes vidare behandling hade emellertid generalpoststyrelsen funnit, att det ifrågasatta posthuset helst icke borde förläggas inom fästningen, enär denna otvifvelaktigt vid krigstillfälle komme att afspärras, så att den utanför fästningen bosatta eller sig uppehållande allmänheten icke kunde erhålla ohehindradt tillträde till postlokalen, samt postverket sålunda icke under alla förhållanden hade möjlighet att behörigen fullgöra sina åligganden. Ett posthus utanför fästningens område syntes styrelsen lämpligen böra uppföras af trä, enär alla inom visst afstånd från fästningen befintliga byggnader vore utsatta för att vid krigstid blifva nedrifna. Styrelsen beslöt därför att i stället inleda underhandling i ärendet med järnvägsstyrelsen, till hvilken afläts förfrågan, huruvida inom järnvägsstationens område vid Karlsborg kunde till postverket kostnadsfritt upplåtas någon för uppförande af posthus lämplig tomtplats, belägen så nära stationens plattform, att postens

transporterande mellan postkontoret och de postförande bantågen där- [3.]
städes kunde med minsta möjliga tidspillan och kostnad verkställas, äfvensom huruvida järnvägsstyrelsen skulle vilja åtaga sig att låta för postverkets räkning och på dess bekostnad uppföra ifrågavarande posthus med erforderlig uthusbyggnad samt för sådant ändamål till en början låta uppgöra nödiga ritningar och kostnadsförslag att biläggas den underdåniga framställning, som generalpoststyrelsen hade för afsikt att i ärendet aflåta till Eders Kungl. Maj:t. Till svar därå hade järnvägsstyrelsen i skrifvelse den 2 oktober 1902 meddelat, att styrelsen vore villig att vid Karlsborgs station kostnadsfritt för antydt ändamål till postverket upplåta två områden, äfvensom att på postverkets bekostnad därstädes uppföra de ifrågasatta husen. Därjämte öfverlämnades till generalpoststyrelsen tre å järnvägsstyrelsens arkitektkontor, efter af generalpoststyrelsen lämnade anvisningar, uppgjorda förslagsritningar till posthus och ekonomibyggnad jämte därtill hörande kostnadsförslag, slutande på 34,000 kronor.

Såsom af berörda ritningar framginge, vore det afsedt, att det ifrågasatta posthuset skulle komma att inrymma i bottenvåningen: postlokal, bestående af ett expeditionsrum med tillhörande kassahvalf, ett tjänsterum för postmästaren samt ett vaktbetjänts- och förpackningsrum, äfvensom bostad om tre rum och kök för gift postexpeditör; i våningen 1 tr. upp: bostad för postmästaren om fem rum, jungfrukammare, kök m. m. och ett bostadsrum för extra biträde eller postvaktbetjänt; samt i vindsvåningen: tre bostadsrum för postfunktionärer af sistnämnda slag jämte arkivrum. Att i posthuset ansetts böra inrymmas ej blott postlokal utan äfven flera bostadslägenheter hade sin orsak i svårigheten att vid Karlsborg i enskilda hus finna sådana lägenheter. De för postmästaren afsedda skulle upplåtas mot hyra.

Ofvan omförmälda till bostad för postmästaren i Karlsborg af arméförvaltningen förhyrda lägenhet hade, efter uppsägning från nämnda förvaltnings sida, frånträdts af postmästaren i början af mars 1902, och hade sedermera bemälde postmästare erhållit transport till annat postkontor. Postmästaretjänsten i Karlsborg hade emellertid generalpoststyrelsen, i anseende till omöjligheten att erhålla bostad därstädes för gift postmästare, ansett sig böra lämna obesatt, intill dess förevarande byggnadsfråga blifvit slutbehandlad; och uppehölles postmästaretjänsten därför tills vidare på förordnande af ogift posttjänsteman.

I afseende å poströrelsens tillväxt vid postkontoret i Karlsborg har generalpoststyrelsen meddelat, att

			år 1891.	år 1901.
[3.]	från postkontoret afsända postanvisningars antal utgjorde		2,304	6,048
	afgångna assurerade försändelsers angifna värde belöpte sig till	kr.	735,269: 11	1,299,574: 09
	postverkets inkomster vid Karlsborgs postkontor jämte underlydande poststationer och ångbåtspostexpeditioner utgjorde	»	13,944: 27	27,280: 40
	antalet insättningar å postsparbanken utgjorde		5,809	7,449
	beloppet af dessa insättningar uppgick tillhopa till	»	41,095: —	55,564: —
	antalet uttagningar från postsparbanken utgjorde vid postkontoret		769	1,199
	beloppet af nämnda uttagningar uppgick tillhopa till	»	31,718: 51	55,761: 89

Med afseende å ofvan anförda förhållanden, har generalpoststyrelsen ansett det vara af vikt, att ett posthus af ifrågasatt beskaffenhet jämte tillhörande uthus snarast möjligt måtte komma till stånd i Karlsborg; och har styrelsen fördenskull, samt med hänsyn jämväl till storleken af den för detta byggnadsföretag beräknade kostnad, föreslagit, att under titel »oförutsedda utgifter» måtte för ändamålet upptagas ett nybyggnadsanslag för år 1904. I fråga om beloppet af detta anslag torde detsamma icke böra sättas lägre än till 40,000 kronor, på det att medel måtte finnas reserverade, för den händelse genom oförutsedda omständigheter prisen å arbetskraft och materialier skulle komma att stegras. Då det vore önskligt, att arbetena å det nu föreslagna posthusbygget, hvilka, såsom förut omnämnts, järnvägsstyrelsen åtagit sig att på postverkets bokostnad ombesörja, kunde redan under år 1903 få verkställas, har generalpoststyrelsen anhållit om nådigt bemyndigande att då låta påbörja arbetena och att af omhänderhafvande postmedel förskjuta de byggnadskostnader, som under sistnämnda år uppkomme.

Af ofvan angifna anledningar har anslaget till oförutsedda utgifter i det underdåniga förslaget till postverkets utgiftsstater för år 1904 af generalpoststyrelsen upptagits till sammanlagdt 80,000 kronor, hvilket belopp med 175,000 kronor understiger det belopp, hvartill anslaget satts i utgiftsstaterna för år 1903.

Mot hvad generalpoststyrelsen under denna anslagstitel sålunda anfört, har jag icke något att erinra. [3.]

I statförslaget har generalpoststyrelsen icke för år 1904 upptagit något byggnadsanslag för till- och påbyggnad af posthuset i Norrköping. Såsom departementschefen vid underställandet Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning af frågan om reglerandet af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel för år 1903, under postverkets anslag till oförutsedda utgifter, omförmälde, hade generalpoststyrelsen och telegrafstyrelsen i gemensam skrifvelse den 6 december 1901 hemställt, att för detta byggnadsföretag måtte anvisas ett belopp af 227,000 kronor, att utgå af postmedlen för år 1903. Med hänsyn till nödvändigheten att begränsa postverkets utgifter under år 1903 ansåg emellertid Eders Kungl. Maj:t att med pröfning af detta förslag lämpligen borde anstå till statsregleringen för år 1904, helst lättnad i utgifterna då bereddes därigenom, att byggnadsanslaget till posthuset i Malmö med år 1903 upphörde.

I förevarande statförslag har generalpoststyrelsen anmält att, då det ännu vore ovisst, till hvilket belopp totalkostnaden för posthuset i Malmö kunde komma att uppgå, och då därjämte fråga uppstått om beredande af rymligare och tidsenligare lokaler för post- och telegrafanstalterna i Norrköping på annat sätt än genom till- och påbyggande af nuvarande posthuset därstädes, generalpoststyrelsen ansåge med detta byggnadsärende ännu böra något anstå.

Då denna byggnadsfråga står i det närmaste samband med telegrafverkets behof af ändamålsenliga lokaler i Norrköping, har jag ansett mig böra infordra upplysningar om, huru telegrafverket komme att beröras af det ifrågasatta uppskofvet; och har telegrafstyrelsen i särskild promemoria härom meddelat följande:

Telegrafverket förfogade för närvarande i Norrköping öfver lokaler *dels* i postverkets fastighet därstädes, nio rum och kök, inredda till telegrafstation och distriktsbyrå, *dels* i gården n:o 4 kvadraten Storgatan, åtta rum, två kök m. m. på grund af hyreskontrakt med J. A. Östergren för tiden intill den 1 oktober 1912. Sistnämnda lokal, som inrymde telefonstation, hade till större delen förut innehafts af telegrafverket enligt hyreskontrakt, som utgått den 1 oktober 1900. Det nu gällande kontraktet vore tecknadt under år 1902, och hade telegrafstyrelsen då varit nödsakad binda sig genom kontrakt för att ej gå miste om lokalen. På grund däraf förefunnes för närvarande icke något trängande behof för telegrafverket att genom en ifrågasatt nybyggnad, gemensam för telegrafverket och postverket, erhålla nya lokaler i Norr-

[3.] köping, men vore det för telegrafstyrelsen mycket önskvärdt, att det ej dröjde allt för länge, innan en sådan byggnad komme till utförande, för att telegrafverket därigenom måtte komma i tillfälle att sammanföra telegraf- och telefonexpeditionerna i en och samma byggnad.

Med afseende å hvad sålunda från post- och telegrafverkens sida framhållits anser jag likaledes lämpligast, att till- och ombyggnaden af posthuset i Norrköping må anstå ännu någon tid.

I fråga om anslaget till

Afkortningar och restitutioner m. m.

anför generalpoststyrelsen, att af anslaget utginge, bland annat, till generaltullstyrelsen utanordnade tullafgifter för en del paketpostförsändelser från utlandet äfvensom utgifter för ersättande af förkomna eller skadade värdeförsändelser. Utgifterna å detta anslag, hvilka naturligtvis växlade år från år, hade, i runda tal, uppgått:

år 1897	till	kr.	93,900
» 1898	»	»	110,600
» 1899	»	»	114,800
» 1900	»	»	133,800
» 1901	»	»	142,400

För år 1902 hade dessa utgifter, efter förhållandena under årets tre första kvartal, approximatixt beräknats komma att uppgå till omkring 149,900 kronor.

Med hänsyn härtill och för vinnande af en jämnare slutsumma å utgiftsstaterna i deras helhet har generalpoststyrelsen ansett ifrågavarande anslag, som för år 1903 utgör förslagsvis 133,000 kronor, böra för år 1904 sättas till förslagsvis 149,650 kronor, hvilket innefattar en förhöjning af 16,650 kronor.

Härvid har jag icke något att erinra.

Om hvad nu blifvit föreslaget rörande postverkets utgiftsstater för år 1904 vinner godkännande, komma staternas särskilda hufvudsummor och slutsumma att utgöra de belopp, som nedanstående tabell utvisar; varande, i den mån de särskilda hufvudsummorna öfver- eller understiga motsvarande utgiftssummor å utgiftsstaterna för år 1903, sådant jämväl i tabellen angifvet.

[3.]

	Belopp för år 1904, kronor.	Utvisande i förhållande till staterna för år 1903	
		förhöjning, kronor.	minskning, kronor.
Aflöningsstaten	6,857,850	388,000	—
Öfvergångsstaten	1,200	—	—
Pensionsstaten	96,300	9,350	—
Omkostnadsstaten	6,625,000	620,000	—
Oförutsedda utgifter	80,000	—	175,000
Afkortningar och restitutioner m. m.	149,650	16,650	—
Summa kronor	13,810,000	1,034,000	175,000
		alltså en förhöjning på det hela af 859,000 kronor.	

Då postverkets inkomster för år 1904 beräknats till 14,715,000 kronor, skulle alltså inkomsterna komma att öfverstiga utgifterna med 905,000 kronor.

Åberopande hvad jag nu i underdånighet anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen,

dels medgifva, att förre kronobåtsmannen Anders Grundberg må å postverkets pensionsstat tilldelas ett årligt understöd af tvåhundra kronor, att under hans återstående lifstid till honom utgå från och med år 1903;

dels medgifva, att från och med 1904 års ingång, med ändring af hvad nu är stadgadt rörande rabatt vid köp af större parti frankotecken, dylik rabatt må af antagna särskilda frankoteckensförsäljare, vid köp på en gång af minst tre ark frimärken, hvartdera innehållande 100 märken, eller af minst 100 frankokuvert eller 100 brefkort eller 100 kortbref, åtnjutas med två procent af inköpssumman;

dels medgifva, att under år 1904 må af postmedlen användas så stort belopp, som utöfver tillgängliga kontrollörslöner och sex i mån af behof innehållna postexpeditörslöner erfordras för att med löner enligt äldre stat förse de under samma år å äldre stat kvarstående kontrollörer;

dels och, med godkännande af de utaf mig nu tillstyrkta ändringarna i postverkets stater, för år 1904 bestämma postverkets anslag, förslagsvis beräknadt, till 13,810,000 kronor, att utgå direkt af postmedlen.

Telegrafverket.

[4.] Telegrafverket.

De för innevarande år af Kungl. Maj:t fastställda utgiftsstater för telegrafverket upptaga följande slutsummor:

aflöningsstaten	kr.	2,788,300: —
pensions- och understödsstaterna	»	253,840: —
omkostnadsstaten	»	2,030,620: —
ränta och amortering	»	1,293,740: —
tillsammans	kr.	6,366,500: —

I underdånig skrifvelse den 7 november 1902 har telegrafstyrelsen afgifvit förslag till stater för telegrafverket för år 1904.

Hvad först angår de å

Aflöningsstaten

upptagna anslagen för telegrafstyrelsen, distriktsförvaltningarna, stationerna och särskilda anslag, anmäler telegrafstyrelsen till en början att, då de efter telefonväsendets upptagande å ordinarie stat först upprättade utgiftsstater för år 1903 ännu icke hunnit tillämpas, telegrafstyrelsen trott sig icke böra föreslå andra ändringar i ordinarie aflöningsstaten än sådana, som vore föranledda af påtagliga ändringar i de förhållanden, hvilka legat till grund för förslaget till 1903 års utgiftsstater.

Härefter erinrar telegrafstyrelsen, att styrelsen uti underdånig skrifvelse den 17 oktober 1902 anmält sin afsikt att, vid afgifvandet af underdånigt förslag till telegrafverkets utgiftsstater för år 1904, hemställa, att stationen i Umeå måtte uppföras med kommissarie af 2:a klass i stället för stationen i Nyköping, hvilken skulle förestås af kommissarie af 3:e klass, samt anhållit om nådigt bemyndigande att hålla kommissarietjänsten i Nyköping vakant under angifven tid. Till stöd härför hade telegrafstyrelsen anfört, att efter den tidpunkt, då kommittén för utarbetande af förslag till nya stater för post- och telegrafverken afgifvit sitt betänkande, vid åtskilliga telegrafstationer inträdt förändringar, som föranledde jämkningar i det af kommittén afgifna förslag till stationernas fördelning mellan de olika graderna af stationsföreståndare. Vid stationen i Nyköping, hvars föreståndare från och med år 1895 varit kommissarie af andra klassen, hade sålunda med år 1901 den förändring inträffat, att genom inrättande i november år 1900, i enlighet med nådiga

brefvet den 23 mars 1899, af en självständig telegraf- och telefonstation i Oxelösund, där förut funnits förlagda växelstation och telegramexpedition, lydande under stationen i Nyköping och ingående i dess uppbörd, sistnämnda stations betydelse så nedgått, att stationen, hvilken jämväl i staten för år 1903 uppförts såsom kommissariestation af andra klassen, stode efter ej allenast stationen i Umeå, hvilken år 1902 hade kommissarie af första klassen till föreståndare, men skulle från och med innevarande år blifva kommissariestation af tredje klassen, utan äfven tre andra stationer, som med innevarande år vore afsedda att blifva kommissariestationer af tredje klassen, nämligen Uddevalla, Sollefteå och Örnsköldsvik. Jämlikt nådigt bref den 14 november 1902 blef telegrafstyrelsens anhållan bifallen. Med föranledande af innehållet i sin sistberörda underdåniga skrifvelse och för vinnande af ifrågavarande välbehöfliga omflyttning har telegrafstyrelsen nu i sitt underdåniga förslag till aflöningsstat för år 1904 infört Umeå i förteckningen å de stationer, som skulle förestås af kommissarier af 2:a klass, samt i stället uteslutit Nyköping ur berörda förteckning. [4.]

Vidare erinrar telegrafstyrelsen, att i enlighet med det af kommittén för afgifvande af förslag till nya stater för post- och telegrafverken afgifna betänkande hade å ordinarie stat under titeln *Stationerna* för år 1903 upptagits 150 *interurbantelefonister*, hvaraf 100 af första lönegraden, hvardera med lön af 700 kronor och tjänstgöringspenningar af 300 kronor, eller tillhopa 1,000 kronor, jämte två ålderstillägg hvartdera å 100 kronor efter respektive 5 och 10 år, samt 50 af andra lönegraden, hvardera med lön af 550 kronor och tjänstgöringspenningar af 250 kronor, eller tillhopa 800 kronor jämte ålderstillägg såsom nyss nämnts. Kommittén hade i sitt betänkande anfört, att den tänkt sig, att till den högre lönegraden skulle höra sådana, som vore stationerade på de orter, som hade högre lefnadskostnader. Vid afgifvandet af förslag till antalet interurbantelefonister å ordinarie stat för år 1903 hade kommittén trott sig böra stanna vid det antal, som ungefärligen förefanns vid 1901 års ingång, eller 150. Visserligen hade man ansett, att det snart därefter komme att behöfvas ett icke obetydligt ökadt antal interurbantelefonister, men det hade icke synts kommittén vara nödvändigt eller ens önskvärdt, att hvarje interurbantelefonist genast finge ordinarie anställning, utan vore här likasom annorstädes en pröfvotid lämplig.

Emellertid hade, sedan detta yttrande afgifvits, interurbantelefonisternas antal i följd af tillkomsten af ett större antal nya linjer och ledningar högst väsentligt och i högre grad än beräknadt varit måst ökas. Med fullständig tjänstgöring vore för närvarande anställda ej

[4.] mindre än 222 interurbantelefonister, och deras antal komme, om medel erhölles till utförande af de för åren 1903 och 1904 beräknade nya interurbana telefonledningarne, att än ytterligare betydligt ökas, så att nämnda telefonister redan vid 1904 års början torde kunna beräknas till ett antal af 270 à 280. Det afsedda förhållandet mellan de å ordinarie och de å extra stat anställda interurbantelefonisterna förrycktes då i sådan grad, att det borde tillses, att ett för förhållandena lämpligt antal öfverflyttades från extra till ordinarie stat. Härför talade också den omständigheten, att interurbantelefonistplatserna representerade så godt som de enda möjligheterna för det ständigt sig ökande antalet lokaltelefonister att ernå en tryggad ställning inom telegrafverkets tjänst. Lokaltelefonisterna, som af kommittén beräknats vara 750, utgjorde redan nu 833.

Då behofvet af nya interurbantelefonister framträdt och jämväl under närmaste tiden syntes komma att framträda företrädesvis å platser, som icke tillhörde de största och dyraste orterna, samt antalet interurbantelefonister af första lönegraden syntes vara tillräckligt för att en tid framåt tillfredsställa behofvet å dessa senare orter, torde samtliga de nya ordinarie tjäntser, som kunde erhållas, böra vara af andra lönegraden.

Beträffande antalet af dessa ansåge telegrafstyrelsen, som hölle före, att åtminstone 50 sådana tjänster borde förblifva på extra stat, att det därför vore lämpligast, om antalet ordinarie interurbantelefonister från och med år 1904 ökades med 50, i hvilket fall det kunde antagas, att vid nämnda års början 70 à 80 interurbantelefonister vore anställda å extra stat. Antalet å extra stat anställda kunde dock antagas under loppet af år 1904 komma att efter hand betydligt ökas.

Telegrafstyrelsen har därför i förslaget till ordinarie aflöningsstaten upptagit ytterligare 50 interurbantelefonister af andra lönegraden. Den ökade kostnad, som vid bifall till telegrafstyrelsens förslag härutinnan under år 1904 uppstode, utgjorde under denna anslagstitel ett belopp af 40,000 kronor. Ålderstillägg torde för de ifrågasatta interurbantelefonisterna icke ifrågakomma. Rörande den inverkan denna åtgärd skulle få på anslagen till arfvoden till extra ordinarie tjänstemän m. m. samt på pensionsstaten, kommer i det följande att omförmälas.

Under titeln *särskilda anslag* är i 1903 års utgiftsstat bland annat uppfördt ett förslagsanslag å 108,900 kronor till *ålderstillägg för stationspersonalen*. Då utgifterna från detta anslag kunde, med hänsyn till såväl inträffade dödsfall, afsked eller befordringar som det ytterligare antal tjänstemän och betjänte, som med år 1904 kunde blifva berätti-

gadt till ålderstillägg, beräknas komma att under år 1904 med omkring 6,000 kronor öfverstiga detta belopp, har telegrafstyrelsen föreslagit, att anslaget måtte höjas till i rundadt tal 115,000 kronor, eller med 6,100 kronor. [4.]

Anslaget till *arfvoden till extra ordinarie tjänstemän, vikariatsersättningar m. m.* är i 1903 års stat för *distriktsförvaltningarna* förslagsvis uppfördt med 59,900 kronor. Telegrafstyrelsen anför härvid, att enligt de beräkningar, som följts af berörda kommitté, belöpte sig utgifterna för arfvoden till tjänstemän vid distriktsförvaltningarna under år 1900 till 80,800 kronor. Sedan därifrån dragits sammanlagda beloppet af de å extra stat utgående arfvodena till dem utaf bemälda tjänstemän, hvilkas uppförande å ordinarie stat blifvit af kommittén ifrågasatt och sedermera beslutats, eller 30,700 kronor, men däremot i stället tillagts ett belopp af 4,800 kronor såsom arfvoden till biträden åt telegrafinspektörerne, beräknades det anslagsbelopp, som behöfde å stat upptagas för arfvoden till extra ordinarie tjänstemän, vikariatsersättning m. m. för linjedistrikstförvaltningarna, uppgå till 54,900 kronor, hvilket belopp dock, med hänsyn till telefonväsendets utveckling, ansetts böra för år 1903 ökas med 5,000 kronor. Emellertid hade det vid sedermera inom telegrafstyrelsen verkställda beräkningar visat sig, att denna ökning varit för liten, och att för linjedistriktens räkning för år 1903 komme att erfordras ett belopp af 63,800 kronor. För år 1904 kunde linjedistriktens förvaltningar antagas komma att medtaga 67,200 kronor af detta anslag, hvarför styrelsen ansett det i sin helhet böra uppföras till 72,000 kronor eller med en förhöjning af 12,100 kronor.

För *stationerna* har under samma anslagstitel uppförts i 1903 års stat ett förslagsvis beräknadt anslag af 950,600 kronor. Telegrafstyrelsen anmäler nu, att enligt de beräkningar, som legat till grund för kommitténs förslag, skulle å detta belopp årligen för arfvoden till personal, som anställts utöfver den förutvarande, erfordras en förhöjning af 70,000 kronor. Telegrafstyrelsen ansåge denna förhöjning äfven för år 1904 vara erforderlig med hänsyn till telefontrafikens starka tillväxt. Skulle det här förut omförmälda förslaget att öfverföra ytterligare 50 interurbantelefonister på ordinarie stat bifallas, ansåge emellertid telegrafstyrelsen, att detta anslag borde minskas med ett mot deras beräknade arfvoden såsom extra, 600 kronor för en hvar af dem, svarande belopp af 30,000 kronor; hvaremot anslaget borde, för beredande af vikariatsersättning under sjukdom och semester bland dessa 50 telefonister, höjas med 2,500 kronor.

[4.] Med erinran att telegrafstyrelsen genom nådig remiss fått sig förelagdt att afgifva yttrande öfver det betänkande, som till Eders Kungl. Maj:t inkommit från kommittén för verkställande af utredning i fråga om utsträckt sabbatshvila åt vissa statstjänstemän och betjänte samt att kommittén beräknat den kostnad, som en utsträckt sabbatshvila, enligt vissa af kommittén föreslagna grunder, skulle tillskynda telegrafverket, till 10,944 kronor 25 öre, däraf 6,594 kronor 25 öre för tjänstemän och 4,350 kronor för betjänte, meddelar telegrafstyrelsen vidare, att styrelsen, som då ännu icke hunnit slutbehandla denna fråga men hade för afsikt att hemställa om vissa ändringar i kommitténs förslag, hvilka skulle förorsaka någon minskning i de beräknade utgifterna, ansåge dessa böra i sin helhet beräknas till 10,000 kronor om året, däraf 6,000 kronor för tjänstemännens sabbatshvila, med hvilket sistnämnda belopp anslaget under denna titel, därest ifrågavarande förslag vunne Eders Kungl. Maj:ts bifall, borde ökas.

Förevarande anslag torde fördenskull under nämnda förutsättningar enligt telegrafstyrelsens förslag böra ökas med 48,500 kronor, eller till 999,100 kronor.

För *arfvoden till extra ordinarie vaktbetjänte vid distriktsförvaltningarna och stationerna* är i staten för år 1903 uppfördt ett belopp af förslagsvis 151,000 kronor. I likhet med de beräkningar, förenämnda kommitté gjort för närmast föregående år, har telegrafstyrelsen funnit detta anslag för år 1904 behöfva höjas med omkring 10 procent däraf eller med ett belopp af 15,000 kronor. Med stöd af hvad telegrafstyrelsen under närmast föregående punkt yttrat angående kostnaden för beredande af sabbatshvila åt tjänstemän och betjänte vid telegrafverket, har telegrafstyrelsen ansett, att hvad betjänte anginge kostnaden borde beräknas till 4,000 kronor årligen, hvilket belopp borde under denna anslagstitel uppföras, hvarigenom detta anslag med en totalökning af 19,000 kronor skulle uppgå till 170,000 kronor.

Uti öfriga å senast fastställda aflöningsstat uppförda anslag har telegrafstyrelsen ansett sig icke för närvarande böra ifrågasätta någon förändring.

Då interurbantelefonisternas antal måst ökas i betydligt högre grad än som beräknats, finner jag, lika med telegrafstyrelsen, att antalet ordinarie sådana telefonisttjänster äfven bör i förhållande därtill ökas. Hvad beträffar den kostnad, som föranledes af åtgärder för beredande af ökadt tillfälle till sabbatshvila för personalen, anser jag att, då helt visst för-

slaget härom kommer att under innevarande år slutligen pröfvas, mot- [4.]
svarande höjning af vederbörande anslag bör, likasom i postverkets stat, äfven här redan för nästkommande år beräknas.

På grund häraf och då jämväl hvad telegrafstyrelsen i öfrigt hemställt synes mig vara af omständigheterna påkalladt, anser jag mig böra förorda de af telegrafstyrelsen föreslagna förändringarna i aflöningsstaten.

Anslagen å

Pensions- och understödsstaterna

uppgå för år 1903 till 253,840 kronor. Till följd af dödsfall bör, efter hvad telegrafstyrelsen meddelar, af dessa anslag afföras det, som skolat utgå till förre telegrafisten å Sandhamns indragna optiska station A. Löfgren, 240 kronor.

Det till telegrafverkets pensionsinrättning utgående bidrag af 5 procent af den för året beräknade portoinkomst af telegrafmedel har för år 1903 beräknats å ett belopp af 1,800,000 kronor. Då emellertid telegrafstyrelsen icke ansett sig kunna för år 1904 upptaga nämnda portoinkomst till högre belopp än 1,735,000 kronor, har telegrafstyrelsen icke heller beräknat ifrågavarande bidrag efter högre belopp utan upptagit detsamma till ett belopp af förslagsvis 86,750 kronor.

Utöfver detta bidrag är i 1903 års stat uppfördt ett tilläggsbelopp af 102,500 kronor. Storleken af detta belopp var afpassad efter de nya förbindelser pensionsinrättningen måste ikläda sig för de nya befattningshafvande, som funnits upptagna i det af kommittén för utarbetande af förslag till nya stater för post- och telegrafverken afgifna förslag till telegrafverkets stater, hvilket af Eders Kungl. Maj:t förelagts 1902 års Riksdag med i hufvudsak den ändring, att aflöningen för telegrafister, som vore stationsföreståndare, i kommitténs förslag benämnda »kvinnliga stationsföreståndare», nedsatts från att med ålderstillägg utgöra sammanlagdt 1,800 kronor med afdrag, i händelse fri bostad åtnjötes, af 250 kronor, till 1,600 kronor eller lika med andra telegrafister, dock med rätt att därutöfver åtnjuta bostadsförmån eller hyresbidrag med 200 kronor om året. Detta Eders Kungl. Maj:ts förslag blef dock ej oförändradt antaget af Riksdagen, utan därur uteslötos två tjänstemän vid telegrafverkets verkstad, hvarjämte i stället för föreslagna manliga stationsmästare såsom föreståndare för 20 telegrafstationer upptogos kvinnliga telegrafister. Dessutom beviljade Riksdagen aflöning till 55 nya telegrafister utöfver hvad Eders Kungl. Maj:t föreslagit. Jämte det Eders Kungl. Maj:t, vid fastställ-

[4.] lande af stat för år 1903 för telegrafverket, godkände dessa af Riksdagen vidtagna ändringar, anbefallde Eders Kungl. Maj:t uti nådigt bref den 6 juni 1902 telegrafstyrelsen, bland annat, att inhämta yttrande af fullmäktige för delägarne i telegrafverkets pensionsinrättning i fråga om behofvet af ökadt bidrag utöfver det nu utgående till inrättningen för upptagande däri af den nya personalen och för ökade pensioner åt den förutvarande.

Till åtlydnad af denna nådiga befallning har telegrafstyrelsen kallat fullmäktige att sammanträda till urtima möte den 25 september 1902 för afgifvande af det af Eders Kungl. Maj:t infordrade yttrandet, efter hvilket mötes afslutande telegrafstyrelsen fått emottaga en af fullmäktige till Eders Kungl. Maj:t ställd skrifvelse, hvilken skrifvelse, såsom hufvudsakligen innefattande yttrande angående ifrågasatta ändringar af reglementena för telegrafverkets pensionsinrättning samt för telegrafverkets änke- och pupillkassa, telegrafstyrelsen med särskild underdånig skrifvelse äfvensom direktionens för telegrafverkets pensionsinrättning yttrande till Eders Kungl. Maj:t öfverlämnat.

Af dessa handlingar inhämtas följande.

Då det af Eders Kungl. Maj:t till Riksdagen framlagda förslag till telegrafverkets utgiftsstater för år 1903 — i anledning hvaraf nämnda direktion haft tillfälle afgifva yttrande och därvid fogat af sakkunnig person, läraren vid Stockholms högskola L. E. Phragmén, verkställd utredning, utvisande behofvet af en ökning af 102,500 kronor för år af statsverkets bidrag till pensionsinrättningen — icke beträffande aflöningsstaten i sin helhet vunnit Riksdagens bifall, utan blifvit i väsentliga afseenden, på sätt förut omförmälts, ändradt, hade direktionen, som antagit, att frågan om pensionsanstalternas ekonomiska ordnande med hänsyn till den nya aflöningsstaten skulle blifva till fullmäktiges yttrande öfverlämnad, ansett sig böra på förhand låta utreda, hvilket inflytande de af Riksdagen i aflöningsstaten vidtagna ändringar kunde hafva på behofvet af ytterligare bidrag af telegrafverkets medel till pensionsinrättningen. I öfverensstämmelse härmed lät direktionen förbemälde sakkunnige person verkställa nya beräkningar angående ifrågavarande behof.

I de uppgifter, som från direktionens sida lämnades, för att läggas till grund för de nya beräkningarna, ingick jämväl att för de af kommittén föreslagna 80 kvinnliga stationsföreståndarne slutaflöningen blifvit nedsatt från 1,800 kronor till 1,600 kronor, motsvarande en minskning i årspension af 120 kronor för hvar och en. Direktionen hade nämligen den uppfattningen, att förenämnda bostadsförmåner icke kunde med

hänsyn till 1902 års Riksdags beslut utgöra grund för pension. Vid de nya beräkningarna blef det matematiska värdet af denna pensions minskning äfvensom af pensioneringskostnaden för uteslutna nya tjänster afdraget från värdet af pensioneringskostnaden för upptagna nya tjänster. Den verkställda utredningen utvisade, att behofvet af ökadt bidrag till pensionsinrättningen utgjorde, sedan nyssnämnda afdrag skett, ett årligt belopp af 6,000 kronor. [4.]

Då emellertid fullmäktige däremot ansågo, att de kvinnliga telegrafister, som tillika vore stationsföreståndare, borde få beräkna pension från pensionsinrättningen jämväl på det belopp, hvartill hyresförmånen blifvit i aflöningsstaten uppskattad, infordrade fullmäktige från förbemälde Phragmén särskildt uppgift å den ökning, som i telegrafverkets bidrag däraf skulle påkallas, till svar hvarå lämnades upplysning, att en förhöjning af slutpensionen för 100 telegrafister med 120 kronor skulle föranleda en ytterligare ökning af statsbidraget med 3,200 kronor, eller från 6,000 kronor till 9,200 kronor.

Fullmäktige hafva därjämte erinrat att, då den nya aflöningsstaten, sådan den af Eders Kungl. Maj:t den 6 juni 1902 fastställts, skulle tillämpas från och med den 1 januari 1903, ökningen i statsbidraget blefve behöflig redan för år 1903.

Lika med pensionsinrättningens direktion anser telegrafstyrelsen, att vid beräknandet af beloppet för det ytterligare tilläggsbidrag till pensionsinrättningen, som borde af telegrafmedel utgå, det hyresbidrag af 200 kronor, hvilket utginge till telegrafist, som vore stationsföreståndare, eller den till samma belopp uppskattade förmånen af fri bostad, därest sådan in natura åtnjötes, icke finge medräknas. Telegrafstyrelsen föreslår därför, att, såsom statsbidrag för de enligt 1903 års stat tillkomna nya tjänsterna och förökade lönerna, måtte af telegrafverkets medel utgå och i pensionsstaten för framtiden uppföras ett med 6,000 kronor förhöjdt tilläggsbelopp af 108,500 kronor.

Då emellertid detta förhöjda anslag, som enligt de gjorda beräkningarna vore erforderligt från och med år 1903, icke till sitt fulla belopp kunde på sådant sätt komma pensionsinrättningen till godo under år 1903 utan endast med det i staten för samma år upptagna belopp af 102,500 kronor samt det syntes telegrafstyrelsen skäligt, att pensionsinrättningen bereddes ersättning för skillnaden, 6,000 kronor, anser telegrafstyrelsen, att nämnda belopp, 6,000 kronor, borde för en gång upptagas i pensionsstaten utöfver förenämnda årligen erforderliga belopp af 108,500 kronor.

[4.] Med anledning af telegrafstyrelsens förslag om uppförande å ordinarie aflöningsstaten af ytterligare 50 interurbantelefonister af andra lönegraden anför styrelsen vidare att, då styrelsen velat undvika att, för den händelse detta förslag bifölles, föranleda, att samma oegentliga förhållande beträffande tilläggsbidraget till pensionsinrättningen, som nyss omförmälts, skulle uppkomma, telegrafstyrelsen på förhand genom inrättningens direktion införskaffat utredning angående det ytterligare tilläggsbelopp till pensionsbidraget, som erfordrades för dessa telefonisters intagande i pensionsinrättningen. Enligt intyg från förbemälde Phragmén uppginge ifrågavarande tilläggsbelopp till 3,900 kronor; och har telegrafstyrelsen för den skull ansett att, därest 50 interurbantelefonister af andra lönegraden ytterligare uppfördes å ordinarie stat, nu ifrågavarande anslag för bidrag till telegrafverkets pensionsinrättning borde förhöjas med 3,900 kronor. Det särskilda fasta tilläggsbidraget skulle således komma att för år 1904 uppgå till 118,400 kronor; och skulle bidraget till telegrafverkets pensionsinrättning i det hela sålunda i staten för år 1904 uppföras med ett belopp af 205,150 kronor eller 12,650 kronor högre än i 1903 års stat.

Angående det under pensions- och understödsstaterna i 1903 års stat till belopp af 48,000 kronor uppförda förslagsanslag till fyllnadspensioner, enligt bestämmelserna i nådiga brefvet den 22 juni 1883, anför telegrafstyrelsen att, sedan till detta belopp lagts de fyllnadspensioner, hvilka kunde antagas komma att beviljas under år 1904, samt därifrån afdragits summan af de till följd af inträffade dödsfall indragna fyllnadspensioner, torde, enligt inom styrelsen verkställd uträkning, anslaget böra för år 1904 upptagas till förslagsvis 52,000 kronor eller sålunda med förhöjning af 4,000 kronor.

Genom Eders Kungl. Maj:ts den 31 december 1902 gifna kungörelse angående förändrad lydelse af vissa paragrafer i det för telegrafverkets pensionsinrättning gällande reglemente, vid hvilket ärendes föredragning jag hade tillfälle att lämna en fullständig redogörelse för alla de synpunkter, som å ömse sidor åberopats för bedömande af frågan om bostadsförmånens förhållande till den blifvande pensionens storlek, har numera uttrycklig förklaring lämnats därom, att bostadsförmån eller hyresbidrag icke skall i pensionsafseende anses tillhöra lönen. Med anledning däraf, och då jag icke heller i öfrigt har något att erinra mot hvad telegrafstyrelsen anfört rörande pensions- och understödsstaterna, tillstyrker jag de af styrelsen föreslagna förändringar i anslagen under dessa stater.

De å [4.]

Omkostnadsstaten

förekommande anslagen, hvilka samtliga äro förslagsanslag, uppgå för år 1903 till 2,030,620 kronor.

Till *stationers och linjers underhåll* är sålunda, enligt af kommittén för utarbetande af förslag till nya stater för post- och telegrafverken gjord, på uppgifter från telegrafstyrelsen grundad beräkning, upptaget ett belopp af 1,200,000 kronor. Enligt de noggrannare beräkningar, som emellertid sedermera kunnat göras inom telegrafstyrelsen, erfordras, enligt styrelsens uppgift, härför under år 1903 omkring 1,360,000 kronor. För år 1904 torde komma att erfordras 1,370,000 kronor, hvadan detta belopp, utgörande 170,000 kronor mera än som upptagits i 1903 års stat, torde böra uppföras i staten för år 1904.

Under anslagstiteln *hyror* är för år 1903 upptaget ett belopp af 124,000 kronor. De beräkningar, som ligga till grund för bemälda kommittés förslag å detta belopp, utvisa, att den årliga ökningen af detta anslag antagits komma att blifva omkring 8 procent därå. De beräkningar, som, enligt hvad telegrafstyrelsen meddelat, sedermera gjorts angående hyresbeloppen för år 1904, sammanstämde ganska väl härmed och utvisade behofvet af ett med 11,000 kronor ökadt anslag af 135,000 kronor, till hvilket belopp telegrafstyrelsen ansåge detta anslag böra upptagas i 1904 års stat.

Eldning, belysning och städning af tjänstelokaler hafva för år 1903 ansetts draga en kostnad af 158,000 kronor; och har kommittén därvid beräknat en årlig ökning af omkring 10 procent å anslaget. I enlighet med hvad beräkningarna för år 1904 gåfve vid handen, föreslår telegrafstyrelsen, att detta anslag måtte i sistnämnda års stat upptagas till 174,000 kronor eller med en förhöjning af 16,000 kronor.

För *inköp och underhåll af inventarier, verktyg m. m.* hafva i 1903 års stat upptagits 70,000 kronor. Detta belopp har telegrafstyrelsen, med hänsyn till under närmaste åren förestående ganska afsevärda ny- och ominredningar af stationer, ansett böra för år 1904 förhöjas med 5,000 kronor till 75,000 kronor.

Frakt- och transportkostnader, för hvilka i 1903 års stat anslagits 60,000 kronor, torde, på sätt kommittén äfven beräknat, med telefonväsendets utveckling jämväl öka sig; och har telegrafstyrelsen, enligt verkställd beräkning, ansett detta anslag böra för år 1904 upptagas till 67,000 kronor, således med en höjning af 7,000 kronor.

[4.] Anslaget till *diverse utgifter*, i 1903 års stat uppfördt med 66,120 kronor, torde äfven, enligt hvad telegrafstyrelsen anmält, erfordra höjning, hvarjämte detsamma borde upptagas till ett belopp, afpassadt så, att slutsumman af telegrafverkets sammanlagda utgiftsstater kunde uppföras med ett afrundadt belopp. Telegrafstyrelsen ansåge därför detta anslag böra utföras med 72,960 kronor eller med en förhöjning af 6,840 kronor.

Öfriga uti 1903 års omkostnadsstat uppförda anslag har telegrafstyrelsen ansett böra med oförändrade belopp upptagas i 1904 års stat.

Mot de af telegrafstyrelsen begärda förhöjningar i anslagen under omkostnadsstaten har jag icke något att erinra.

Under rubriken

Ränta och amortering

är i 1903 års stat uppfördt ett belopp af 1,293,740 kronor.

Telegrafstyrelsen erinrar, hurusom styrelsen enligt särskild underdånig skrifvelse gjort framställning hos Eders Kungl. Maj:t att för utvecklingen af statens telefonväsende för år 1903 erhålla ett låneanslag af statsmedel å 1,500,000 kronor. Ett dylikt låneanslag ansåge telegrafstyrelsen äfven vara erforderligt för år 1904, hvarom telegrafstyrelsen hade för afsikt att i sinom tid göra underdånig framställning. Under förutsättning att dessa lån beviljades samt att de komme att lyftas på samma tider, som tillförene varit brukligt, nämligen med halfva beloppet den 30 juni och med andra hälften den 30 december det år, för hvilket lån beviljades, blefve det för ränta och amortering för år 1904 erforderliga beloppet, enligt inom telegrafstyrelsen verkställd uträkning, 1,354,290 kronor, hvilket belopp, utgörande en förhöjning mot 1903 års stat af 60,550 kronor, telegrafstyrelsen ansåge böra under denna rubrik uppföras i 1904 års stat.

Jag tillåter mig erinra, att Eders Kungl. Maj:t den 19 december 1902 beslutit nådig proposition till Riksdagen angående beredande af lånemedel för år 1903 till belopp af 1,500,000 kronor till fortsatt utveckling af statens telefonväsende. Då dessutom ett låneanslag till samma ändamål och belopp antagligen är behöfligt jämväl för år 1904, har jag ej något att erinra mot det under denna rubrik för 1904 års stat föreslagna belopp.

Kassaförlag.

Genom nådigt bref den 6 juni 1902 angående fastställande af telegrafverkets utgiftsstater för år 1903 m. m. behagade Eders Kungl. Maj:t, jämte förordnande att det vid verkställdt bokslut befintliga öfverskott af telegrafverkets medel skulle till statskontoret inlevereras, förklara, att Eders Kungl. Maj:t ville framdeles, efter det telegrafstyrelsen till Eders Kungl. Maj:t i ämnet afgifvit utlåtande, fatta beslut om det belopp, som af öfverskottsmedlen finge såsom kassaförlag för verket bibehållas. [4.]

I särskild underdånig skrifvelse den 7 november 1902 har telegrafstyrelsen, vid afgifvandet af det sålunda infordrade utlåtandet, meddelat, att telegrafverkets behof af kassaförlag omfattade dels ett rent penningebehof för verkets skötsel dels ock ett behof af medel för anskaffande af förlag af materialier för linjers och stationers byggnad och underhåll. Af öfverskottet å telegrafmedlen vore ett belopp af omkring 200,000 kronor bundet såsom kassaförlag till bestridande af löpande utgifter vid telegrafverkets hufvudkassa och stationer. Men äfven af telefonmedel nödgades stationerna innehafva ett dylikt förlag, hvilket, då hänsyn måste tagas därtill, att i stationernas räkenskap vore upptagna såsom disponibel tillgång alla debiterade samtalsafgifter, och således äfven de som vore oguldna, enligt inom telegrafstyrelsen verkställda uträkningar, vissa tider af året icke kunde skattas lägre än till omkring 300,000 kronor. Dessa belopp, tillsammans 500,000 kronor, ansåge telegrafstyrelsen för den närmaste framtiden erforderliga såsom kassaförlag å stationerna. För hvart och ett af de sex linjedistrikten, hvilka ständigt måste vara försedda med en för mötande af de stora arbetsaflöningslikviderna, särskildt under de tider af året, då byggnadsverksamheten vore lifligast, betydlig kontant kassa, hade telegrafstyrelsen beräknat, att ett kassaförlag å 10,000 kronor vore erforderligt, således tillhopa 60,000 kronor. Sedan många år tillbaka hade viss del af telegrafverkets öfverskottsmedel hvarje år plägat användas till inköp och impregnering af stolpar, hvilka varit afsedda att användas vid följande års arbeten. År 1902 hade dock telegrafstyrelsen icke gjort underdånig framställning härom, emedan denna utgift synts rätteligen böra förskotteras af kassaförlagsmedel, då utgiften vore af sådan beskaffenhet, att den måste göras året innan stolparne skulle användas och således rätt lång tid innan därtill beviljade medel blifvit tillgängliga. För ändamålet ansåge telegrafstyrelsen ett belopp af 80,000 kronor vara tillräckligt under de närmast kommande åren. Såväl hufvudförrådet som distriktsförråden måste för att kunna utan dröjsmål verk-

[4.] ställa rekvisitioner vara väl försedda med materialier och förbrukningsartiklar af alla de slag, som i större myckenhet användes för linjernas och stationernas upprättande och underhåll. Härför vore det enligt verkställda beräkningar nödvändigt att hålla ett kassaförlag af omkring 260,000 kronor. Hela det erforderliga kassaförlagsbeloppet utgjorde således 900,000 kronor.

Det belopp, styrelsen sålunda ansett erforderligt såsom kassaförlag för telegrafverket, synes mig motsvara behofvet.

Såsom telegrafstyrelsen meddelat, är emellertid redan nu ett belopp af 200,000 kronor bundet såsom kassaförlag vid telegrafverkets hufvudkassa och stationer. Därest den under år 1903 inflytande uppbörden skulle öfverstiga det i staten till 6,500,000 kronor beräknade belopp, torde äfven det sålunda öfverskjutande beloppet kunna innehållas såsom kassaförlag, till den del detsamma ej erfordras till betäckande af möjligen uppkommen ökning i de beräknade utgifterna.

I hvad mån härigenom kassaförlaget kan närma sig det erforderliga totalbeloppet, är gifvetvis omöjligt att på förhand bedöma, men det synes mig för närvarande vara till fyllest, om för år 1904 till ifrågavarande ändamål anvisas 100,000 kronor och därjämte, för den händelse öfverskottet komme att öfverstiga det för sagda år beräknade, jämväl sådant öfverskott får, i mån af behof, behållas såsom kassaförlag.

Om telegrafstyrelsens förslag rörande telegrafverkets utgiftsstater för år 1904 vinner godkännande och ett belopp af 100,000 kronor tages i anspråk för bildande af kassaförlag för verket, komma staternas särskilda hufvudsummor och slutsumma, äfvensom ökningen i dessa siffror från hvad 1903 års utgiftsstater utvisa, att utgöra de belopp, nedanstående tabell utvisar:

	Belopp för år 1904 Kronor	Ökning från år 1903 Kronor
Aflöningsstaten	2,914,000	125,700
Pensions- och understödsstaterna..	270,250	16,410
Omkostnadsstaten	2,246,460	215,840
Ränta och amortering	1,354,290	60,550
Afsättning till kassaförlag....	100,000	100,000
Summa	6,885,000	518,500

Då telegrafverkets inkomster för år 1904 beräknats till 7,000,000 kronor, skulle alltså inkomsterna komma att öfverstiga utgifterna med 115,000 kronor. [4.]

Med anledning af hvad jag nu i underdånighet anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

dels att, med godkännande af de utaf mig nu tillstyrkta ändringarna i telegrafverkets stater, för år 1904 bestämma telegrafverkets anslag, förslagsvis beräknadt, till 6,885,000 kronor, att utgå direkt af telegrafmedlen,

dels ock medgifva, att, därest telegrafverkets öfverskottsmedel skulle för åren 1903 och 1904 uppgå till högre belopp än beräknade respektive 133,500 och 115,000 kronor, sålunda öfverskjutande belopp må, i händelse af behof, innehållas för bildande af kassaförlag för telegrafverket till ett belopp af högst 900,000 kronor.

Medicinalstyrelsen med dithörande stater.

I underdånig skrifvelse den 18 juni 1902 har medicinalstyrelsen gjort hemställan om ett årligt anslag af 2,500 kronor till resestipendier åt förste provinsialläkare, provinsialläkare, extra provinsialläkare, biträdande provinsialläkare och stadsläkare. [5.] Resestipendier för provinsial- och stadsläkare.

Medicinalstyrelsen erinrar till en början, att för civile läkare funnes två resestipendier, som enligt nådiga brefvet den 24 mars 1876 utginge, det större med 2,000 kronor och det mindre med 1,500 kronor, samt att genom nådiga brefvet den 15 december 1899 bestämts, att stipendiaterne vore skyldige att å utrikes ort uppehålla sig, innehafvaren af det större stipendiet minst sex månader och innehafvaren af det mindre minst fyra månader, medicinalstyrelsen dock medgifvet att, därest i något särskildt fall omständigheterna skulle anses påkalla inskränkning i den tid, som sålunda blifvit bestämd, därom göra underdånig framställning.

Vidare anför medicinalstyrelsen, att dessa stipendier företrädesvis, om icke uteslutande, ansökts af och tilldelats yngre, lofvande läkare, som efter afslutad examenskurs önskade att genom ingående studier mera speciellt utbilda sig i någon eller några särskilda delar af de medicinska läroämnena. Stipendierna, som på detta sätt varit och fortfarande vore till synnerligen stort gagn för läkareutbildningen samt läkarevetenskapernas utveckling och befrämjande i vårt land, torde för detta ändamål allt framgent icke kunna umbäras.

Något äldre civile läkare, som redan inträdt i statens eller kommunens tjänst, hade emellertid af flere skäl endast undantagsvis kunnat

[5.] komma i åtnjutande af berörda stipendier. Först och främst hade den jämförelsevis långa tid, som stipendiat vore skyldig att uppehålla sig utrikes, utgjort ett väsentligt hinder. Beloppen vore icke så stora, att de räckte till ens för alla omkostnaderna för en dylik vistelse utomlands, långt mindre till att betäcka den brist i inkomster, som en dylik bortovaro förde med sig för den läkare, hvilken hufvudsakligast vore för sin utkomst hänvisad till enskild praktik, ej heller till bestridande af vikaries aflöning under tiden. Det vore vidare icke utan afsevärda olägenheter för en behörig och för det allmänna tillfredsställande skötsel af den syssla, som en sådan läkare beklädde, om densamma under flere månader å rad, eventuellt ett halft år, skulle uppehållas af tillfällig vikarie, och om sådant läte sig göra för en gång, kunde det i allt fall icke upprepas. I anförda förhållanden vore ock helt visst att söka hufvudorsakerna till, att ifrågavarande stipendier så sällan söktes af de civilläkare, som redan hade erhållit ordinarie tjänstebefattningar.

Mycket fördelaktigt och synnerligen praktiskt vore däremot att äga till disposition ett antal *mindre* stipendier, afsedda för i civil tjänst anställde läkare med skyldighet för innehafvaren att under kortare tid, exempelvis en månad, inom eller utom landet idka studier, som sålunda kunde, så att säga, mera omedelbart blifva till nytta och bära frukt för hans verksamhetsområde. På detta sätt skulle lämnas tillfälle för de civile tjänsteläkarne att mera allmänt och utan alltför betydande ekonomisk uppoffring eller afsevärd olägenhet för innehafvande syssla få tid efter annan utvidga sina kunskaper och sin erfarenhet till gagn för såväl det allmänna som den enskilde.

För en viss grupp af civile tjänsteläkare hade detta också redan blifvit insedt och behjärtadt. Sålunda hade, jämlikt nådiga brefvet den 31 maj 1895, ett anslag af 1,500 kronor af Riksdagen anvisats till stipendier, hvart och ett å högst 500 kronor, åt ordinarie läkare vid länslasarett och därmed likställda sjukhus, och vore innehafvare af sådant stipendium skyldig att efter viss bestämd reseplan vistas utomlands en månad för att å uppgifna orter deltaga i de kurser samt idka studier å de kliniker och sjukhus, som vore i reseplanen angifna. Dessa stipendier hade äfven otvifvelaktigt i hög grad bidragit till att bibehålla och än mer utveckla den höga ställning, som sjukhusväsendet intoge i vårt land.

För det öfvervägande antalet civile tjänsteläkare, nämligen provinsial- och stadsläkare, funnes däremot icke något liknande. Styrelsen för svenska provinsialläkareföreningen hade därför i enlighet med föreningens beslut vid årsmöte år 1901 uti ingifven skrift hos medicinalstyrelsen anhållit, att sistnämnda styrelse måtte hos Eders Kungl. Maj:t

göra underdånig framställning om utverkande af ett årligt anslag af högst 4,000 kronor att uppdelas i stipendier, som skulle afses för förste provinsialläkare, provinsialläkare, extra provinsialläkare, biträdande provinsialläkare och stadsläkare, med skyldighet för stipendiat att under minst en månad idka studier å in- eller utrikes ort. [5.]

Med det uppsving och den särskildt stora vikt och betydelse, som sträfvandena efter förbättrade sanitära förhållanden nu för tiden erhållit, ansåge medicinalstyrelsen det vara utan vidare klart, hvilken synnerligen stor fördel för en god utveckling af allmänna hälso- och sjukvården inom riket, som kunde vinnas därigenom, att dess närmaste målsmän och förespråkare understöddes uti och bereddes lättare tillfälle till att följa med de snabbt fortgående framstegen på ifrågavarande område. Det vore visserligen sannt, att mycket kunde inhämtas genom studier af hithörande litteratur och tidskrifter, men dessa kunde svårligen ersätta den erfarenhet, som man genom personligt besök och undersökning på ort och ställe kunde förvärfva sig. Äfven för befrämjande af den enskilda sjukvården i hemmen skulle det vara i hög grad nyttigt och fördelaktigt, om tjänsteläkarne mera allmänt under en kortare tidsperiod, sådan, för hvilken väl de fleste af dem utan alltför stora svårigheter emellanåt kunde bereda sig ledighet, kunde, ostörda af dagens bestyr och omsorger, få ägna sig åt att söka inhämta kunskap om och färdighet uti nyare behandlingsmetoder, kännedom om nya erfarenhetsrön på ett eller annat område eller till repetition af vissa stycken, som måhända under det dagliga arbetet mer eller mindre fallit ur minnet, helt visst till stor nytta för den klientel, som hvar och en hade att tillgodose.

Hvad slutligen det för ändamålet ifrågasatta årliga anslagets storlek och stipendiernas antal anginge, ställde medicinalstyrelsen sig något tveksam, huruvida ett så stort antal stipendier, som provinsialläkareföreningens styrelse afsett, för närvarande kunde anses erforderligt. Ifrågavarande läkare utgjorde visserligen ett betydligt större antal än lasarettsläkarne, för hvilka, såsom nämndt vore, tre dylika stipendier funnes tillgängliga. Det hade emellertid visat sig, hvad lasarettsläkarne anginge, att hittills icke ett alltför stort antal aspiranter anmält sig. — Fem stipendier, hvart och ett å 500 kronor, torde därför tills vidare vara tillräckligt för ifrågavarande ändamål, och hemställde medicinalstyrelsen, att proposition måtte till Riksdagen aflåtas om beviljande af ett årligt anslag till sådana stipendier, som nu ifrågasatts.

Hvad i detta ärende anförts synes mig tydligen ådagalägga den stora vikten af dylika stipendier. Vid tillsättning af desamma torde,

[5.] på sätt jämväl medicinalstyrelsen uttalat, enahanda föreskrifter, som gälla beträffande nu befintliga stipendier för lasarettsläkare, i tillämpliga delar kunna följas, dock att studierna böra kunna bedrifvas å antingen inländsk eller utländsk ort. Då jag alltså delar medicinalstyrelsens uppfattning om behöfligheten af de ifrågasatta stipendierna, och tillgång därtill ej kan beredas med redan anvisade medel, får jag i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att under anslaget till medicinalstyrelsen med dithörande stater uppföra ett reservationsanslag af 2,500 kronor att användas till resestipendier åt förste provinsialläkare, provinsialläkare, extra provinsialläkare, biträdande provinsialläkare och stadsläkare.

Vid bifall härtill skulle anslaget till medicinalstyrelsen med dithörande stater, nu upptaget till 500,600 kronor, däraf 1,500 kronor reservationsanslag, komma att höjas med 2,500 kronor till 503,100 kronor, däraf 4,000 kronor reservationsanslag.

Vaccinationens befrämjande.

[6.] Uti underdånig skrifvelse den 16 december 1901 har medicinalstyrelsen gjort framställning om revaccinering af värnpliktige.

Revaccination af värnpliktige.

Till en början erinrar styrelsen, hurusom enligt nådigt bref den 9 januari 1849 vore till framtida efterföljd stadgadt, att hvarje rekryt skall inom den indelta armén vid första möte eller sammandragande af kår, och vid den värfvade vid antagandet, af vederbörande läkare vid regementet eller kåren vaccineras utan afseende därpå, att rekryten möjligtvis genomgått naturliga koppor eller styrker sig vara förut med skyddskoppor ympad, samt att i tjänstgöringsreglementet för armén vore föreskrifvet, att vederbörande regementsläkare skulle draga försorg om att revaccination af rekryter ägde rum.

Någon revaccination af värnpliktige hade däremot, såsom medicinalstyrelsen vidare anför, icke hittills ifrågakommit, oaktadt tydligen samma skäl talade för en sådan åtgärd som för revaccination af stamtrupp.

Så länge beväringens vapenöfningar varit inskränkta till några få veckor, hade det nämligen ansetts olämpligt, att den i och för sig alltför korta utbildningstiden blefve ytterligare inskränkt därigenom, att åtminstone en stor del af de värnpliktige efter revaccinationen måste under några dagar vara befriad från mera ansträngande öfningar. Denna invändning torde emellertid efter genomförandet af 1901 års värnpliktslag komma att sakna nämnvärd betydelse. Icke utan ett visst

[6.]

inflytande på denna fråga torde vidare den ganska häftiga agitation mot skyddskoppympningen i allmänhet hafva varit, hvilken ännu för 20 à 30 år sedan pågick äfven i vårt land, därunder man särskildt framhöll möjligheten af, att vissa svåra sjukdomar, såsom syfilis och tuberkulos, skulle kunna genom vaccinationen öfverföras från en person till en annan. Denna agitation hade emellertid gifvit uppslaget till ett återupplifvande af den redan i förra århundradets början kända och utöfvade metoden att vid vaccinering använda så kallad animal vaccin, vanligen hämtad från nötkreatur, hvarigenom öfverförandet af syfilis med vaccinlymfan fullständigt omöjliggjordes. Hvad tuberkulos anginge, hvilken sjukdom, eller åtminstone en därmed nära besläktad sådan, ej sällan förekomme hos nötboskap, torde icke något fall vara med full säkerhet konstateradt, därvid denna sjukdom öfverförts med vaccinlymfa, hvarjämte sådant i alla händelser numera kunde anses fullständigt uteslutet, då vid anstalterna för frambringande af animal vaccin denna toges från kalfvar, hvilka djur dels i allmänhet ytterst sällan vore behäftade med tuberkulos, dels slaktades och undersöktes innan den skördade lymfan utlämnades. Anstalter för animal vaccin hade på 1860- och 1870-talen upprättats i Italien, Belgien, Tyskland, Frankrike med flere länder, och år 1884 hade en dylik kommit till stånd äfven i Stockholm, hvarefter användandet af sådan vaccin blifvit alltmera anlitadt i vårt land, om än af praktiska och ekonomiska skäl vaccinationen från arm till arm därjämte ännu allmänt användes.

Af de rapporter om den militära revaccinationen, som numera af vederbörande militärläkare afgåfves, hade medicinalstyrelsen inhämtat, att resultaten af revaccination med animal lymfa, hvilken så godt som uteslutande användts, varit ungefär lika goda, som när humaniserad lymfa begagnats; att väl reaktionen efter insticken varit något starkare, utan att dock annat än i sällsynta undantag föranleda sjukskrifning; samt att slutligen godt resultat vunnits i ett relativt icke obetydligt större antal fall, än hvad vanligen ansetts kunna förväntas vid revaccination af unga män i den vanliga rekrytåldern. I sistnämnda hänseende kunde anföras, att under år 1900 godt resultat vunnits hos 75 procent af alla revaccinerade rekryter, hvaraf otvetydigt framginge, att mottagligheten för koppsmitta måste vara mycket utbredd äfven bland de värnpliktige och att uraktlåten revaccination af dessa kunde under ett krig medföra ödesdigra följder.

Erfarenheten från fransk-tyska kriget 1870—1871 hade lämnat tydliga bevis därpå. Väl hade revaccination af rekryter redan år 1841 blifvit införd i Frankrike, men då den utfördes på ett otillfredsställande sätt, som gjorde nyttan däraf illusorisk, kunde den föga inverka på

[6.] hämmandet af den inom de franska härarna under nyssnämnda krig utbrutna koppsjukdomen, däraf omkring 23,000 man aflidit, hvilket öfverstege hela det sammanlagda antalet genom fiendens vapen döda under alla de stora striderna före Paris belägring. I hvad mån förluster af förstnämnda anledning kunde förekommas genom en sorgfällig och rationellt utförd revaccination, framginge ur en jämförelse med hithörande förhållanden inom tyska armén, där antalet i smittkoppor döda under samma krig uppgåfves till endast 271 man.

Hvad anginge kostnaden för vaccin, hvaraf endast s. k. animal vaccin borde användas, hade medicinalstyrelsen, under antagande att omkring 30,000 värnpliktige årligen komme att revaccineras, beräknat densamma till 4,500 kronor för år.

På grund af hvad i ärendet anförts hemställde medicinalstyrelsen, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreskrifva, att revaccinering af värnpliktige skulle årligen äga rum under de första veckorna af beväringsrekrytmötet, samt att Eders Kungl. Maj:t för ändamålet täcktes anvisa ett årligt belopp af 4,500 kronor.

Medicinalstyrelsens berörda framställning har tillstyrkts såväl af arméförvaltningen i underdånigt utlåtande den 28 februari 1902, som af marinförvaltningen, hvilken den 28 oktober 1902 i ärendet sig yttrat.

På de af medicinalstyrelsen anförda skäl finner jag införandet af revaccination för värnpliktige vara påkalladt af de förändrade förhållanden, som med 1901 års värnpliktslag inträdt, och, enligt hvad jag inhämtat, komma cheferna för landtförsvarsdepartementet och sjöförsvarsdepartementet att, därest nödiga medel därför beviljas, inför Eders Kungl. Maj:t framlägga förslag till erforderliga föreskrifter rörande revaccination af värnpliktige.

I afseende å det häraf föranledda behofvet af ökning i anslaget till vaccinationens befrämjande anser jag mig böra här erinra därom att, sedan Eders Kungl. Maj:t, i samband med framläggande af förslag till ny förordning angående skyddskoppympningen, föreslagit 1897 års Riksdag att, för upprättande af en statsanstalt för beredning af animal vaccin, med 2,800 kronor höja ifrågavarande dittills med 7,700 kronor utgående anslag, författningsförslaget icke vann Riksdagens bifall, men att Riksdagen beviljade anslagsförhöjningen, för att Eders Kungl. Maj:t måtte komma i tillfälle att låta bereda och tillhandahålla erforderlig mängd animal vaccin. Som emellertid till berörda anstalts till 6,500 kronor uppgående årsomkostnader beräknats, utom det begärda beloppet, 2,800 kronor, äfven vissa besparingar på det förutvarande anslaget, hvilka

skulle möjliggjorts genom den föreslagna förordningens tillämpande, kunde med den utgång denna fråga fått den nya anstalten icke inrättas, utan förklarade Eders Kungl. Maj:t, på medicinalstyrelsens hemställan om uppskof med anstaltens anordnande, att af det förhöjda anslaget tills vidare finge användas skäligt belopp till inköp af erforderlig mängd animal vaccin och densammas tillhandahållande åt vederbörande vaccinatörer. [6.]

Emellertid har en af Eders Kungl. Maj:t för ändamålet tillsatt kommitté afgifvit underdånigt förslag till inrättande af en statsmedicinsk anstalt, i hvilken förut omnämnda vaccinanstalt skulle uppgå. I sådant fall skulle det nuvarande anslaget till vaccinationens befrämjande minskas med berörda 2,800 kronor och återgå till sitt förra belopp 7,700 kronor, men härmed kunna kostnaderna för revaccinering af värnpliktige icke bestridas. Under de senaste åren hafva nämligen af anslaget, enligt en af medicinalstyrelsen lämnad uppgift, förbrukats år 1899 7,569 kronor, år 1900 6,705 kronor och år 1901 7,216 kronor. Af reservationerna å anslaget till vaccinationens befrämjande, hvilka vid 1902 års början uppgingo till 31,981 kronor 65 öre, är vidare för uppsättningen af den ifrågasatta statsmedicinska anstalten beräknadt ett belopp af 25,000 kronor.

Skulle den föreslagna statsmedicinska anstalten icke komma till stånd, kan icke inrättandet af den förut omnämnda vaccinanstalten längre uppskjutas, men då, såsom jag förut omnämnt, det för närvarande anslagna beloppet icke är tillräckligt ens för en sådan anstalts egna årliga omkostnader, kvarstår alltså oförminskadt behofvet af ytterligare medels beviljande för värnpliktiges revaccinering. Äfven i detta fall komma reservationerna å anslaget att till någon, ehuru mindre, del tagas i anspråk redan för första uppsättningen af anstalten.

De för närvarande befintliga reservationerna å vaccinationsanslaget måste således till en större eller mindre del finnas disponibla för uppsättningen af den ena eller andra anstalten, och återstoden, som för öfrigt bör finnas att tillgå för mötande af förekommande behof, såsom t. ex. vid en eventuell smittkoppepidemi, skulle inom kort vara uttömd, om därmed skulle bestridas någon del af de årliga utgifter, för hvilka anslaget är afsedt.

På grund af hvad jag sålunda anfört tillåter jag mig hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen,

att reservationsanslaget till vaccinationens befrämjande må från och med år 1904 höjas med 4,500 kronor eller från 10,500 kronor till 15,000 kronor.

Hospitals underhåll.

[7.] Aflöningsstat för läkare och syssloman vid Vänersborgs hospital och asyl.

Uti underdånig skrifvelse den 29 september 1902 har medicinalstyrelsen, under förmälan att den under byggnad varande vårdanstalten för sinnessjuke vid Restad i Vassända-Naglums socken af Älfsborgs län skulle kontraktsenligt vara till afsyning färdig den 1 augusti 1905, framhållit att, med hänsyn till det stora behofvet af platser för sinnessjuke, det vore synnerligen angeläget, att anstalten omedelbart efter afsyningen började beläggas.

För att möjliggöra detta måste dock, enligt hvad medicinalstyrelsen vidare anför, i god tid förut nödiga inventarier anskaffas, sjukvårds- och ekonomibetjäning anställas och instrueras, leveranskontrakt afslutas samt en stor mängd för en dylik anstalts organisation nödvändiga detaljer ordnas. Äfvenledes måste under byggnadsarbetets senaste stadier personer vara vid anstalten närvarande, hvilka vore väl förtrogna med en sinnessjukvårdsanstalts inrättning, för att kunna från sjukvårdssynpunkt öfvervaka och meddela råd vid sådana arbeten som installation af elektrisk belysning, anbringande af afloppsledningar, ringledningar, lås och andra säkerhetsapparater, inredning af badrum, kök, tvättrum med mera. Vid inrättandet af asylerna i Uppsala, Vadstena och Lund lämnade de förut på dessa platser befintliga hospitalens tjänstemän det i angifna afseende nödiga biträdet; men då anstalten vid Restad vore alldeles ny, stode där inga motsvarande tjänstemän till förfogande. Det syntes medicinalstyrelsen därför nödvändigt, att en del af anstaltens egna tjänstemän, i första rummet öfverläkare, syssloman, maskinist med flere, blefve anställda redan under senare delen af år 1904 för att gå medicinalstyrelsen och vederbörande direktion tillhanda vid anstaltens ordnande. Af denna anledning ansåge sig medicinalstyrelsen nu böra i underdånighet hemställa om vidtagande af åtgärder, på det att lönestat för anstaltens läkarepersonal och syssloman måtte varda från och med år 1904 fastställd.

Anstalten vid Restad byggdes för 1,000 patienter, hvaraf 850 så kallade asylpatienter och 150 hospitalspatienter, hvadan sängantalet således ej blefve så stort som vid anstalterna i Uppsala och Lund, hvilka rymde hvardera omkring 1,200 sjuka. Vid de sistnämnda anstalterna vore anställda 6 läkare på hvarje ställe, nämligen en öfverläkare, en asylläkare, två biträdande läkare (i Lund en biträdande läkare och en amanuens) och två underläkare. Vid Restad åter borde 5 läkare vara tillräckligt, nämligen en öfverläkare, två biträdande läkare och två underläkare, af hvilka en biträdande läkare och en underläkare skulle tjänstgöra på hvarje könsafdelning, hvarigenom medeltalet patienter på

hvarje underordnad läkare blefve 250. För detta antal läkare hade ock bostäder anordnats enligt de godkända byggnadsritningarna. [7.]

Vid bestämmandet af löneförmånerna för *öfverläkaren* borde hänsyn tagas icke allenast till sjukplatsernas antal utan äfven därtill att, då asylläkare icke anställdes, öfverläkaren finge ansvaret för sjukvården på anstalten i dess helhet, hvilket icke i samma mån vore händelsen hvarken i Uppsala eller i Lund, där vederbörande asylläkare mera självständigt ombesörjde sjukvården för de 800 platser omfattande asylerna. Med afseende fäst på dessa förhållanden, hemställde medicinalstyrelsen, att öfverläkarens vid Restad kontanta löneförmåner måtte bestämmas till 7,500 kronor, hvartill borde komma vanliga naturaförmåner. Till jämförelse härmed framhölles, att de kontanta löneförmånerna för öfverläkarne vid de tre större vårdanstalterna i Vadstena, Uppsala och Lund vore bestämda till följande belopp, nämligen:

i *Vadstena*			7,300: —
i *Uppsala*	hospitalet	6,000: —	
	asylen	500: —	6,500: —
i *Lund*	hospitalet	6,500: —	
	asylen	1,200: —	7,700: —

samt att därförutom öfverläkaren vid Uppsala hospital och asyl uppbure såsom extra ordinarie professor i psykiatri vid universitetet 2,500 kronor och öfverläkaren i Lund från därvarande universitet 1,500 kronor såsom föreståndare för psykiatriska kliniken, hvadan desse bägge öfverläkares sammanlagda kontanta aflöning utgjorde respektive 9,000 kronor och 9,200 kronor. Med hänsyn därtill och då anstalten vid Restad skulle blifva väsentligen större än Vadstena hospital och asyl, syntes således aflöning af 7,500 kronor, hvaraf $^2/_3$ lön och $^1/_3$ tjänstgöringspenningar, vara skälig för öfverläkaren vid Restad.

För *biträdande läkare* och *underläkare* föresloge medicinalstyrelsen samma aflöning, som tillkomme motsvarande läkare vid rikets öfriga anstalter för sinnessjuka, eller respektive 2,500 och 2,000 kronor jämte naturaförmåner. Beträffande tillämpningen af staten för biträdande läkarne, ansåge styrelsen sig likväl böra utesluta alla bestämmelser, som vid tidigare fastställda lönestater gifvits för det fall, att biträdande läkare skulle bo utom anstalten. Den nutida läkarevården vid sinnessjukvårdsanstalterna toge nämligen läkarnes tid vida mera i anspråk än förr, och dessutom vore Restads belägenhet sådan, att styrelsen ej kunde tänka sig möjligheten af ett medgifvande för biträdande läkare att bo utom anstalten, såsom till exempel i Vadstena kunnat ske.

[7.] Då 1:sta klass patienter icke komme att finnas vid Restad, borde i de underordnade läkarnes naturaförmåner ingå kost lika med allmän klass och därjämte 200 kronor såsom kostförbättringspenningar, i likhet med hvad som ägde rum vid flera andra hospital inom riket.

Sysslomannen vid den nya anstalten borde enligt medicinalstyrelsens åsikt aflönas på samma sätt som motsvarande tjänstemän vid anstalterna i Uppsala och Lund, således med 4,200 kronor utom vanliga naturaförmåner. Sysslomannen vid Vadstena hospital och asyl hade visserligen 500 kronor lägre aflöning, men dels hade sistnämnda anstalt omkring 200 patienter mindre än den under byggnad varande, dels erhölle denna senare ett ojämförligt större jordområde, hvars skötsel komme att närmast hvila på sysslomannen.

Vidkommande sekreterare- och bokhållaregöromålen, plägade dessa under en anstalts organisation vara icke obetydligt större, än sedan organisationen afslutats; och erinrade medicinalstyrelsen om, huru Eders Kungl. Maj:t därföre vid föregående liknande tillfällen plägat bemyndiga medicinalstyrelsen att af hospitalens underhållsmedel bestrida härför erforderliga utgifter, till dess att mera bestående förhållanden inträdde, då erforderliga aflöningsbehof bättre kunde bedömas. Äfven predikantens arfvode, som under beläggningstiden kunde sättas lägre än sedermera, hade vid föregående tillfällen icke blifvit definitivt bestämdt förr än i sammanhang med sekreterarens och bokhållarnes. Då detta tillvägagångssätt förut visat sig fördelaktigt, hemställde styrelsen, att det äfven i fråga om den nya anstalten måtte tillämpas.

Under framhållande tillika att, då alla rikets anstalter för sinnessjuke hade namn efter den stad, inom hvilken eller i hvars närhet de vore belägna, samt då anstalten vid Restad komme att disponera en relativt stor hospitalsafdelning, anstalten lämpligen borde benämnas »Vänersborgs hospital och asyl», har medicinalstyrelsen, på grund af hvad sålunda anförts, i underdånighet hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes

dels besluta, att ifrågavarande under anläggning varande vårdanstalt för sinnessjuke skulle benämnas *Vänersborgs hospital och asyl*;

dels af Riksdagen utverka ej mindre godkännande af följande aflöningsstat för läkarne och sysslomannen vid Vänersborgs hospital och asyl, nämligen:

öfverläkaren	kr. 7,500: —
jämte boställsvåning, ved och elektrisk belysning;	
två biträdande läkare, hvardera 2,500 kronor	» 5,000: —
jämte för hvardera bostad med möbler och sängkläder, lyse, bränsle och tvätt samt kost lika med allmänna sjukafdelningens och såsom kostförbättringspenningar 200 kronor;	

två underläkare, hvardera 2,000 kronor ..... » 4,000: — [7.]
jämte för hvardera enahanda naturaförmåner som för de biträdande läkarne;
sysslomannen ..... » 4,200: —
jämte boställsvåning, ved och elektrisk belysning;

hvilka aflöningar torde utgå af förslagsanslaget till hospitals underhåll, än äfven att beträffande tillämpningen af denna lönestat måtte föreskrifvas, att två tredjedelar af den kontanta aflöningen skulle utgöra lön och en tredjedel tjänstgöringspenningar samt att biträdande läkare, som vore medicine licentiat, skulle äga utöfver den i staten bestämda aflöningen bekomma årligen 1,000 kronor, under villkor att han icke med befattningen såsom biträdande läkare förenade annan tjänst;

dels äfven bemyndiga medicinalstyrelsen att af förslagsanslaget till hospitals underhåll bestrida de utgifter, som erfordrades för verkställandet af de göromål vid anstalten, hvilka motsvarade sekreterarens och predikantens vid andra anstalter, samt att till biträde åt sysslomannen anställa nödig personal, allt under den tid anstalten organiserades och mottoge första uppsättningen af patienter.

I afseende å den af medicinalstyrelsen föreslagna aflöningsstaten må anmärkas, att det synes mindre lämpligt att i staten såsom en bland aflöningsförmånerna för sysslomannen upptaga elektrisk belysning, utan torde detta uttryck lämpligen kunna utbytas mot ordet lyse, hvilket emellertid ej bör hindra att berörda förmån utgår i form af elektrisk belysning. Mot medicinalstyrelsens framställning att beträffande tillämpningen af staten för biträdande läkarne vid ifrågavarande anstalt de bestämmelser skulle uteslutas, som vid förut fastställda lönestater för sinnessjukanstalter meddelats för det fall, att biträdande läkare vore boende utom anstalten, har jag ej något att erinra, men anser att därvid bör för tydlighetens skull uttryckligen föreskrifvas skyldighet för biträdande läkare vid ifrågavarande anstalt att vara boende inom anstalten.

Då jag i öfrigt ej har något att invända mot medicinalstyrelsens förevarande framställningar vare sig beträffande läkarne och sysslomannen vid anstalten, eller beträffande den af medicinalstyrelsen för anstalten föreslagna benämningen eller i fråga om lönestatens fastställande från och med år 1904 på det att en del af tjänstemännen må kunna anställas redan under senare delen af nämnda år, samt jag i fråga om bestridandet af de göromål vid anstalten, hvilka motsvara sekreterarens och predikantens vid andra anstalter, samt ersättning därför och för biträde åt sysslomannen anser förhållandena kunna tillsvidare, under den tid anstalten organiseras och mottager första upp-

[7.] sättningen patienter, ordnas på det sätt, medicinalstyrelsen föreslagit och hvilket öfverenstämmer med hvad som stadgats dels för Lunds asyl genom nådiga brefvet den 6 juni 1890 och dels för Uppsala asyl genom nådiga brefvet den 19 maj 1899, får jag i underdånighet tillstyrka, det Eders Kungl. Maj:t behagade ej mindre förordna, att den under anläggning varande vårdanstalten för sinnessjuka vid Restad skall benämnas Vänersborgs hospital och asyl, än äfven föreslå Riksdagen att

dels godkänna följande aflöningsstat för läkare och sysslomän vid Vänersborgs hospital och asyl:

öfverläkaren, kontant aflöning	kr. 7,500: —
jämte boställsvåning, ved och elektrisk belysning;	
1 biträdande läkare, kontant aflöning	» 2,500: —
1 d:o d:o d:o d:o	» 2,500: —
jämte för hvardera bostad med möbler och sängkläder, lyse, bränsle och tvätt samt kost lika med allmänna sjukafdelningens och såsom kostförbättringspenningar 200 kronor;	
1 underläkare, kontant aflöning	» 2,000: —
1 d:o d:o d:o	» 2,000: —
jämte för hvardera enahanda naturaförmåner som för de biträdande läkarne och likaledes såsom kostförbättringspenningar 200 kronor;	
sysslomannen, kontant aflöning	» 4,200: —
jämte boställsvåning, ved och lyse;	

dels, beträffande denna stats tillämpning, jämväl besluta, att af den kontanta aflöningen för hvar och en af dessa läkare samt för sysslomannen två tredjedelar skola utgöra lön och en tredjedel tjänstgöringspenningar, samt att biträdande läkare, som skall vara boende inom anstalten, äger, därest han är medicine licentiat, utöfver den i staten bestämda aflöningen bekomma årligen 1,000 kronor, under villkor att han icke med befattningen såsom biträdande läkare förenar annan tjänst;

dels ock medgifva, att hvad som erfordras för beredande af ifrågavarande aflöningsförmåner åt läkarne och sysslomannen skall utgå af förslagsanslaget till hospitals underhåll.

[8.] Anordnande för sinnessjuke af organiserad och kontrollerad familjevård inom Korsberga socken.

Uti underdånig skrifvelse den 7 februari 1902 har medicinalstyrelsen anfört följande:

Ehuru sinnessjukvården inom riket under de senaste 20—30 åren utvecklats i afsevärd grad, särskildt genom beredande af ett ökadt antal platser å statens hospital och asyler, å hvilka år 1880 kunde mottagas föga öfver 1,800 sinnessjuke och år 1890 omkring 2,600, men för närvarande något mera än 5,000, kvarstode dock ett öfver hela

landet i hög grad kännbart behof af ytterligare åtgärder för beredande af lämplig och betryggande vård åt sådana sinnessjuka, hvilka icke utan men för dem själfva och betydande svårigheter för deras närmaste samt stundom verklig fara för både den sjuke och omgifningen kunde i hemmen vårdas. På grund af en del från både vårt land och utlandet hämtade erfarenheter hade styrelsen trott sig kunna approximativt uppskatta det för närvarande ytterligare behöfliga antalet platser å statens anstalter för sinnessjuke till omkring 5,000. [8.]

Då under sådana omständigheter statens offervillighet för sinnessjukvårdens ordnande på ett tillfredsställande sätt uppenbarligen måste komma att under den närmaste framtiden anlitas i större utsträckning än hittills skett, hade medicinalstyrelsen ansett det vara i hög grad angeläget att äfven genom andra åtgärder än nyanläggning af vårdanstalter för sinnessjuke söka främja utvecklingen af rikets sinnessjukvård, särskildt som de åtgärder, styrelsen här åsyftade, syntes ägnade att i någon mån minska omfånget af blifvande nyanläggningar och dessutom att snarligen åstadkomma åtminstone någon lättnad i den nu rådande svåra platsbristen.

Att denna för närvarande vore så synnerligen kännbar, berodde i väsentlig mån därpå, att hospitalen, ehuru ursprungligen och ännu, enligt Eders Kungl Maj:ts förnyade nådiga stadga angående sinnessjuke den 14 juni 1901, afsedda för vård af dels botlige dels samhällsvådlige sjuke, småningom blifvit öfverfyllda med kroniskt och, mensklig att döma, obotligt sjuke. Antalet af sådana sjuke å hospitalen torde i allmänhet uppgå till åtminstone 80 % af samtlige å dessa anstalter befintliga sjuke, och bland dessa obotliga vore ett mycket stort antal jämförelsevis lättskötta och oförargliga. Att dessa sistnämnda icke blefve utskrifna för att bereda plats för sådana sjuke, som vore vådliga för sig själfva eller andra, eller, oberoende häraf, ansåges kunna till hälsan återställas, hade stundom blifvit föremål för klander. Medicinalstyrelsen hade emellertid till fullo öfvertygat sig om, att sådant klander vore obefogadt och grundadt på otillräcklig kännedom om de omständigheter, som, beträffande ifrågavarande jämförelsevis lättskötta och oförargliga sjukes utskrifning, vore för hospitalsläkarne bestämmande.

Erfarenheten hade nämligen lärt, att flertalet af dessa sjuke, endast så länge de åtnjöte tillräcklig tillsyn, vård och lämplig ledning, fölle under kategorien lättskötta och oförargliga, hvaremot de, om de återsändes till hemorten och där, såsom oftast vore fallet, komme att icke blott så godt som alldeles sakna nödig omvårdnad och tillsyn, utan äfven tilläfventyrs blifva utsatta för oförståndiga och känslolösa menniskors gäckerier, naturligt nog snarligen underginge en betydlig för-

[8.] sämring med åtföljande djupare psykiskt och äfven kroppsligt förfall samt lätteligen föranleddes till våldsgärningar mot omgifningen. Att i större utsträckning, än som nu skedde, från hospitalen utskrifva de mera lättskötta bland de obotliga, skulle således, oafsedt att billiga humanitetshänsyn mot de sjuke därigenom blefve åsidosatta, under nuvarande förhållanden säkerligen blott förorsaka kommuner och enskilda onödiga kostnader och icke blifva utan fara för den allmänna säkerheten, hvaremot någon lättnad i platsbristen näppeligen skulle vinnas, enär förnyade ansökningar om vård för flertalet af de sålunda utskrifne säkerligen inom kort skulle till vederbörande direktioner inkomma och då knappast kunna afslås, på grund af de sjukes försämrade tillstånd och tilläfventyrs samhällsvådliga tendenser.

Härigenom hade medicinalstyrelsen velat påvisa, att en af orsakerna till platsbristen å statens anstalter för sinnessjuke ytterst vore att söka däruti, att i ett stort antal fall ingen ens något så när tillfredsställande och sakförståndig vård stode sinnessjuke och särskildt kroniskt sinnessjuke till buds utom statens anstalter.

Till afhjälpande af den nuvarande anhopningen å hospitalen af obotligt sjuke, för underlättande af evakuationen från hospitalen af sådana element och för lindrande på detta sätt af platsbristen för sannolikt botlige, respektive samhällsvådlige, sinnessjuke vore det sålunda, enligt medicinalstyrelsens uppfattning, af högsta vikt, att från det allmännas sida åtgärder vidtoges, i den mån sådant lämpligen kunde ske, för beredande af ändamålsenlig vård åt särskildt kroniskt sinnessjuke utom statens anstalter, d. v. s. i fattigvårdsinrättningar och i enskilda hem.

En fullt tillfredsställande vård i enskilda hem af sådana sinnessjuke, som öfver hufvud vore i behof af omvårdnad, tillsyn och ledning, kunde, för såvidt det rörde obemedlade eller fattiga sjuke, enligt medicinalstyrelsens mening, näppeligen åstadkommas annat än genom organiserad och under regelbunden sakkunnig kontroll stående familjevård.

Denna vårdform hade dels sedan gammalt tillämpats, dels nyligen införts på åtskilliga orter i Belgien, Skottland, Tyskland och Frankrike, och hade befunnits särdeles lämplig för vissa slag af sinnessjuke.

Att medicinalstyrelsen nu upptoge frågan om anordnande af sådan familjevård, berodde närmast därpå, att förutvarande tillförordnade öfverinspektören för sinnessjukvården i riket, docenten Bror Gadelius i ett bihang till en af honom till styrelsen afgifven inspektionsberättelse rörande vissa privathem för sinnessjuke inom Korsberga socken i Jönköpings län riktat styrelsens uppmärksamhet på önskvärdheten däraf.

Af hvad docenten Gadelius därvid anfört har medicinalstyrelsen

åberopat, bland annat, att vissa svårigheter, framför allt allmänhetens, och då särskildt de arbetande klassernas, rädsla och fördomsfulla uppfattning af de sinnessjuke ställde sig mot införandet af familjevård för sinnessjuke, hvarför vid valet af lämplig ort för en sådan vård, genomförd i relativt stor utsträckning, förutom till ett afsides och fridfullt läge, hänsyn syntes framför allt böra tagas till förefintligheten hos befolkningen af vana att umgås med de sinnessjuke och kännedom om deras egenheter, hvarigenom den ängslan och de fördomar gentemot dessa, som mest torde bero på obekantskap med de sjuke, hunnit nötas bort. Såsom lämplig plats för ett försök i berörda riktning och med stora förutsättningar för ett lyckligt resultat framhölles Korsberga socken i Jönköpings län. Redan på en tid, då sinnessjukvården i vårt land ännu var i hög grad outvecklad, hade nämligen denna socken genom enskilda personers nit och intresse för saken haft ganska stor betydelse för sinnessjukvården, och ortens befolkning hade därigenom vant sig vid att deltaga i skötandet af sinnessjuke. Vid docenten Gadelius besök i åtskilliga familjer, bestående af arbetare och smärre handlande, hade dessa uttalat stor beredvillighet att under nya, af staten kontrollerade förhållanden mottaga sinnessjuke till vård. Korsberga samhälle hade dessutom den fredliga och afskilda karaktär, som lämpade sig för här ifrågavarande ändamål. Befolkningen, af hvilken en och annan mindre jordägare uppfört nya rymliga bostäder just med tanke på inackorderingen såsom en inkomstkälla, gjorde genom sin godmodighet och vänlighet ett godt intryck och syntes lefva under relativt burgna, landtliga förhållanden, och hemmen syntes lämpliga för det afsedda ändamålet och motsvarade de förhållanden, som sjuke af allmän klass torde vara vana vid. Men äfven mera burgna och prydliga hem funnes, hvarest sjuke med något större anspråk med fördel borde kunna hysas. Den enda afsevärda olägenhet, som vidlådde Korsberga, vore dess afskilda läge såväl i förhållande till Växjö hospital (6 mil) som till järnväg (de närmaste stationerna respektive 15 och 23 km. från kyrkbyn). Något absolut hinder för förverkligande af här föreliggande förslag torde dock denna omständighet ej kunna anses utgöra. [8.]

Medicinalstyrelsen, som ansett det af docenten Gadelius framställda förslag om anordnande inom Korsberga socken af familjevård för sinnessjuke vara förtjänt att närmare öfvervägas, hade, efter inhämtande af yttrande från direktionen för Växjö hospital, som därvid till styrelsen öfverlämnat en skrifvelse i ärendet från öfverläkaren vid nämnda hospital E. Lindell, uppgjort följande

»*Förslag till anordnande för sinnessjuke af organiserad och kontrollerad familjevård inom Korsberga socken af Jönköpings län.*

[8.] 1:o) I Korsberga anordnas en koloni för sinnessjuke af så kallad allmän klass, tillhörande Växjö hospital, stående under förvaltning af direktionen för nämnda hospital och under uppsikt och ledning af dess öfverläkare, hvilken det åligger att minst en gång i månaden — och dessemellan, om han därtill finner anledning — besöka Korsberga och därstädes personligen genom visitation af de hem, hvarest de sjuke vårdas, göra sig underrättad om de sjukes tillstånd och den vård de åtnjuta.

2:o) Från hospitalet utackorderas, så långt tillgången på lämpliga hem i Korsberga det medgifver, sådana stillsamma, om möjligt snygga och i någon mån arbetsföra, kroniskt sinnessjuke, hvilka icke kunna anses vådliga för sig själfva eller andra och hvilka i öfrigt, efter öfverläkarens bepröfvande, anses lämpligen kunna vårdas i enskilda hem.

3:o) En föreståndersk a (öfversköterska) med vana vid vården af sinnessjuke anställes i Korsberga, med bostad i kyrkobyn eller dess närmaste omgifning och med skyldighet att dagligen besöka de hem, hvarest från hospitalet utackorderade sinnessjuke vårdas, hvarjämte hon skall hafva uppsikt öfver det anstalten tillhöriga förrådet af linne, gång- och sängkläder, medicin med mera.

4:o) Ersättningen för de sjukes vård bestämmes tillsvidare till sitt belopp för hvarje särskildt fall af direktionen för Växjö hospital, hvarvid dock iakttages, att priset för sjuk och dag icke får öfverstiga en krona, samt att för pålitliga och arbetsföra sjuke ersättningen icke sättes så högt, att vårdaren däraf kan påräkna mera än skälig godtgörelse. Afgiften utbetalas kvartalsvis samt förskottsvis, för den händelse att vårdaren ställer af direktionen godkänd säkerhet för eventuell restitution af beloppet.

5:o) Gång- och sängkläder med tillhörande linne samt medicin och sjukvård tillhandahållas den sjuke af direktionen för Växjö hospital, hvadan ett mindre, under föreståndersk ans uppsikt stående förråd af sådana persedlar anordnas å platsen. Allt hvad som i öfrigt kräfves för de sjukes behöriga vård skall enligt bestämmelser i kontrakt besörjas af underhållsgifvarne (vårdarne).

6:o) Innan någon sjuk utlämnas till vård, skall, sedan vårdaren och hans familj af vederbörande kyrkoherde eller annan känd person vitsordats såsom för ändamålet lämplig, nykter och ordentlig, och beskaffenheten af hans hem af öfverläkaren granskats och godkänts, kontrakt mellan direktionen för Växjö hospital, som tillsvidare äger att formulera kontrakten efter för olika fall sig teende omständigheter, och vårdaren afslutas. Vårdaren får tillgodogöra sig patientens arbete, men denne får ej, mot öfversköterskans bestridande, hållas till arbete eller sysselsättas i större utsträckning, än öfverläkaren eller hon medgifver.

7:o) Sedan närmare erfarenhet vunnits om den ersättning, som skäligen bör bestämmas för olika kategorier af sinnessjuke (osnygga, slöa, arbetsföra etc.), samt angående de grunder, enligt hvilka kontrakten böra affattas, men senast inom tvenne år från koloniens anläggning skall direktionen till medicinalstyrelsen inkomma med förslag till definitiva föreskrifter i berörda hänseenden. [8.]

Villkoren för intagning å Växjö hospital samt ordningen för afgifternas erläggande till anstalten och afgifternas belopp förblifva oförändrade. Utskrifningen skulle äga rum enligt bestämmelserna i nådiga stadgan angående sinnessjuke.»

Med afseende på kostnaderna för den ifrågasatta familjevården i Korsberga har medicinalstyrelsen gjort följande beräkningar.

Öfverläkaren vid Växjö hospital, hvilken nu har en kontant aflöning af 6,000 kronor, syntes billigtvis böra tillerkännas någon ersättning för det ökade arbete, som för honom blefve en följd af Korsbergakoloniens inrättande, och ansåge medicinalstyrelsen, att ett årligt arfvode af 500 kronor i detta hänseende kunde anses som en skälig summa. Härtill komme rese- och traktamentsersättning efter tredje klassen enligt gällande resereglemente, hvilken kunde beräknas uppgå till omkring 800 kronor, för 12 resor årligen under tillsammans 42 resedagar.

Ersättningen för det ökade arbetet med bokföring och öfriga kontorsgöromål syntes medicinalstyrelsen lämpligast böra utgå i form af förhöjning, med förslagsvis 200 kronor, af det nu med 400 kronor utgående anslaget till skrifbiträde åt sysslomannen vid Växjö hospital. Om den föreslagna kriminalasylen vid Växjö hospital komme till stånd, syntes det emellertid, oberoende af om Korsberga-kolonien blefve verklighet eller ej, blifva nödvändigt att inrätta en bokhållaretjänst vid Växjö hospital, i hvilket fall måhända kostnaden för förvaltningen af Korsberga borde beräknas till mindre belopp än 200 kronor.

Föreståndersken i Korsberga torde få ett ganska ansträngande och framför allt ansvarsfullt arbete, då hon, såsom ensam sakkunnig på platsen och närmast ansvarig för sjukvården, säkerligen stundom vid hastigt påkommande försämringar och utbrott af oro hos de sjuke blefve nödgad att handla i viss mån på egen hand. Hennes ställning blefve alltså närmast jämförlig med en föreståndersk vid hospital eller asyl, ehuru mera självständig och alltså äfven mera ansvarsfull. Sistnämnda funktionärer hade för närvarande i lön 500—600 kronor jämte kost till ett värde af omkring 400 kronor och dessutom vanligen 2 rum med möbler och sängkläder samt lyse, ved, tvätt och uppassning, hvilka sistnämnda förmåner väl torde kunna uppskattas till 300 à 400 kronor. Med hänsyn härtill syntes föreståndersken icke skäligen böra aflönas med mindre

[8.] än 1,200—1,400 kronor i ett för allt, eventuellt 1,200 kronor och fria rum, om sådana lämpligen kunde beredas henne i samband med den lokal, som i alla händelser måste anskaffas för förvaring af anstaltens förråd af linne, gång- och sängkläder med mera.

Önskligt vore, och nödvändigt blefve helt visst ganska snart, anför medicinalstyrelsen vidare, att utöfver nämnda lokaler för anstaltens räkning anskaffa en mindre lägenhet, hvari kunde inrymmes dels badrum, dels ett eller helst två rum för vård och öfvervakning af sådana utackorderade sjuke, som, på grund af svårare kroppsliga sjukdomar eller försämring i det psykiska tillståndet, under kortare tider behöfde noggrannare tillsyn, än som kunde dem i hemmen beredas.

Vid inträffande kroppsliga sjukdomar eller utbrott af psykisk oro komme helt visst förflyttningar från Korsberga till Växjö ej alldeles att kunna undvikas, huru besvärliga och relativt kostsamma de än blefve, men antalet sådana förflyttningar skulle gifvetvis kunna nedbringas högst väsentligt, om någon möjlighet till noggrannare tillsyn vid dylika händelser kunde beredas de sjuke i själfva Korsberga. Medicinalstyrelsen skulle måhända icke redan nu föreslagit ifrågavarande åtgärd, om ej styrelsen under hand erfarit, att å lämplig plats i Korsberga en byggnad skulle kunna få hyras för 350 kronor för år, i hvilken enligt uppgift utrymme funnes såväl för bostad åt föreståndersken som för förråd, badrum och ett par mindre sjukrum. På grund häraf ansåge styrelsen det emellertid vara lämpligast att redan nu beräkna denna utgift.

Skulle förhyrning af nämnda byggnad eller annan därmed jämförlig komma till stånd, blefve det äfven nödvändigt att anställa en skötare och en sköterska — om möjligt ett gift par — för matlagning, städning, servering af bad, sjukvård etc. Aflöningen för dessa syntes icke behöfva beräknas till mera än 1,000 kronor.

Beträffande utackorderingsafgiften har medicinalstyrelsen ansett densamma kunna beräknas till i medeltal 80 öre för dag och sjuk. Möjligt vore, att detta belopp komme att något öfverskridas, men antagligare förefölle det styrelsen, att medelpriset tvärtom skulle komma att ställa sig något lägre. Om, såsom antagligt syntes, antalet utackorderade komme att uppgå till 100, blefve sålunda underhållskostnaden för år $100 \times 365 \times 0{,}80 = 29{,}200$ kronor.

För beklädnad, linne och sängkläder beräknades å statens anstalter för sinnessjuke ett årligt belopp af omkring 32 kronor för hvarje patient, och syntes denna beräkning äfven kunna läggas till grund för motsvarande förhållanden vid Korsberga, hvadan alltså kostnaden för de sjukes beklädnad med mera kunde uppskattas till 3,200 kronor för år.

[8.]

Kostnaden för transport af sjuke från Växjö till Korsberga syntes kunna beräknas till 10 kronor för hvarje sjuk. Med antagande af 40 transporter årligen skulle således på denna post komma ett belopp af 400 kronor.

Slutligen tillkomme för transport af linne, gång- och sängkläder med mera samt oförutsedda utgifter, förslagsvis, 200 kronor samt för medicin 400 kronor.

Enligt det sammandrag, medicinalstyrelsen lämnat, skulle således de förslagsvis beräknade årliga utgifterna för kolonien utgöra:

Arfvode åt öfverläkaren	kronor	500: —
Reseersättning och dagtraktamente åt öfverläkaren	»	800: —
Ökadt skrifbiträde åt sysslomannen	»	200: —
Arfvode åt föreståndersken	»	1,200: —
Hyra för bostad åt föreståndersken, för förråd, bad- och sjukrum	»	350: —
Aflöning åt skötare och sköterska	»	1,000: —
Utackorderingsafgifter	»	29,200: —
Linne, gång- och sängkläder åt de sjuke	»	3,200: —
Transport af sjuke	»	400: —
Öfriga utgifter	»	600: —
	summa kronor	37,450: —

Med antagande af 36,500 underhållsdagar skulle sålunda kostnaden för hvarje underhållsdag och utackorderad patient blifva $\frac{37{,}450}{36{,}500} = 1{,}03$ kronor. I hvad mån denna siffra komme att motsvara den verkliga kostnaden, vore naturligvis omöjligt att förutsäga. Om antalet utackorderade blefve afsevärdt mindre än 100, komme naturligtvis medelkostnaden att ställa sig något högre. Medicinalstyrelsen ville i detta afseende nämna, att en första kostnadsberäkning, som gällde endast 50 utackorderade, hvarvid dock å ena sidan utackorderingsafgiften beräknades till 1 krona och å andra sidan ett par af de här upptagna mindre posterna ej medräknats, gaf till resultat en medelkostnad för underhållsdag och sjuk af 1 krona 26 öre. Hvilken af dessa beräkningar man än valde till utgångspunkt, framginge dock af dem, att familjevården, i den form, som här vore i fråga, komme att ställa sig från ekonomisk synpunkt gynnsam. Enligt öfverstyrelsens öfver hospitalen underdåniga berättelse för år 1899 uppginge nämligen medelkostnaden under nämnda år för hvarje underhållsdag och patient å Växjö hospital till 1 krona 36 öre och å samtliga rikets hospital till 1 krona 23 öre.

[8.] Vården i Korsberga komme således antagligen att ställa sig billigare eller i alla händelser äfven under ogynnsammaste förhållanden icke nämnvärdt dyrare än å statens anstalter för sinnessjuke. Och dock vore vid dessa anstalter i kostnaden icke inberäknad räntan å anläggningskostnaden, hvilken i medeltal torde hafva uppgått till 2,000 à 3,000 kronor för hvarje sjukplats. Under antagande att familjevården vid Korsberga under statens kontroll komme att omfatta 100 sjuke, betydde detta alltså för statsverket en besparing af räntan å 200—300,000 kronor.

Alldeles utan anläggningskostnader torde emellertid icke heller familjevården i Korsberga kunna organiseras. Med nödvändighet kräfdes nämligen, att Korsberga anknötes till rikstelefonnätet. Statens andel i kostnaden härför torde dock icke komma att belöpa sig till mera än 500 kronor, hvaremot, om staten nödgades betala hela kostnaden, beloppet blefve 1,500 kronor, således i alla händelser en relativt obetydlig summa. Äfven anskaffande af köks- och badattiralj, om ofvan antydda lokal komme att förhyras, torde kräfva en kostnad af ett eller annat hundratal kronor. Vidare komme det måhända i sinom tid att anses önskvärdt och lämpligt att för statens räkning inköpa ofvannämnda byggnad, som nu möjligen kunde komma att till en början förhyras för beredande af bostads-, sjuk- och förrådsrum med mera. Byggnaden i fråga vore äfven till salu för, enligt uppgift, 7,500 kronor.

Till slut har medicinalstyrelsen i underdånighet framhållit, att föreliggande fråga, enligt hvad styrelsen ansåge sig kunna hoppas, hade en vidare innebörd än den att åstadkomma en under nuvarande förhållanden relativt obetydlig lättnad i den rådande trängseln till hospitalen och närmast till Växjö hospital. Om ett försök med familjevård i Korsberga sloge väl ut, vore nämligen därmed en ytterst värdefull erfarenhet vunnen om möjligheten af att i något större omfattning anordna af staten bekostad, öfvervakad och kontrollerad enskild vård af sinnessjuke. En sådan erfarenhet skulle säkerligen komma att mana till liknande anordningar i andra delar af landet på lämpliga platser. Därigenom skulle vinnas ej blott en billigare utan äfven en för en stor mängd sinnessjuke lämpligare vård, än som kunde beredas dem i slutna anstalter. Därigenom skulle äfven hospitalen kunna befrias från ett icke ringa antal kroniskt och obotligt sjuke till synnerligt gagn för akut insjuknade eller sådana, som af annan anledning icke annorstädes än å hospital kunde få den vård, deras tillstånd kräfde. De stora kraf på nyanläggning af offentliga anstalter för sinnessjuke, som, enligt hvad medicinalstyrelsen redan trott sig kunna förutse, säkerligen komme att blifva en följd af den af Riksdagen beslutade och af Eders Kungl. Maj:t

genom nådigt bref den 14 juni 1901 anbefallda undersökningen rörande antalet af sinnessjuke och idioter, hade gifvit medicinalstyrelsen en särskild anledning att just nu inför Eders Kungl. Maj:t framhålla en utväg, som i sin mån torde vara ägnad att inskränka nämnda kraf inom måttliga gränser. [8.]

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt har medicinalstyrelsen i underdånighet hemställt, det täcktes Eders Kungl. Maj:t bemyndiga styrelsen att i öfverensstämmelse med det af styrelsen framställda förslag inom Korsberga socken anordna en under förvaltning af direktionen för Växjö hospital samt tillsyn och ledning af öfverläkaren vid samma hospital stående koloni för vård i enskilda hem af sinnessjuke, tillhörande Växjö hospital, samt att af förslagsanslaget till hospitals underhåll bestrida de för ifrågavarande koloni nödiga utgifter, tillsvidare i möjligaste öfverensstämmelse med den af styrelsen gjorda kostnadsberäkning.

För afhjälpande, åtminstone i någon mån, af den nu rådande bristen på utrymme å statens anstalter för sinnessjuke kan jag icke annat än finna den af medicinalstyrelsen nu föreslagna åtgärden att för sinnessjuke anordna organiserad och kontrollerad familjevård lämplig. Jämväl synes mig Korsberga socken på grund af de upplysningar om densamma, som i medicinalstyrelsens underdåniga skrifvelse lämnats, väl lämpa sig för anordnande af ett första försök till dylik familjevård. De förslagsvis beräknade årliga utgifterna för kolonien, efter ett antal af 100 patienter, skulle, såsom jag ofvan anfört, uppgå till 37,450 kronor. De för intagning å Växjö hospital bestämda afgifterna, utgörande för tredje klassens patienter, hvilka med nu ifrågasatta anordning närmast afses, 0,50 kr. per dag, skulle oförändrade erläggas för koloniens patienter, och då den beräknade kostnaden för kolonipatient, såsom af medicinalstyrelsens uppgifter framgår, understiger motsvarande medelkostnad för patient å Växjö hospital för år 1899, synes medicinalstyrelsens förslag äfven från ekonomisk synpunkt vara att förorda.

Då den form af sinnessjukvård, hvarom här är fråga, emellertid är i vårt land ny och opröfvad samt förslagsanslaget till hospitals underhåll icke torde, utan Riksdagens medgifvande, härför kunna anlitas, hemställer jag i underdånighet, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen medgifva,

att kostnaderna för anordnande inom Korsberga socken af organiserad och kontrollerad familjevård för sinnessjuke, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med härofvan omförmälda af medicinalstyrelsen framlagda förslag och kostnadsberäkning, må bestridas af förslagsanslaget till hospitals underhåll.

Statens järnvägstrafik.

[9.] Särskildt lönetillägg åt personalen inom femte distriktet.

Uti underdånig skrifvelse den 24 november 1902 har järnvägsstyrelsen anhållit om aflåtande till innevarande års Riksdag af nådig proposition om tilldelande af ett särskildt lönetillägg åt den inom statens järnvägars femte distrikt stationerade järnvägspersonalen.

Styrelsen har därvid till en början erinrat, hurusom styrelsen, i anledning däraf att Eders Kungl. Maj:t genom nådig cirkulärskrifvelse af den 25 oktober 1901 anbefallt statens vederbörande ämbetsverk och myndigheter att hvar för sin förvaltningsgren före utgången af därpå följande maj månad till Eders Kungl. Maj:t inkomma med utredning, huruvida under vissa förutsättningar för tiden efter 1902 ändring i vederbörande lönestater kunde anses böra äga rum, för sin del afgifvit underdånigt förslag till lönereglering vid statens järnvägar och således nu icke hade någon anledning att föreslå förbättrade lönevillkor för personalen vid statens järnvägar i dess helhet. Däremot funne sig styrelsen, sedan numera trafiken å bandelen Gellivare—Riksgränsen tagit sin början, icke kunna underlåta att, oafsedt en eventuell allmän lönereglering, redan nu göra underdånig framställning om vidtagande af åtgärder för beredande åt den vid vissa af statsbanorna i öfre Norrland anställda personalen af i någon mån förbättrade lefnadsmöjligheter.

I sådant afseende framhåller styrelsen, att den i dessa nordliga landsändar anställda personalen utan tvifvel hade vida större svårigheter att draga sig fram än i de flesta fall den i det öfriga Sverige anställda, enär banan genom öfre Norrland, med undantag endast beträffande vissa större orter, genomginge glest befolkade trakter, där lefnadskostnaderna, enligt hvad styrelsen inhämtat, vore väsentligt högre än i allmänhet å landsbygden inom det öfriga Sverige, hvartill komme de särskilda olägenheter, som följde af det hårda klimatet i öfre Norrland med dess långa vintrar. De antydda svårigheterna framträdde allt mer och mer ju längre norrut man komme; och särskildt beträffande den nya bandelen Gellivare—Riksgränsen, hvilken framginge genom en fullständig ödemark, dit de enklaste förnödenhetsvaror, såsom smör, mjölk m. m., måste anskaffas från långt aflägsna orter, visade det sig vara alldeles nödvändigt att bereda personalen bättre existensvillkor. Erfarenheten hade nämligen redan gifvit vid handen, att i konkurrensen med de höga arbetsprisen vid gruffälten däruppe i särdeles många fall de största svårigheter mötte att förvärfva dugande och pålitlig ordinarie personal för trafikens ombesörjande å denna i och för sig ingalunda lättskötta bandel, därest icke personalen kunde

erbjudas större förmåner än hvad enligt nu gällande bestämmelser eljest tillkomme ordinarie tjänstehafvare. [9.]

Svårigheterna i nu angifna hänseenden gjorde sig visserligen icke i lika hög grad gällande å de öfriga bandelarna inom öfre Norrland som å bandelen Gellivare—Riksgränsen, men de förefunnes dock jämväl å de förra, hvilket, bland annat, visade sig i upprepade framställningar om transport till sydligare trakter, och de drabbade alltid i lika hög grad alla tjänstehafvare å samma banor, hvadan de åtgärder, järnvägsstyrelsen ansåge sig böra föreslå, borde utsträckas att afse alla ordinarie tjänstehafvare.

Vidkommande formen för dessa åtgärder anmärker järnvägsstyrelsen, att det visserligen skulle kunnat ifrågasättas, att de borde bestå i höjning af såväl arfvodena efter klass som de fasta arfvodena, men genom ett dylikt tillvägagående skulle tvifvelsutan uppstå dels olikheter i fråga om pensionering af personer af samma tjänsteställning jämte ett synnerligen olämpligt betungande af pensionskassan, dels ock vid eventuellt nödvändig förflyttning af personal från öfre Norrland till andra sydligare bandelar betänkliga ojämnheter i aflöningsförhållanden och andra svårigheter med däraf följande missnöje och påståenden om orättvisor m. m.

Styrelsen anser därför, att det afsedda ändamålet lämpligast vunnes, om åt de tillärnade förbättringarne af merberörda personals existensvillkor gåfves formen af ett särskildt lönetillägg, hvilket styrelsen för korthetens skull benämnde »kallortstillägg». Då emellertid detta tillägg vore ämnadt att utgöra en ersättning för de genom de klimatiska och speciella ortsförhållandena i öfrigt förorsakade ökade kostnaderna för anskaffande af hvad som för såväl den ene som den andre måste anses tillhöra lifvets nödtorft, ansåge styrelsen, att detsamma, som enligt styrelsens förmenande borde utgå inom hela femte distriktet, lämpligen kunde bestämmas till olika belopp inom olika delar eller zoner af distriktet för den därstädes bosatta personalen, men att inom hvarje sådan del eller zon tillägget borde vara lika för alla. Med hänsyn till hvad sålunda anförts samt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad distriktsförvaltningen vid femte distriktet, som i ämnet sig yttrat, därom föreslagit, har styrelsen i sådant afseende såsom sin mening framhållit, att femte distriktet lämpligen borde i fråga om kallortstillägget delas i tre zoner nämligen 1:o) bandelen Gellivare—Riksgränsen, 2:o) bandelarne i öfrigt norr om Jörn, samt 3:o) distriktets öfriga bandelar från och med Jörn till Långsele.

Beträffande därefter det belopp, hvarmed kallortstillägget skulle utgå till tjänstehafvarne inom ofvannämnda olika zoner, har styrelsen,

[9.] med stöd bland annat af den erfarenhet, som, efter det provisorisk trafik öppnats å bandelen Gellivare—Riksgränsen, vunnits i fråga om de lönevillkor, som för den extra personalen därstädes måst bestämmas, föreslagit, att dessa belopp skulle utgå: å sistnämnda bandel med 20 kronor, å bandelarne i öfrigt norr om Jörn med 10 kronor och å bandelarne från och med Jörn till Långsele med 5 kronor allt per månad räknadt för en hvar tjänstehafvare; hvarjämte järnvägsstyrelsen anhållit, att hvad sålunda föreslagits måtte få tillämpas redan under år 1903, hvilket särskildt hvad bandelen Gellivare—Riksgränsen anginge vore nödvändigt för att trafiken därstädes skulle kunna med verkligt dugande ordinarie personal upprätthållas.

Vidare anmärker järnvägsstyrelsen, att de föreslagna lönetilläggen visserligen borde anses tillhöra lönen så, att tjänstehafvare vid sjukdom eller annat laga förfall för tjänstens utöfvande icke skulle däraf gå i mistning, men styrelsen anser sig dock böra därjämte framhålla, att dessa tillägg icke kunde anses såsom en lönereglering i egentlig mening, då de ju vid eventuell förflyttning af tjänstehafvare till annat distrikt skulle för den förflyttade upphöra, utan att de borde anses utgöra en till följd af speciella ortsförhållanden härflytande förbättring i vissa tjänstehafvares existensmöjligheter, oberoende af de för hela statsbaneförvaltningen i öfrigt fastställda egentliga löneförmånerna. Ett bifall till den gjorda framställningen skulle således icke verka därhän, att, därest dyrtidstillägg jämväl för följande år beviljades, de tjänstehafvare inom femte distriktet, hvilka icke hade förmånen af fri bostad och vedbrand, ginge detsamma förlustige.

Slutligen har styrelsen erinrat att, hvad anginge det föreslagna kallortstillägget för tjänstehafvare å linjen norr om Gellivare, detta tillägg skulle enligt det mellan staten och Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag den 2 juli 1898 ingångna kontrakt angående anläggande af denna linje m. m. af bolaget gäldas, men att styrelsen dock ansett frågan om kallortstilläggets tilldelande böra i sin helhet komma under ompröfning.

Tanken att bereda personalen i öfre Norrland något ökade löneförmåner kan sägas redan vara inom Riksdagen erkänd såsom principiellt rättvis och har äfven åtminstone för en del af samma personal i någon mån vunnit tillämpning. Sedan år 1892 har nämligen Riksdagen hvarje år till och med år 1896, på framställning af Eders Kungl. Maj:t, medgifvit, att af järnvägstrafikmedel ett belopp af högst 12,000 kronor finge under det kommande året användas till förhöjning i vissa fall af de vid statens järnvägar anställde banvakters löneförmåner utöfver det

då medgifna högsta arfvodesbeloppet med 60 kronor för hvarje ban- [9.]
vakt. Ehuru sådant icke varit uttryckligen stadgadt, har järnvägsstyrelsen med stöd af inom Riksdagen gjordt uttalande låtit denna löneförbättring komma de i vissa trakter af Norrland anställde äldre banvakter till del.

Åfven sedan samtliga banvakternas arfvoden efter 1897 års lönereglering höjts och nyssnämnda löneförbättring därmed upphört, hafva dock de af desse betjänte, som äro stationerade i Norrland, vissa fördelar utöfver dem, som i allmänhet tillkomma denna klass. Banvakter vid linjerna norr om Storvik, liksom ock de vid Stockholm, Göteborg och Malmö stationerade, börja nämligen med ett arfvode af 540 kronor, som efter 9 år kan höjas till 660 kronor, under det att öfriga banvakter, med ett begynnelsearfvode af 480 kronor, först efter 12 års tjänstgöring kunna uppnå nämnda maximum af 660 kronor. Liknande förmån af högre begynnelsearfvode tillkommer jämväl de vid förenämnda linjer anställde stationskarlar, putsare, pumpare och kolvakter, hvarjämte all ordinarie personal norr om Ljusdal erhåller ett större antal s. k. hushållsbiljetter än den öfriga statsbanepersonalen.

Behofvet af förbättrade existensvillkor för betjänte vid statens järnvägar i Norrland var äfven föremål för järnvägsstyrelsens uppmärksamhet i dess underdåniga förslag till nytt aflöningsreglemente den 26 november 1892, enligt hvilket banvakt eller stationskarl, som med godt vitsord tjänstgjort 15 år i Norrland, skulle, om hans tjänstgöringsort vore att anse såsom särdeles dyr ort, utöfver det för befattningen fastställda högsta arfvodesbeloppet kunna erhålla ett tilläggsarfvode af 60 kronor för år, hvilket arfvode dock vid förflyttning till mindre dyr ort skulle indragas. 1893 års järnvägskommitté afstyrkte detta förslag, som järnvägsstyrelsen sedermera i sitt underdåniga utlåtande öfver kommitténs betänkande vidhöll, och Eders Kungl. Maj:t fann ej lämpligt att i förslaget till lönereglering för personalen vid statens järnvägar intaga bestämmelse om dyrortstillägg för banvakter och stationskarlar. Vid 1897 års riksdag antogos de af Eders Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelserna om banvakters och stationskarlars aflöning utan sådant tillägg, som afsetts med järnvägsstyrelsens, sedermera vid nämnda riksdag af motionärer i båda kamrarna upptagna förslag.

En därefter vid 1900 års riksdag inom Andra Kammaren väckt motion därom, att banvakter å dåvarande fjärde distriktet (linjerna Sundsvall—riksgränsen samt från Bräcke norrut) måtte uppflyttas en löneklass högre än banvakterna vid de öfriga distrikten, vann, trots statsutskottets afstyrkande hemställan, Andra Kammarens bifall, men afslogs i medkammaren likasom sedermera i den gemensamma voteringen.

[9.] Vid 1901 års riksdag föreslogs i enskild motion, att banvakter norr om Ljusdal måtte erhålla ett dyrortstillägg af 5 kronor i månaden utöfver sitt nuvarande arfvode, men förslaget afslogs utan votering i båda kamrarne. I sitt afstyrkande utlåtande förklarade emellertid statsutskottet, att det icke ville förneka, att en del banvakter i nordligaste Sverige, nämligen de som vore stationerade å afskilda och ödsliga platser med ett synnerligen hårdt klimat, hade en i följd däraf mer än vanligt svår och ansträngande verksamhet samt vore utsatta för särskilda obehag, som syntes kunna framkalla i viss mån befogade anspråk på högre ersättning. I hvilken utsträckning och på hvad sätt någon särskild förmån i dylika fall lämpligen skulle kunna medgifvas för vissa banvakter, kunde dock icke afgöras utan fullständig utredning af frågan i dess sammanhang med den öfriga järnvägspersonalens aflöningsvillkor och förhållanden. I saknad af sådan utredning och på enskild motionärs förslag ansåge sig utskottet icke böra tillstyrka någon Riksdagens åtgärd i ärendet, men, enligt hvad utskottet inhämtat, hade järnvägsstyrelsen redan sin uppmärksamhet fäst å denna fråga, hvadan man torde hafva anledning förvänta, att sådant förslag i ämnet, som efter frågans vederbörliga utredning kunde befinnas påkalladt, skulle för Riksdagen framläggas.

Den svårighet och i flere fall omöjligheten att inom femte distriktet mot de vid statens järnvägar gällande aflöningsvillkor erhålla fullt duglig och pålitlig personal, hvarpå dess rekrytering vid den senast färdigbyggda bandelen nyligen erbjudit ett i ögonen fallande bevis, synes mig också föranleda därtill, att vidtagandet af åtgärder för beredande af någon förbättring härutinnan icke längre bör undanskjutas.

Den form för aflöningens förbättrande, som i järnvägsstyrelsens förslag upptagits, eller ett tillägg till lönen, synes mig likaledes vara lämplig, enär denna med anställning å viss ort förbundna lönetillökning icke bör grundlägga någon rätt till högre pension, men däremot ej heller förloras vid laga förfall för tjänstens utöfvande, likasom ock ett tillfälligt dyrtidstillägg, tilldeladt alla statens tjänstehafvare, efter samma grunder i förhållande till totalaflöningen, icke bör kunna på grund af nu ifrågavarande lönetillägg frånkännas denna personal.

Emot de ifrågasatta beloppen, hvilkas storlek af järnvägsstyrelsen afvägts vid jämförelse med vunnen erfarenhet från den extra personalens lönevillkor vid Gellivare—Riksgränsbanan, har jag ej heller något att erinra; och anser jag, att det ifrågasatta lönetillägget bör kunna utgå redan under innevarande år.

Efter hvad järnvägsstyrelsen meddelar, har med tillämpning af

härofvan angifna grunder kostnaden för tilldelande af det föreslagna lönetillägget till femte distriktets personal beräknats för innevarande år uppgå till omkring 150,000 kronor, däraf omkring 50,000 kronor beräknats för bandelen Gellivare—Riksgränsen, hvadan, då denna del af utgifterna härför kommer att likasom den öfriga driftskostnaden ersättas af Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag, den på trafikmedlen belöpande ökningen skulle utgöra omkring 100,000 kronor. [9.]

På grund af hvad jag sålunda anfört får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva,

att ett särskildt lönetillägg må från och med innevarande år tilldelas en hvar inom statens järnvägars femte distrikt stationerad tjänstehafvare att utgå: för tjänstehafvare å den nya bandelen Gellivare—Riksgränsen med 20 kronor, för tjänstehafvare å bandelarne i öfrigt norr om Jörn med 10 kronor och för tjänstehafvare å bandelarne från och med Jörn till Långsele med 5 kronor, allt för månad räknadt;

samt att detta lönetillägg skall anses tillhöra lönen och, därest allmänt dyrtidstillägg skulle tilldelas statens tjänstemän och betjänte, icke utgöra hinder för uppbärande af sådant dyrtidstillägg.

I ofvannämnda underdåniga skrifvelse den 24 november 1902 har järnvägsstyrelsen jämväl gjort hemställan om aflåtande till Riksdagen af nådig proposition rörande inrättande af nya tjänstebefattningar vid statens järnvägar. [10.] Inrättande af nya tjänster vid statens järnvägar.

I sådant hänseende hemställer styrelsen till en början om anställande af ytterligare en *byråingenjör* å bankonstruktionsbyrån vid banafdelningen. *1. Ny byråingenjörstjänst.*

Innan jag redogör för järnvägsstyrelsens motivering härför, torde det tillåtas mig erinra om tillkomsten af nämnda byrå.

Enligt den af Eders Kungl. Maj:t den 15 oktober 1897 för järnvägsstyrelsen med underlydande distriktsförvaltningar utfärdade instruktion lydde under banafdelningen banbyrån med följande tjänstemän, nämligen: en byrådirektör, två byråingeniörer, en notarie, ritare och kontorsskrifvare till det antal, som i arfvodesstaten för hvarje år fastställdes, en telegrafdirektör och en arkitekt. Banbyrån hade till göromål att tillhandagå öfverdirektören vid beredningen af ärenden, som rörde banafdelningen; att utföra ritningar och beräkningar för banbyggnader; att föra protokoll samt uppsätta och expediera skrifvelser i banärenden med undantag i vissa fall af sådana, som afgjordes i plenum; att vårda alla kontrakt och andra handlingar, ritningar, modeller och böcker, som enligt arbetsordningen skulle å byrån förvaras;

[10.] samt att granska alla till afdelningen inkommande tjänsterapporter och hos öfverdirektören anmäla därvid förekommande anmärkningar.

I underdånig skrifvelse den 9 november 1899 framhöll järnvägsstyrelsen, hurusom, jämte det göromålen å öfverdirektörens för banafdelningen expedition eller den s. k. banbyrån under de senaste åren i afsevärd grad ökats, vissa delar af de till banbyrån hörande göromålen vore af den speciella natur, att de af den, som i första hand skulle handhafva dem, fordrade förutsättningar af helt annan art, än som erfordrades för handläggning af banbyråns öfriga göromål. Från de banbyrån enligt gällande instruktion tillkommande åligganden borde af detta skäl med nödvändighet utbrytas hvad som anginge utförandet af ritningar och beräkningar för de delar af banbyggnaden med tillhörande materiel, som afsåge spår- och spårväxeldetaljer, brokonstruktioner samt signal- och säkerhetsanordningar å bana och stationer jämte vårdandet af konstruktioner och modeller. För dessa arbeten kräfdes nämligen så mycket detaljstudium och detaljarbete, beräkningar och undersökningar, att arbetena rimligtvis icke borde tillkomma den byrådirektör, som handhade banafdelningens öfriga arbeten, helst med den stora omfattning dessa dåmera erhållit. Förenämnda arbeten jämte därmed lämpligen sammanhörande broinspektion samt materialprofning och leveransbesiktning för banafdelningens räkning borde därför, enligt styrelsens förmenande, utföras å särskild byrå — »bankonstruktionsbyrån» — under särskild byrådirektörs ledning, å hvilken byrå tillika skulle placeras en af de å banafdelningens stat nu uppförde byråingenjörerna.

Sedan 1900 års Riksdag på framställning af Eders Kungl. Maj:t medgifvit, att i staten öfver fasta arfvoden för personal vid statens järnvägar finge uppföras arfvoden till, bland annat, ytterligare en byrådirektör å banafdelningen, blef genom nådig kungörelse den 21 december 1900 angående ändrad lydelse af vissa §§ i förenämnda instruktion banbyrån från och med år 1901 delad i två byråer, *banbyrån* med en byrådirektör, en byråingenjör, en notarie, ritare och kontorsskrifvare till det antal, som i arfvodesstaten för hvarje år fastställdes, samt *bankonstruktionsbyrån* med en byrådirektör, en byråingenjör, ritare och kontorsskrifvare till det antal, som i arfvodesstaten för hvarje år fastställdes; hvarjämte af telegrafdirektörens expedition bildades elektrotekniska byrån med närmare bestämda åligganden, och dess byrådirektör utgjordes af telegrafdirektören. Göromålen fördelades mellan de båda förstnämnda byråerna så,

att banbyrån skulle åligga: att tillhandagå öfverdirektören vid be-

redningen af banärenden; att utföra sådana ritningar och beräkningar för banbyggnader, hvilka icke ålåge bankonstruktions- eller elektrotekniska byråerna; att föra protokoll samt uppsätta och expediera skrifvelser i banärenden med undantag i vissa fall af sådana, som afgjordes i plenum; att vårda alla kontrakt och andra handlingar, ritningar och böcker, som enligt arbetsordningen skulle å byrån förvaras; samt att granska alla till byrån inkommande tjänsterapporter och hos öfverdirektören anmäla därvid förekommande anmärkningar; samt [10.]

bankonstruktionsbyrån: att tillhandagå öfverdirektören vid beredningen af ärenden, som anginge bankonstruktioner, och därvid utföra ritningar och beräkningar för de delar af banbyggnaden, som afsåge spår- och spårväxeldetaljer, brokonstruktioner samt signal- och säkerhetsanordningar å bana och stationer; att föra protokoll samt uppsätta och expediera skrifvelser i bankonstruktionsärenden med undantag i vissa fall af sådana, som afgjordes i plenum; att vårda alla handlingar, ritningar, konstruktioner och modeller, som enligt arbetsordningen skulle å byrån förvaras; samt att anordna och öfvervaka broinspektion äfvensom i de fall, då sådant icke tillkomme elektrotekniska byrån, materialprofning och leveransbesiktning för banafdelningens räkning.

Järnvägsstyrelsen har nu meddelat, att göromålen å bankonstruktionsbyrån fått en sådan omfattning, att den där tjänstgörande byråingenjören, hvilken utbildats särskildt för brobyggnadsfacket, blifvit uteslutande upptagen af frågor tillhörande nämnda fack. De utredningar, som afsåge signal- och säkerhetsanordningar, vore äfven af sådan speciell natur, att de af den, som i första hand skulle handlägga dem, fordrade särskilda fackkunskaper, och detta så mycket mera, som utvecklingen inom denna gren af ingenjörsyrket fortginge mycket hastigt. Den vikt och betydelse, Eders Kungl. Maj:t och Riksdagen fästat vid de arbeten, hvarom här särskildt vore fråga, torde äfven framgå af de mycket afsevärda anslag, som under en längre följd af år för dylika anvisats och som ensamt under de senaste fyra åren uppgått till i medeltal 150,000 kronor för år. Det vore därför af behofvet påkalladt, att vid bankonstruktionsbyrån anställdes ytterligare en person i byråingenjörs ställning och med särskild utbildning för handläggandet af frågor rörande signal- och säkerhetsanordningar.

Med erinran, att enligt det för järnvägsstyrelsen gällande aflöningsreglemente byråingenjörs arfvode utgör 4,000 kronor med två ålderstillägg å 500 kronor hvartdera, får jag för egen del förklara, att jag finner af hvad styrelsen anfört vara ådagalagdt, att den föreslagna

[10.] befattningen är för göromålens å bankonstruktionsbyrån behöriga skötande erforderlig.

2. Ny maskindirektörsbefattning.

Järnvägsstyrelsen har vidare hemställt om inrättande af en ny *maskindirektörsbefattning.*

Förslaget härom afser en förändring af föreståndarens för centralverkstaden i Örebro ställning.

I afseende härå får jag till en början erinra, att enligt den för järnvägsstyrelsen med underlydande distriktsförvaltningar gällande instruktion hvarje distriktsförvaltning består af en distriktschef, en bandirektör och en maskindirektör, hvilken sistnämnde åligger, bland annat, att ombesörja den rullande materielens underhåll och i sådant hänseende utöfva högsta ledningen af distriktets verkstäder samt att i allmänhet ordna och kontrollera verkstadstjänsten inom distriktet. Sedan 1901 års Riksdag, i anledning af nådig proposition, medgifvit ökning af antalet arfvoden till vissa tjänstemän vid distrikten, blefvo jämlikt nådigt bref den 15 november 1901 statens järnvägar från ingången af år 1902 fördelade i fem distrikt i stället för de förutvarande fyra distrikten. I det den 3 maj 1901 utfärdade förnyade aflöningsreglementet för tjänstemän och betjänte vid statens järnvägar upptagas fem maskindirektörer och åtta maskiningenjörer, hvartill kommer ytterligare en af 1902 års Riksdag beviljad maskiningenjörstjänst. Maskindirektörs aflöning utgör 4,500 kronor jämte fri bostad och vedbrand samt kan efter 5 år höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor. Maskiningenjörs aflöning utgör 3,000 kronor med fri bostad och vedbrand samt enahanda ålderstillägg, som tillkomma maskindirektör, hvarjämte maskiningenjörerna i Örebro och Bollnäs, såsom föreståndare för verkstäder belägna utom distriktens hufvudstationer, hvardera åtnjuta ett särskildt tilläggsarfvode af 500 kronor för år.

Sedan 1899 års Riksdag till anläggning af en centralverkstad för reparation af lokomotiv i Örebro anvisat 350,000 kronor och nästföljande års Riksdag för fullbordandet af verkstaden beviljat ytterligare 150,000 kronor, anmälde järnvägsstyrelsen i underdånig skrifvelse den 23 december 1901, att arbetena med verkstadsanläggningen fortskridit så långt, att verkstaden, hvilken redan delvis tagits i bruk, beräknades under år 1902 blifva fullt färdig till den utsträckning, som närmast varit afsedd med den första anläggningen. Tillika hemställde järnvägsstyrelsen att, då arbetena vid verkstaden sålunda redan under sistnämnda år finge en allt mer ökad omfattning, och i sammanhang där-

med ansvaret såsom teknisk och ekonomisk föreståndare för central- [10.]
verkstaden icke rimligtvis kunde påläggas den i Stockholm stationerade maskindirektören vid första distriktet, hvilken det jämlikt instruktionen för järnvägsstyrelsen med underlydande distriktsförvaltningar ålåge att utöfva högsta ledningen af distriktets verkstäder, maskindirektören vid nämnda distrikt måtte från ingången af år 1902 befrias från åliggandet att vara högsta ledare för distriktets verkstäder, i hvad det anginge centralverkstaden, och att högsta ledningen af denna verkstad i stället måtte, utan hinder af bestämmelserna i åberopade instruktion, tills vidare öfverflyttas till den i Örebro stationerade maskiningenjören vid statens järnvägar. Genom nådigt bref den 24 januari 1902 täcktes äfven Eders Kungl. Maj:t medgifva, att bemälde maskiningenjör finge tills vidare i maskindirektörens vid första distriktet ställe utöfva högsta ledningen af ifrågavarande centralverkstad.

Efter hvad järnvägsstyrelsen nu meddelar, har denna viktiga anläggning, omfattande uppställningsplatser för 20 lokomotiv, under sistförflutna året fullbordats och redan lämnat beräknade gynnsamma resultat, och styrelsen framhåller därvid nödvändigheten af att chefen för denna verkstad såväl i ställning som aflöningsvillkor likställdes med en maskindirektör vid statens järnvägar. Det vore nämligen önskvärdt, att chefskapet uppdroges åt en person, hvars kompetens och duglighet härför vore bepröfvade, men som i verkstadschefs ställning icke borde vara underordnad afdelningsföreståndaren i det distrikt, inom hvilket verkstaden vore belägen, då han hade att vid densamma såsom centralverkstad låta utföra och ansvara för arbete åt hela statsbanenätet.

Slutligen påpekar järnvägsstyrelsen, att i händelse af bifall till förslaget en maskiningenjörsbefattning vid statens järnvägar skulle blifva obehöflig samt det maskiningenjören i Örebro nu tillkommande tilläggsarfvode af 500 kronor ur staten utgå, till följd hvaraf för närvarande icke någon ökad utgift ifrågakomme, enär den nuvarande innehafvaren af ifrågavarande chefspost uppbure, jämte maskiningenjörs begynnelsearfvode 3,000 kronor, två ålderstillägg å 500 kronor hvartdera jämte tilläggsarfvode 500 kronor eller tillhopa samma belopp som maskindirektör, frånsedt ålderstillägg, ägde uppbära.

På min begäran hafva från järnvägsstyrelsen meddelats närmare upplysningar om ifrågavarande centralverkstad. Densamma vore nu uppförd till den omfattning, som afsetts med det af Riksdagen beviljade anslaget, 500,000 kronor, och smedjan jämte plåtslagareverkstaden, som varit i gång öfver ett år, sysselsatte omkring 100 man. I den stora maskin-

[10.] och uppsättningsverkstaden för lokomotiv, hvars inredning närmade sig sin fullbordan, hade arbetena dittills endast i ringa utsträckning kunnat bedrifvas, sysselsättande för närvarande endast cirka 25 man. Detta antal komme emellertid att redan inom kort högst betydligt ökas, och då verkstaden kommit i full gång, hvilket med säkerhet påräknades ske under loppet af innevarande år, beräknades den sammanlagda arbetspersonalen komma att uppgå till omkring 450 man, då däremot å de tre förutvarande större lokomotivreparationsverkstäderna i Stockholm med Liljeholmen, Göteborg och Malmö motsvarande antal utgjorde omkring 225, 275 och 325 man. I centralverkstaden funnes uppställningsplatser för 20 lokomotiv med tendrar, under det att 13, 14 och 16 platser funnes i nyssnämnda resp. lokomotivverkstäder.

Dessa siffror visade, att centralverkstaden utan gensägelse vore den viktigaste af statens lokomotivreparationsverkstäder, ett förhållande som komme att blifva ännu mer framträdande, då centralverkstaden, såsom afsedt vore, i en framtid utvidgades, under det att ej några afsevärda utvidgningar af de öfriga verkstäderna torde ifrågakomma.

En annan omständighet, som talade för att ju förr dess hellre göra centralverkstadens chef såväl i grad som i aflöning fullt likställd med en maskindirektör, vore den att, då, såsom järnvägsstyrelsen i sin underdåniga skrifvelse af den 23 december 1901 framhållit, platsen såsom chef för centralverkstaden borde uppdragas åt en erfaren, duglig och bepröfvad person, denne väl torde städse komma att utses bland de äldre maskiningenjörerna vid statens järnvägar. Då låge emellertid nära till hands, att samme person, som kanske efter endast några få år skulle stå i tur att avancera till maskindirektör, funne med sin fördel förenligt att söka en dylik ledigblifven befattning, såvida icke chefsplatsen vid centralverkstaden erbjöde fullt ut lika stora fördelar. De täta ombyten af chef för centralverkstaden, som häraf blefve en nödvändig följd, skulle utan gensägelse hafva ett mycket ogynnsamt inflytande på denna verkstads goda och följdriktiga skötsel.

Hvad järnvägsstyrelsen framhållit rörande den särskilda ställning ifrågavarande verkstad komme, i jämförelse med statens järnvägars öfriga verkstäder, att intaga såsom en centralverkstad för hela statsbanenätet, äfvensom beträffande önskvärdheten att undvika täta personalombyten på den ansvarsfulla platsen såsom föreståndare för samma verkstad synes mig innefatta fullgoda skäl att tillstyrka järnvägsstyrelsens hemställan om inrättande för detta ändamål af en ny maskindirektörstjänst.

[10.] Tillika hemställer järnvägsstyrelsen om inrättande af *två nya stationsinspektorsbefattningar å 3:e klassens stationer*. I afseende härå meddelar styrelsen, att dessa erfordrades i anledning af tillkomsten af den nya statsbanedelen Gellivare—Riksgränsen, nämligen vid Kiruna och Riksgränsens stationer. Vid förstnämnda station hade erfarenheten från bandelens provisoriska trafikerande visat, att med hänsyn till trafikens omfattning därstädes denna station liksom bandelens utgångspunkt Gellivare borde hänföras till 3:e klassens stationer. Äfven beträffande Riksgränsens ändstation, dit tullkammare vore förlagd, syntes ock erforderligt, att därstädes, i likhet med vid gränsstationen Storlien, inrättades en 3:e klassens station. Dessa tjänstebefattningar borde tillsättas redan under loppet af innevarande år.

3. Två nya stationsinspektorsbefattningar å 3:e klassens stationer.

Härvid har jag icke något att erinra.

På grund af hvad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva,

att i staten öfver fasta arfvoden för personal vid statens järnvägar må, med uteslutande ur samma stat af arfvode till en maskiningenjör jämte ett tilläggsarfvode till denne, uppföras arfvoden till följande nya tjänstemän, nämligen inom styrelsen: en byråingenjör; samt vid distrikten: en maskindirektör och två stationinspektorer å 3:e klassens stationer; samt

att af desse tjänstemän de två stationsinspektorerne må anställas redan under år 1903.

[11.] Slutligen anmäler järnvägsstyrelsen att, sedan nu under tre års tid tillräcklig erfarenhet vunnits beträffande *den för ångfärjetrafiken mellan Malmö och Köpenhamn anställda personalen*, dess tjänstgöring och rimliga löneförmåner, det syntes styrelsen lämpligt, att största delen af denna personal från och med år 1904 uppfördes å ordinarie stat.

Personalen å ångfärjan.

Hvad anginge de särskilda befattningshafvarne och deras aflöningsförmåner, hade styrelsen, med hänsyn såväl till motsvarande befattningar vid statens järnvägstrafik som till staten för den danska med den svenska alternerande ångfärjan samt till de förhållanden vid den svenska handelsflottan, som därvid borde tagas i betraktande, uppgjort följande

[11.]

Förslag till aflöningsförmåner för befäl och besättning å svenska staten tillhörig ångfärja.

	Fast arfvode.			Arfvode efter klass.					Nuvarande aflöningsförmåner.
				Lägsta arfvode		Högsta arfvode			
	Lön kr.	Tjänstgöringspenningar kr.	Summa arfvode kr.	klass.	kr.	klass.	kr.		
a) **Tjänstemän:**									
befälhafvare	2,250	750	3,000	—	—	—	—	Aflöningen kan höjas efter fem år med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor. Befälhafvaren åtnjuter för hvarje enkel resa, han tjänstgör, 1 krona såsom tilläggsarfvode.	4,500
1:ste styrman och reservbefälhafvare	—	—	—	4	2,100	2	2,700	1:ste styrman åtnjuter för hvarje enkel resa, han tjänstgör såsom befälhafvare, 1 krona såsom tilläggsarfvode.	2,700
1:ste maskinist	—	—	—	3	2,400	1	3,000		2,700
2:dre styrman	—	—	—	6	1,500	4	2,100		1,500
b) **Betjänte:**									
2:dre maskinist	—	—	—	6	1,500	4	2,100		1,800
3:dje styrman	—	—	—	8	1,080	6	1,500	— — — — — — —	1,080
3:dje maskinist									1,200
4:de maskinist									1,200
förhandseldare	—	—	—	13	720	9	960		780
rorgängare	—	—	—	14	660	9	960		720
timmerman	—	—	—	14	660	10	900	— — — — — — —	720
eldare									660
matros	—	—	—	15	600	11	840		600

Anm. 1. I likhet med öfriga tjänstemän och betjänte vid distrikten, hvilka ej åtnjuta fri bostad, äger en hvar af färjans ordinarie personal att uppbära hyresbidrag.

Anm. 2. Ofvannämnde betjänte erhålla uniformspersedlar in natura enligt reglemente, som af styrelsen fastställes.

Anm. 3. För ifrågavarande personal äro i öfrigt tillämpliga i gällande aflöningsreglemente för annan distriktspersonal fastslagna bestämmelser.

I förestående tabell har, för vinnande af öfversikt å nu till personalen å extra stat utgående aflöningsförmåner, härför upptagits en särskild kolumn. [11.]

Järnvägsstyrelsen har nu hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte till Riksdagen göra framställning om fastställande af ofvanstående stat för ångfärjepersonalen.

Lika med järnvägsstyrelsen anser jag det vara önskvärdt, att den personal, som är anställd vid statens ångfärja, nu uppföres på ordinarie stat. Mot de aflöningsförmåner, som styrelsen föreslagit i nära öfverensstämmelse med jämförbara tjänstehafvare vid statens järnvägar, har jag ej något att erinra, likasom det med hänsyn till den i vissa afseenden särskilda ställning ångfärjepersonalen intager synes mig lämpligt, att densamma tills vidare upptages å en särskild stat och icke inordnas bland den öfriga statsbanepersonalen.

Med anledning af den besättning å fartyg genom sjölagens 45 § tillförsäkrade rätt till kost i enlighet med den för besättningar å svenska handelsfartyg fastställda spisordning har jag från järnvägsstyrelsen inhämtat upplysningar i detta afseende rörande ångfärjans personal och därvid inhämtat, att, likasom hittills personalen utom öfriga löneförmåner jämväl erhållit fri kost, afsikten vore, att äfven efter dess uppförande å ordinarie stat densamma tillkommande kost skulle af trafikmedlen bestridas efter de pris, hvarom järnvägsstyrelsen kunde öfverenskomma med den, som bedrefve restaurationsrörelsen å ångfärjan. Järnvägsstyrelsen har ock öfverlämnat transsumt af det nu gällande kontraktet därom samt meddelat, att personalens kosthåll beräknats för år 1903 föranleda en utgift af 16,600 kronor. Såsom motsvarande denna förmån utöfver den egentliga aflöningen hafva framhållits de förmåner, som tillkomma den med ångfärjepersonalen närmast jämförliga distriktspersonalen, såsom bostad in natura, milpenningar och nattlogiersättning.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva,

att den vid statens järnvägar tillhöriga ångfärjan anställda personalen må från och med år 1904 uppföras å ordinarie stat; samt

att dess aflöning må, förutom densamma tillkommande kost, utgå enligt följande stat:

[11.]

	Fast arfvode			Arfvode efter klass				
	Lön	Tjänstgörings-penningar	Summa arfvode	Lägsta arfvode		Högsta arfvode		
	kr.	kr.	kr.	klass	kr.	klass	kr.	
a) **Tjänstemän:**								
befälhafvare	2,250	750	3,000	—	—	—	—	Aflöningen kan höjas efter 5 år med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor. Befälhafvare åtnjuter för hvarje enkel resa, han tjänstgör, 1 krona såsom tilläggsarfvode.
1:ste styrman och reservbefälhafvare	—	—	—	4	2,100	2	2,700	1:ste styrman åtnjuter för hvarje enkel resa, han tjänstgör såsom befälhafvare, 1 krona såsom tilläggsarfvode.
1:ste maskinist	—	—	—	3	2,400	1	3,000	
2:dre styrman	—	—	—	6	1,500	4	2,100	
b) **Betjänte;**								
2:dre maskinist	—	—	—	6	1,500	4	2,100	
3:dje styrman	—	—	—	8	1,080	6	1,500	
3:dje maskinist	—	—	—					
4:de maskinist	—	—	—					
förhandseldare	—	—	—	13	720	9	960	
rorgängare	—	—	—	14	660	9	960	
timmerman	—	—	—	14	660	10	900	
eldare	—	—	—					
matros	—	—	—	15	600	11	840	

Anm. 1. I likhet med öfriga tjänstemän och betjente vid distrikten, hvilka ej åtnjuta fri bostad, äger en hvar af färjans ordinarie personal att uppbära hyresbidrag.

Anm. 2. Ofvannämnde betjänte erhålla uniformspersedlar in natura enligt reglemente, som af järnvägsstyrelsen fastställes.

Anm. 3. För ifrågavarande personal äro i öfrigt tillämpliga gällande aflöningsreglementes bestämmelser för annan distriktspersonal.

Öfriga ordinarie anslag.

Beträffande öfriga ordinarie anslag, som i riksstaten för innevarande år finnas å sjätte hufvudtiteln uppförda, har jag icke att föreslå någon annan ändring, än att förslagsanslaget till Öfriga ordinarie anslag.

Skrifmaterialier och expenser, ved m. m.

för jämnande af hufvudtitelns slutsumma ökas med 85 kronor eller från 185,657 kronor till 185,742 kronor. [12.] Skrifmaterialier och expenser m. m.

Arbetareförsäkringen.

Uti skrifvelse den 15 maj 1902 har Riksdagen anmält, att Riksdagen, med bifall till Eders Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, medgifvit, att Eders Kungl. Maj:t må äga för år 1903 använda de till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring och sjukkassors bildande afsatta belopp, i mån af behof, [13.] Förvaltningsbidrag åt sjukkassor m. m.

dels till förvaltningsbidrag åt sjukkassor under villkor:

1:o) att sjukkassan skall vara hos vederbörande myndighet registrerad i enlighet med lagen om sjukkassor;

2:o) att sjukkassan skall under föregående år haft egna inkomster, uppgående till minst lika mycket som det begärda förvaltningsbidragets belopp; samt

3:o) att förvaltningsbidraget skall för år utgå i förhållande till det antal afgiftspliktiga medlemmar, sjukkassan under näst föregående år städse haft,

med 1 krona 50 öre för hvarje medlem till och med 100,

med 1 krona för hvarje medlem därutöfver till och med 300,

med 50 öre för hvarje medlem därutöfver till och med 2,600 samt

med 25 öre för hvarje medlem därutöfver,

och dels till utarbetande och offentliggörande genom försäkringsinspektörens försorg af årsredogörelse för sjukkasseväsendet i riket.

Enligt Riksdagens särskilda medgifvanden från och med år 1892 hafva för ifrågavarande ändamål användts erforderliga belopp af de

[13.] medel, som 1890—1894 årens Riksdagar med 100,000 kronor årligen afsatt till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring och sjukkassors bildande. För åren 1899—1903 har Riksdagen för ändamålet afsatt 250,000 kronor för hvarje år. Vid 1901 års utgång fanns en behållning å detta anslag af 173,835 kronor 68 öre. Utgifterna för år 1902 torde, enligt meddelande från statskontoret, kunna beräknas till omkring 300,000 kronor. Vid 1902 års slut kan sålunda beräknas hafva återstått omkring 123,000 kronor, och skulle således för ifrågavarande ändamål nu finnas disponibelt ett sammanlagdt belopp af omkring 373,000 kronor.

Då detta belopp uppenbarligen icke räcker ända till slutet af år 1904, synes det mig lämpligast, att äfven för år 1904 för ändamålet afsättes ett belopp af 250,000 kronor. Härom lärer, enligt hvad jag inhämtat, chefen för finansdepartementet komma att föreslå framställning till Riksdagen.

I öfrigt får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen medgifva,

att Eders Kungl. Maj:t må äga för år 1904 använda de till underlättande af åtgärder för arbetares olycksfallsförsäkring och sjukkassors bildande afsatta belopp, i mån af behof, dels till förvaltningsbidrag åt sjukkassor, under enahanda villkor, som i Riksdagens skrifvelse den 15 maj 1902 (n:o 115) äro angifna, dels ock till utarbetande och offentliggörande genom försäkringsinspektörens försorg af årsredogörelse för sjukkasseväsendet i riket.

Vidare anförde departementschefen:

Sjätte hufvudtitelns ordinarie anslag uppgå för innevarande år till ..... kronor 25,015,315: —

Vid bifall till de af mig framställda förslag om höjning i anslagen:

till civildepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli med	kronor	5,000: —	
» öfverståthållareämbetet med.....	»	4,200: —	
» postverket med	»	859,000: —	
» telegrafverket med	»	518,500: —	
» medicinalstyrelsen med dithörande stater med	»	2,500: —	
transport	kronor	1,389,200: —	25,015,315: —

transport	kronor	1,389,200: —	25,015,315: —	[13.]
till vaccinationens befrämjande med	»	4,500: —		
» skrifmaterialier och expenser, ved m. m. med	»	85: —		
summa	kronor	1,393,785: —		

skulle alltså de ordinarie anslagen höjas med kronor 1,393,785: —

eller till ..... kronor 26,409,100: —

Extra anslag.

I fråga om anslag på extra stat, som kunde erfordras, anförde departementschefen beträffande

Civildepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli.

[14.] Kontroll å försäkringsanstalterna.

Då det anslag till belopp af 4,500 kronor, som Riksdagen sedan flera år tillbaka årligen plägat på extra stat bevilja för handhafvande af kontroll å försäkringsanstalterna, är till oförminskadt belopp behöfligt jämväl för år 1904, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, för handhafvande af *kontroll å försäkringsanstalterna*, för år 1904 på extra stat anvisa till Kungl. Maj:ts förfogande ett belopp af 4,500 kronor.

Öfverståthållareämbetet.

[15.] Utgifvande af Polisunderrättelser.

Jämlikt öfverståthållareämbetets i underdåning skrifvelse den 20 november 1902 gjorda framställning, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för år 1904, till utgifvande under samma år af »*Polisunderrättelser*», på extra stat anvisa 17,000 kronor.

Landsstaterna i länen.

[16, 17.] Särskild polisstyrka på landet. Åtgärder för gröfre brotts upptäckande m. m.

För innevarande år har Riksdagen på extra stat anvisat *dels* ett anslag af 95,000 kronor till aflöning och underhåll af särskild polisstyrka på landet, där sådan kan af förhållandena påkallas, *dels ock* ett anslag af 25,000 kronor att användas till åtgärder för gröfre brotts upptäckande samt förbrytares efterspanande och gripande, därvid Riks-

dagen medgifvit, att reservationer å det förra anslaget jämväl må an- [16, 17.]
vändas för det med det senare anslaget afsedda ändamål, när sådant finnes behöfligt.

Anslaget till aflöning och underhåll af särskild polisstyrka på landet beviljades af Riksdagen första gången år 1875 samt har från och med år 1900 utgått med sitt nuvarande belopp 95,000 kronor. Intill innevarande år har anslaget äfven skolat användas till belöningar för gröfre brotts upptäckande samt förbrytares efterspanande eller gripande, ehuru, då största delen af anslaget åtgått till aflöning och underhåll af särskild polisstyrka på landet, endast obetydligt återstått för det andra med anslaget afsedda ändamålet.

För innevarande år har emellertid, såsom förut nämnts, anvisats ett särskildt anslag att användas till åtgärder för gröfre brotts upptäckande m. m. Beträffande tillkomsten af detta anslag tillåter jag mig erinra om följande:

De af Eders Kungl. Maj:t utsedde särskilde kommitterade för utredning af frågan om erforderliga förändrade anordningar beträffande landtpolisen hade uti en till chefen för civildepartementet ställd skrifvelse af den 7 december 1901 anfört, att ifrågavarande förändrade anordningar syntes blifva så omfattande, att slutligt förslag till frågans afgörande, efter det vederbörande myndigheter blifvit i ärendet hörda, väl knappast torde hinna framläggas för 1902 års riksdag.

Däremot syntes omständigheterna vid flere under de senaste åren här i landet begångna svårare förbrytelser påkalla att, innan sådant slutligt förslag i ärendet framlades, redan till samma riksdag gjordes framställning om anvisande af medel till de särskilda utgifter, som föranleddes af dylika exceptionella förhållanden.

Utredningen af mera invecklade gröfre brottmål kunde nämligen stundom påfordra ganska betydande kostnader, då det därvid ofta visat sig såsom en nödvändighet att kunna anlita detektiva polismän för brottens upptäckande samt särskilda åklagare för desammas beifrande vid domstol.

Under nuvarande förhållanden kunde den tillgängliga polismakten på landet ofta ej tillräckligt effektivt uppträda i dylika svårare fall, enär dels andra tjänsteåligganden kunde lägga hinder i vägen för ett omedelbart ingripande, dels allt för stor hänsyn måste tagas till undvikande af särskilda kostnader vid ett måls utredning, alldenstund ersättning därför ej erhölles, dels ock den på platsen befintliga polismannens åtgärder för ett brotts upptäckande stundom kunde försvåras däraf, att han vore i orten allmänt känd. Tillfälligt förordnade, i de-

[16, 17.] tektivyrket väl skolade polismän, som uteslutande kunde ägna sig åt brottets upptäckande samt dessutom egde rätt till ersättning äfven för de särskilda kostnader, som måste vara förenade med ett effektivt utförande af dylika uppdrag, kunde däremot med större visshet leda undersökningen till åsyftadt resultat; och, då landtpolisen vore till sin verksamhet bunden af området för tjänstgöringsdistriktet, gjorde sig särskildt i sådant fall, där samma person föröfvat brott inom flere distrikt, behofvet af särskilda åklagare och polismän synnerligen gällande.

Det alltmer trängande behofvet af medel för ett vidsträcktare användande af dylika särskilda anordningar torde dock ej kunna tillgodoses af det nuvarande anslaget till aflöning och underhåll af särskild polisstyrka på landet, där sådan kan af förhållandena påkallas, äfvensom till belöningar för gröfre brotts upptäckande samt förbrytares efterspanande eller gripande, enär berörda anslag redan förut vore för sitt ändamål starkt anlitadt.

Därest emellertid endast en ökning uti berörda anslag komme att beviljas för bestridande af kostnaderna för nu ifrågavarande särskilda åtgärder, syntes det böra befaras, att äfven nämnda ökning i anslagsbeloppet inom kort måste komma att tagas i anspråk för det ständigt växande behofvet af medel till den särskilda polisstyrkan på landet i stället för att kunna reserveras för nu framhållna behof. Med anledning däraf och då, huru än polisväsendet på landet kunde komma att anordnas, omständigheterna dock fortfarande kunde påfordra dylika ofvan nämnda exceptionella åtgärder med däraf föranledda kostnader, torde medel till ifrågavarande ändamål böra anvisas under ett särskildt extra anslag, att af Eders Kungl. Maj:t disponeras i den mån omständigheterna påkallade, hvilket anslag dock, då det ej för närvarande kunde närmare beräknas i hvilken utsträckning samma medel kunde komma att för ändamålet anlitas, torde böra anvisas såsom ett förslagsanslag af högst ett visst belopp; men torde detta belopp med hänsyn till de exceptionella förhållanden, hvarför anslaget vore afsedt att vara tillgängligt, kunna begränsas till 25,000 kronor.

I enlighet med hvad de utsedde kommitterade sålunda hemställt behagade Eders Kungl. Maj:t föreslå 1902 års riksdag att på extra stat för år 1903 ställa till Eders Kungl. Maj:ts förfogande ett särskildt anslag af 25,000 kronor att användas till åtgärder för gröfre brotts upptäckande samt förbrytares efterspanande och gripande; och blef denna hemställan af Riksdagen bifallen.

Bemälde kommitterade hafva numera afgifvit ett den 28 maj 1902

dagtecknadt utlåtande, däruti de anfört, bland annat, att de af kommitterade föreslagna förändrade anordningar beträffande landtpolisen icke komme att göra de för gröfre brotts upptäckande m. m. till Eders Kungl. Maj:ts disposition ställda medel öfverflödiga, utan att de, äfven efter genomförandet af kommitterades förslag, fortfarande blefve nödvändiga för bestridande af kostnader för särskilda polisåtgärder med anledning af sådana exceptionella förhållanden, som framkallades af särskildt omfattande och invecklade förbrytelser. [16, 17.]

Det af kommitterade afgifna utlåtandet har remitterats till yttrande af Eders Kungl. Maj:ts samtlige befallningshafvande, af hvilka åtskilliga dock ännu icke inkommit med utlåtande. Något förslag i ämnet torde därför icke hinna föreläggas innevarande års riksdag. Vid sådant förhållande och då, såsom kommitterade framhållit, äfven om de af dem föreslagna förändrade anordningar beträffande landtpolisen genomföras, medel torde böra finnas tillgängliga, därest i anledning af timade svårare förbrytelser särskilda undersökningar eller åtgärder behöfva vidtagas, torde jämväl för år 1904 ett särskildt anslag för ifrågavarande ändamål böra hos Riksdagen äskas.

Jag får alltså tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

dels att på extra stat för år 1904 ställa till Eders Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag af 95,000 kronor att användas till aflöning och underhåll af *särskild polisstyrka på landet*, där sådan kan af förhållandena påkallas, under medgifvande tillika att reservationer å detta anslag jämväl må användas för det i nästföljande punkt omförmälda ändamål, när sådant finnes behöfligt, [16.] Särskild polisstyrka på landet

dels ock att på extra stat för år 1904 ställa till Eders Kungl. Maj:ts förfogande ett anslag af 25,000 kronor att användas till åtgärder för *gröfre brotts upptäckande* samt förbrytares efterspanande och gripande. [17.] Åtgärder för gröfre brotts upptäckande m. m.

I händelse af bifall till hvad i den förra punkten föreslagits lärer Eders Kungl. Maj:t, såsom för innevarande år skett, vilja förständiga vederbörande länsstyrelser, att bidrag till anordnande af särskild polisstyrka på landet företrädesvis böra tilldelas kommuner, hvilka vilja själfva lämna motsvarande tillskott, eller där landsting eller enskilde äro villiga att för ändamålet bidraga, samt att undantag härifrån endast må medgifvas i särskilda fall, då behofvet af förstärkt polisuppsikt finnes oafvisligt och annat bidrag till bestridande af kostnaderna därför icke kan erhållas, äfvensom att iakttaga, att från anslaget må gäldas

[16, 17.] godtgörelse till extra fjärdingsmän, som för ofvanberörda ändamål anlitas, och att i de fall, då extra polisbiträde påkallas vid hälsobrunnar, marknader, kapplöpningar eller dylikt, sådant ej, utan oafvisligaste behof, må lämnas, därest icke vederbörande i omkostnaderna med skäligt belopp deltaga.

[18.] Arfvoden åt lappfogdar m. m.

För de senare åren till och med år 1900 har på extra stat beviljats ett anslag till ersättning för juridiskt biträde åt de svenska lapparne i Norge samt till lappfogdar och lappförmän, hvilket anslag utgjort till och med år 1895 10,000 kronor och därefter till och med år 1900 13,000 kronor; och hafva från detta anslag utgått arfvoden till lappombud i Norge och till lappfogdar i Jämtlands och Norrbottens län samt från och med år 1896 jämväl i Västerbottens län äfvensom gratifikationer till lappförmän i Norrbottens län. Från och med år 1901 har anslaget utgått med ett till 17,500 kronor förhöjdt belopp för att däraf må kunna bestridas jämväl ersättning till ordningsmän inom lappbyarne.

Då för samtliga nu ifrågavarande ändamål anslag till senast bestämdt belopp äfven för år 1904 är behöfligt, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att, till ersättning för *juridiskt biträde åt de svenska lapparne i Norge* samt till *lappfogdar* och *lappförmän* äfvensom *ordningsmän inom lappbyarne,* på extra stat för år 1904 anvisa 17,500 kronor.

[19.] Uppehållande af tre landsstatstjänster.

Då någon ledighet bland tjänstemännen inom fögderierna och länsmansdistrikten på Öland icke inträffat, sedan Eders Kungl. Maj:t beslutade omreglering af dessa fögderier och länsmansdistrikt, äro fortfarande inga aflöningsbelopp tillgängliga att, i enlighet med 1900 års Riksdags medgifvande, användas till aflöningar åt kronofogden och häradsskrifvaren i det enligt Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 25 maj 1900 nyinrättade fögderiet inom Västernorrlands län äfvensom till en ny länsmanstjänst i Norrbottens län; hvarföre jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, för *uppehållande under år 1904 af en kronofogdetjänst och en häradsskrifvaretjänst i Västernorrlands län samt en länsmanstjänst i Norrbottens län*, må på extra stat för samma år anvisas ett anslag af 8,400 kronor, att utgå i den mån sådant kan varda erforderligt.

Väg- och Vattenbyggnadsstaten.

[20.] Undersökningar af mindre hamnar m. m.

Till undersökningar af mindre hamnar och farleder äfvensom till upprättande af planer till anläggning eller ombyggnad af broar, då dylika arbeten icke äro förenade med vägföretag, har Riksdagen på extra stat beviljat för hvart af åren 1894—1898 ett anslag af 5,000 kronor och för hvart af åren 1899—1903 10,000 kronor.

Sedan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uti underdånig skrifvelse den 31 oktober 1902 hemställt om beviljande för ändamålet jämväl för år 1904 af ett anslag till sistnämnda, väl behöfliga belopp af 10,000 kronor, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1904 anvisa ett anslag af 10,000 kronor till *undersökningar af mindre hamnar och farleder* äfvensom till *upprättande af planer till anläggning eller ombyggnad af broar,* då dylika arbeten icke äro förenade med vägföretag.

Anläggning af telefonledningar.

[21.] Anläggning af telefonledningar.

Uti underdånig skrifvelse den 7 november 1902 har telegrafstyrelsen gjort framställning om anvisande af särskildt anslag för anläggning af vissa interurbana telefonledningar och därvid anfört följande.

Uti underdånig skrifvelse den 15 november 1898 framlade telegrafstyrelsen för Eders Kungl. Maj:t en för åren 1900—1902 afsedd plan för systematisk utvidgning af det interurbana rikstelefonnätet med anhållan om Eders Kungl. Maj:ts nådiga medverkan för erhållande af de för denna plans genomförande erforderliga medlen. I berörda underdåniga skrifvelse meddelade telegrafstyrelsen först en redogörelse för huru det befintliga interurbana telefonnätet tillkommit.

Den första verkligt interurbana förbindelsen kom till stånd genom uppläggande af en direkt och en indirekt ledning mellan Stockholm och Göteborg, hvartill Eders Kungl. Maj:t, jämlikt nådigt bref den 4 maj 1888, från handels- och sjöfartsfonden anvisade ett lån å högst 230,000 kronor. Sedan, på anmodan af chefen för finansdepartementet, telegrafstyrelsen den 18 december 1888 afgifvit underdånigt förslag

[21.] rörande anläggning genom telegrafverkets försorg af ytterligare telefonförbindelser mellan landets viktigare städer, blef af 1889 års Riksdag, på framställning af Eders Kungl. Maj:t, anvisadt ett extra anslag af 750,000 kronor att utgå under fem år till anläggning af följande förbindelseledningar: två dubbelledningar Stockholm—Nyköping—Norrköping—Linköping—Malmö med utgrening till Jönköping och Växjö, två dubbelledningar Stockholm—Uppsala—Gäfle—Söderhamn—Hudiksvall—Sundsvall—Härnösand med utgrening till Sollefteå, Göteborg—Varberg—Halmstad—Hälsingborg—Malmö, Göteborg—Borås—Jönköping samt Göteborg—Vänersborg—Uddevalla. Därigenom hade staten på telefonväsendets område öfvertagit en uppgift, hvars fyllande afsåg att genom statens försorg bringa till stånd ett hela landet omfattande telefonnät. För ett snabbare fullföljande af detta mål anvisades under den femårsperiod, för hvilken nyssnämnda anslag afsetts, dessutom särskilda anslag för utförande af vissa ytterligare interurbana telefonledningar, som kunde anses vara af mera framstående vikt. Så blefvo till ledningarne Piteå—Haparanda, Örebro—norska riksgränsen och Uddevalla—Strömstad af 1891 års Riksdag anvisade tillhopa 116,000 kronor; till ledningarne Stockholm—Örebro, Stockholm—Norrköping—Linköping, Malmö—Kristianstad och Göteborg—Varekil—Lysekil anslogos nästpåföljande år tillhopa 206,450 kronor; till telefonledningarne Malmö—Hildesborg, Norrköping—Västervik—Oskarshamn, Sundsvall—Östersund, Malmö—Hälsingborg och Varekil—Hättan anvisade 1893 års Riksdag tillsammans 134,600 kronor, och år 1894 blef af Riksdagen anslaget ett belopp af 97,200 kronor för anläggande af ledningarne Norrköping—Örebro och Stockholm—Sala—Norberg—Falun. Vidare beviljade 1897 års Riksdag ett extra anslag af 1,091,000 kronor, att utgå under tre år, för anläggning af telefonledningar från Svinesund till Malmö, från Stockholm till Göteborg, från Stockholm till Malmö, från Härnösand till Piteå och från Haparanda till Pajala. Summan af de anslag utan återbetalningsskyldighet, som till och med år 1898 beviljats till anläggning af interurbanledningar, uppgick således till 2,395,250 kronor, däraf telegrafstyrelsen till och med samma år uppburit 1,699,250 kronor. Ehuru med de sålunda erhållna anslagsmedlen bekostats anläggningen af de stora stamledningarne och en del öfriga större interurbana ledningar, samt de vinst- och lånemedel, som telegrafstyrelsen haft till sitt förfogande, i främsta rummet tagits i anspråk för anläggande och utvidgning af lokalnät jämte till dessa hörande förbindelseledningar, hade telegrafstyrelsen likväl måst under tiden, i den mån sistnämnda medel medgifvit, med dessa bestrida jämväl uppläggandet

af nya interurbanledningar på de mest trafikerade linjerna samt mellan orter, hvilkas behof af telefonisk samfärdsel gjort sig särskildt märkbart. Af det vid denna tidpunkt befintliga interurbana rikstelefonnätets förbindelseledningar var omkring en sjättedel af deras längd, däribland de dyrbara af grof koppartråd, bekostad med anslagsmedel, under det att återstående jämte samtliga abonnentledningar utförts med vinst- och lånemedel. [21.]

Uti samma skrifvelse den 15 november 1898 angaf telegrafstyrelsen tillika de hufvudsynpunkter, som enligt styrelsens uppfattning vore af afgörande betydelse i fråga om det interurbana rikstelefonnätets utveckling, och har styrelsen nu af denna framställning erinrat om följande.

Den samtalstrafik, som dessa interurbana ledningar vore afsedda att förmedla, hade redan från början, allt efter som nya ledningar öppnats, visat sig särdeles liflig och under årens lopp tillväxt i en grad, som man knappt kunnat förutse. Följden hade också blifvit, att trots den jämförelsevis stora snabbhet, hvarmed hela nätet kommit till stånd, de interurbana ledningarna redan då blifvit otillräckliga. För affärslifvet hade nämligen en snabb och säker telefonisk samfärdsel blifvit ett oundgängligt behof, och allmänheten hade allt mer och mer gjort sig beroende af de fördelar, rikstelefonnätet i sådant afseende erbjudit. I hvilken grad den interurbana telefonkorrespondensen stegrats framginge däraf att, då antalet samtal å alla interurbanledningar under år 1893 utgjorde 839,779, hade motsvarande siffra för år 1897 uppgått till 2,147,610 och antogs för år 1898 komma att öfverstiga 2,700,000. Att likväl denna mera än tredubblade samtalsmängd kunnat till ifrågavarande tidpunkt hopträngas på de befintliga interurbanledningarne, ehuru dessa ej i samma mån ökats, hade berott därpå, att allmänheten och telegrafverket mött hvarandra i bemödandet att, trots den stora trängseln å ledningarne, förminska svårigheterna att få tiden att räcka till för så många samtal som möjligt. Allmänheten hade å sin sida vant sig att själf hushålla med tiden, så att korrespondenterna med vida större noggrannhet passade på den bestämda tidpunkten för samtalens anknytande samt för öfrigt under samtalen inskränkte sina meddelanden till det nödvändigaste. Telegrafstyrelsen åter hade uppmärksamheten ständigt riktad på tillhandahållandet af allt snabbare betjäning samt träffandet af alla åtgärder, hvarigenom den minst tidsödande samtalsanordning kunnat genomföras. I sådant afseende hade de mest belastade telefonledningarne apterats för samtidig telegrafering

[21.] af samtalsbeställningarne, och därigenom hade kunnat åt allmänheten insparas den tid, som förut åtgått för beställningarnas framförande och korrespondenternas uppkallande. Genom dessa ömsesidiga bemödanden hade å de större ledningarne kunnat under de egentliga kontorstimmarne expedieras en samtalsmängd, som med beräkning äfven af inkopplingstiden nedbragt samtalsperiodernas längd under de berättigade tre minuterna. Detta omsorgsfulla tillvaratagande af tiden medförde äfven den ekonomiska fördelen, att hvarje under dessa timmar upptagen period representerade verkligen betald tid. För att bereda allmänheten äfven den fördelen att få vissa särskildt viktiga samtal inom erforderlig tid utväxlade på de mest upptagna ledningarne, hade från och med år 1896 införts så kallade ilsamtal, hvilka — motsvarande iltelegrammerna å telegrafledningarne — befordrades mot dubbel afgift med företrädesrätt framför vanliga samtal.

Men äfven med dessa anordningar hade man ej kunnat komma längre i uttänjandet af de dåvarande ledningarnas befordringsförmåga. Erfarenheten hade alltid visat, att i den mån man sökte att för trafikanterna praktiskt och bekvämt ordna användandet af ett kommunikationsmedel, i samma mån ökades också frekvensen. För telefonen gällde detta i en särskildt hög grad, ja man kunde med fullt fog säga, att icke vid något annat kommunikationsmedel ökning i frekvensen stode i så direkt förhållande till bekvämlighet i anordningar samt ökad expeditionshastighet och trafikförmåga. Det vore nämligen möjligheten att utan dröjsmål komma i förbindelse med en person, med hvilken samtal önskades, som oftast vore bestämmande för, huruvida samtalet uppfyllde sitt ändamål eller icke, och därigenom ytterst vore ensamt afgörande, om samtalet alls komme till stånd. I enlighet härmed hade äfven rikstelefonväsendets utveckling i anseende såväl till nätets utvidgning som till expeditionshastighetens uppdrifvande framkallat ett ännu större behof än det, som man med sina åtgärder därutinnan beräknat att kunna tillgodose. Antalet af de å interurbanledningarne faktiskt expedierade samtalen betecknade nämligen — huru stort det än i förhållande till dessa ledningar måste anses vara — ingalunda det förefintliga samtalsbehofvet. Huru mycket detta öfverstege möjligheten att med förevarande resurser möta anspråken, därom vittnade den omständigheten, att å de mest upptagna ledningarne blefve dagligen ända till hälften af de begärda samtalen antingen vid beställningen nekad eller sedermera af den beställande inhiberad på grund däraf, att de genom en nödtvungen väntan förfelade sitt ändamål.

Men för att kunna få den riktiga föreställningen om, huru otill- [21.]
räckliga rikstelefonens dåvarande ledningar vore för allmänhetens telefonbehof, måste man utom denna kategori af samtal, som verkligen begärts men ej blifvit expedierade, medräkna äfven den mängd samtal, som till följd af allmänhetens kännedom om de befintliga ledningarnes otillräcklighet ej ens blifvit begärda. En belysning öfver samma förhållande skänkte äfven den snabba ökningen af ilsamtalen. Å flere ledningar expedierades under vissa timmar af dagen icke andra samtal än dylika, och på de mest anlitade långledningarne, från Stockholm till Göteborg, till Malmö och till Norrland, förekomme under hela den egentliga kontorstiden, det vill säga klockan 10 f. m.—2 e. m., endast i undantagsfall ett vanligt samtal. Genom denna ilsamtalens snabba tillväxt hade ock deras ändamål — tidsvinsten — till största delen förfelats, och deras uppgift hade i de flesta fall nedsjunkit till att utestänga eller försvåra möjligheten att erhålla vanliga samtal. Och detta behof, hvars tillvaro det uppdrifna anlitandet af interurbanledningarne nogsamt ådagalagt och som stigit till en grad, där man med befintliga resurser ej kunde möta detsamma, visade äfven den tydligaste tendens att fortfarande alltjämt stiga. Klart vore, att rikstelefonnätets utveckling måste, så vidt möjligt vore, hålla jämna steg med de kraf, som ett ökadt begagnande ställde på detsamma. Någon möjlighet att tillgodose dessa kraf funnes icke på annan väg, än genom att anlägga nya ledningar, dels jämte de redan befintliga, dels direkt mellan orter, som för det dåvarande endast medelbart öfver andra kunde komma i förbindelse med hvarandra.

Med hänsyn härtill hade telegrafstyrelsen utarbetat sin plan öfver de anläggningar, som oundgängligen erfordrades för att den stora telefontrafiken skulle kunna blifva systematiskt ordnad och tillfredsställa föreliggande behof. För att rationellt ordna telefontrafiken hade det blifvit nödvändigt att indela landet i vissa samtalsdistrikt, hvart och ett med sin rangeringsstation, öfver hvilken alla samtal till och från distriktets stationer hade att passera. Hela gagnet af denna anordning kunde emellertid icke göra sig gällande, förr än dessa rangeringsstationer erhölle tillräckligt antal ledningar, så att de kunde komma i förbindelse med hvarandra, helst och i så vidsträckt mån som sig göra läte genom direkt ledning eller — där öfvergång måste tagas öfver och ledning delas med annan station — genom förmånligast möjligt tidsindelad ledning, en anordning, som emellertid med de befintliga otillräckliga ledningarne endast kunnat i högst ofullständig grad genomföras.

[21.] Genom flera af rangeringsstationernas egen natur att därjämte utgöra större affärssamhällen vunnes äfven den viktiga fördelen, att dessa platser erhölle direkt förbindelse till ett flertal orter, med hvilka en bekväm telefonisk samfärdsel ur affärssynpunkt vore af stor betydelse. En andra uppgift, som för rikstelefonnätet i dess helhet icke vore den minst viktiga, hade de nya ledningarne att fylla därutinnan, att de förkortade telefonvägarne mellan rikets olika delar, så att de tidsödande och obekväma omvägarne kunde i möjligaste mån undgås. Dessutom vore de nya interurbanledningarne slutligen afsedda äfven till att vid behof tjäna som reservvägar mellan andra platser, då dessas normala vägar af någon anledning, såsom till exempel snöstormar, vore obrukbara. I sådana fall vore det nämligen af utomordentligt stor vikt, att icke hvarje möjlighet till telefonförbindelse mellan de af ett tillfälligt hinder berörda orterna vore ohjälpligt utesluten, i hvilket syfte tillfälle borde beredas till förbindelse mellan landets olika telefoncentra på så många skilda vägar som möjligt.

Sedan rikstelefonnätet utsträckts öfver hela landet, måste äfven, för att tillräcklig tydlighet vid korrespondensen skulle kunna vinnas, ledningarne utföras med gröfre dimensioner, än hvad till en början med de relativt korta taldistanserna varit erforderligt. Detta gällde äfven för de kortare linjerna, ty ofta måste genom kombinering af olika ledningar sådana kortare linjer komma att utgöra länkar i förbindelsevägen mellan vidt aflägsna orter. Härigenom blefve äfven de äldre klenare ledningarne disponibla för samtalsutväxlingen på kortare håll.

I afseende på den inkomst interurbanledningarne tillförde statsverket erinrade telegrafstyrelsen därom att, medan vid tiden för början af rikstelefonnätets anläggning man ansåg, att någon afsevärd direkt behållning icke vore att af dem förvänta, redan år 1893 chefen för finansdepartementet kunnat, med hänvisning till inkomstsiffrorna för ledningarne Stockholm—Göteborg och Stockholm—Malmö, förklara berättigadt det antagande att, i mån som telefonväsendet hunne utveckla hela sin betydelse för samfärdseln och å de förnämsta sträckningarne så många ledningar anordnades, att de förmådde upptaga hela den trafik, som å dem ville söka sig fram, äfven de interurbana ledningarne komme att visa sig som ett ekonomiskt fördelaktigt företag. Den under år 1897 uppkomna nettobehållning å de medelst anslag utan återbetalningsskyldighet anlagda ledningar hade visat sig utgöra något öfver 6 % af de anslagna medlen, och det ofvan påpekade, ganska betydliga antalet inhiberade och nekade samtal skänkte stöd åt styrelsens öfver-

tygelse, att de nya anläggningarne äfvenledes skulle inom vederbörlig tid visa en tillfredsställande procentsiffra. [21.]

Vidare har telegrafstyrelsen i sin underdåniga skrifvelse den 7 november 1902 anfört att, sedan Eders Kungl. Maj:t, med anledning af styrelsens ofvan anförda skrifvelse, till 1899 års Riksdag gjort framställning om anvisande af de för utvidgningsplanens genomförande erforderliga medel, 2,994,000 kronor, och Riksdagen, jämlikt nådigt bref den 26 maj 1899, lämnat sitt bifall till den nådiga propositionen, så erhöll telegrafstyrelsen genom nådigt bref den 3 augusti samma år bemyndigande att påbörja de ifrågavarande anläggningarne, och hade sedermera, i den mån de särskilda delarne af anslaget blifvit för telegrafstyrelsen tillgängliga, de telefonledningar, som planen omfattade, efter hand kommit till utförande, så att vid 1902 års slut endast delen Flen—Nyköping af den i ofvan angifna plan upptagna ledningen Stockholm—Nyköping komme att återstå.

Dessutom hade under de senare åren ytterligare anslag beviljats. Sålunda anvisades, i enlighet med de af Eders Kungl. Maj:t afgifna nådiga propositioner, af 1899 års Riksdag ett belopp af 11,550 kronor för anordnande af en telefonförbindelse från Grenna till Visingsö och af 1900 års Riksdag ett tilläggsanslag af inalles 267,500 kronor för ofvan omförmälda förbindelser Stockholm—Malmö, Svinesund—Malmö och Haparanda—Pajala, hvarjämte samma Riksdag anslog ett belopp af 70,000 kronor för två ledningar Malmö—Hildesborg, hvilka ledningar vore afsedda för telefonförbindelsen med Danmark. Summan af alla till och med år 1902 af telegrafstyrelsen uppburna, ofvan omförmälda anslag för det interurbana telefonväsendets utveckling utgjorde 5,738,300 kronor.

Den erfarenhet, som vunnits sedan telegrafstyrelsen afgaf sin ofvan relaterade underdåniga framställning af den 15 november 1898, hade till fullo bestyrkt riktigheten af de däri angifna allmänna synpunkter för det interurbana rikstelefonnätets utveckling.

En öfversikt af de senaste tio årens utveckling i fråga om antalet interurbana samtal och däraf statsverket tillflytande inkomster visade följande siffror:

År.	Antal interurbana samtal.	Inkomst kronor.
1893	800,260	268,093
1894	1,113,608	390,439
1895	1,485,659	520,060
1896	1,897,482	688,709

[21.]

År.	Antal interurbana samtal.	Inkomst kronor.
1897	2,147,610	801,021
1898	2,677,337	953,048
1899	3,172,198	1,088,022
1900	3,846,880 (perioder)	1,219,723
1901	4,836,604 (perioder)	1,427,571
1902	omkring 5,800,000 (perioder)	omkring 1,700,000,

af hvilka siffror de för år 1902 vore approximativt beräknade med ledning af förhållandena under de tio första månaderna af året.

Såsom syntes af denna tabell, hade på grund af den stora tillökning, som det interurbana rikstelefonnätet erhållit genom de af 1899 och följande års Riksdagar beviljade anslag, såväl antalet samtal som inkomsten af dessa samtal stigit till ungefär det dubbla. Härvid vore ock att märka, dels att en del af de nya ledningarne anlagts med hufvudsaklig hänsyn till det gagn, som därigenom bereddes vissa i kommunikationsafseende ogynnsamt ställda orter, hvilkas korrespondens icke alltid kunnat beräknas vara tillräcklig för att blifva för statsverket inkomstbringande, dels ock att en mycket väsentlig del af ledningarne, däraf de stora ledningarne Örebro—Söderhamn, Karlstad—Mora—Söderhamn, Stockholm—Sundsvall, Stockholm—Luleå och Sundsvall—norska gränsen vid Storlien, fullbordats först i slutet af år 1902, så att deras inflytande på samtalsfrekvensen och inkomsten icke kunnat göra sig gällande i ofvanstående siffror.

Telegrafstyrelsen har vidare meddelat följande uppgifter angående den i nära sammanhang med den interurbana samtrafikens utveckling stående utvecklingen af de lokala telefonnäten samt förbindelseledningar:

År.	Antal telefonapparater.	Antal km. förbindelseledningar.
1893	15,971	18,536,4
1894	19,083	21,898,8
1895	22,735	26,062,6
1896	26,911	28,666,5
1897	32,892	33,963,2
1898	39,685	39,158,0

[21.]

År.	Antal telefon-apparater.	Antal km. för-bindelseledningar.
1899	46,381	43,666,0
1900	51,998	47,395,0
1901	56,185	53,227,0
1902	omkring 61,000	omkring 59,000;

hvarvid äfvenledes siffrorna för år 1902 vore approximativt angifna.

Med ledning af denna erfarenhet finner nu telegrafstyrelsen det otvifvelaktigt, att genom anläggning af de nya interurbanledningar, som vore för mötande af telefonkorrespondensens växande behof mest oundgängliga, icke blott ett i och för sig tillfredsställande ekonomiskt resultat af de nya anläggningarne komme att vinnas, utan äfven ett allsidigare utnyttjande af redan befintliga anläggningar till ytterligare ekonomisk fromma för rikstelefonnätet i dess helhet vore att med säkerhet beräkna.

De interurbana ledningar, som telegrafstyrelsen ansett vara med hänsyn till de här ofvan framhållna synpunkterna för närvarande mest behöfliga, vore följande:

1. *Linjen Stockholm—Örebro—norska gränsen vid Charlottenberg.*

Telefonkorrespondensen mellan de svenska och norska statstelefonnäten förmedlades för närvarande af fyra interurbana ledningar. Af dessa vore emellertid endast två — nämligen Sundsvall—Östersund —Trondhjem, byggd under år 1902 för de af 1899 års Riksdag beviljade medel, samt Malmö—Göteborg—Kristiania, utförd under åren 1899—1900 för de af 1897 och 1900 års Riksdagar anvisade anslag — anordnade af sådan materiel, 4,5 mm. koppartråd, att de kunde anses fullt motsvara sitt ändamål såsom internationella telefonförbindelser. De båda öfriga ledningarne, Strömstad—Fredrikshald samt Stockholm —Örebro—Karlstad—Kristiania, vore byggda af klenare materiel, 2.5 resp. 2.7 mm. bronstråd, och därför icke lämpliga för långtelefonering i egentlig mening. Den förstnämnda af dessa ledningar användes hufvudsakligen för den lokala trafiken mellan Bohuslän och Norge och kunde för detta ändamål anses vara af tillfredsställande beskaffenhet. Den senare ledningen, Stockholm—Örebro—Kristiania, hade däremot visat sig allt mer otillräcklig för sin uppgift att förmedla hela telefonkorrespondensen mellan Sveriges och Norges hufvudstäder jämte kringliggande och mellanliggande orter. För att i någon mån förbättra led-

[21.] ningen hade å sträckan Stockholm—Örebro—Karlstad inkopplats en ledning af 3 mm. koppartråd i stället för bronsledningen, utan att likväl tillfredsställande resultat kunnat uppnås. Behofvet af en gröfre ledning hade nämligen gjort sig allt mera kännbart, sedan såväl svenska som norska rikstelefonnätet fått allt större utbredning och till följd däraf den nu befintliga ledningen måst tagas i bruk för samtal på allt längre distanser.

Det syntes därför telegrafstyrelsen, att tiden vore inne för anläggande af en telefonförbindelse af 4.5 mm. koppartråd jämväl mellan Stockholm och Kristiania. Från norsk sida hade också vid flere tillfällen uttalats önskvärdheten af en sådan ledning mellan hufvudstäderna, och torde norska telegrafstyrelsen vara betänkt på att vidtaga åtgärder för erhållande af anslag för utförande af den ifrågasatta ledningen inom norskt område.

Genom anordnandet af en ny förbindelse skulle den nu befintliga ledningen kunna helt och hållet användas för trafiken *inom* landet samt för den hittills allt för litet tillgodosedda gränstrafiken och sålunda fylla ett behof, för hvilken densamma bättre lämpade sig än för förmedlingen af den stora internationella telefontrafiken.

Kostnaden för ledningen vore beräknad till 330,100 kronor.

2. *Linjen Stockholm—Malmö.*

Sedan de båda telefonledningar, som år 1890 anordnades mellan Stockholm och Malmö, visat sig icke längre vara tillräckliga att förmedla telefontrafiken mellan dessa och mellanliggande orter, anvisade Riksdagen år 1897 och år 1900, på därom af Eders Kungl. Maj:t gjorda framställningar, medel för en ny ledning mellan nämnda städer. Denna ledning, som byggdes af 4,5 mm. koppartråd för att kunna användas jämväl för den internationella korrespondensen med och öfver Danmark, fullbordades under år 1900. Under den jämförelsevis korta tid ledningen varit i bruk hade emellertid korrespondensen ökats så hastigt, att ytterligare minst en ledning å nämnda sträcka redan nu visat sig behöflig. En medverkande orsak härtill vore äfven, att af de tre ofvannämnda ledningarne endast en, den senast byggda, kunde få disponeras uteslutande för direkta samtal mellan Stockholm och Malmö. Å den ena af de förutvarande ledningarne måste nämligen Nässjö ingå under vissa tider på dagen för att förmedla trafiken mellan Stockholm och norr därom belägna orter, å ena sidan, samt Småland, Halland och södra Västergötland, å andra sidan. Den andra af de båda äldre led-

ningarne hade allt sedan den anlades varit intagen på ett flertal mellanstationer och användes för dessa stationers samtal sins emellan och med ändstationerna. Denna ledning hade därför endast undantagsvis kunnat användas för den direkta trafiken mellan Stockholm och Malmö. [21.]

Under senaste tiden hade telegrafstyrelsen upprepade gånger fått mottaga klagomål öfver svårigheten att erhålla telefonsamtal mellan nämnda städer. Den öfver ifrågavarande korrespondens förda statistiken visade ock, att midt på dagen, under den egentliga affärstiden, så godt som uteslutande ilsamtal utväxlades, och att endast i undantagsfall ett vanligt samtal kunde på något så när rimlig tid hinna expedieras. Af alla under nästlidne oktober månad mellan Stockholm och Malmö utväxlade telefonsamtal hade 33,4 procent varit ilsamtal, och 8 procent af de begärda samtalen hade på grund af trängseln å ledningarne blifvit inhiberade.

En ny ledning Stockholm—Malmö, som enligt telegrafstyrelsens förmenande måste komma till stånd under de närmaste åren, om trafiken å denna sträcka skulle kunna på ett tillfredsställande sätt uppehållas, kunde emellertid anordnas af 3 mm. koppartråd, då den vore afsedd att hufvudsakligen användas för telefonering mellan sydligaste Sverige samt Stockholm och orterna däromkring. Den nu befintliga 4,5 mm. ledningen kunde därigenom, mera än hittills kunnat ske, disponeras för den internationella telefontrafiken samt för samtal mellan södra och norra Sverige.

Ifrågavarande ledning, som delvis medförde ny stolpsättning, kunde enligt telegrafstyrelsens beräkning anläggas för en kostnad af 212,000 kronor.

3. *Linjerna Stockholm—Norrköping, Norrköping—Nässjö, Nässjö—Växjö, Växjö—Hessleholm och Hessleholm—Malmö.*

Den ena af de år 1890 byggda telefonledningarne Stockholm—Malmö hade, såsom förut nämnts, allt sedan sin tillkomst varit intagen å ett flertal mellanstationer, nämligen Nyköping, Norrköping, Linköping och Växjö, för att upptaga telefonkorrespondensen från och till dessa orter jämte till dem anknutna telefonnät. Då den emellertid snart visade sig otillräcklig för den alltjämt stigande korrespondensen, föreslog telegrafstyrelsen i sin ofvan åberopade underdåniga skrifvelse den 15 november 1898 anläggande af, bland annat, ledningar Stockholm—Norrköping, Norrköping—Nässjö och Nässjö—Malmö. Dessa ledningar

[21.] hade nu kommit till stånd och beredt en mycket afsevärd lättnad i telefontrafiken mellan de delar af landet, som berördes af desamma. Med de underlättade förbindelserna hade emellertid, såsom vanligt, följt en ökad samtalsfrekvens, och redan nu framginge af det alltjämt stigande antalet ilsamtal och inhiberade samtal, att inom den allra närmaste tiden nya interurbanledningar mellan ofvan nämnda orter blefve af behofvet starkt påkallade.

Särskildt mellan Stockholm och Norrköping gjorde sig saknaden af tillräckligt antal fullgoda förbindelseledningar synnerligen kännbar. En stor del af telefonkorrespondensen mellan Stockholm och Norrköping måste nämligen förmedlas å en till sistnämnda stad framdragen järntrådsledning samt å en genom duplicering af tvänne andra ledningar erhållen »artificiell» ledning. Detta förhållande, som icke kunnat annat än inverka störande vid telefoneringen, hade gjort sig gällande särskildt i fråga om samtalen mellan Norrköping och norra Sverige, hvaröfver också klagomål ofta försports.

Kostnaden för ifrågavarande ledningar af 3 mm. koppartråd vore beräknad till 52,500 kronor för Stockholm—Norrköping, 53,400 kronor för Norrköping—Nässjö, 27,800 kronor för Nässjö—Växjö, 32,200 kronor för Växjö—Hessleholm samt 18,700 kronor för Hessleholm—Malmö.

4. *Linjerna Norrköping—Motala, Nässjö—Mjölby, Nässjö—Västervik, Växjö—Kalmar, Hessleholm—Kristianstad, Malmö—Kristianstad och Malmö—Ystad.*

Samtliga dessa ledningar vore att betrakta som grenledningar till de ofvan omförmälda stamledningarne mellan Stockholm, Norrköping, Nässjö, Växjö, Hessleholm och Malmö och hade till ändamål att leda in trafiken från de mindre och de mera åt sidan liggande stationerna till nämnda rangeringsstationer, så att stamledningarne kunde komma till gagn jämväl för andra orter än dem, som direkt berördes af desamma. Genom anordnandet af de föreslagna nya ledningarne vunnes därjämte den fördel, att flere nu befintliga, i tekniskt hänseende för långdistanstelefonering mindre tillfredsställande ledningar kunde upplåtas för lokaltrafiken, som vore i stort behof af flera förbindelser.

Ifrågavarande ledningar beräknades med 3 mm. koppartråd kosta resp. 22,500, 20,500, 50,400, 33,600, 8,600, 28,200 och 16,500 kronor.

5. *Linjen Stockholm—Västervik—Oskarshamn.*

Få af de med rikstelefon försedda orter inom landet hade för när- [21.]
varande så otillräckliga telefonförbindelser med hufvudstaden som samhällena i östra Småland. Kort efter det rikstelefonnäten här kommit till stånd, anordnades, år 1894, en förbindelseledning — för af 1893 års riksdag beviljadt anslag — af 2 mm. bronstråd från Oskarshamn via Hultsfred till Västervik och därifrån till Norrköping. Oskarshamn hade visserligen sedermera erhållit en ledning öfver Hultsfred till Nässjö, äfven denna till största delen byggd af 2 mm. bronstråd, och Hultsfred hade medelst en 3 mm. kopparledning fått förbindelse med Linköping. På grund af trängseln å ledningarne mellan Norrköping och Nässjö måste emellertid den förstnämnda ledningen fortfarande i främsta rummet användas för korrespondensen mellan telefonnäten i östra Småland och Norrköping samt nordligare belägna orter. Följden häraf hade blifvit, att samtalen mellan Stockholm och Västervik samt ännu mera mellan Stockholm och Oskarshamn med kringliggande orter ginge synnerligen dåligt på grund af ledningens underlägsenhet i tekniskt hänseende för samtal mellan så långt från hvarandra belägna platser, hvarförutom ledningen visat sig otillräcklig för samtalsfrekvensen å denna sträcka. Den föreslagna nya ledningen af 3 mm. koppartråd skulle häfva dessa missförhållanden och äfven medföra, att den äldre ledningen blefve disponibel för den mera lokala korrespondensen, något som äfven vore af nöden, sedan antalet abonnenter i Västervik och Oskarshamn med underlydande växelstationer vuxit från resp. 108 och 87 vid utgången af år 1893 till resp. 274 och 313 abonnenter år 1902.

Anläggningskostnaden för ledningen Stockholm—Västervik—Oskarshamn beräknades till 117,800 kronor.

6. *Linjen Stockholm—Göteborg.*

Hvad som ofvan anförts i fråga om trängseln å ledningarne mellan Stockholm och Malmö gällde äfven om de interurbana telefonledningar, som förbunde hufvudstaden med Göteborg. Den senast byggda af dessa ledningar, utförd af 4,5 mm. koppartråd, för hvilken 1897 års Riksdag beviljade erforderliga medel, fullbordades år 1899. Under närmaste månaderna efter det nämnda ledning kommit till stånd förmärktes visserligen en betydlig lättnad i telefontrafiken mellan Stockholm och Göteborg, men redan efter ett halft år hade samtalsfrekvensen

[21.] ökats så mycket, att under affärstiden ilsamtalen alltmer började utträngа vanliga samtal. Under nästlidne oktober månad expedierades å de två direkta ledningarne mellan Stockholm och Göteborg omkring 2,650 ilsamtal mot 8,500 vanliga, under det att omkring 1,150 samtal måste, på grund af bristande tidsutrymme å ledningarne, inställas.

Då det vore den direkta trafiken mellan hufvudstaden och Göteborg, som först och främst behöfde tillgodoses, torde den nya ledningen mellan dessa orter böra lämpligast anordnas af 3 mm. koppartråd. Den förutvarande 4,5 mm. ledningen kunde sedermera disponeras hufvudsakligen för mera långväga samtal.

Ledningen beräknades kosta 127,600 kronor.

7. *Linjerna Stockholm—Sköfde, Sköfde—Vänersborg, Sköfde—Borås och Sköfde—Skara—Lidköping.*

Telefonsamtalen mellan Stockholm med kringliggande orter, å ena sidan, samt telefonnäten i Bohuslän, östra och delvis södra delarne af Västergötland samt Halland, å andra sidan, förmedlades för närvarande öfver Göteborg. Den nu ifrågasatta ledningskombinationen hade till ändamål att, med Sköfde såsom förmedlingsstation, bereda en mera naturlig väg för denna korrespondens. Härigenom vunnes för ett stort antal samtal en betydlig minskning i väglängden, hvarförutom en väl behöflig aflastning samtidigt härmed skulle ernås å ledningarne mellan Stockholm och Göteborg, hvilka, såsom förut påpekats, behöfde så långt som möjligt tagas i anspråk för den alltjämt växande trafiken mellan ändstationerna.

Genom de föreslagna ledningarne inom Västergötland skulle äfven den under år 1902 för anslagsmedel byggda ledningen Norrköping—Sköfde lättare kunna förmedla trafiken mellan Östergötlands och Västergötlands samtliga telefonnät.

Kostnaden för ledningen Stockholm—Sköfde af 3 mm. koppartråd vore beräknad till 74,200 kronor och för ledningarne Sköfde—Vänersborg, Sköfde—Borås och Sköfde—Skara—Lidköping till resp. 41,600, 25,200 och 17,700 kronor.

8. *Linjerna Göteborg—Hälsingborg, Göteborg—Halmstad, Falkenberg—Varberg och Ängelholm—Halmstad.*

Dessa ledningar vore afsedda att komplettera det nu mycket otillfredsställande interurbana telefonnätet utefter västkusten. Förutom den

internationella ledningen af 4,5 mm. koppartråd från Kristiania via Göte- [21.]
borg, Hälsingborg och Malmö till Köpenhamn — hvilken ledning, som naturligt vore, på grund af den internationella telefonkorrespondensen, icke kunde komma den egentliga västkusttrafiken i afsevärd mån till godo — funnes utefter västkusten endast två genomgående telefonledningar, den ena af 2,5 mm. koppartråd, den andra af 1,9 mm. bimetallisk tråd. Ingendera af dessa ledningar uppfyllde i afseende på ledningstrådens beskaffenhet de anspråk, som man numera ställde på en för långtelefonering afsedd ledning. Därtill komme att, sedan dessa ledningar anlades, åren 1891 och 1892, tillkommit nya lokala telefonnät, som för sina interurbana samtal vore hänvisade till nämnda ledningar, hvarjämte de förut befintliga näten erhållit en betydande tillväxt. Så hade telefonnätet i Halmstad, som byggdes år 1893 och då omfattade 216 abonnenter, numera ett abonnentantal af 508 stycken. Göteborgs telefonnät med underlydande växelstationer, som i slutet af år 1892 räknade 1,767 abonnenter, omfattade vid utgången af år 1901 6,433 abonnenter. Hälsingborgsnätet hade under samma tid ökats med 638 eller från 390 till 1,028 abonnenter.

Hvad särskildt ledningen Göteborg—Halmstad beträffade, skulle densamma blifva till stort gagn icke endast för trafiken mellan Halmstad och Göteborg utan äfven — i kombination med de af 1899 års anslag byggda ledningarne Halmstad—Växjö och Halmstad—Nässjö — för telefonkorrespondensen mellan Småland och Västergötland.

De föreslagna ledningarne vore i telegrafstyrelsens beräkningar upptagna till följande kostnader med användande af 3 mm. koppartråd: Göteborg—Hälsingborg 79,700 kronor, Göteborg—Halmstad 35,300 kronor, Falkenberg—Varberg 7,000 kronor och Ängelholm—Halmstad 15,800 kronor.

9. *Linjen Hälsingborg—Hessleholm.*

Under november månad år 1902 var en ny telefonkabel afsedd att nedläggas mellan Hälsingborg och Helsingör. Denna kabel skulle användas för, bland annat, den internationella telefontrafiken Kristiania—Göteborg—Köpenhamn, hvarigenom undvekes omvägen öfver Malmö och den ganska afsevärda dämpning af telefonsamtalens tydlighet, som, enligt hvad erfarenheten gifvit vid handen, förorsakades af den betydligt längre kabeln Hildesborg—Vedbäck, hvilken kabel icke heller hvad konstruktionen beträffade motsvarade de fordringar man numera ställde på en telefonkabel. För samma ändamåls vinnande i fråga om kor-

[21.] respondensen mellan Stockholm och Köpenhamn vore den här ifrågasatta ledningen Hälsingborg—Hessleholm afsedd. Ledningen skulle intagas i Hessleholm och där under viss del af hvarje timme vara sammankopplad med delen Hessleholm—Stockholm af den för internationell trafik afsedda 4,5 mm. ledningen Stockholm—Malmö.

På grund af sin uppgift att förmedla internationell trafik, borde den föreslagna ledningen byggas af 4,5 mm. koppartråd; kostnaden för densamma beräknades uppgå till 40,000 kronor.

10. *Linjerna Göteborg—Karlstad och Sköfde—Karlstad.*

Innan telegrafverket år 1900 inköpte det enskilda telefonnätet i Karlstad, funnes vid denna station med underlydande växelstationer endast omkring 270 rikstelefonabonnenter. Omedelbart efter det telefonnätet blifvit af telegrafverket ombyggdt, var abonnentantalet omkring 500, hvilket antal sedermera så raskt ökats, att det uppginge till omkring 625 abonnenter. Under de senaste åren hade rikstelefonen erhållit en allt större utbredning äfven i öfriga delar af Värmland, i det flere nya nät och förbindelseledningar kommit till stånd, och hade därvid gifvetvis Karlstad blifvit centralorten för dessa anläggningar.

Under det Värmlandsnätet sålunda hastigt tillvuxit och äfven erhållit nya, väl behöfliga förbindelser åt norr och öster, hade behofvet af nya telefonledningar söderut gjort sig allt mera kännbart. De två interurbana telefonledningar, som nu förbunde Värmland med Dalsland, Bohuslän och Västergötland, nämligen Göteborg—Karlstad och Vänersborg—Åmål—Seffle—Karlstad, vore numera långt ifrån tillräckliga, synnerligast som å den senare ledningen, på grund af de mellanstationer, som vore intagna å densamma, föga tidsutrymme funnes för den genomgående trafiken. Särskildt för samtalen mellan Värmland och Bohuslän samt öfre delen af Västergötland vore det svårt att bereda plats å nu tillgängliga ledningar.

Genom anordnandet af den föreslagna förbindelsen från Karlstad till Sköfde skulle en stor del af de samtal mellan Värmland och Västergötland, som nu måste söka sig väg öfver Göteborg, Vänersborg eller Örebro, kunna förmedlas mera direkt, och därigenom en välbehöflig aflastning ernås, särskildt å ledningarne mellan Göteborg och Karlstad.

Den ifrågasatta nya ledningen mellan de båda sistnämnda orterna vore afsedd uteslutande för den direkta trafiken mellan och öfver dessa platser, hvarvid den nuvarande direkta, ehuru klenare ledningen äfven

kunde användas för att via Vänersborg förmedla telefonkorrespondensen mellan Värmland och Bohuslän. [21.]

Med användande af 3 mm. koppartråd beräknades ledningen Göteborg—Karlstad kosta 88,900 kronor och ledningen Sköfde—Karlstad 42,900 kronor.

11. *Linjerna Göteborg—Lysekil, Göteborg—Uddevalla och Smögen—Lysekil—Grebbestad—Strömstad.*

De interurbana telefonförbindelserna mellan de bohuslänska telefonnäten inbördes och mellan dessa nät, å ena sidan, samt Göteborg och Norge, å andra sidan, vore för närvarande allt för få till antalet. De vore dessutom alla anordnade af sådan materiel — 3 mm. järntråd och 2 à 2,5 mm. bronstråd — att de icke uppfyllde de fordringar, som måste ställas på telefonledningar, hvilka skulle användas för interurban telefonering inom det vidsträckta rikstelefonnätet. De föreslagna nya förbindelserna, som alla borde byggas af 3 mm. koppartråd, skulle därför i främsta rummet användas för de egentliga långdistanssamtalen, men därjämte äfven, i den mån utrymme härför kunde vinnas å desamma, för den mera lokala trafiken med Göteborg och via Strömstad med Norge.

Kostnaden för dessa ledningar vore beräknad till resp. 45,300, 58,600 och 43,100 kronor.

12. *Linjerna Göteborg—Borås och Göteborg—Jönköping.*

Telefonnätet i Jönköping med tillhörande växelstationer omfattade vid 1901 års utgång 932 telefonapparater, och vid samma tidpunkt uppgick apparatantalet i Boråsnätet till 589. En väsentlig del af dessa orters interurbana telefonkorrespondens gällde, såsom naturligt vore, Göteborg, där ifrågavarande städer hade sina hufvudsakliga affärsförbindelser. Det hade också visat sig, att de nu befintliga telefonledningarne mellan Jönköping, Borås och Göteborg icke vore tillräckliga för det stora abonnentantal, som behöfde betjäna sig af desamma. Trängseln å ledningarne hade gjort, att Borås måst uttagas ur koppartrådsledningen Göteborg—Jönköping och att för hela Boråstrafiken till och öfver Göteborg icke andra ledningar än sådana af järntråd kunde disponeras.

De båda ifrågasatta nya ledningarne vore afsedda att anordnas af 3 mm. koppartråd — den nyss nämnda, numera direkta ledningen Göteborg — Jönköping vore byggd af dylik tråd med endast 2,5 mm. dia-

[21.] meter — och skulle hufvudsakligen begagnas för långdistanstrafiken, under det de nu befintliga ledningarne skulle användas för samtal å kortare håll.

Ledningen Göteborg—Borås beräknades kosta 17,100 kronor och ledningen Göteborg—Jönköping 39,500 kronor.

13. *Linjen Göteborg—Växjö.*

Växjö hade under de senaste åren efter hand fått allt större betydelse som rangeringsstation för den interurbana telefontrafiken inom Sydsverige, i det numera från Växjö utginge telefonledningar till Kalmar, Karlskrona samt Karlshamn med Kristianstad och Hessleholm. En direkt ledning mellan Göteborg och Växjö skulle därför vara till stort gagn för ett flertal telefonnät i Småland, Blekinge och norra Skåne med afseende på dessa orters telefontrafik med västra Sverige, hvilken trafik nu förmedlades å omvägar via Nässjö eller Halmstad.

Den nya ledningen vore afsedd att anordnas med 3 mm. kopparträd och framdragas längs den nu under byggnad varande järnvägen mellan Borås och Alfvesta och skulle få en längd af omkring 245 km. Enär afståndet från Växjö till Göteborg via Nässjö vore 313 km. och via Halmstad 302 km., skulle genom ifrågavarande ledning en ganska stor besparing i väglängd vinnas för telefonkorrespondensen öfver Växjö och Göteborg. Därtill komme, att ledningen skulle bereda utrymme för annan korrespondens å ledningarne Växjö—Nässjö, Nässjö—Göteborg och Halmstad—Göteborg, å hvilka, såsom förut anmärkts, stor trängsel rådde och näppeligen komme att helt undanrödjas genom de nu föreslagna ledningarne mellan dessa orter. Slutligen borde påpekas att, då ledningen skulle komma att framföras å ny väg, densamma skulle blifva till stort gagn såsom reservledning vid inträffande fel å ledningar, som följde andra vägar.

Kostnaden för den ifrågasatta nya tvärledningen vore beräknad till 102,300 kronor.

14. *Linjen Norrköping—Örebro.*

Mellan Norrköping och Örebro funnes för närvarande endast en direkt telefonledning, byggd af anslagsmedel år 1900. Denna ledning vore redan nu strängt upptagen och kunde med visshet väntas blifva inom den allra närmaste tiden öfverfylld af den telefontrafik, som borde gå denna väg. Detta vore också lätt förklarligt, då telefonnäten i så-

väl Norrköping som Örebro, nu innehållande resp. 2,132 och 1,602 telefonapparater, vore i rask tillväxt, och båda stationerna dessutom vore viktiga knutpunkter i det interurbana rikstelefonnätet. [21.]

Telegrafstyrelsen ansåge därför, att en ny ledning af 3 mm. kopparträd mellan Norrköping och Örebro, beräknad till en kostnad af 36,600 kronor, vore af behofvet starkt påkallad.

15. *Linjen Eskilstuna—Flen(—Norrköping).*

Af den nya ledningen mellan Stockholm och Nyköping, för hvilken 1899 års Riksdag beviljade anslag, hade under år 1902 delen Stockholm—Flen fullbordats och i Flen provisoriskt förenats med en under året anordnad ledning mellan Flen och Norrköping. Den nu föreslagna ledningen Eskilstuna—Flen skulle i Flen sammankopplas med sistnämnda ledning till en direkt förbindelse mellan Eskilstuna och Norrköping, hvarefter ledningen Stockholm—Flen, på sätt ursprungligen afsetts, skulle fortsättas till Nyköping med användande af redan anvisade anslagsmedel.

Mellan Norrköping och Eskilstuna funnes för närvarande icke någon fullgod telefonförbindelse, i det att de, som nu användes, vore byggda af järntråd och dessutom icke ginge direkt utan vore intagna i Katrineholm och Flen. En direkt ledning Eskilstuna—Norrköping af 3 mm. koppartråd skulle därför fylla ett länge kändt behof.

Kostnaden för delen Eskilstuna—Flen af ifrågavarande ledning vore beräknad till 15,600 kronor.

16. *Linjen Norrköping—Västerås—Gäfle.*

De skäl, som föranledde telegrafstyrelsen att föreslå anordnandet af en tvärgående ledning från Norrköping öfver Västerås till Gäfle, vore desamma, som förut framlagts i fråga om ledningen Göteborg—Växjö. Den nya ledningen skulle upptaga den ganska betydande telefontrafiken mellan de orter, som komme att beröras af densamma, hvilken trafik nu måste gå omvägen öfver Stockholm eller Örebro. Därigenom skulle en — särskildt i fråga om ledningarne öfver Stockholm — i hög grad välbehöflig aflastning ernås å de ledningar, som nu användes för denna korrespondens.

För att vinna största möjliga besparing i väglängd vore ledningen afsedd att framdragas längs nya järnvägen Gäfle—Gysinge—Sala. Hela ledningen Gäfle—Norrköping skulle därigenom erhålla en längd af 303

[21.] km., nämligen delen Gäfle—Västerås 143 km. och delen Västerås (—Eskilstuna)—Norrköping 160 km.

Dessa afstånd blefve afsevärdt mindre än längden af de samtalsvägar, som ledningen skulle ersätta, nämligen Gäfle—Örebro—Norrköping, 358 km., Gäfle—Stockholm—Norrköping, 364 km., Gäfle—Stockholm—Västerås, 293 km., Västerås—Stockholm—Norrköping, 293 km., Västerås—Örebro—Norrköping, 244 km.

Den beräknade kostnaden för den föreslagna nya ledningen af 3 mm. koppartråd vore 90,800 kronor.

17. *Linjerna Stockholm—Örebro, Stockholm—Eskilstuna—Örebro, Stockholm— Arboga—Örebro och Arboga—Västerås.*

Genom sitt läge hade Örebro kommit att intaga en mycket framstående plats i den interurbana telefontrafiken såsom rangeringsstation för ett stort antal telefonledningar. Näst Stockholm och Göteborg vore Örebro att anse såsom Sveriges i detta hänseende viktigaste plats. Det vore under sådana förhållanden tydligt att hvad som först och främst fordrades, för att Örebro skulle kunna på ett tillfredsställande sätt fylla sin uppgift såsom rangeringsstation, vore ett tillräckligt antal fullgoda telefonförbindelser, och gjorde sig behofvet af sådana för närvarande särskildt gällande beträffande förbindelser med Stockholm.

De två direkta ledningar, som nu funnes mellan Örebro och Stockholm, vore nämligen långt ifrån tillräckliga, ehuru telegrafstyrelsen för att minska trängseln å dessa ledningar låtit genom duplicering anordna en »artificiell» ledning mellan nämnda orter.

Denna senare åtgärd, som i fråga om långa telefonledningar vore i tekniskt afseende mindre tillfredsställande, vore att anse endast såsom provisorisk.

De tre föreslagna ledningarne mellan Stockholm och Örebro vore icke uteslutande afsedda för den direkta trafiken, ty genom att två af dessa ledningar intoges i resp. Eskilstuna och Arboga stationer och genom att en biledning anordnades från Arboga till Västerås, skulle Eskilstuna äfvensom trakterna norr om Mälaren och Hjälmaren erhålla förbättrade förbindelser med såväl Stockholm som Örebro. Att äfven de sistnämnda förbättringarne i interurbana telefonnätet vore af behofvet påkallade, torde framgå däraf, att för närvarande ingen telefonledning af koppar funnes disponibel för trafiken mellan Eskilstuna och Örebro och icke heller för trafiken mellan Västerås och Örebro, samt af det förhållande, att för Eskilstuna telefonnät, som för närvarande

omfattade 1,082 telefonapparater, endast en kopparledning till Stock- [21.]
holm funnes att tillgå.

Kostnaden för de föreslagna nya ledningarne af 3 mm. koppartråd, af hvilka den förstnämnda delvis komme att medföra ny stolpsättning, beräknades till resp. 65,300, 50,600, 54,500 och 12,100 kronor.

18. *Linjerna Stockholm—Gäfle och Stockholm—Gäfle—Falun.*

Sedan Gäflenätet år 1893 inköpts af telegrafverket och ombyggts till dubbeltrådigt, uppgick antalet af de i Gäfle och underlydande växelstationer inkopplade telefonapparater till 928 stycken. Utvecklingen hade sedan denna tid varit så snabb, att nätet nu omfattade icke mindre än 2,549 apparater. Det vore under sådana förhållanden tydligt, att de båda ledningar, genom hvilka detta telefonnät redan från början förbundes med hufvudstaden, icke längre vore tillräckliga, synnerligast som de vore byggda af klen materiel, 2 mm. bronstråd, och sålunda icke vore lämpliga att använda vid långdistanstelefonering. Behofvet af de båda föreslagna nya ledningarne mellan Stockholm och Gäfle vore därför, enligt telegrafstyrelsens åsikt, synnerligen trängande.

De telefonledningar, som förenade telefonnäten i Gäfle och Falun med hvarandra, vore likasom ledningarne mellan Stockholm och Gäfle af klen materiel och därför fullt lämpliga endast för den mera lokala telefonkorrespondensen. En ledning af 3 mm. koppartråd från Falun till Gäfle hade därför länge varit af behofvet påkallad och skulle äfven blifva till stor nytta för samtalen från Falun till orterna norr om Gäfle.

Ledningen Stockholm—Gäfle kunde, enligt telegrafstyrelsens beräkning, byggas af 3 mm. koppartråd för en kostnad af 40,700 kronor och ledningen Stockholm—Gäfle—Falun af liknande tråd för 64,200 kronor.

19. *Linjerna Örebro—Krylbo—Falun och Örebro—Smedjebacken.*

Med erinran att telegrafstyrelsen hos Eders Kungl. Maj:t anhållit att få i Krylbo, som nu vore växelstation under Norberg, anordna en självständig telegrafstation, anför styrelsen vidare.

Hufvudskälet för denna framställning vore den stora betydelse, som Krylbo hade i egenskap af knutpunkt för flere af de viktigaste ledningarne. Den ifrågasatta ledningen Örebro—Krylbo—Falun vore afsedd att förmedla samtalen mellan stationerna i sydöstra Dalarne och Västmanland, å ena sidan, samt Falun och alla de stationer, för hvilka Örebro vore rangeringsstation, å andra sidan. Genom denna ledning

[21.] skulle äfven en välbehöflig lättnad beredas den trafik, som förmedlades å den år 1901 anlagda ledningen Örebro—Falun, hvilken ledning redan nu visat sig otillräcklig för det hastigt stigande samtalsbehofvet. Hvad särskildt delen Krylbo—Falun beträffade hade denna ledning upprepade gånger varit föreslagen till utförande, enär någon för trafiken mellan Krylbo (Norberg) och Falun tillgänglig kopparledning icke för närvarande funnes. Med byggandet af denna ledning hade emellertid måst anstå, då disponibla medel icke funnits att för ändamålet tillgå.

Ledningen Örebro—Smedjebacken vore afsedd att sätta telefonnäten i södra Dalarne och norra Västmanland i bättre förbindelse med Örebro och därigenom med det öfriga rikstelefonnätet. Denna ledning hade äfvenledes länge varit ifrågasatt, men ännu icke kunnat utföras, utan hade ifrågavarande telefonnät hittills måst nöja sig med sina bimetall- och järntrådsledningar via Norberg och Kopparberg.

Kostnaden, med beräkning af 3 mm. koppartråd, för ledningen Örebro—Krylbo—Falun beräknades till 52,600 kronor och för ledningen Örebro—Smedjebacken till 30,000 kronor.

20. *Linjen Söderhamn—Hudiksvall.*

Under de sista åren hade Söderhamn erhållit tre särskilda interurbana telefonledningar söderut, alla byggda af anslagsmedel, nämligen till Stockholm, Örebro och via Mora till Karlstad. Den föreslagna ledningen Söderhamn—Hudiksvall vore afsedd att, i kombination med en under år 1902 anordnad 3 mm. kopparledning från Sundsvall till Hudiksvall, låta äfven de norr om Söderhamn belägna orterna få gagn af förstnämnda tre interurbanledningar. Härigenom skulle också den nu rådande mycket stora trängseln å kustledningarne mellan Söderhamn och Sundsvall i väsentlig grad aflägsnas.

Ledningen vore af telegrafstyrelsen upptagen att byggas af 3 mm. koppartråd för en beräknad kostnad af 14,600 kronor.

21. *Linjen Ljusdal—Ånge—Östersund.*

För telefontrafiken mellan södra Jämtland och östra Medelpad, å ena sidan, samt norra Hälsingland och Härjedalen, å den andra, funnes nu inga direkta förbindelser, utan måste denna trafik söka sig väg öfver Sundsvall och Hudiksvall. Genom anordnandet af en ledning längs stambanan från Ljusdal till Ånge skulle ernås icke allenast en från 245 till 104 km. förminskad taldistans mellan telefonnäten å de

platser, utan äfven ett väl behöfligt ökadt tidsutrymme för telefontrafiken utefter kusten söderut från Sundsvall. [21.]

Fortsättningen Ånge—Östersund af förenämnda ledning skulle hafva till uppgift att förbinda denna ledning med nu befintlig ledning af 3 mm. koppartråd mellan Östersund och Storlien och därigenom åstadkomma en sammanhängande ledning Storlien—Östersund—Ånge—Ljusdal.

Hela ledningen Ljusdal—Östersund beräknades med 3 mm. koppartråd kosta 51,600 kronor.

22. *Linjen Härnösand—Nyland.*

Telefonledningarne utefter ådalen från Härnösand öfver Kramfors och Nyland till Sollefteå hade länge varit otillräckliga för den lifliga trafik, som här rådde. De vore icke heller, med ett enda undantag, af sådan beskaffenhet, att de fullt lämpade sig för långa taldistanser. Den enda fullgoda interurbanledning, som funnes å denna linjesträcka, vore nämligen en under år 1902 anordnad 3 mm. kopparledning Sollefteå—Nyland, och vore den föreslagna ledningen från Nyland till Härnösand, som vore beräknad att med 3 mm. koppartråd kunna utföras för 22,900 kronor, afsedd att utgöra fortsättning och komplettering af denna förbindelse.

23. *Linjerna Sollefteå—Ragunda—Östersund, Örnsköldsvik—Ramsele—Backe—Strömsund och (Umeå—)Hällnäs—Lycksele—Åsele.*

Om man ej medräknade kustledningarne och den längs statens järnvägar framdragna genomgående ledningen Stockholm—Luleå, funnes för närvarande inom Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län norr om Östersund och Sollefteå inga andra interurbana telefonledningar af koppar- eller bronstråd än en 3 mm. kopparledning Östersund—Strömsund, en ledning af 2,5 mm. bronstråd Sollefteå—Ramsele—Backe—Åsele samt en ledning af 3 mm. koppartråd Umeå—Hällnäs, hvilken senare ledning vore sammankopplad med en järntrådsledning mellan Hällnäs och Lycksele till en ledning Umeå—Lycksele. Öfriga ledningar inom dessa trakter vore alla byggda af järntråd och hade äfven i främsta rummet varit afsedda att betjäna den lokala trafiken. Det hade emellertid visat sig, att äfven dessa ledningar till mycket väsentlig del upptoges af långdistanssamtal och att alltså behof af interurbanledning-

[21.] gar förefunnes, något som ock vore naturligt för dessa på andra kommunikationer mycket vanlottade landsdelar.

De föreslagna tre ledningarne skulle sätta telefonnäten inuti landet i mera direkt förbindelse med samhällena vid kusten och, hvad som först och främst erfordrades, förbättra förbindelserna mellan dessa telefonnät inbördes samt därigenom minska talafstånden. Så t. ex. skulle medelst den nya ledningen mellan Lycksele och Åsele dessa i administrativt m. fl. afseenden nära förbundna orter komma på ett talafstånd af allenast 100 km., under det med nuvarande ledningar öfver Umeå, Härnösand och Sollefteå afståndet vore omkring 700 km., d. v. s. så stort, att samtalen å nu befintliga ledningar endast med stor svårighet kunde uppfattas.

Ledningen Hällnäs—Lycksele vore afsedd att förenas med den nu befintliga ledningen Umeå—Hällnäs, så att Lycksele erhölle en fullgod telefonförbindelse med Umeå.

Enligt inom telegrafstyrelsen verkställda beräkningar skulle med användande af 3 mm. koppartråd anläggningskostnaden för ledningen Sollefteå—Östersund uppgå till 53,000 kronor, för ledningen Örnsköldsvik—Strömsund till 64,700 kronor och för ledningen Hällnäs—Lycksele—Åsele till 53,500 kronor.

24. *Linjen Boden — Vuollerim.*

Den år 1901 af anslagsmedel byggda ledningen Luleå—Gellivare hade hittills varit provisoriskt intagen i växelstationen i Murjek för att kunna upptaga långdistanstrafiken från stationerna i Jockmock, Paijerim, Vuollerim och Murjek. Dessa stationer hade dessutom förbindelse med det öfriga rikstelefonnätet medelst en järntrådsledning från Vuollerim öfver Edefors och Svartlå till Boden, hvilken ledning emellertid, på grund af sin stora längd, öfver 90 km., och de i densamma intagna mellanstationerna, icke vore lämplig att användas för annan korrespondens än den lokala.

Ledningen Luleå—Gellivare vore redan nu så strängt upptagen af samtalen till och från Gellivare, att den snart icke längre kunde upptaga jämväl interurbantrafiken öfver Murjek, utan måste denna station snarast möjligt uttagas ur ledningen, synnerligast om, såsom i det följande vore föreslaget, ledningen Luleå—Gellivare utsträcktes till Kiruna.

En självständig interurban telefonledning från Boden till ofvannämnda stationer borde därför inom kort komma till stånd och borde lämpligast sluta i Vuollerim.

Kostnaden för en sådan ledning af 3 mm. koppartråd vore beräk- [21.]
nad till 21,400 kronor.

25. *Linjen Nederkalix—Haparanda.*

Sedan numera en telefonledning af 4,5 mm. koppartråd blifvit anlagd mellan Stockholm och Luleå, kunde samtal utväxlas mellan stationerna i Norrbotten och södra Sverige. Med den ledning af 3 mm. koppartråd från Luleå till Härnösand, som Norrbotten förut haft till sitt förfogande för sin telefonkorrespondens söderut, hade detta icke varit möjligt, utan hade det hufvudsakligen varit Sundsvall och norr därom belägna orter, som haft någon afsevärd telefontrafik med Norrbotten.

Det vore under sådana förhållanden af vikt att för den alltjämt växande långdistanstrafiken öfver Luleå fullgoda lokalledningar funnes att tillgå. Särskildt utefter kusten, från Luleå till Haparanda, vore bristen på en sådan ledning kännbar. Den enda telefonledning, som nu ginge fram till Haparanda, vore den år 1892 byggda och i stationerna Luleå, Råneå, Törefors och Nederkalix intagna ledningen Piteå—Haparanda, af 1,9 mm. bimetallisk tråd, hvilken ledning icke endast vore i tekniskt hänseende olämplig för långtelefonering i egentlig mening utan därjämte vore öfverfylld af den lokala korrespondensen mellan de orter, som berördes af densamma.

Telegrafstyrelsen hade under år 1902 delvis afhulpit bristen på telefonledningar å ifrågavarande kuststräcka genom att anordna en 3 mm. kopparledning från Luleå till Nederkalix. Det vore denna ledning, som det nu vore meningen att utsträcka till Haparanda, och skulle detta kunna med 3 mm. koppartråd utföras för en kostnad af 15,300 kronor.

26. *Linjen Gellivare—Kiruna.*

I särskild underdånig skrifvelse hade telegrafstyrelsen hos Eders Kungl. Maj:t hemställt om anvisande af ytterligare lånemedel till utveckling af statens telefonväsende, hvilka medel vore afsedda att, bland annat, användas för anläggande af en centralstation jämte telefonnät i Kiruna. Genom här ifrågasatta ledning skulle denna station sättas i förbindelse med det öfriga rikstelefonnätet.

Från Gellivare till Luleå hade, såsom förut vore nämndt, sedan år 1901 funnits en telefonledning af 3 mm. koppartråd, och under år 1902 torde en sådan ledning från Kiruna öfver riksgränsen till Narvik komma till stånd. Telegrafstyrelsen hade nämligen uti sin underdåniga

[21.] skrifvelse till Eders Kungl. Maj:t angående användandet af öfverskottsmedlen å telegrafväsendet gjort framställning om att för den inom Sverige fallande del af denna anläggning få disponera erforderligt belopp.

Den föreslagna interurbanledningen mellan Gellivare och Kiruna skulle sålunda jämväl komplettera de båda förstnämnda ledningarne, så att en fullständig telefonförbindelse erhölles från svenska till norska kusten.

Kostnaden för den ifrågasatta ledningen från Gellivare till Kiruna af 3 mm. koppartråd vore beräknad till 22,800 kronor.

Då det sammanlagda beloppet af de nu ifrågasatta anslagen, 2,759,400 kronor, torde vara för stort att på en gång anvisas, hade telegrafstyrelsen, med iakttagande att de mest trängande behofven blefve i första rummet tillgodosedda, ansett sig böra ifrågasätta en sådan fördelning af anslagsbeloppet, att till styrelsens disposition skulle finnas:

för år 1903	kr.	770,000: —
» » 1904	»	777,000: —
» » 1905	»	1,212,400: —

På grund af hvad telegrafstyrelsen sålunda anfört har styrelsen i underdånighet hemställt,

att Eders Kungl. Maj:t täcktes till 1903 års Riksdag göra framställning om beviljande af särskildt anslag utan återbetalningsskyldighet till belopp af sammanlagdt 2,759,400 kronor att, i den ordning Eders Kungl. Maj:t funne skäligt bestämma, användas för anläggandet af följande interurbana telefonledningar, nämligen: Stockholm—Örebro—norska gränsen, Stockholm—Malmö, Stockholm—Norrköping, Norrköping—Nässjö, Nässjö—Växjö, Växjö—Hessleholm, Hessleholm—Malmö, Norrköping—Motala, Nässjö—Mjölby, Nässjö—Västervik, Växjö—Kalmar, Hessleholm—Kristianstad, Malmö—Kristianstad, Malmö—Ystad, Stockholm—Västervik— Oskarshamn, Stockholm—Göteborg, Stockholm—Sköfde, Sköfde—Vänersborg, Sköfde—Borås, Sköfde—Skara—Lidköping, Göteborg—Hälsingborg, Göteborg—Halmstad, Falkenberg—Varberg, Ängelholm—Halmstad, Hälsingborg—Hessleholm, Göteborg—Karlstad, Sköfde—Karlstad, Göteborg—Lysekil, Göteborg—Uddevalla, Smögen—Lysekil—Grebbestad—Strömstad, Göteborg—Borås, Göteborg—Jönköping, Göteborg—Växjö, Norrköping—Örebro, Eskilstuna—Flen, Norrköping—Västerås—Gäfle, Stockholm—Örebro, Stockholm—Eskilstuna—

Örebro, Stockholm—Arboga—Örebro, Arboga—Västerås, Stockholm—Gäfle, Stockholm—Gäfle—Falun, Örebro—Krylbo—Falun, Örebro—Smedjebacken, Söderhamn—Hudiksvall, Ljusdal—Ånge—Östersund, Härnösand—Nyland, Sollefteå—Ragunda—Östersund, Örnsköldsvik—Ramsele—Backe—Strömsund, Hällnäs—Lycksele—Åsele, Boden—Vuollerim, Nederkalix—Haparanda och Gellivare—Kiruna, äfvensom [21.]

att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att af nämnda belopp, 2,759,400 kronor, anvisa för år 1904 1,547,000 kronor, med rätt för telegrafstyrelsen att redan under år 1903 däraf förskottsvis uppbära 770,000 kronor, samt för år 1905 återstående 1,212,400 kronor.

Med afseende å hvad telegrafstyrelsen vid ett par af de särskilda linjerna anfört anser jag mig böra meddela, att telefonkabeln mellan Hälsingborg och Helsingör vid midten af november månad år 1902 nedlagts och att den tillämnade ledningen från Kiruna öfver riksgränsen till Narvik, till hvilken anläggning för den inom Sverige fallande delen styrelsen erhållit Eders Kungl. Maj:ts tillstånd att af telegrafverkets odisponerade öfverskottsmedel från föregående år använda erforderligt belopp, blifvit, efter hvad jag från telegrafstyrelsen inhämtat, under slutet af december månad sistlidet år öppnad för allmän trafik. Likaledes tillåter jag mig erinra, att Eders Kungl. Maj:t bemyndigat telegrafstyrelsen att vid lämplig tidpunkt inrätta en telegrafstation i Krylbo, till hvars inredning jämväl nyssnämnda öfverskottsmedel, enligt Eders Kungl. Maj:ts beslut, fått användas.

Af den redogörelse, telegrafstyrelsen lämnat för trafiken å det numera vidt utsträckta rikstelefonnätet, framgår, att vissa delar af detsamma erfordra ytterligare utveckling för att kunna uppfylla sitt ändamål, äfvensom att för telefontrafikens behöriga ledning åtskilliga nya förbindelselinjer äro oundgängligen behöfliga. De af styrelsen meddelade uppgifterna gifva nämligen vid handen, att såväl abonnentantalet som samtalsfrekvensen, hvilka varit i ständig ökning, redan på flere håll betydligt öfverstigit de nuvarande telefonlinjernas trafikförmåga. På flere af de redan befintliga linjerna är, såsom telegrafstyrelsen meddelar, för närvarande belastningen med samtal så stor, att under vissa timmar af dagen dels en öfvervägande del af samtalen måste begäras såsom ilsamtal dels ock åtskilliga af dem inhiberas. Genom den af telegrafstyrelsen föreslagna planen för utvidgningen af nätet skulle de största olägenheterna af det nuvarande tillståndet kunna

[21.] undanrödjas och korrespondenternas samtalsbehof för den närmaste framtiden tillgodoses, på samma gång som genom den interurbana samtalsfrekvensens stegring inkomsterna växte. Dessa omständigheter föranleda mig att i allt dela den af telegrafstyrelsen uttalade åsikt, att statens telefonnät bör erhålla en betydlig tillökning af telefonledningar. Den af telegrafstyrelsen framlagda planen synes äfven vara väl uppgjord med hänsyn till de olika behof, som gjort sig mest kända, i det att såväl åt de linjer, som visat sig icke längre kunna sakna förstärkning, skulle gifvas sådan som ock rikstelefonnätet erhålla direkta ledningar mellan åtskilliga orter, hvilkas telefonsamfärdsel icke längre kan med befintliga anordningar ombesörjas.

Ehuru den af telegrafstyrelsen föreslagna summan, 2,759,400 kronor, måste anses vara betydlig, tvekar jag dock icke att understödja det af telegrafstyrelsen nu framställda förslag, emedan, jämte det att ett enligt min åsikt oafvisligt behof därigenom skulle fyllas, den redan vunna erfarenheten om de med förut beviljade anslag anlagda interurbanledningarne föranleder till antagandet, att äfven den nu ifrågasatta systematiska utvidgningen af telefonnätet icke skall medföra någon ekonomisk risk.

Vid anskaffande af medel till rikstelefonnätets utveckling har hittills den grundsatsen följts, att anläggning och inköp af lokaltelefonnät samt kortare förbindelseledningar bekostats af upplånta medel jämte å telegraf- och telefonrörelsen uppkommen vinst, medan däremot kostnaden för stamledningarna och de större interurbana ledningarne blifvit bestridd af medel, som lämnats såsom anslag utan återbetalningsskyldighet, ehuru visserligen äfven vinst- och lånemedel i viss mån måst tagas i anspråk till bestridande af kostnader för uppläggande af nya interurbanledningar på de mest trafikerade linjerna samt mellan orter, hvilkas behof af telefonisk samfärdsel gjort sig särskildt kännbart. I enlighet härmed blef också, såsom telegrafstyrelsen erinrat, af Riksdagen år 1899 för anläggande af vissa interurbana telefonledningar beviljadt på extra stat ett anslag utan återbetalningsskyldighet å 2,994,000 kronor, som fördelades på åren 1900—1903, däraf dock för år 1903 endast ett belopp af 200,000 kronor. Jag tillåter mig härvid erinra om den förut berörda, genom nådiga brefvet den 6 juni 1902 meddelade föreskrift, att det vid verkställdt bokslut befintliga öfverskott af telegrafverkets medel numera skall till statskontoret inlevereras. För anordnande af telefonförbindelser till de i förutvarande nät nytillkommande abonnenter och för att tillmötesgå anspråken på inrättande af

nya växelstationer och dessas förbindande med de äldre näten blifver sålunda telegrafstyrelsen hänvisad uteslutande till lånemedel. [21.]

Beträffande de för rikstelefonnätets utveckling redan anslagna lånemedel anser jag mig böra i detta sammanhang meddela, att för detta ändamål intill 1902 års slut anvisats såsom lånemedel tillsammans 13,180,000 kronor, däraf 1,430,000 kronor från statskontoret och 11,750,000 kronor från riksgäldskontoret. Å dessa lånemedel voro vid 1902 års slut återbetalda 5,593,500 kronor, däraf till statskontoret 1,006,000 kronor och till riksgäldskontoret 4,587,500 kronor. Telefonväsendets skuld utgör således nu 7,586,500 kronor, däraf till statskontoret 424,000 kronor och till riksgäldskontoret 7,162,500 kronor.

Med hänsyn till betydelsen af de anläggningar, som nu föreslagits, och till de stora kostnader, som däraf betingas, anser jag lika med telegrafstyrelsen och på de af styrelsen i öfrigt anförda skäl det vara nödvändigt att af Riksdagen för ändamålet begära ett särskildt anslag.

Telegrafstyrelsen har hemställt, att det föreslagna beloppet 2,759,400 kronor skulle utgå på det sätt, att dels för år 1904 anvisades en summa af 1,547,000 kronor, med rätt för styrelsen att redan under år 1903 däraf förskottsvis uppbära 770,000 kronor, dels ock för år 1905 anvisades återstående 1,212,400 kronor.

Med afseende å telefontrafikens snabba ökning vore det visserligen önskligt, att af de telefonledningar, som ingå i den af telegrafstyrelsen nu framlagda planen för rikstelefonnätets systematiska utvidgning, kunde redan under de två närmaste åren anläggas så många, som svara mot det belopp telegrafstyrelsen ifrågasatt att utgå å 1904 års stat. Men jag anser dock, att hänsynen till de öfriga stora utgifter, som å riksstaten ifrågakomma, föranleder till att en mindre del af de för åren 1903 och 1904 beräknade arbetena, motsvarande en kostnad af 247,000 kronor, bör anstå till ett följande år.

Med anledning däraf och under åberopande af hvad jag i öfrigt anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för anläggning af telefonledningar från Stockholm till Örebro och norska gränsen, från Stockholm till Malmö, från Stockholm till Norrköping, från Norrköping till Nässjö, från Nässjö till Växjö, från Växjö till Hessleholm, från Hessleholm till Malmö, från Norrköping till Motala, från Nässjö till Mjölby, från Nässjö till Västervik, från Växjö till Kalmar, från Hessleholm till Kristianstad, från Malmö till Kristianstad, från Malmö till Ystad, från Stockholm till Västervik och Oskarshamn, från Stockholm till Göteborg, från Stockholm till Sköfde, från Sköfde till Vänersborg, från Sköfde till Borås, från Sköfde

[21.] till Skara och Lidköping, från Göteborg till Hälsingborg, från Göteborg till Halmstad, från Falkenberg till Varberg, från Ängelholm till Halmstad, från Hälsingborg till Hessleholm, från Göteborg till Karlstad, från Sköfde till Karlstad, från Göteborg till Lysekil, från Göteborg till Uddevalla, från Smögen till Lysekil, Grebbestad och Strömstad, från Göteborg till Borås, från Göteborg till Jönköping, från Göteborg till Växjö, från Norrköping till Örebro, från Eskilstuna till Flen, från Norrköping till Västerås och Gäfle, från Stockholm till Örebro, från Stockholm till Eskilstuna och Örebro, från Stockholm till Arboga och Örebro, från Arboga till Västerås, från Stockholm till Gäfle, från Stockholm till Gäfle och Falun, från Örebro till Krylbo och Falun, från Örebro till Smedjebacken, från Söderhamn till Hudiksvall, från Ljusdal till Ånge och Östersund, från Härnösand till Nyland, från Sollefteå till Ragunda och Östersund, från Örnsköldsvik till Ramsele, Backe och Strömsund, från Hällnäs till Lycksele och Åsele, från Boden till Vuollerim, från Nederkalix till Haparanda och från Gellivare till Kiruna bevilja ett extra anslag af 2,759,400 kronor samt däraf anvisa för år 1904 ett belopp af 1,300,000 kronor till utförande af dem bland ofvan uppräknade telefonlinier, som Eders Kungl. Maj:t finner skäligt bestämma, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att låta af sistnämnda belopp förskottsvis under innevarande år af tillgängliga medel utanordna 700,000 kronor.

Medicinalstyrelsen med dithörande stater.

[22.] Biträde vid revisionen af hospitalens räkenskaper.

Uti underdånig skrifvelse den 19 september 1902 har medicinalstyrelsen, enär granskning af hospitalens räkenskaper fortfarande, likasom i flera år skett, måste verkställas inom medicinalstyrelsen, som likväl saknade erforderliga arbetskrafter och medel till ersättning för detta viktiga arbete, i underdånighet hemställt, det Eders Kungl. Maj:t täcktes till näst sammanträdande Riksdag aflåta nådig proposition därom, att till arfvode åt särskild person för revision af hospitalens räkenskaper måtte å medicinalstyrelsens stat äfven för år 1904 beviljas ett extra anslag af 1,200 kronor.

Då behofvet af nämnda anslag fortfarande förefinnes, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1904 anvisa, till *arfvode för granskning af hospitalens räkenskaper*, ett belopp af 1,200 kronor.

Hospitalsvården.

[23.] Järfsö sjukhus för spetälske.

Medicinalstyrelsen har i underdånig skrifvelse den 17 december 1902 hemställt, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till underhåll af Järfsö sjukhus för spetälske måtte för år 1904 beviljas ett extra anslag af 18,000 kronor, eller enahanda belopp, som blifvit för närmast föregående år anvisadt.

Med anledning häraf tillstyrker jag, det Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1904 anvisa ett anslag af 18,000 kronor till *underhåll af Järfsö sjukhus för spetälske.*

[24.] Asylen å Restad.

Till uppförande å kronodomänen Restad i Vassända-Naglums socken af Älfsborgs län af en asyl för sinnessjuke m. m. har 1900 års Riksdag beviljat på extra stat ett anslag af 2,585,000 kronor samt af nämnda anslag för år 1901 anvisat ett belopp af 365,000 kronor.

Sedermera har Riksdagen af samma anslag anvisat för år 1902 ett belopp af 600,000 kronor och för år 1903 en summa af 675,000 kronor; och har Riksdagen sålunda af ifrågavarande anslag för åren 1901—1903 anvisat sammanlagdt 1,640,000 kronor.

Nu har medicinalstyrelsen uti underdånig skrifvelse den 19 september 1902 meddelat, att styrelsen beräknat, att utöfver de till styrelsens disposition sålunda ställda medel en summa af 800,000 kronor erfordrades för likviderande af de arbeten, som enligt upprättadt kontrakt skulle utföras under år 1904.

Med anledning häraf och i öfverensstämmelse med medicinalstyrelsens tillika gjorda framställning, hemställer jag, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen

att af det till uppförande *å Restad i Älfsborgs län af en asyl för sinnessjuke m. m.* beviljade anslag å 2,585,000 kronor på extra stat för år 1904 anvisa ett belopp af 800,000 kronor.

[25.] Uppförande af en s. k. kolonibyggnad vid Växjö hospital.

Växjö hospital är för närvarande afsedt för 220 patienter. Sistlidne Riksdag beviljade emellertid medel för uppförande därstädes af en nybyggnad, afsedd att inrymma 100 s. k. kriminalpatienter. Hospitalet är uppfördt å ägorna till det invid Växjö stad belägna kronan tillhöriga hemmanet Växjö hospitalsgård om $^3/_4$ mantal, hvaraf hospitalet

[25.] för närvarande disponerar ett område om 12 hektar 28,8 ar, medan återstoden är utarrenderad.

Medicinalstyrelsen, som redan i underdånig skrifvelse den 31 maj 1901 hemställt om åtgärders vidtagande för upplåtelse till hospitalet vid tiden för nuvarande arrendes utgång eller den 14 mars 1906 af hela nämnda hemman, har vidare i underdånig skrifvelse den 30 september 1901 afgifvit förslag till uppförande därstädes af en kolonibyggnad för 29 manliga hospitalsplatser i enlighet med ritningar och kostnadsförslag uppgjorda af styrelsens arkitekt, hofintendenten A. Kumlien.

I sistnämnda fråga erinrar styrelsen, hurusom styrelsen i föregående underdåniga skrifvelser och särskildt i sin underdåniga skrifvelse den 20 september 1901 angående uppförande af en kolonibyggnad vid Kristinehamns hospital utförligt motiverat fördelarne af öppna afdelningar förlagda i så kallade kolonibyggnader, samt angelägenheten af att så småningom i allt större utsträckning sådana afdelningar inrättades vid rikets hospital och asyler. Beträffande behofvet, särskildt vid Växjö hospital, af en kolonibyggnad hade medicinalstyrelsen i sin berörda underdåniga skrifvelse den 31 maj 1901 angående utvidgning af Växjö hospitals område framhållit, att kriminalafdelningen därstädes, för så vidt ej hela Växjö hospital af densamma skulle få en mindre tilltalande prägel, syntes kräfva, att å hospitalets öfriga afdelningar friare vårdformer i största möjliga utsträckning blefve tillämpade, och att åtminstone *en* kolonibyggnad i detta afseende vore önskvärd såsom lämplig motvikt mot kriminalafdelningen. Under förutsättning af bifall till medicinalstyrelsens i sistnämnda underdåniga skrifvelse gjorda hemställan om upplåtelse till hospitalet af Växjö hospitalsgård, hade styrelsen å det sydligaste af de områden, nämnda hospitalshemman omfattade, utsett lämplig plats för en dylik byggnad, nämligen vid det omkring en kilometer från hospitalets hufvudbyggnader belägna torpet Brändeudde. Enligt ett utaf innehafvarinnan af nämnda torp och arrendatorn af Växjö hospitalsgård den 29 augusti 1901 afgifvet och till medicinalstyrelsen inkommet skriftligt medgifvande kunde denna plats få disponeras af Växjö hospital redan från den 1 oktober 1902 mot en årlig afgäld af femtio kronor under återstående arrendetiden eller till den 14 mars 1906. Då en kolonibyggnad gärna borde ligga något afsides från hospitalets hufvudbyggnader, kunde ifrågavarande plats anses särdeles lämplig. Ritningarna och kostnadsförslaget till byggnaden, det senare slutande på 38,500 kronor, öfverensstämde fullständigt med ritningarne och kostnadsförslagen till motsvarande byggnader vid Kristinehamns hospital. Utom de skäl, medicinalstyrelsen ofvan anfört

för önskvärdheten af att ifrågavarande kolonibyggnad utan dröjsmål komme till stånd, framhölle medicinalstyrelsen ytterligare det stora behofvet af ökadt antal platser å statens anstalter för sinnessjuke samt de relativt obetydliga kostnaderna för denna kolonibyggnad, 1,327 kronor för hvarje sjukplats. Äfven från ekonomisk synpunkt kunde kolonibyggnaden alltså anses i någon mån motväga den relativt dyra kriminalafdelningen. [25.]

Uti ärendet har yttrande inhämtats från öfverintendentsämbetet, som i underdånigt utlåtande den 5 november 1901 förklarat, att ämbetet icke funnit anledning till erinran mot ifrågavarande ritningar och kostnadsförslag.

Den friare behandling af sinnessjuke efter s. k. öppen-dörr-systemet, som nu afses med den föreslagna kolonibyggnaden vid Växjö hospital, har förut vunnit Eders Kungl. Maj:ts och Riksdagens erkännande genom bifall till uppförande af liknande byggnader å Restad för en kostnad af 35,000 kronor och vid Kristinehamns hospital för en kostnad af 38,500 kronor; och synes den därmed började tillämpningen af dylik friare behandlingsmetod för sinnessjuke böra fullföljas, i den mån förhållandena det medgifva.

Beträffande inrättandet af en koloni efter öppen-dörr-systemet vid Växjö hospital, anser jag hvad medicinalstyrelsen till stöd härför anfört ådagalägga behofvet däraf.

Såväl för detta som för öfriga af medicinalstyrelsen angifna ändamål erfordras, att hospitalets jordområde erhåller en väsentlig utvidgning. På sätt jag förut omförmält, har medicinalstyrelsen ock i sådant hänseende hemställt om öfverlåtande till hospitalet af hela hemmanet Växjö hospitalsgård. Vid den behandling, som detta ärende undergått, har icke full enighet uppnåtts i fråga huruvida och i hvilken mån vissa områden borde från upplåtelsen undantagas. Detta ärende är ännu icke i det skick, att jag kan föredraga detsamma till Eders Kungl. Maj:ts afgörande. Men som jag med säkerhet förutsätter att detsamma kan företagas till behandling i så god tid att frågan om upplåtelsen kan föreläggas innevarande års Riksdag och det icke från något håll ifrågasatts annat än, att den del af hemmanet, som är afsedd för kolonibyggnadens behof, skulle i dess helhet till hospitalet öfverlåtas, torde hinder icke förefinnas att redan nu för Riksdagen framlägga förslag om beviljande af medel för kolonibyggnadens uppförande.

[25.] På grund af hvad sålunda förekommit får jag i underdånighet hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen

att *för uppförande vid Växjö hospital af en så kallad kolonibyggnad*, afsedd för fri vård af 29 manliga patienter, på extra stat för år 1904 anvisa ett belopp af 38,500 kronor.

[26.] Anstalten för kriminalpatienter vid Växjö hospital.

Sedan Eders Kungl. Maj:t uti nådig proposition till 1902 års Riksdag föreslagit Riksdagen att, för utvidgning af Växjö hospital i hufvudsaklig öfverensstämmelse med uppgjorda ritningar, på extra stat för år 1903 anvisa ett belopp af 463,500 kronor, hvaraf 392,049 kronor 25 öre skulle användas till uppförande af en nybyggnad för inrymmande af kriminalpatienter, meddelade Riksdagen i skrifvelse den 15 maj 1902, att Riksdagen väl ansett sig böra bevilja nödigt anslag för uppförande af en nybyggnad vid Växjö hospital för inrymmande af kriminalpatienter, men att, då de beräknade kostnaderna för denna byggnad synts Riksdagen vara allt för högt upptagna och betydlig besparing torde kunna vinnas därigenom, att byggnaden uppfördes i större höjd och dess utsträckning i stället minskades, Riksdagen ansett sig böra så bestämma anslaget, att för den ifrågavarande byggnaden blefve tillgängligt ett belopp af omkring 300,000 kronor; samt att, då genom den af Riksdagen sålunda beslutade nedsättning i det för nämnda byggnad afsedda beloppet det erforderliga anslaget för utvidgning af Växjö hospital kunde minskas till 371,263 kronor, hvilket belopp emellertid synts lämpligen kunna afrundas till 375,000 kronor, Riksdagen på det sätt bifallit Eders Kungl. Maj:ts förevarande framställning, att Riksdagen för utvidgning af Växjö hospital på extra stat för år 1903 anvisat ett belopp af 375,000 kronor.

Enligt Riksdagens beslut skulle alltså för uppförande af kriminalanstalten få användas ett belopp af 303,737 kronor.

Med anledning häraf anbefallde Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 6 juni 1902 medicinalstyrelsen att undersöka, huruvida den erforderliga paviljongen för kriminalpatienter vid Växjö hospital kunde uppföras för en kostnad, som ej öfverstege 303,737 kronor, och i sådan händelse inkomma med förslag i ärendet; och har medicinalstyrelsen till åtlydnad häraf med underdånigt utlåtande den 29 september 1902 öfverlämnat af styrelsens arkitekt, hofintendenten A. Kumlien, uppgjorda nya ritningar och kostnadsförslag för paviljongens uppförande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med den af Riksdagen lämnade anvisning.

Innan jag lämnar redogörelse för innehållet af medicinalstyrelsens utlåtande, torde det emellertid tillåtas mig att erinra om följande.

Uti det af särskilde sakkunnige den 6 augusti 1901 till medicinal- [26.]
styrelsen afgifna »förslag till anstalt för kriminalpatienter vid Växjö hospital», hvilket förslag, jämte af hofintendenten Kumlien, på uppdrag af medicinalstyrelsen, uppgjorda ritningar och kostnadsförslag, låg till grund för Eders Kungl. Maj:ts framställning i ämnet till Riksdagen, hade antalet sjukplatser å anstalten beräknats till ett hundra. Då det ansetts lämpligt att fördela de sjuke på ett flertal afdelningar med så ringa patientantal å hvarje, som med hänsyn till på saken inverkande omständigheter synts tillrådligt, hade afdelningarnas antal af de sakkunnige bestämts till fem, nämligen:

A) upptagnings- och observationsafdelning för 18 sjuke;

B) afdelning för 25 lugna och arbetande sjuke;

C) öfvervakningsafdelning för 21 orolige, störande och osnygge sjuke;

D) isoleringsafdelning för 15 opålitlige, våldsamme och farlige sjuke;

E) afdelning för 21 halforolige, orenlige och slöe sjuke.

Då hvarje afdelning vore att betrakta i viss mån såsom ett helt för sig, hade dessutom ett antal reservplatser — sammanlagdt 7 — fördelats på de olika afdelningarne. I betraktande af anstaltens relativt ringa omfattning, hade det såväl af ekonomiska skäl som från säkerhetssynpunkt ansetts lämpligast att sammanföra alla afdelningarne i ett block. Afdelningarne A och D vore förlagda i envåningsflyglar, den förra emedan där vårdade sjuke särskildt vore i behof af lugn och ro, den senare på det att ej stoj och oväsen därifrån måtte störa sjuke å andra afdelningar. Afdelningarne B, C och E vore belägna i tvåvåningsbyggnader, hvaremot midtpartiet af anstalten, som inrymde bostäder för funktionärer och betjäning, expeditionsrum m. m., vore föreslaget att uppföras i tre våningar. Den för sjukvården närmast ansvarige läkaren beräknades åtminstone tills vidare kunnna få bostad i bostadshuset å den till upplåtelse åt Växjö hospital föreslagna Växjö hospitalsgård, hvarför våning för denne läkare ej upptagits inom anstalten. Då dessutom för sjukvården en amanuens möjligen blefve af behofvet påkallad, hade rum för en sådan reserverats i anstaltens midtparti, där äfven vore föreslagen en mindre boställsvåning för uppsyningsmannen. Antalet sjukvårdsbetjäning, inberäknadt nattvakter, som för närvarande å statens samtliga anstalter för sinnessjuke uppginge i medeltal till ungefär en åttondedel af patientantalet och på de anstalter, hvarest öfvervakningssystemet i någon nämnvärd grad tillämpades, till en sjättedel, hade å ifrågavarande anstalt ansetts böra beräknas till ungefär en fjärdedel af patientantalet, på grund däraf att dels i det allra

[26.] närmaste 40 procent af alla sjukplatser tillhörde öfvervakningsafdelningar, hvilka icke kunde fylla sitt ändamål utan riklig tillgång på betjäning, dels äfven anstalten till en del vore afsedd för mera än vanligt svårskötte sjuke. I källarvåningen skulle förläggas ett nödigt antal värmekamrar och ångpannor, då på grund af det stora afståndet till hospitalets maskinhus ånga därifrån ej med fördel kunde ledas till kriminalafdelningen, hvaremot i öfrigt allt, som hörde till dess ekonomiska drift, skulle lämnas från hospitalet.

Totalkostnaden för anstaltens uppförande hade af hofintendenten Kumlien beräknats uppgå till 392,049 kronor 25 öre, hvaraf på själfva byggnaden komme 312,000 kronor, för värmeledning 32,000 kronor, för inledning af elektrisk belysning, hvartill nödig kraft beräknades kunna lämnas från hospitalets ifrågasatta nya ångpanne- och maskinhus, 10,000 kronor, för vatten- och afloppsledningar 28,000 kronor, för åskledare, telefoner och ringledningar 4,000 kronor, för spårvägar 2,849 kronor 25 öre samt för plank, staket, solskärmar och afträden 3,200 kronor.

Uti ofvanberörda underdåniga utlåtande anför nu medicinalstyrelsen, att styrelsen låtit omarbeta ritningarna till paviljongen för kriminalpatienter, så att de förutvarande tvåvåningspartierna liksom midtelpartiet fått tre våningars höjd, hvaremot de förutvarande envåningsflyglarna till allra största delen borttagits och de däruti inrymda lokalerna i stället inlagts i bottenvåningen till det sålunda bildade stora trevåningshuset. Platsantalet, mot hvilket ingen erinran af Riksdagen gjorts, hade härvid bibehållits oförändradt, liksom äfven i öfrigt det program för anstalten i möjligaste måtto följts, hvilket af de sakkunnige i deras den 6 augusti 1901 till medicinalstyrelsen afgifna förslag angifvits.

Vid uträknandet af kostnaden för den sålunda förändrade byggnadens uppförande hade det emellertid visat sig, att själfva de egentliga byggnadskostnaderna skulle uppgå till 330,000 kronor, således icke till mindre utan till 18,000 kronor mera än efter de ursprungliga ritningarna, eller, om till kostnadsförslaget för dessa senare, 312,000 kronor, lades 1,570 kronor, som betingades af ökadt pris på vissa järnbjälkar, 16,430 kronor mera än det förra kostnadsförslaget. Anledningarne till detta resultat hade af hofintendenten Kumlien angifvits vara: dels nödvändigheten att göra bottenvåningens murar tjockare i ett trevånings- än i ett tvåvåningshus, dels hufvudbyggnadens förlängning med 10 meter, hvarförutan icke kunnat däri inrymmas de förut i envåningspartier förlagda sjukafdelningarna, dels ändtrappornas och klosettbyggnadernas uppförande genom tre i stället

för två våningar, dels ökadt behof af järnbjälkar, dels ock slutligen nödvändigheten att fortfarande bibehålla två mindre byggnadspartier i allenast en våning. Öfriga kostnader för byggnadens utförande, såsom för värmeledning, elektrisk belysning, vatten- och afloppsledningar, hade, hufvudsakligen med hänsyn till husets något ökade kubikmassa, beräknats draga en med 1,000 kronor ökad kostnad. Hela byggnaden skulle således komma att kosta 411,049 kronor 25 öre i stället för förut beräknade 392,049 kronor 25 öre. [26.]

Medicinalstyrelsen erinrar vidare, hurusom de i det ursprungliga förslaget ingående sjukafdelningarna A och D, af hvilka den förra skulle tjäna som upptagnings- och observationsafdelning och den senare såsom isoleringsafdelning för opålitliga, våldsamma och farliga sjuke, vore till sitt omfång icke obetydligt större än de öfriga sjukafdelningarna. Då det nu gällde att infoga dem i bottenvåningen till ett hus, som i de öfre våningarna fortfarande borde inrymma de andra afdelningarna, så hade äfven dessa fått ett ökadt omfång och således blifvit i någon mån dyrare än förut. Ville man, för att undgå denna olägenhet, än en gång omarbeta förslaget, blefve det tydligen nödvändigt att fördela de till afdelningarna A och D eller åtminstone till endera af dem hörande lägenheterna på två olika våningar, hvilket uppenbarligen skulle i hög grad minska ändamålsenligheten och betinga för all framtid krafvet på talrikare betjäningspersonal. Styrelsen skulle emellertid icke hafva underlåtit att företaga äfven denna omarbetning, om icke den redan förebragta utredningen synts styrelsen fullt tydligt ådagalägga, att därigenom ingen eller åtminstone ingen nämnvärd besparing stode att vinna.

Styrelsen ville jämväl rikta uppmärksamheten därpå, att hufvudanledningen till den jämförelsevis höga kostnaden för de egentliga byggnadsarbetena å paviljongen för kriminalpatienter, 3,120 kronor för hvarje sjukplats, vore att söka i de särskilda skyddsåtgärder i form af talrika isoleringsrum med flera lägenheter, som betingades just af paviljongens uppgift att hysa de allra farligaste och mest svårskötta hospitalspatienter, som öfverhufvudtaget funnes. Såsom exempel på det inflytande, som dylika anordningar utöfvade på byggnadskostnaderna, åberopade styrelsen förhållandena med den under byggnad varande vårdanstalten för sinnessjuke vid Restad nära Vänersborg. Medelkostnaden för hvarje sjukplats där belöpte sig, enligt de af Eders Kungl. Maj:t godkända kostnadsberäkningarna, till 2,535 kronor. Men såge man på de särskilda sjukpaviljongerna, växlade priset för det egentliga byggnadsarbetet allt efter inredningens be-

[26.] skaffenhet mellan lägst 824 och högst 3,800 kronor för sjukplats. Toges därtill i betraktande, att i kriminalanstalten inrymts bostäder för en underläkare och en uppsyningsman samt en del lägenheter för sjukvårdsbetjäning, hvartill ingen motsvarighet funnes i paviljongerna vid Restad, samt att vid kostnadssummans fördelning på sjukplatser de 7 reservplatserna lämnats ur räkningen, syntes en kostnad af 3,120 kronor för sjukplats icke vara öfverdrifvet stor.

Af hvad medicinalstyrelsen sålunda anfört funne styrelsen det uppenbarligen framgå, att ifrågavarande paviljong för kriminalpatienter icke kunde med bibehållande af dess speciella ändamål och det hittills afsedda platsantalet utföras för den af Riksdagen beviljade summan, 303,737 kronor. Vidare syntes den gjorda utredningen ådagalägga, att ingen eller åtminstone ingen nämnvärd besparing i byggnadskostnaden skulle ernås genom paviljongens uppförande i dess helhet uti tre våningar, men att en dylik åtgärd skulle dels i anmärkningsvärd grad minska anstaltens ändamålsenlighet, dels äfven medföra ökade framtida driftkostnader. Under sådana omständigheter syntes det medicinalstyrelsen riktigast, att de ursprungliga, med biträde af fackmän utarbetade och ur grundliga förarbeten framgångna ritningarna finge vid arbetets utförande lända till efterrättelse. Därför kräfdes emellertid ett ytterligare anslag af dels 88,312 kronor 25 öre, eller det belopp, hvarmed kostnadsförslaget öfverstege den anvisade summan, dels äfven 1,570 kronor, hvarmed priset å de erforderliga järnbjälkarne stigit efter de förra kostnadsberäkningarnas uppgörande, således tillsammans 89,882 kronor 25 öre, som lämpligen syntes böra afrundas till 90,000 kronor.

Öfverintendentsämbetet, hvars underdåniga yttrande i ärendet Eders Kungl. Maj:t infordrat med särskildt förständigande för ämbetet att taga i öfvervägande, huruvida genom förenklingar i den föreslagna byggnadens yttre anordning nedsättning i byggnadskostnaden kunde vinnas, har i underdånig skrifvelse den 18 november 1902 förklarat sig icke äga orsak till någon erinran mot de uppgjorda kostnadsberäkningarna. Någon annan förenkling i byggnadens fasader funne ämbetet icke möjlig, än att den tillämnade tornbyggnaden syntes kunna uteslutas och det däri föreslagna uret med fyra taflor i stället anbringas med en urtafla i en kupa öfver midtelbyggnaden, hvarigenom arbetskostnaden emellertid icke skulle kunna nedbringas med mera än sammanlagdt 2,800 kronor.

I likhet med medicinalstyrelsen finner jag den af styrelsen verkställda utredningen gifva vid handen, att någon möjlighet att nedbringa

kostnaden genom förändrade anordningar af byggnaden i öfverensstämmelse med Riksdagens anvisning icke förefinnes. Vid sådant förhållande och då den anordning af byggnaden, som afsågs med de ritningar, hvilka lågo till grund för Eders Kungl. Maj:ts framställning i ämnet till 1902 års Riksdag, synes innebära stora fördelar med hänsyn till vården af de patienter, för hvilka byggnaden är afsedd, lärer skäl ej förefinnas att afvika från nämnda anordning. [26.]

Öfverintendentsämbetets förslag till byggnadens förenkling i det yttre anser jag mig icke böra biträda. För en anstalt af ifrågavarande slag måste det nämligen vara synnerligen ändamålsenligt att äga tillgång till ett från alla håll synligt ur. Enligt hvad jag inhämtat, har ock erfarenheten, såsom t. ex. vid hospitalen i Uppsala och Vadstena, hvarest vid byggnadernas uppförande hänsyn därtill icke tagits, sedermera tvingat till anskaffandet af ett från flere håll synligt tornur.

På grund af hvad sålunda förekommit och då det visat sig, att de erforderliga kostnaderna för uppförande af ifrågavarande anstalt med 89,882 kronor 25 öre eller afjämnadt 90,000 kronor öfverstiga den af Riksdagen för ändamålet anvisade summa, får jag i underdånighet hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen

att, utöfver det af Riksdagen för *utvidgning af Växjö hospital* anvisade belopp, 375,000 kronor, på extra stat för år 1904 anvisa 90,000 kronor att användas till uppförande af den beslutade nybyggnaden därstädes för inrymmande af kriminalpatienter.

Ersättning för af statskontoret gjorda förskott.

Enligt hvad statskontoret anmält har nämnda ämbetsverk förskjutit följande belopp, hvilka torde böra anmälas till ersättande af Riksdagen under sjätte hufvudtiteln, nämligen: [27.] Ersättning för af statskontoret gjorda förskott.

aflöningsfyllnad, enligt nådiga brefvet den 24 januari 1902, till en länsman ..... kr. 350: —

godtgörelse för afkomst af boställen, som, enligt nådiga brefvet den 31 maj 1877, innehafvare af länsmanstjänster, hvarmed boställen varit förenade, ägt undfå i anledning däraf att företrädarne åtnjutit fardagsår ..... » 1,543: 33

ersättning, enligt nådiga brefven den 18 oktober 1889 och den 7 februari 1896, till innehafvarne af två

transport kr. 1,893: 33

[27.]

transport	kr.	1,893: 33
särskilda boställen för saknad afkomst af exproprierad jord	»	44: 91
resekostnadsersättning och traktamente samt arfvoden åt ordförande och ledamöter i den af Eders Kungl. Maj:t den 2 juni 1899 tillsatta kommitté för utarbetande af nya stater för post- och telegrafverken, ersättning till en ledamot af kommittén för mistade tjänstgöringspenningar, sekreterarearfvode, till löpande utgifter för kommittén samt kostnad för tryckning och häftning af kommitténs betänkande	»	38,953: 02
resekostnadsersättning och traktamente samt arfvoden till ordförande och ledamöter i den af Eders Kungl. Maj:t den 24 maj 1901 tillsatta kommitté för verkställande af utredning i fråga om utsträckt sabbatshvila åt vissa statstjänstemän och betjänte, ersättning för mistade aflöningsförmåner till ordföranden och en ledamot i kommittén, godtgörelse till en ledamot i kommittén för ett särskildt arbete, till bestridande af löpande utgifter för kommittén samt kostnad för tryckning och häftning af kommitténs betänkande	»	16,582: 67
enligt nådiga brefvet den 26 april 1901 för tryckning af infordrade uppgifter beträffande statens ämbets- och tjänstemäns dagliga tjänstgöringstid m. m.	»	227: 40
till kanslisekreteraren J. E. Bäcklin, enligt nådiga brefvet den 31 januari 1902, utbetald ersättning för fullgörande af uppdrag att inom civildepartementet biträda vid utarbetandet af förslag till förordning om fosterbarns vård	»	600: —
enligt nådiga brefven den 30 november 1894 och den 1 maj 1896 utbetalda kostnader för utarbetande af förslag till förändrade bestämmelser rörande tillverkning, vård, försäljning och transport af sprängämnen, nämligen ersättning till åtskilliga personer, som inom civildepartementet biträdt vid utarbetandet af nämnda förslag, äfvensom för bestridande af sekreteraregöromål därvid, till gäldande af diverse andra kostnader för ifrågavarande arbete samt för tryckning och häftning af		
transport	kr.	58,301: 33

	transport	kr. 58,301: 33	[27.]
förslag till förändrade bestämmelser rörande sprängämnen m. m.	»	15,371: 96	
enligt nådiga brefven den 8 november 1901 och den 18 april 1902 utbetald godtgörelse till Svea lifgardes förvaltning för uppkommen skada å och förlust af kronopersedlar vid militärkommendering för släckning af en skogsbrand å Sollentuna häradsallmänning samt till Göta lifgardes förvaltning för vissa kostnader för eftersläckning af berörda skogsbrand	»	272: 28	
enligt nådiga brefven den 24 januari och den 30 maj 1902 till förvaltningen vid förutvarande Västgöta-Dals, nuvarande Hallands regemente utbetald ersättning till underbefäl och manskap ur regementet för de vid kommendering under en del af juli månad 1901 för släckning af skogseldar å Dalsland uppkomna skador å skodon samt för kostnaderna för en militärhandräckning till hämmande af nämnda skogseldar	»	466: 54	
enligt nådiga brefvet den 24 januari 1902 utanordnad ersättning till Andra Göta artilleriregementes förvaltning för vissa kostnader för en kommendering ur nämnda regemente till hämmande af en skogs- och mossbrand sydväst om Klefshults järnvägsstation den 25 och 26 september 1901	»	46: 92	
för bestridande, enligt nådiga brefvet den 23 maj 1902, af en del utaf kostnaderna för släckning af en inom Hamrånge socken under augusti månad 1901 uppkommen skogsbrand	»	339: 16	
	Summa	kr. 74,798: 19	

Med iakttagande af grundsatsen om anslags bestämmande till jämnt tal af kronor och för jämnande af hufvudtitelns slutsumma, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, till betäckande af ofvan omförmälda, *af statskontoret förskottsvis bestridda utgifter*, anvisa ett anslag af 74,800 kronor.

Statens järnvägstrafik.

Nya byggnader och anläggningar.

[28.] Nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.

I underdånig skrifvelse den 26 november 1902 har järnvägsstyrelsen gjort framställning om aflåtande till Riksdagen af proposition angående anslag för år 1904 till nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar.

Det belopp järnvägsstyrelsen nu föreslår, att Eders Kungl. Maj:t måtte äska af Riksdagen för nya byggnader och anläggningar vid statens redan trafikerade järnvägar, utgör, efter afdrag af hvad som föreslagits till utläggning af dubbelspår, hvarom jag anhåller att i det följande få yttra mig, ett belopp af 1,020,000 kronor.

Styrelsen lämnar uti sin skrifvelse en närmare redogörelse för de särskilda ändamål, till hvilka styrelsen tänkt sig, att ifrågavarande anslagsbelopp skulle användas; och innehåller denna redogörelse följande:

»I Distriktet.

Vid *Liljeholmen:*

Utvidgning af spårsystemet och anläggning af ytterligare en lastkaj ..... 2,500 kr.

Den lokala godstrafiken kräfver ytterligare dessa spår- och kajanordningar.

Vid *Tomteboda:*

Uppförande af boställshus med 1 rum och kök jämte uthus och källare ..... 5,000 kr.

För skötseln af den för Tomteboda stations behof nyanordnade pumpstationen vid Ulfsundasjön erfordras, att personal därstädes bosättes.

Uppförande af lokomotivstationsbyggnad, inrymmande lokomotivmästareexpedition, förrådsrum, dagrum, öfverliggningsrum samt bostad för lokomotivmästare ..... 24,000 kr.

Då numera stallplatser finnas vid stationen för 31 lokomotiv, erfordras äfven lokaler för den maskinpersonal, som för sin tjänstgöring skall uppehålla sig därstädes.

[28.]

Vid *Värtan:*

Uppförande af ett godsmagasin ..... 1,500 kr.

Särskildt godsmagasin saknas vid stationen.

Uppförande af boställshus med 8 rum och 7 kök jämte uthus och källare ..... 25,000 kr.

Huset afses för maskinafdelningens vid stationen placerade personal.

Vid *Tureberg, Väsby, Åland* och *Vittinge:*

Uppförande vid hvar och en af dessa stationer af boställshus med 1 rum och kök jämte uthus och källare ..... 20,000 kr.

Bostäder i statens järnvägars hus finnas icke vid dessa stationer för all där tjänstgörande personal.

Vid *Uppsala:*

Tillbyggnad af godsmagasinet och dess expeditionslokaler 14,000 kr.

Styckegodstrafiken vid stationen, som år 1896 utgjorde 4,546 ton, hade redan år 1900 ökats till 6,038 ton.

Vid *Morgongåfva:*

Uppförande af boställshus med 3 rum och 2 kök jämte uthus och källare ..... 8,800 kr.

Två rum af stationsföreståndarens nuvarande lägenhet i stationshuset erfordras för utvidgning af dettas allmänna lokaler, hvarför ny bostad för stationsföreståndaren och därjämte en sådan för en stationskarl böra uppföras.

Vid *Örebro:*

Uppförande vid centralverkstaden af lokaler för inrymmande af blecksla geri och pressenningtillverkning ..... 36,500 kr.

Statens järnvägars nuvarande lokaler i Malmö för blecksla geri och pressenningtillverkning äro otillräckliga och otidsenliga. Utrymmena i desamma erfordras äfven för andra Malmö-verkstadens ändamål. Ifrågavarande fabrikationer böra vid sådant förhållande förflyttas till Örebro.

Vid *Örebro södra:*

Tillbyggnad af stationshuset ..... 3,000 kr.

[28.] Tillbyggnaden afses inrymma särskild III klass väntsal. Vestibulen i stationshuset har hittills användts jämväl såsom sådan.

Vid *Rönneshytta:*

Nedläggning af vagnvåg ..... 5,500 kr.

Den lokala vagnslasttrafiken från närbelägna industriella verk kräfver våganordningen.

Vid *Godegård:*

Utvidgning af spårsystemet ..... 2,400 kr.

Den lokala vagnslasttrafiken med anledning af ökad trävarurörelse kan icke lämpligen besörjas med nuvarande spåranordningar.

II distriktet.

Vid *Lerum:*

Utvidgning af spårsystemet ..... 2,600 kr.

Den lokala godstrafiken kräfver utläggandet af ytterligare ett vagnuppställningsspår.

Vid *Odensberg:*

Utvidgning af spårsystemet och tillbyggnad af godsmagasinet ..... 2,500 kr.

Den lokala godstrafiken — här mestadels utgörande kalkafsändningar — kan icke nöjaktigt besörjas med befintliga anordningar för densamma.

Vid *Sköfde:*

Utvidgning af stationsområdet, spårsystemet, stationshuset och plattformarna ..... 85,000 kr.

Befintliga utrymmena äro otillräckliga för trafiken, som kan väntas under närmaste tiden ökas i och med fullbordandet af den smalspåriga järnvägen från Axvall. Den med begärda anslaget afsedda ombyggnaden bör lämpligen utföras i samband med de anläggningar inom stationen, som för Sköfde—Axvalls järnvägs inledande dit äro planlagda.

[28.]

Vid *Moholm:*

Utvidgning af spårsystemet ..... 2,500 kr.

Tågspåren äro för korta för numera förekommande tåglängder.

Vid *Laxå:*

Uppförande af oljekällare och förrådshus ..... 13,000 kr.

Utrymmet för oljors förvarande vid distriktets hufvudförråd i Göteborg är numera otillräckligt. Ett underförråd för vissa förbrukningsartiklar erfordras i Laxå, särskildt med hänsyn till behofven å nordvästra stambanan.

Vid *Tibro:*

Utvidgning af spårsystemet och förlängning af godsmagasinet ..... 4,000 kr.

Den lokala godstrafiken — här mest bestående af möbelförsändelser från kringboende hemslöjdare — kan icke nöjaktigt besörjas med befintliga anordningarne för densamma.

Vid *Porla:*

Utvidgning af spårsystemet ..... 1,600 kr.

Lastningsspåren äro otillräckliga för därstädes numera förekommande större timmertrafik.

Vid *Kil:*

Utvidgning af spårsystemet samt tillbyggnad af godsmagasinet och lastkajen ..... 38,100 kr.

Förbättrade spåranordningar nödvändiggöras däraf, att numera ända till 8 tåg skola samtidigt expedieras å stationen. Styckegodstrafiken, som år 1896 utgjorde 507 ton, uppgick år 1901 till 975 ton. Den upprättade planen för stationsutvidgningen beräknas kräfva inalles 58,000 kr., hvaraf omkring 20,000 kr. skulle bestridas af Bergslagernas järnvägsaktiebolag.

[28.]

III Distriktet.

Vid *Arlöf:*

Utvidgning af spårsystemet ..... 3,200 kr.

Utdragningsspåret i stationens norra ända är för kort för där förekommande vagnväxlingar.

Vid *Åkarp:*

Utvidgning af spårsystemet samt anläggning af gårdsplan, plattformar och vägar ..... 37,000 kr.

Samtliga anläggningar stå i samband med uppförandet af nytt stationshus — hvartill extra anslag förut beviljats — då detta hus funnits böra förläggas på nyförvärfvadt område å bangårdens östra sida i stället för på den västra, där det gamla stationshuset är beläget.

Vid *Liatorp:*

Utvidgning af spårsystemet samt inköp af mark till upplagsplats ..... 10,500 kr.

Tågspåren äro för korta för numera förekommande tåglängder. De till upplag för virke, som skall vidare försändas å järnvägen, upplåtna platser inom stationsområdet erfordra äfven utvidgning, som lämpligen bör ske i samband med de nya spåranordningarna.

Vid *Alfvesta:*

Uppförande af nytt stationshus jämte ny afträdesbyggnad 140,000 kr.

I sammanhang med den utvidgning af spårsystemet vid stationen, som nu utföres med det af 1902 års Riksdag härför beviljade anslaget, måste — såsom redan i järnvägsstyrelsens underdåniga framställning den 26 november 1901 rörande behofvet af nämnda anslag omnämndes — nytt stationshus jämte ny afträdesbyggnad uppföras i stället för de nu befintliga, som icke längre kunna användas för afsedda ändamål. De af dessa äldre byggnader upptagna platserna erfordras ock för beredande af utrymmen för nya tågspår och plattformar.

Stationshuset, som afses inrymma, förutom de för järnvägstrafikens besörjande erforderliga allmänna lokaler, äfven bostäder för baningeniör

och stationsinspektor, är planlagdt så stort, att rum med tillsammans omkring 120 kvadratmeter golfyta må kunna tillsvidare och intill dess de för något järnvägens behof blifva erforderliga, uthyras till postverket, som därom gjort framställning. [28.]

Vid *Gåfvetorp:*

Tillbyggnad af stationshuset ..... 5,800 kr.

Resgodsrum saknas, liksom ock bostäder för tvänne stationsbetjänte.

Vid *Moheda:*

Nedläggning af vagnvåg ..... 3,200 kr.

Stationen saknar vagnvåg.

Vid *Lamhult:*

Inköp af mark till upplagsplats ..... 2,400 kr.

De till upplag för virke, som skall vidare försändas å järnvägen, upplåtna platserna inom stationsområdet äro otillräckliga.

Vid *Säfsjö:*

Utvidgning af spårsystemet ..... 2,000 kr.

Tågspåren äro för korta för numera förekommande tåglängder.

Uppsättning af vattenkastare ..... 8,000 kr.

Vattenkastaren erfordras för att möjliggöra nedgående tågs vattentagning utan att genom uppehåll å hufvudspåret vid det i stationens norra ända belägna vattentornet förhindra öfrig tågtrafik.

Vid *Kimstad:*

Nedläggning af vagnvåg ..... 5,200 kr.

Vid stationen finnes förut en vagnvåg, hvars bärighetsförmåga dock är otillräcklig för vägning af numera till afsevärdt stort antal förekommande godsvagnar med 16 à 18 tons lastdryghet.

Vid *Norrköping:*

Tillbyggnad af ilgodshuset ..... 5,800 kr.

[28.] Den i ilgodshuset befintliga expeditionslokalen är numera otillräcklig för den personal, som där måste tjänstgöra.

Vid *Norrhvidinge:*

Utvidgning af spårsystemet ..... 6,000 kr.

Utvidgningen afser att bereda större spårutrymme för de rätt afsevärda betlastningarne.

Vid *Svalöf:*

Tillbyggnad af godsmagasinet ..... 2,000 kr.

Den lokala styckegodstrafiken kräfver ökadt utrymme.

Vid *Axelvold:*

Uppförande af boställshus med 2 rum och 2 kök jämte uthus och källare ..... 8,600 kr.

Bostad i statens järnvägars hus finnes endast för stationsföreståndaren.

Vid *Ekeby:*

Uppförande af boställshus med 4 rum och 4 kök jämte uthus och källare ..... 16,500 kr.

Bostäder i statens järnvägars hus saknas för fyra vid stationen tjänstgörande betjänte.

Vid *Hälsingborgs ångfärjestation:*

Tillbyggnad af lokomotivstallet för beredande af platser för ytterligare 5 lokomitiv ..... 24,000 kr.

Sedan all statens järnvägstrafik vid Hälsingborg numera besörjes vid statens ångfärjestation, stå de vid centralstationen förut tillgängliga lokomotivstallplatserna icke vidare till förfogande för statens järnvägars lokomotiv. Vid ångfärjestationen finnas hittills endast 5 sådana platser.

Vid *Ängelholm:*

Utvidgning af spårsystemet ..... 18,400 kr.

Stationens spårutrymme för öfvernattande tåg och vagnar är otillräckligt.

Uppsättande af vattenkastare ..... 1,600 kr.

I lokomotivstallets närhet saknas vattenkastare, hvarför lokomotiv, som där intaga kol, nu måste ingå i stallet för att förnya sitt vattenförråd. [28.]

Vid *Höganäs Öfre:*

Tillbyggnad af stationshuset ..... 13,000 kr.

Utrymmena i stationens expeditions- och resgodsrum äro otillräckliga, och stationsföreståndarens boställslägenhet är liten och obekväm.

Vid *Frillesås* och *Fjärås:*

Uppförande vid hvardera af dessa stationer af boställshus med 3 rum och 3 kök jämte uthus och källare ..... 24,000 kr.

Bostäder i statens järnvägars hus saknas för 3 stycken stationsbetjänte vid hvardera stationen.

Vid *Kållereds hållplats:*

Uppförande af boställshus för platsvakt — inrymmande jämväl expeditions- och väntrum — jämte afträdeshus, ekonomihus, källare och plattform ..... 10,000 kr.

Trafiken vid denna hållplats är af sådan omfattning, att förbättrade anordningar för densammas besörjande erfordras. Den för sådant ändamål behöfliga marken har interimsstyrelsen för Göteborgs och Bohus läns landstings och Göteborgs stads undervisningsanstalt för sinnesslöa barn å Stretered tillförbundit sig att kostnadsfritt för statens järnvägar tillhandahålla.

Vid *Fässberg:*

Uppförande af boställshus med 5 rum och 5 kök jämte uthus och källare ..... 20,000 kr.

Bostäder i statens järnvägars hus saknas för 5 stationsbetjänte.

IV. Distriktet.

Vid *Toretorps lastplats:*

Uppförande af boställshus med 1 rum och kök jämte uthus och källare ..... 5,700 kr.

Lastplatsen förestås nu af den å vidliggande bansträcka tjänst-

[28.] görande banvakten. Särskild platsvakt bör emellertid där anställas, så snart bostad blifvit för sådan anordnad.

Vid *Kilafors:*

Nedläggning af vagnvåg ..... 6,600 kr.

Vagnslastgodstrafiken för närliggande industriella anläggningar gör vagnvåg vid stationen behöflig.

Vid *Bollnäs:*

Uppförande af expeditionslokal vid godsmagasinet ..... 5,000 kr.

Den för godsexpeditionen hittills använda lokalen i stationshuset erfordras numera för annat ändamål. Godsexpedieringen vid denna station bör ock lämpligen ske i lokal vid magasinet.

Uppförande af oljekällare ..... 4,000 kr.

Källaren skall inrymma oljeförrådet för distriktets sydligare del, som eljest skall från Östersund fylla sitt behof. Transporterandet af de för nämnda del af distriktet behöfliga mängderna oljor kommer genom föreslagna anordningen att afsevärdt förenklas.

Vid *Vallsta:*

Uppförande af boställshus med 2 rum och 1 kök jämte uthus och källare ..... 8,000 kr.

Bostäder i statens järnvägars hus finnas för endast tre af där tjänstgörande fyra stationsbetjänte. Den nya bostaden afses för stationsföreståndaren, hvars nuvarande är otillräcklig.

Vid *Hudiksvall:*

Utvidgning af spårvägssystemet ..... 2,500 kr.

Ytterligare ett spår erfordras vid kollossningskajen för underlättande af vagnomsättningen därstädes.

Vid *Tallåsen:*

Tillbyggnad af stationshuset ..... 9,400 kr.

Två rum af stationsföreståndarens nuvarande lägenhet i stationshuset erfordras för utvidgning af dettas allmänna lokaler, hvarföre erforderliga nya utrymmen böra genom tillbyggnad beredas såväl för kompletterande af nyssomnämnda lägenhet, som ock för beredande af bostad åt en stationskarl.

[28.]

Vid *Dockmyr:*

Utvidgning af spårsystemet ..... 3,200 kr.

Utvidgningen skall tillgodose behofvet af särskildt spår för lastning och lossning af styckegods och annat vagnslastgods än kol.

V. Distriktet.

Vid *Boden:*

Uppförande af tvättstuga ..... 2,100 kr.

Tvättstugan afses för samtliga de i betjäningshusen vid stationens södra ända inrymda stationsbetjäntes behof.

Uppförande af staket omkring verkstaden ..... 5,000 kr.

Verkstadsområdet saknar nu inhägnad mot bangården.

Vid *Kiruna:*

Uppförande af restaurationsbyggnad, innehållande jämväl rum för resande ..... 60,000 kr.

Den blifvande persontrafiken å bandelen Gellivare—Riksgränsen måste, på grund af den omfattning den redan äger och enligt hvad från resebyråer och andra håll försports beträffande turisttrafik, förväntas erhålla en icke oafsevärd omfattning i all synnerhet under sommarmånaderna, och erforderliga anordningar för tillgodoseendet af de resandes behof af föda och husrum kunna alltså icke undvaras. Vid den 271 km. långa järnvägslinjen från Gellivare till Narvik finnes inom järnvägsområdet för närvarande icke någon restauration eller något hotell för resande. Utanför samma område finnes visserligen ett Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag tillhörigt, för dess eget behof af gästrum m. m. vid Kiruna anordnadt hotell med restauration, hvars belägenhet på omkring tio minuters afstånd från järnvägens därvarande stationshus dock gör detsamma i och för sig mindre lämpligt såsom järnvägsrestauration, hvartill kommer, att redan nu hotellrummen i detsamma oftast äro fullt besatta.

Järnvägsstyrelsen har med anledning häraf genom tillkännagifvanden i allmänna tidningarne sökt intressera den enskilda företagsamheten för uppförandet vid stationen af hotell- och restaurationsbyggnad å lämplig plats, som styrelsen för ändamålet skulle upplåta, men har något

[28.] aftal i sådant syfte icke kunnat träffas. Under hand sedermera gjorda försök i samma riktning hafva ej heller medfört önskadt resultat. Och sannolikt torde ovissheten om, huru ett företag af ifrågavarande art på angifna plats kan komma att äfven under vintern bära sig för ännu en tid bortåt afhålla enskilde från att binda så stort kapital därstädes, som för lämplig byggnads uppförande måste disponeras. Det synes då styrelsen icke kunna undvikas, att staten såsom ägare af järnvägen Gellivare—Riksgränsen uppför den erforderliga byggnaden och sålunda möjliggör för enskilde att, utan större kapitalplacering, där bedrifva den restaurations- och hotellrörelse, som för de resandes tillgodseende är oafvisligen nödvändig, och att staten vidtager denna åtgärd oberoende af de i den 2 juli 1898 mellan staten och Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag upprättade kontrakt om banans trafikering gifna bestämmelser angående det i järnvägsanläggningen mellan Gellivare och Riksgränsen nedlagda kapitalets förräntande och amorterande, då för sagda bolags ändamål och intressen omhandlade byggnad måste vara främmande.

Med hänsyn till behofvet af att byggnadsarbetet kommer till utförande så skyndsamt som möjligen ske kan, hemställer styrelsen, att de erforderliga anslagsmedlen måtte redan under år 1903 ställas till styrelsens förfogande.

Åtgärder till möjliggörandet af de upprättade transportplanernas för arméns strategiska uppmarsch bringande till utförande 12,000 kr.

Sedan erforderliga sliprar, räler med tillbehör, spårväxlar och fasta signaler till spår vid vissa militärtågmötesplatser vid statens järnvägar blifvit med användandet af det af 1900 års Riksdag härtill beviljade extra anslag anskaffade och å respektive platser upplagda, har chefen för generalstaben i skrifvelse den 21 sistlidne augusti hos järnvägsstyrelsen framhållit behofvet af tågmötesspårens utläggande redan nu. Utförandet af detta arbete har beräknats kräfva angifna beloppet.

Fullföljande af anordningar för växelförregling och förbättrade signalapparater vid stationer ..... 150,000 kr.

Af statsbanornas 525 stationer, mötes- och lastplatser äro för närvarande 124 stycken försedda med växelförreglings- och signalsäkerhetsanordningar, däraf 100 äro af utländsk och 24 af inhemsk tillverkning.

Diverse arbeten ..... 81,800 kr.

I betraktande af statsbanenätets och trafikens utveckling måste det anses vara af nöden att för diverse arbeten hafva erforderliga medel

tillgängliga för tillgodoseendet af sådana behof, som icke kunna längre tid i förväg förutses, men dock måste utan uppskof fyllas.» [28.]

Emot järnvägsstyrelsens framställning om anslag till nya byggnader och anläggningar har jag icke något att erinra och tillstyrker alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för år 1904 anvisa å riksstatens sjätte hufvudtitel, till *utförande af nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägstrafik*, 1,020,000 kronor, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att låta af detta belopp förskottsvis under innevarande år af tillgängliga medel utanordna 60,000 kronor.

[29.] Utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Eslöfs och Hessleholms stationer.

Till utförande af den af Eders Kungl. Maj:t och Riksdagen under sistlidet år beslutade anordning af dubbelspår mellan Eslöfs och Hessleholms stationer, för hvilket arbete den totala kostnaden beräknats till 1,585,000 kronor, har Riksdagen för år 1903 anvisat 500,000 kronor. I enlighet med den arbetsplan, som vid 1902 års riksdag framlagts, erfordras 500,000 kronor för arbetenas bedrifvande under år 1904.

Jag får därför, i enlighet med järnvägsstyrelsens därom nu gjorda framställning, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för år 1904 anvisa å riksstatens sjätte hufvudtitel, *för utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Eslöfs och Hessleholms järnvägsstationer*, ett belopp af 500,000 kronor.

[30.] Utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Tumba och Rönninge järnvägsstationer.

Till 1901 års Riksdag behagade Eders Kungl. Maj:t göra framställning om anvisande för år 1902 af 710,000 kronor till utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Älfsjö och Huddinge samt mellan Tumba och Rönninge järnvägsstationer. Uti underdånig skrifvelse den 30 november 1900 med hemställan om proposition till Riksdagen angående anslag för år 1902 till nya byggnader och anläggningar vid statens järnvägar hade järnvägsstyrelsen i denna del erinrat, att 1900 års Riksdag, för utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Huddinge och Tumba beviljat ett anslag å 900,000 kronor. Af den motivering, som järnvägsstyrelsen i underdånig skrifvelse den 16 december 1899 afgifvit för framställningen om berörda anslag, hade framgått, bland annat, att den för befrämjande redan under närmaste tiden af den allt jämt växande trafiken å västra stambanan närmast Stockholm nödvändiga utläggningen af nämnda bana till dubbelbana kunde på sträckningen Älfsjö—Järna utföras oberoende af de beslut, som fram-

[30.] deles blefve fattade i de betydelsefulla frågorna rörande såväl förändringar och nybyggnader vid stationerna och mellanliggande bandelar i och vid Stockholm, som ock den ifrågasatta nya bananläggningen för förkortande af vägen från Stockholm till Malmö.

Anordnandet af delen Huddinge—Tumba af nyssomnämnda sträckning såsom dubbelbana kunde antagas blifva under loppet af år 1902 fullbordadt, och den mycket kännbara bristen på tågmötesplats på det mellanliggande relativt långa stationsafståndet hade därigenom afhjälpts. Den nödvändiga fortsättningen af dubbelbananordnandet, som syntes böra omedelbart därefter äga rum, borde gifvetvis ansluta sig till den redan utförda dubbelbandelen, och detta icke allenast af det skäl, att någon tveksamhet om rätta läget för densamma å sträckningarna Älfsjö—Huddinge och Tumba—Rönninge icke kunde förefinnas, utan ock för beredande af den lättnad vid tågdirigerandet i sin helhet å stambanan närmast söder om Stockholm, som en dubbelbana i längre följd beredde. Då afståndet från Älfsjö till Huddinge vore 5,2 kilometer, från Huddinge till Tumba 9,8 kilometer och från Tumba till Rönninge 5,2 kilometer, blefve längden af den under arbete varande och de ytterligare ifrågasatta dubbelbandelarna tillsammans 20,2 kilometer, räknadt mellan midten af respektive ändstationshusen.

Utförandet af detta dubbelbananordnande borde ock, likasom hittills utförda och ytterligare påbörjade arbeten af samma slag, ombesörjas af vederbörande banbefäl, enär ledningen af dessa arbeten icke lämpligen kunde skiljas från den tillsyn af det trafikerade järnvägsspåret, som under arbetstiden mera än eljest påfordrades. Förslaget till ifrågavarande dubbelbananordnande hade därföre blifvit utbrutet från det sammanhängande förslag till nya och förändrade ban- och bangårdsanordningar från Saltskog till Tomteboda m. m., som järnvägsstyrelsen hade under utarbetande och inom kort ärnade för Eders Kungl. Maj:t framlägga; och syntes anslagen till dubbelbananordningarna böra utgå oberoende af dem, som för de mera omfattande anordningarna i och vid Stockholm kunde komma att beviljas.

Eders Kungl. Maj:ts ofvanberörda framställning blef emellertid icke af Riksdagen bifallen. Vid meddelande af sitt beslut härom yttrade Riksdagen, att särskilda skäl förefunnes, hvarför under dåvarande förhållanden ej andra anläggningar än sådana, som befunnes vara oundgängligen nödvändiga och ej tålde uppskof, borde komma till utförande å nämnda bandel. Det hade nämligen såväl uti en inom Riksdagen väckt motion som ock från andra håll satts i fråga, huruvida västra stambanan lämpligen borde bibehållas vid sin nuvarande sträckning

genom Södertörn, och denna fråga, som nära sammanhängde med förslaget angående omgestaltning af bangårdsanordningarna i och invid Stockholm, hade ännu icke fått erforderlig utredning. Visserligen hade järnvägsstyrelsen i sin berörda skrifvelse af den 16 december 1899 förklarat den då pågående utredningen af berörda bangårdsfråga samt resultatet af utförda järnvägsundersökningar hafva med all säkerhet påvisat, att ändring af västra stambanans sträckning närmast Stockholm i sammanhang med blifvande nya bangårdsanordningar därstädes icke kunde finnas erforderlig längre än mellan Stockholm och Älfsjö. Då emellertid Eders Kungl. Maj:t under mars månad 1901 tillsatt en kommitté för afgifvande af yttrande i anledning af järnvägsstyrelsens förslag till omgestaltning af bangårdsanordningarna i och invid Stockholm samt om västra stambanans inledande till hufvudstaden, hade Eders Kungl. Maj:t tillika gifvit denna kommitté i uppdrag att taga under öfvervägande de uttalanden rörande annan sträckning af stambanan än den af järnvägsstyrelsen förutsatta, som förekommit ej mindre uti af chefen för generalstaben afgifna utlåtanden än äfven uti förberörda inom Riksdagen väckta motion; och hade kommittén att, därest annat sätt för frågornas lösning än det af järnvägsstyrelsen föreslagna syntes kommittén böra ifrågakomma, härom afgifva förslag. Vid sådant förhållande, och då, med hänsyn till de väsentliga fördelar för tågdirigeringen å bandelen Stockholm—Saltskog, som genom dubbelspåret Huddinge—Tumba vunnes, de dubbelspåranordningar å bansträckorna Älfsjö—Huddinge och Tumba—Rönninge, som af Eders Kungl. Maj:t föreslagits, åtminstone icke för den närmaste tiden kunde anses vara för trafikens besörjande oundgängligen nödvändiga, borde gifvetvis med dessa arbetens beslutande anstå i afvaktan på den utredning, hvarom Eders Kungl. Maj:t föranstaltat. [30.]

Med sin förut omförmälda underdåniga skrifvelse den 26 november 1902 har järnvägsstyrelsen öfverlämnat transsumt af protokollet vid sammanträde med 1901 års bangårdskommitté i Stockholm den 27 oktober 1902, hvaraf framgår, att, beträffande frågan, huru långt söderut dubbelspår borde utläggas utefter nuvarande banan, inom kommittén framhållits att, då svängbron (öfver Södertälje kanal) under alla förhållanden måste bibehållas enkelspårig, någon synnerlig förmån för trafiken icke skulle vinnas med dubbelspårs utläggande mellan Igelsta och Saltskog, åtminstone icke utan att växelstationer anlades vid bron. Om dubbelspår utlades å den jämförelsevis korta sträckan mellan Rönninge och Igelsta, skulle banans trafikerande visserligen underlättas, men därigenom skulle nödvändiggöras betydliga kostnader för förändring af

[30.] Igelsta hållplats till fullständig station, hvilka kostnader med dubbelspårets fortsättande vidare söderut skulle vara bortkastade. För banans trafikerande skulle det tillsvidare kunna vara tillfyllestgörande, om dubbelspår utlades till Rönninge. I anledning af hvad sålunda förekommit hade kommittén beslutit att tillstyrka, det dubbelspårs utläggande å linjen mellan Tumba och Rönninge såsom under alla förhållanden oomtvistlig måtte verkställas så snart ske kunde.

Med anledning däraf har äfven järnvägsstyrelsen nu förnyat sin år 1900 gjorda framställning i afseende å dubbelbananordning mellan Tumba och Rönninge under hänvisning till sistnämnda underdåniga skrifvelse bilagda plan- och profilritningar samt kostnadsförslag, angående hvilka styrelsen ur sin underdåniga skrifvelse den 30 november 1900 återgifvit följande:

Hufvudposterna i kostnadsförslaget äro:

jordområdets anskaffning	7,000 kr.
terrassering	106,400 »
konstarbeten (förlängning af en bro, en vägport samt trummor)	23,600 »
öfverbyggnad (med räler af 40,5 kg. vikt pr meter)	111,600 »
diverse arbeten	12,000 »
allmänna omkostnader	29,400 »
summa	290,000 kr.

Afståndet mellan Tumba stations västra växel och Rönninge stations norra är 4,8 kilometer.

Kostnaderna pr kilometer af bandelen Tumba—Rönninge hafva sålunda beräknats till omkring 60,400 kronor.

Efter hvad järnvägsstyrelsen meddelar, ingå icke i ofvanstående kostnadssummor några kostnader för utvidgning af Rönninge station för att göra densamma bättre lämpad för de ökade fordringarna å bekvämlighet och rymlighet, enär sådan åtgärd vore i allt väsentligt oberoende af anordningarna å banan.

Slutligen har järnvägsstyrelsen i fråga om dubbelspårsanordnandet mellan Tumba och Rönninge påpekat, att arbetena å detsamma med användande af nu från dubbelspårsanordnandet mellan Huddinge och Tumba ledig arbetsmateriel borde redan under år 1903 i hufvudsakliga delar utföras, hvadan ock det begärda anslaget, 290,000 kronor, vore under sagda år erforderligt.

Då den betänklighet, som år 1901 afhöll Riksdagen från att då tillgodose det allmänt erkända behofvet att erhålla dubbelspåranordning mellan Tumba och Rönninge, genom den inom 1901 års bangårdskommitté gjorda utredning numera torde kunna anses vara undanröjd, och då jag, lika med järnvägsstyrelsen, anser det vara af stor vikt, att denna spåranordning snarast möjligt blifver utförd, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för år 1904 anvisa å riksstatens sjätte hufvudtitel, till *utläggning af ytterligare ett järnvägsspår mellan Tumba och Rönninge järnvägsstationer*, 290,000 kronor, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att låta förskottsvis under innevarande år af tillgängliga medel utanordna detta belopp.

Rullande materiel.

[31.] Ny rörlig materiel vid statens järnvägar.

Uti underdånig skrifvelse den 26 november 1902 har järnvägsstyrelsen gjort framställning om aflåtande till Riksdagen af proposition om anvisande till inköp af ny rörlig materiel för statens redan trafikerade järnvägar af ett extra anslag å 5,000,000 kronor.

Med afseende härå har styrelsen andragit följande:

»De skäl, som järnvägsstyrelsen förlidet år (1901) tillät sig i underdånighet anföra för anskaffande af ny rörlig materiel, voro *dels* den omständigheten, att ett afsevärdt antal lokomotiv med tilltagande ålder på grund af sin slitning och ringa dragförmåga blifvit allt mindre användbara för annat än hjälptjänst, *dels* nödvändigheten af att de anstalter i tid förbereddes, som måste vara färdiga, när en ökning af trafiken kunde komma att inträda, *dels* ock det önskvärda däri, att de svenska industrigrenar, som vid beställningar inom landet af järnvägsmateriel kunde ifrågakomma, under tryckta konjunkturer understöddes med beställningar, så mycket hellre som inköpen af lokomotiv och vagnar då kunde ske under synnerligen fördelaktiga villkor för staten.

Dessa skäl äga sin fulla giltighet äfven med afseende på nyanskaffning af materiel för år 1904, och särskildt bör, hvad angår nödvändigheten för statens järnvägar att i tid vara försedd med tillräckligt antal vagnar, anföras, att godstrafiken på statens järnvägar under den senaste tiden visat en tendens till ökning så, att styrelsen, som med sistlidna april månads utgång återlämnade samtliga förut förhyrda utländska vagnar, för att möta trafikens kraf sett sig nödsakad att förhyra öfver 300 vagnar, som inom landet stått till buds.

[31.] På grund af det anförda får järnvägsstyrelsen, dels med hänsyn till järnvägens behof af att i tid vara försedd med både lämplig och tillräcklig materiel, dels i betraktande däraf att ej för något af åren 1900—1903 den inhemska industrien blifvit genom beställningar af materiel på grund af anslag till statens järnvägar understödd med mindre belopp än 5,000,000 kronor årligen, i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes till nästa års Riksdag aflåta nådig proposition om anvisande till inköp af ny rörlig materiel vid statens redan trafikerade järnvägar af ett extra statsanslag å 5,000,000 kronor att användas för anskaffning från inhemska verkstäder af följande materiel till nedanstående approximativt beräknade priser nämligen

8	st.	persontågslokomotiv	kr. 416,000
12	»	tyngre godstågslokomotiv	» 1,000,000
10	»	växel- och lokaltågslokomotiv	» 400,000
30	»	person-, post-, fång- och packvagnar	» 750,000
300	»	täckta godsvagnar jämte bromsinrättningar	» 870,000
450	»	öppna godsvagnar jämte bromsinrättningar	» 912,000
		axlar och hjul samt bogier	» 652,000
			summa kr. 5,000,000.»

Med åberopande af hvad järnvägsstyrelsen anfört, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för år 1904, till *anskaffande af ny rörlig materiel vid statens redan trafikerade järnvägar*, anvisa å riksstaten utom hufvudtitlarne 5,000,000 kronor.

Statens järnvägsbyggnader.

I underdånig skrifvelse den 29 november 1902 har järnvägsstyrelsen afgifvit förslag angående anslag för år 1904 till fortsättning af statsbanebyggnaden från Göteborg öfver Uddevalla till Skee. Då emellertid frågan om bestämmande af järnvägens sträckning söder om Skafteröd ännu icke är slutligen beredd och således icke kan nu föredragas inför Eders Kungl. Maj:t i sammanhang med frågan om reglerandet af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel för år 1904, anhåller jag att framdeles få anmäla frågan om anvisande af anslag till berörda statsbanebyggnad.

Sjökommunikationer.

[32.] Utvidgning och fördjupning af farleden genom Albrektsunds kanal.

För underlättande af förbindelsen mellan Marstrand och fastlandet beviljades vid 1840—41 årens riksdag anslag för upprensning af farleden mellan Koön och Klöfverön, den s. k. Albrektsunds kanal. Arbetet utfördes så, att kanalens minsta djup utgjorde 7,7 till 7,8 fot eller 2,28 till 2,31 meter under lägsta vattenyta och kanalens bottenbredd upptogs till 25 fot eller 7,42 meter.

I anseende till det mindre goda skick, hvari kanalen under årens lopp råkade, lät styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader under år 1877 genom kaptenen vid väg- och vattenbyggnadskåren Ph. Otterdahl uppgöra kostnadsförslag dels för kanalens iståndsättande med bibehållande af det ursprungliga djupet dels ock för kanalens utvidgning och fördjupning till ett djup af 9 à 9,3 fot eller 2,67 à 2,76 meter under lägsta vattenyta med bottenbredd af 30 till 50 fot eller 8,9 till 14,8 meter; och hemställde nämnda styrelse, att Eders Kungl. Maj:t måtte antingen anvisa medel till kanalens iståndsättande enligt det förra af berörda förslag eller ock medgifva, att kanalen finge öfverlämnas till enskilda personer eller bolag, som kunde vilja öfvertaga, iståndsätta och framgent underhålla densamma mot rättighet att af de enskilde personer tillhöriga fartyg, som passerade kanalen, uppbära afgifter enligt taxa.

Öfver denna framställning hördes vederbörande myndigheter, men Eders Kungl. Maj:t fann genom nådigt bref den 14 augusti 1890 densamma icke föranleda till annan åtgärd än att handlingarna i ärendet öfverlämnades till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med befallning att låta undersöka i hvad skick kanalen befunnes samt med hänsyn därtill och öfriga på frågan inverkande förhållanden till Eders Kungl. Maj:t inkomma med förnyad framställning i ämnet, därest sådant kunde af omständigheterna påkallas.

Till följd af denna befallning uppdrog väg- och vattenbyggnadsstyrelsen åt distriktschefen, majoren E. Atterbom att besiktiga kanalen samt, om så skulle finnas behöfligt, upprätta nytt förslag jämte kostnadsberäkning till densammas iståndsättande, äfvensom utröna de förhållanden, som i öfrigt kunde inverka på kanalens bibehållande såsom trafikled.

Till fullgörande af detta uppdrag upprättade majoren Atterbom ett den 30 juli 1892 dagtecknadt förslag dels till kanalens iståndsättande

[32.] till 2,4 meters djup med bibehållande af ursprungliga bottenbredden 7,42 meter, utom uti mynningsrännorna, där bottenbredden skulle blifva 15 meter, dels ock till kanalens upprensning till 2,7 meters djup med en bottenbredd af 9 meter i bergspassen och 15 meter i öfrigt.

Öfver det sålunda uppgjorda förslaget inhämtade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utlåtande af lotsstyrelsen, som å sin sida i ämnet hörde lotskaptenen i Göteborg.

Sedan lotsstyrelsen därvid i likhet med lotskaptenen tillstyrkt fördjupning af Albrektsund till 3 meters djup, uppdrog väg- och vattenbyggnadsstyrelsen åt dåvarande kaptenen, numera majoren i väg- och vattenbyggnadskåren m. m. C. H. Öhnell att, med ledning af de utaf majoren Atterbom upprättade förslag och ritningar, utarbeta ett nytt kostnadsförslag för kanalens upprensning till 3 meters djup under dagligt vatten.

Sedan Öhnell till följd häraf upprättat förslag, enligt hvilket farleden skulle erhålla ett djup af 3 meter samt en bottenbredd af 9 à 15 meter, öfverlämnade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med underdånig skrifvelse den 24 mars 1894 detta förslag till Eders Kungl. Maj:t. Vederbörande myndigheter hördes öfver förslaget, men föranledde detsamma ej till någon Eders Kungl. Maj:ts åtgärd.

Då sedermera tvekan uppstått, huruvida det föreslagna djupet af 3 meter kunde anses för framtiden tillräckligt, beslöt Göteborgs och Bohus läns landsting vid sammanträden åren 1899 och 1900, att nya förslag skulle på landstingets bekostnad upprättas för farledens fördjupande till alternativt 3,6 och 4,2 meters djup; och har i anledning häraf dåvarande kaptenen, numera majoren i väg- och vattenbyggnadskåren E. M. Öhman, som erhållit dylikt uppdrag af landstinget, efter utförda undersökningar, uppgjort fyra alternativa förslag, uti hvilka samtliga alternativ ingår såsom gemensamma tekniska bestämmelser, att å sträckan från och med Koön till och med den egentliga mellan Halsholmen och Klöfverön belägna Albrektsunds bergskanal bottenbredden skulle blifva 20 meter samt krökningsradierna 300 och 600 meter, hvaremot två af alternativen, alternativ I a) och I b), afse ett farledsdjup därstädes af 3,6 meter under hafvets medelvattenstånd och två af alternativen, alternativ II a) och II b), ett djup af 4,2 meter vid samma vattenstånd. Å sträckan sydost om nämnda bergskanal i den mera öppna sjön förbi Kommissholmen till en därutanför å planen angifven slätprick, afses uti alternativ I b) en bottenbredd af 40 meter och djup af 4,1 meter samt uti alternativ II b) samma bottenbredd och ett djup af 4,7 meter under hafvets medelvattenstånd. Kanalens längd uppgår till 1,800

meter, hvarjämte 1 kilometer därutanför erfordras en särskild muddring på 1,000 meters sträcka. [32.]

Arbetsplanerna med deras kostnadsberäkningar äro uppgjorda under förutsättning att det område, inom hvilket de hufvudsakliga arbetena med bergsprängning förekomme, skulle indämmas genom anläggande af tre tillfälliga fångdammar, därefter länspumpas och under arbetstiden hållas torrlagdt.

Kostnaderna äro beräknade för alternativ I a) till 182,000 kronor, för I b) till 230,000 kronor, för II a) till 250,000 kronor och för II b) till 314,000 kronor; och har Öhman, enär uti de uppgjorda förslagen bottendjupen beräknats icke från lägsta förekommande vattenstånd utan från hafvets medelvattenyta, hvilken visat sig vara 0,6 meter högre än lägst iakttagna vattenyta, samt då en stor del af de trafikerande kustbåtarne låge lastade mellan 3—4 meter djupt, af de fyra alternativen utan tvekan förordat det med II b) betecknade alternativet.

Med öfverlämnande af berörda förslag har landstinget uti underdånig skrifvelse den 12 juni 1901 hemställt, det täcktes Eders Kungl. Maj:t i nåder vidtaga sådana åtgärder, hvarigenom utvidgning och fördjupning af ifrågavarande farled kunde blifva verkställd på statens bekostnad; och har landstinget därvid för sin del förordat, att alternativet med 4,2 meters djup måtte komma till utförande.

Öfver denna landstingets framställning har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 20 maj 1902 afgifvit infordradt utlåtande. Då farleden genom Albrektsund fortfarande och kanske i ännu högre grad än förut vore af stor betydelse för såväl handels- och sjöfarts- som militära intressen, hemställde nämnda styrelse, som i likhet med förslagsställaren och landstinget funnit det med II b) betecknade alternativet böra förordas till utförande, att Eders Kungl. Maj:t täcktes aflåta nådig proposition till Riksdagen om anvisande af ett belopp af 314,000 kronor för utvidgning och fördjupning af kanalen.

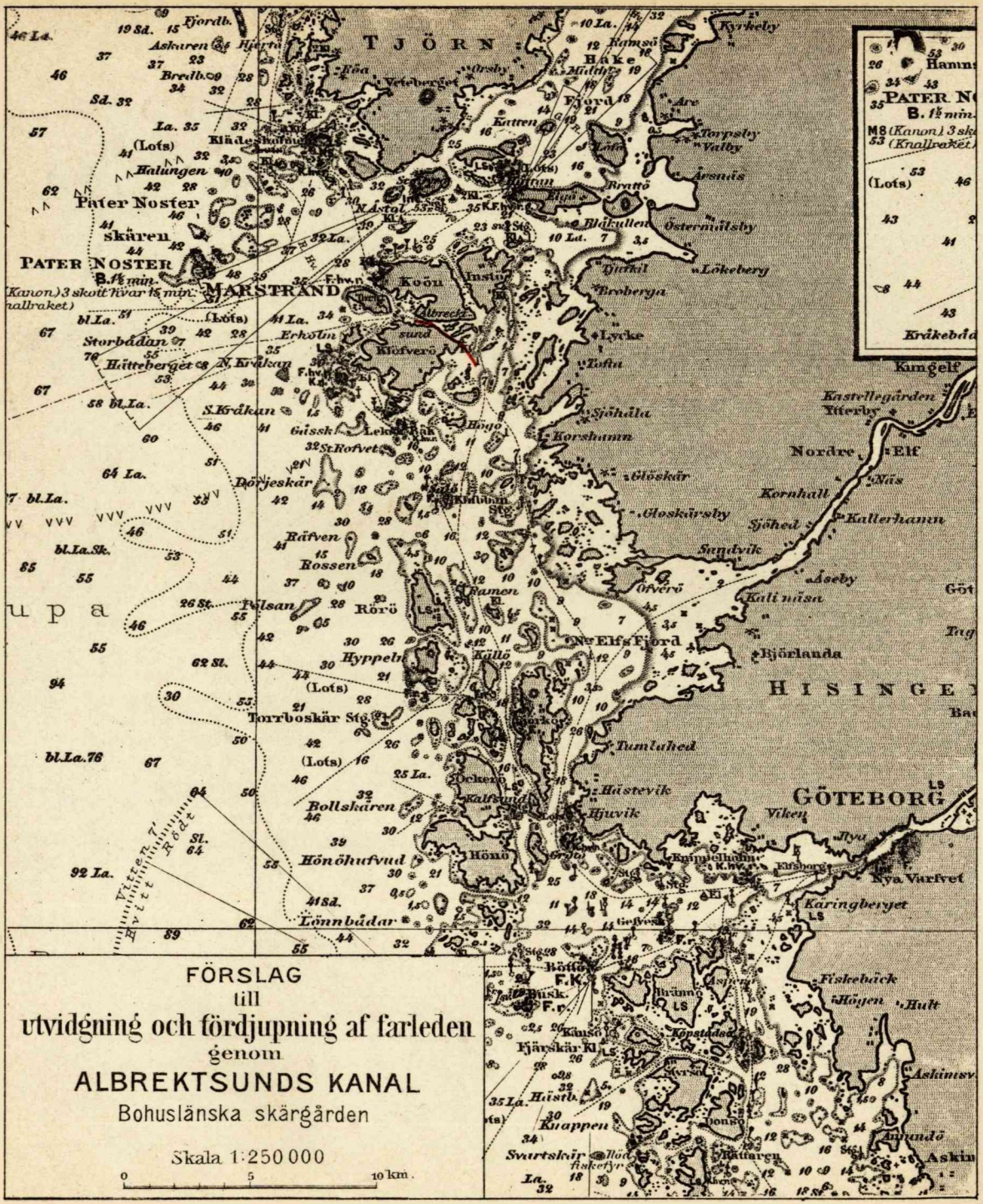
Chefen för flottans stab, som den 22 juli 1902 afgifvit utlåtande i ärendet, anförde därvid, att, som Albrektsunds kanal efter en i enlighet med förslaget alternativ II b) företagen fördjupning och utvidgning skulle komma att erbjuda ett djup af 3,6 meter vid lägsta vattenstånd, hvarigenom kanalen under alla förhållanden skulle med trygghet kunna passeras af såväl torpedbåtar och jagare som kanonbåtar och torpedkryssare, ehuru de sistnämnda sannolikt skulle blifva nödsakade att förhala sig förbi den vid Halsholmens sydvästra udde befintliga delen af kanalen, och som därtill komme, att förverkligandet af samma förslag i hög grad skulle befrämja såväl ångbåtstrafiken som fraktfarten i öfrigt

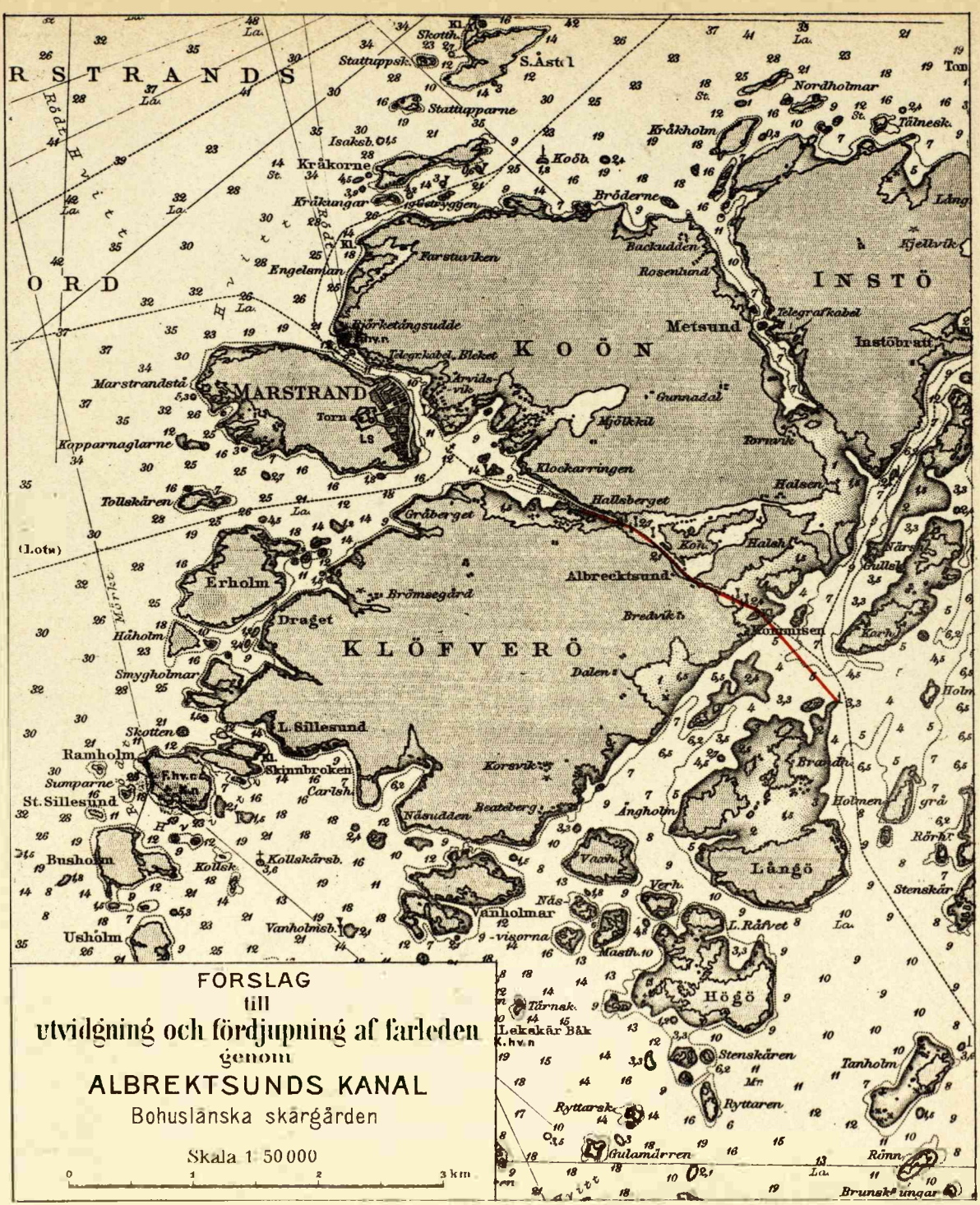
[32.] inomskärs till och från Marstrand, ansåge bemälde chef, att det af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förordade förslaget vore att betrakta som det i alla afseenden fördelaktigaste och att dess genomförande kunde anses vara af så stor betydelse, att statsmedel därtill borde anvisas.

Sedan härefter Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes i Göteborgs och Bohus län yttrande i ärendet infordrats, har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande uti underdånigt utlåtande den 16 augusti 1902 anfört följande.

Om än Albrektsunds kanal numera förlorat den betydelse, den förr ägde såsom förbindelseled emellan Göteborg och Karlstens fästning på Marstrandsön, vore den dock fortfarande, såsom handlingarna nogsamt utvisade och Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande också vore i tillfälle vitsorda, af stor vikt för segelfarten och ångbåtstrafiken mellan Göteborg och Marstrand samt andra, bortom sistnämnde stad belägna orter utefter hela den bohuslänska kusten. För att kunna vara till fullt gagn för denna kustfart och persontrafik vore emellertid den under årens lopp betydligt uppgrundade kanalen i behof af upprensning och utvidgning till nödigt omfång. Af de förslag till sådana åtgärder, som framkommit, syntes det Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som om företrädet obetingadt borde lämnas åt det af de senast utaf Öhman upprättade alternativa förslag, som betecknats med II b). Detta förslag syntes i önskvärd grad tillgodose de fordringar, som från den allmänna trafikens sida kunde ställas på den ifrågavarande farleden, och, enligt hvad som framginge af chefens för flottans stab förenämnda yttrande, skulle farledens upprensning och utvidgning i enlighet med samma förslag också varda till stort gagn för flottan i strategiskt hänseende. Då någon utsigt icke funnes att genom enskild företagsamhet få till stånd en upprensning af den viktiga farleden, tillstyrkte Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande nådigt bifall till landstingets framställning.

Därjämte har till Eders Kungl. Maj:t inkommit en skrifvelse i ämnet från stadsfullmäktige i Marstrand af den 4 oktober 1902, däruti stadsfullmäktige framhållit, att ifrågavarande farled, som för hela länets kust vore af den största betydelse, då densamma utgjorde den måhända viktigaste delen af inomskärsfarleden längs Bohuslän, dessutom för staden Marstrand hade ett alldeles särskildt värde. År för år hade kanalen allt mera uppgrundats, och härigenom hade trafiken med Göteborg mer och mer blifvit hänvisad att gå väster om Klöfverön genom Sillesund. För lastade jakter uppstode härigenom mången gång ett hinder af flera dagar. Ångfartygen hade visserligen mera sällan

FÖRSLAG
till
utvidgning och fördjupning af farleden
genom
ALBREKTSUNDS KANAL
Bohuslänska skärgården
Skala 1:250 000
0 5 10 km.
MARSTRAND
PATER NOSTER
Pater Noster
skären
Storbådan
Hätteberget
N. Kråkan
S. Kråkan
Albrekt
sund
Kon
Klofverö
Lycke
Toftu
Kungelf
Kastellegården
Ytterby
Nordre Elf
Kornhall
Näs
Kallerhamn
Sjöhed
Sandvik
Åseby
Kalfnäsa
Öfverö
Glöskär
Glöskärsby
Sjöhälla
Korshamn
Nya Elfsfjord
Kjörlanda
HISINGEN
GÖTEBORG
Tumlehed
Hästevik
Hjuvik
Viken
Nya Varfvet
Karingberget
Fiskebäck
Högen
Hult
Askim
Hönö
Hönöhufvud
Bollskären
Torrboskär Stg.
Ockerö
Kalfskuln
Lönnbådar
Rörö
Pölsan
Rossen
Räfven
Hyppeln
Källö
Gisskär
Lekholmen
Högö
Dörjeskär
Ramsö
Bake
Kyrkeby
Torpsby
Valby
Brattö
Blåkullen
Österhällsby
Gjutkil
Lökeberg
Broberga
Instön
Are
Arendö
Katten
Vetebergen
Orsby
Föra
Klåde
Halungen
Lofts
Bredb.
Fjordb.
Askaren
Hjerto
Sd.
La.
bl.La.
Sk.
St.
Rödt
Vitten
Hamn
PATER N
B. 1½ min.
M 8 (Kanon.) 3 sk
(Knallraket.)
Kråkebåd

FORSLAG
till
utvidgning och fördjupning af farleden
genom
ALBREKTSUNDS KANAL
Bohuslänska skärgården
Skala 1: 50000
0
1
2
3 km
R S T R A N D S
O R D
K O Ö N
I N S T Ö
MARSTRAND
KLÖFVERÖ
Metsund
Albrecktsund
Erholm
Draget
Håholm
Smygholmar
L. Sillesund
Ramholm
St. Sillesund
Busholm
Ushölm
Vanholmar
Långö
Högö
Nordholmar
Kråkholm
Kråkorne
Kråkungar
Brödderne
Backudden
Rosenlund
Telegrafkabel
Instöbrant
Gunnadal
Mjölkkil
Klockarringen
Hallsberget
Gråberget
Tollskären
Kapparnaglarne
Marstrandstå
Tornö
Ls
Tångvik
Halsen
Bredvikö
Kommunen
Dalen
Brömsegård
Skotten
Skinnbroken
Carlsh.
Näsudden
Beateberg
Ånghölm
Holmen
Rörkr.
Stenskär
Kollskärsb.
Kollsk.
Vanholmsb.
Näs-vigorna
L. Råfvet
Tärnak.
Lekakär Båk
Stenskären
Tanholm
Ryttaren
Ryttarsk.
Gulamärren
Rönn
Brunskär ungar
Farstuviken
Engelsman
Björketångsudde
Telegrafkabel, Ekket
Årvidsvik
Torn
Kopparnaglarne
Klockarringen
Hallsberget
Gråberget
Tollskären
Erholm
Draget
Håholm
Smygholmar
L. Sillesund
Skotten
Ramholm
Skinnbroken
Sumparne
St. Sillesund
Busholm
Kollsk.
Kollskärsb.
Ushölm
Vanholmsb.
Näs-vigorna
Vanholmar
Långö
Högö
Tärnak.
Lekakär Båk
Stenskären
Tanholm
Ryttaren
Ryttarsk.
Gulamärren
Rönn
Brunskär ungar
Albrecktsund
Brömsegård
Bredvikö
Kommunen
Dalen
Holmen
Rörkr.
Stenskär
Ånghölm
Beateberg
Näsudden
Carlsh.
Korsvik
Brandö
Gunnadal
Mjölkkil
Tångvik
Halsen
Backudden
Rosenlund
Telegrafkabel
Instöbrant
Kråkholm
Nordholmar
Kråkorne
Kråkungar
Brödderne
Farstuviken
Engelsman
Björketångsudde
Telegrafkabel, Ekket
Årvidsvik
Torn
Kopparnaglarne
Marstrandstå
Klockarringen
Hallsberget
Gråberget
Tollskären
Albrecktsund
Erholm
Draget
Håholm
Smygholmar
L. Sillesund
Skotten
Ramholm
Skinnbroken
Sumparne
St. Sillesund
Busholm
Ushölm
Vanholmar
Långö
Högö
Tärnak.
Lekakär Båk
Stenskären
Tanholm
Ryttaren
Ryttarsk.
Gulamärren
Rönn
Brunskär ungar
Kjelltvik
Tältnesk.
Lång
Stattuppsk.
Stattupparne
Isaksb.
Kobb.
Backudden
Rosenlund
Telegrafkabel
Instöbrant
Gunnadal
Mjölkkil
Tångvik
Halsen
Bredvikö
Kommunen
Dalen
Brömsegård
Holmen
Rörkr.
Stenskär
Korsvik
Brandö
Ånghölm
Beateberg
Näsudden
Carlsh.
Skinnbroken
Sumparne
Kollsk.
Kollskärsb.
Vanholmsb.
Näs-vigorna
L. Råfvet
Tärnak.
Lekakär Båk
Stenskären
Tanholm
Ryttaren
Ryttarsk.
Gulamärren
Rönn
Brunskär ungar
Kjelltvik
Tältnesk.
Lång
Stattuppsk.
Stattupparne
Isaksb.
Kobb.
Kråkholm
Nordholmar
Kråkorne
Kråkungar
Brödderne
Backudden
Rosenlund
Telegrafkabel
Instöbrant
Gunnadal
Mjölkkil
Tångvik
Halsen
Bredvikö
Kommunen
Dalen
Brömsegård
Holmen
Rörkr.
Stenskär
Korsvik
Brandö
Ånghölm
Beateberg
Näsudden
Carlsh.
Skinnbroken
Sumparne
Kollsk.
Kollskärsb.
Vanholmsb.
Näs-vigorna
L. Råfvet
Tärnak.
Lekakär Båk
Stenskären
Tanholm
Ryttaren
Ryttarsk.
Gulamärren
Rönn
Brunskär ungar
Farstuviken
Engelsman
Björketångsudde
Telegrafkabel, Ekket
Årvidsvik
Torn
Kopparnaglarne
Marstrandstå
Klockarringen
Hallsberget
Gråberget
Tollskären
Albrecktsund
Erholm
Draget
Håholm
Smygholmar
L. Sillesund
Skotten
Ramholm
Skinnbroken
Sumparne
St. Sillesund
Busholm
Ushölm
Vanholmar
Långö
Högö
Tärnak.
Lekakär Båk
Stenskären
Tanholm
Ryttaren
Ryttarsk.
Gulamärren
Rönn
Brunskär ungar
Kjelltvik
Tältnesk.
Lång
Stattuppsk.
Stattupparne
Isaksb.
Kobb.
Kråkholm
Nordholmar
Kråkorne
Kråkungar
Brödderne
Backudden
Rosenlund
Telegrafkabel
Instöbrant
Gunnadal
Mjölkkil
Tångvik
Halsen
Bredvikö
Kommunen
Dalen
Brömsegård
Holmen
Rörkr.
Stenskär
Korsvik
Brandö
Ånghölm
Beateberg
Näsudden
Carlsh.
Skinnbroken
Sumparne
Kollsk.
Kollskärsb.
Vanholmsb.
Näs-vigorna
L. Råfvet
Tärnak.
Lekakär Båk
Stenskären
Tanholm
Ryttaren
Ryttarsk.
Gulamärren
Rönn
Brunskär ungar
Farstuviken
Engelsman
Björketångsudde
Telegrafkabel, Ekket
Årvidsvik
Torn
Kopparnaglarne
Marstrandstå
Klockarringen
Hallsberget
Gråberget
Tollskären
Albrecktsund
Erholm
Draget
Håholm
Smygholmar
L. Sillesund
Skotten
Ramholm
Skinnbroken
Sumparne
St. Sillesund
Busholm
Ushölm
Vanholmar
Långö
Högö
Tärnak.
Lekakär Båk
Stenskären
Tanholm
Ryttaren
Ryttarsk.
Gulamärren
Rönn
Brunskär ungar
Kjelltvik
Tältnesk.
Lång
Stattuppsk.
Stattupparne
Isaksb.
Kobb.
Kråkholm
Nordholmar
Kråkorne
Kråkungar
Brödderne
Backudden
Rosenlund
Telegrafkabel
Instöbrant
Gunnadal
Mjölkkil
Tångvik
Halsen
Bredvikö
Kommunen
Dalen
Brömsegård
Holmen
Rörkr.
Stenskär
Korsvik
Brandö
Ånghölm
Beateberg
Näsudden
Carlsh.
Skinnbroken
Sumparne
Kollsk.
Kollskärsb.
Vanholmsb.
Näs-vigorna
L. Råfvet
Tärnak.
Lekakär Båk
Stenskären
Tanholm
Ryttaren
Ryttarsk.
Gulamärren
Rönn
Brunskär ungar
Farstuviken
Engelsman
Björketångsudde
Telegrafkabel, Ekket
Årvidsvik
Torn
Kopparnaglarne
Marstrandstå
Klockarringen
Hallsberget
Gråberget
Tollskären
Albrecktsund
Erholm
Draget
Håholm
Smygholmar
L. Sillesund
Skotten
Ramholm
Skinnbroken
Sumparne
St. Sillesund
Busholm
Ushölm
Vanholmar
Långö
Högö
Tärnak.
Lekakär Båk
Stenskären
Tanholm
Ryttaren
Ryttarsk.
Gulamärren
Rönn
Brunskär ungar
Kjelltvik
Tältnesk.
Lång
Stattuppsk.
Stattupparne
Isaksb.
Kobb.
Kråkholm
Nordholmar
Kråkorne
Kråkungar
Brödderne
Backudden
Rosenlund
Telegrafkabel
Instöbrant
Gunnadal
Mjölkkil
Tångvik
Halsen
Bredvikö
Kommunen
Dalen
Brömsegård
Holmen
Rörkr.
Stenskär
Korsvik
Brandö
Ånghölm
Beateberg
Näsudden
Carlsh.
Skinnbroken
Sumparne
Kollsk.
Kollskärsb.
Vanholmsb.
Näs-vigorna
L. Råfvet
Tärnak.
Lekakär Båk
Stenskären
Tanholm
Ryttaren
Ryttarsk.
Gulamärren
Rönn
Brunskär ungar
Farstuviken
Engelsman
Björketångsudde
Telegrafkabel, Ekket
Årvidsvik
Torn
Kopparnaglarne
Marstrandstå
Klockarringen
Hallsberget
Gråberget
Tollskären
Albrecktsund
Erholm
Draget
Håholm
Smygholmar
L. Sillesund
Skotten
Ramholm
Skinnbroken
Sumparne
St. Sillesund
Busholm
Ushölm
Vanholmar
Långö
Högö
Tärnak.
Lekakär Båk
Stenskären
Tanholm
Ryttaren
Ryttarsk.
Gulamärren
Rönn
Brunskär ungar
Kjelltvik
Tältnesk.
Lång
Stattuppsk.
Stattupparne
Isaksb.
Kobb.
Kråkholm
Nordholmar
Kråkorne
Kråkungar
Brödderne
Backudden
Rosenlund
Telegrafkabel
Instöbrant
Gunnadal
Mjölkkil
Tångvik
Halsen
Bredvikö
Kommunen
Dalen
Brömsegård
Holmen
Rörkr.
Stenskär
Korsvik
Brandö
Ånghölm
Beateberg
Näsudden
Carlsh.
Skinnbroken
Sumparne
Kollsk.
Kollskärsb.
Vanholmsb.
Näs-vigorna
L. Råfvet
Tärnak.
Lekakär Båk
Stenskären
Tanholm
Ryttaren
Ryttarsk.
Gulamärren
Rönn
Brunskär ungar
Farstuviken
Engelsman
Björketångsudde
Telegrafkabel, Ekket
Årvidsvik
Torn
Kopparnaglarne
Marstrandstå
Klockarringen
Hallsberget
Gråberget
Tollskären
Albrecktsund
Erholm
Draget
Håholm
Smygholmar
L. Sillesund
Skotten
Ramholm
Skinnbroken
Sumparne
St. Sillesund
Busholm
Ushölm
Vanholmar
Långö
Högö
Tärnak.
Lekakär Båk
Stenskären
Tanholm
Ryttaren
Ryttarsk.
Gulamärren
Rönn
Brunskär ungar
Kjelltvik
Tältnesk.
Lång
Stattuppsk.
Stattupparne
Isaksb.
Kobb.
Kråkholm
Nordholmar
Kråkorne
Kråkungar
Brödderne
Backudden
Rosenlund
Telegrafkabel
Instöbrant
Gunnadal
Mjölkkil
Tångvik
Halsen
Bredvikö
Kommunen
Dalen
Brömsegård
Holmen
Rörkr.
Stenskär
Korsvik
Brandö
Ånghölm
Beateberg
Näsudden
Carlsh.
Skinnbroken
Sumparne
Kollsk.
Kollskärsb.
Vanholmsb.
Näs-vigorna
L. Råfvet
Tärnak.
Lekakär Båk
Stenskären
Tanholm
Ryttaren
Ryttarsk.
Gulamärren
Rönn
Brunskär ungar

blifvit hindrade, men det vore dock vid stormigt väder förenadt med en viss risk att gå genom Sillesund. Åfven för gången öfver Marstrandsfjorden vore Albrektsunds kanal af stor vikt, ty sjögången på vägen norrifrån i riktning mot Sillesund vore mycket svårare än, om kursen ställdes mot Marstrands hamn. [32.]

På grund af dessa skäl instämde stadsfullmäktige i landstingets anhållan, att Eders Kungl Maj:t måtte vidtaga åtgärder för upprensande af Albrektsunds kanal.

Slutligen hafva 1,771 personer, hufvudsakligen fiskare inom Göteborgs och Bohus läns skärgård, uti en till Eders Kungl. Maj:t ingifven petition förklarat sig instämma i landstingets framställning, under framhållande att kanalen vore af allra största vikt för hela Bohusläns kust, ty endast om kanalen blefve tillgänglig, uppstode en skyddad inomskärsfarled. Det hände ofta, att jakter finge ligga flere dagar i Marstrands hamn i afvaktan på godt väder, då det för en lastad jakt vore otänkbart att vid stormigt väder passera väster om Klöfverön. De farleder, som blifvit eller framdeles kunde blifva upprensade norr om Marstrand, erhölle icke sitt rätta värde, förrän Albrektsunds kanal, som utgjorde grunden i hela farledsbyggnaden, blifvit användbar.

På min anmodan har chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lämnat närmare upplysningar om behofvet af den föreslagna fördjupningen af kanalen, och tillåter jag mig med ledning af dessa meddela följande.

En allt lifligare kustfart har numera uppstått längs Bohusläns kust till följd dels af den stora passageraretrafik, som tillkommit mellan de lifligt besökta badorterna och jämväl mellan grannländerna, dels af den ökade handelsomsättningen och fiskebedriften, hvilken rörelse är i stort beroende af oafbruten inomskärsled för att icke tillskyndas väsentliga tids- och materialförluster. I den mån kustfarten med ångbåtar tilltagit, har icke blott dessas tonnage och storlek ökats, utan äfven en stor del af den äldre fiskeflottan af sillbåtar ersatts af större båtar och fartyg för fiske i öppna hafvet, af hvilka en del i lastadt tillstånd draga större djup än att de kunna passera Albrektssunds kanal vid lägsta vatten. Efter hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har sig bekant, lära för närvarande af hela ångbåtsflottan, som med reguljära turer besöka Marstrand, endast ett par båtar vara så grundgående, att de kunna befara kanalen vid lägsta vattenstånd, hvarför alla öfriga kustfarare måste hålla yttre vägen, som under storm på land med hög sjö anses förenad med betydande fara. Inomskärsleden måste därför

[32.] anses afbruten på denna punkt för de nu vanliga ångbåtarne, intill dess Albrektsunds kanal upptages till sådant djup, att fartyg intill 3,6 m. djupgående vid lägsta vatten kunna passera densamma, såsom i alternativ II b) är föreslaget, då jämväl all nu i kustfart varande fartygs materiel torde vid medelvatten kunna begagna densamma. Albrektsunds kanal har således ej hittills kommit till den användning och stora betydelse för underlättande af ångbåtstrafik och segelfart å bohuslänska kusten, som den i sin egenskap af tryggad och gen inomskärsled bort, och detta beror dels på dess ringa segeldjup och dels därpå, att den ursprungligen obetydliga bottenbredden på senare tider ytterligare minskats genom utskjutningar och uppgrundningar i bottnen, hvilket åter afsevärdt försvårar navigeringen i en så krokig och trång farled som den ifrågavarande.

Genom hvad i ärendet sålunda förekommit torde få anses utredt, såväl att ifrågavarande af staten ursprungligen upprensade farled befinner sig i ett sådant skick, att den numera icke kan nöjaktigt uppfylla sitt ändamål, som äfven att en utvidgning och fördjupning af densamma kommer att vara till synnerlig nytta icke blott för sjötrafiken vid ifrågavarande kust utan äfven i afseende å vårt kustförsvar. Det synes mig därför föreligga fullgiltiga skäl att nu verkställa en sådan utvidgning och fördjupning, därvid med hänsyn till förut anförda omständigheter det af Öhman med II b) betecknade alternativ torde böra följas.

Enligt hvad jag inhämtat, skulle utförandet af ifrågavarande arbete lämpligen kunna, utan att orsaka förlängning af tiden för kanalens afstängning för allmän trafik, fördelas på två år, då arbetet inom de föreslagna fångdammarne lär kunna verkställas under ena året och öfrigt arbete under det andra. Kostnaden för det arbete, som skulle utföras inom fångdammar, beräknas uppgå till 161,000 kronor, däri emellertid ingår kostnaden för hyra och amortering af mudderverk, pråmar, bogserbåt m. m., hvilken kostnad, beräknad till 30,000 kronor, äfven ingår i kostnaden för det arbete, som måste utföras utanför fångdammarna, hvarför kostnaden för företaget, därest arbetet utföres under två år, lämpligen kan fördelas lika på de båda åren.

På grund häraf tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att till *utvidgning och fördjupning af Albrektsunds kanal* bevilja ett anslag af 314,000 kronor och däraf på extra stat för år 1904 anvisa ett belopp af 157,000 kronor.

Allmänna arbeten af beskaffenhet, att deras utförande kontrolleras af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

[33.] Anläggningar af vägar m. m.

Till bidrag för anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar har 1902 års Riksdag för år 1903 anvisat 1,000,000 kronor.

Uti sin här förut omnämnda underdåniga skrifvelse den 31 oktober 1902 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anfört, att ehuru en höjning af detta anslag vore i hög grad önskvärd för att tillgodose de ständigt växande krafven å bidrag från detta anslag, ansåge sig styrelsen för närvarande ej böra ifrågasätta anslagets ökning.

I öfverensstämmelse med hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för år 1904 ställa till Eders Kungl. Maj:ts förfogande,

till *bidrag för anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar*, 1,000,000 kronor.

[34.] Bro- och hamnbyggnader m. m.

Till understödjande af brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader samt upprensning af åar och farleder är å innevarande års riksstat anvisadt ett belopp af 300,000 kronor.

Uti sin berörda underdåniga skrifvelse den 31 oktober 1902 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anfört, att ehuru detta anslag, som jämväl starkt anlitades, kunde behöfva höjas, styrelsen ansåge sig för närvarande ej böra föreslå en tillökning.

I öfverensstämmelse med hvad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att för år 1904 ställa till Eders Kungl. Majt:s förfogande,

till *understödjande af brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader samt upprensning af åar och farleder*, 300,000 kronor.

De nu gällande allmänna villkor och bestämmelser för erhållande och tillgodonjutande af ofvan under punkterna 33 och 34 omförmälda statsbidrag samt kontrollen därå, att fastställda planer varda vid arbetenas utförande följda, innehållas i Riksdagens skrifvelse den 15 mars 1899 (n:o 17) och blefvo till allmänhetens kännedom meddelade genom nådig kungörelse den 29 i samma månad (svensk författningssamling 1899 n:o 21). Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att bibehålla dessa villkor och bestämmelser.

[35.] Lån till enskilda järnvägar.

Vidare tillåter jag mig erinra att, enligt 1901 års Riksdags beslut, blifvit för år 1904 beviljade till understödjande medelst lån af enskilda järnvägsanläggningar 1,500,000 kronor.

Ersättning åt förlikningsmän för medling i arbetstvister.

[36.] Ersättning åt förlikningsmän för medling i arbetstvister.

Eders Kungl. Maj:t har denna dag beslutit genom nådig proposition föreslå Riksdagen att antaga ett uppgjordt förslag till lag angående medling i arbetstvister. Enligt detta lagförslag skulle Konungen för hvart och ett af de distrikt, i hvilka riket för sådant ändamål af Konungen indelades, förordna en förlikningsman med uppgift att söka verka för lösning af tvister mellan arbetsgifvare och arbetare eller mellan olika grupper af arbetare. Äfvenså skulle, om förlikningsman ansåge det erforderligt eller sådant påkallades af någon af de tvistande, förlikningsmannen tillkalla särskilde sakkunnige, utsedde till lika antal bland arbetsgifvarne och arbetarne inom distriktet, att med honom utgöra en nämnd för medlingens utförande.

Vid förberedande underdånig föredragning af detta ärende den 17 oktober 1902 behagade Eders Kungl. Maj:t anbefalla öfverståthållareämbetet och Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i rikets samtliga län att afgifva yttrande i fråga om distriktsindelningen äfvensom förslag å den ersättning, som lämpligen borde för förlikningsman och ledamöter i nämnden ifrågakomma.

Af de med anledning däraf inkomna yttrandena framgår hvad beträffar distriktsindelningen, att öfverståthållareämbetet ansett, att Stockholms stad borde utgöra ett distrikt, äfvensom att 14 af Eders Kungl. Maj:ts öfrige befallningshafvande funnit det honom anförtrodda län lämpligen böra bilda ett distrikt. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västernorrlands län har hemställt, att länet måtte fördelas i tre förlikningsdistrikt, och Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms, Södermanlands, Värmlands, Gäfleborgs och Kristianstads län hafva hvar och en ansett, att vederbörande län borde indelas i två distrikt, sistnämnda myndighet dock under förutsättning, att det ej skulle anses lämpligt, att Kristianstads läns västra och södra delar i förlikningsmansdistrikt förenades med angränsande orter inom Malmöhus län, i hvilket fall den öfriga delen af Kristianstads län skulle utgöra området för en förlikningsmans verksamhet. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro län och i Jämtlands län hafva däremot afgifvit alter-

nativa förslag, enligt hvilka förlikningsmannens verksamhetsområde antingen skulle blifva så vidsträckt, att det omfattade flere än ett län, eller ock begränsas till länet. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län har ansett, att den distriktsindelning, som vore gällande för yrkesinspektörerne i riket, skulle kunna, åtminstone till en början, blifva bestämmande äfven för rikets uppdelning i distrikt för förlikningsmännen. Slutligen har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Östergötlands län föreslagit, att riket skulle uti ifrågavarande hänseende indelas i sex distrikt. [36.]

Vidkommande den ersättning, som lämpligen bör ifrågakomma för förlikningsmannen, torde nog densamma i väsentlig mån blifva beroende af distriktets storlek äfvensom af den beräknade frekvensen af arbetstvister, hvilken åter beror på antalet och beskaffenheten af de inom distriktet befintliga näringsgrenar, industriella anläggningar eller arbetsföretag. Till följd däraf hafva ock de härutinnan inkomna förslagen varit hvarandra ganska olika. Öfverståthållareämbetet har föreslagit, att ersättningen till förlikningsmannen skulle utgå med dels årligt arfvode, som till en början kunde sättas till 2,500 kronor, dels dagtraktamente med tio kronor. I olikhet därmed hafva Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kronobergs, Västernorrlands och Norrbottens län endast föreslagit, att ersättningen till förlikningsmannen skulle utgå enligt gällande resereglemente, och Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Blekinge, Västmanlands, Gäfleborgs och Kopparbergs län hafva uttryckligen framhållit, att förlikningsmannen lämpligen icke bör erhålla annan godtgörelse än ersättning enligt gällande resereglemente, sistnämnda myndighet dock med tillägg af ett årligt belopp af 300 kronor såsom ersättning för skrifmateriel, expenser m. m. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i de öfriga länen hafva däremot haft den uppfattningen, att ersättningen till förlikningsmannen bör utgå med dels årligt arfvode dels reseersättning. I afseende på beloppet af det årliga arfvodet hafva dock Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands, Gottlands och Kristianstads län icke föreslagit något bestämdt belopp, Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län har funnit, att det årliga arfvodet bör för en förlikningsman inom länet utgå med 3,000 kronor, Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Älfsborgs län anser, att arfvodet ej kan sättas lägre än till 2,000 à 3,000 kronor, Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Hallands län föreslår i samma afseende 2,000 kronor, Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kalmar län anser lämpligt, att förlikningsmannens fasta aflöning utgår med åtminstone 1,500 kronor årligen, Eders Kungl. Maj:ts

[36.] befallningshafvande i Uppsala län föreslår ett årligt arfvode af 1,200 kronor, Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Jönköpings län anser, att arfvodet bör utgöra minst 1,000 kronor, möjligen 2,000 kronor, Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västerbottens län har föreslagit 1,000 kronor, hvilket belopp jämväl Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro och i Jämtlands län upptagit för det alternativet, att länet skulle bilda ett distrikt för sig, och Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms och i Värmlands län hafva ansett det årliga arfvodet böra bestämmas till 500 kronor. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Skaraborgs län anser, att ersättningen till förlikningsmannen bör utgå efter samma grunder, som äro eller varda bestämda för yrkesinspektör, och af de Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som ifrågasatt, att de blifvande distrikten skulle utgöras af flere än ett län, hafva Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro och i Jämtlands län för sådan händelse föreslagit ett årsarfvode af minst 6,000 kronor, Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Östergötlands län ett motsvarande belopp af 5,000 kronor samt Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län 1,500 à 2,000 kronor. Dessutom hafva samtlige Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande ansett, att förlikningsmannen bör tillerkännas ersättning för resekostnader och, med ett par undantag, jämväl dagtraktamente. I detta afseende har med några få undantag ersättningen ansetts böra utgå efter tredje klassen i gällande resereglemente.

Hvad slutligen angår den ersättning, som lämpligen bör ifrågakomma för ledamöter i nämnden, hafva meningarna därutinnan varit sammanstämmande, att till desse annan godtgörelse icke bör utgå än reseersättning och dagtraktamente, och har flertalet af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande därvid ansett, att denna godtgörelse bör beräknas på samma sätt som för förlikningsmannen eller enligt tredje klassen i gällande resereglemente.

Uppdraget att vara förlikningsman bör visserligen äga karaktären af ett förtroendeuppdrag, och från denna synpunkt torde man kunna vara benägen att, i likhet med några af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande, ifrågasätta, att förlikningsmannen icke skulle uppbära någon aflöning utan endast godtgörelse för de kostnader, som honom föroraakats af resor, sammanträden o. d. Men då man å andra sidan, för att förlikningsmannainstitutionen skall kunna motsvara sitt ändamål, måste å förlikningsmannens tid och omtanke ställa vissa anspråk, som vid flere tillfällen kunna blifva ganska höga och i viss mån inkräkta

på hans öfriga verksamhet, synes det mig nödvändigt, att förlikningsmannen, förutom godtgörelse för sina af resor föranledda kostnader, erhåller ett årligt arfvode såsom ersättning för det arbete och den omsorg, som i öfrigt medföljer uppdraget i fråga. [36.]

Storleken af detta arfvode måste, såsom jag förut antydt, i hvarje fall blifva beroende af distriktets storlek och beskaffenhet, hvadan man icke lär kunna bestämma ett visst belopp såsom en lika stor ersättning för alla förlikningsmän. Då emellertid de af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande afgifna yttrandena till största delen inkommit först under loppet af december månad föregående år, är jag nu icke beredd att för Eders Kungl. Maj:t framlägga ett definitivt förslag till rikets indelning i distrikt eller till de däraf beroende arfvodena åt förlikningsmännen.

Den föreslagna lagen angående medling i arbetstvister är afsedd att träda i kraft den 1 januari 1904. Under förutsättning att den ersättning för resekostnader, som bör tillkomma förlikningsmännen och ledamöterna i nämnden, bestrides af det å sjätte hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar, skulle det således erfordras, att anslag till förlikningsmännens aflönande finnes å 1904 års stat anvisadt. Med ledning i viss mån af de i Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvandes härofvan anmärkta yttranden framställda förslag, har jag uppgjort en approximativ beräkning af det belopp, hvartill utgifterna i detta afseende kunna anses förslagsvis uppgå. Efter denna beräkning skulle ett belopp af 40,000 kronor, åtminstone till en början innan man inom detta område vunnit mera erfarenhet, vara till fyllest för betäckande af omkostnaderna för förlikningsmännens aflöning. Med afseende å svårigheten att nu exakt bestämma behofvet synes emellertid sagda belopp böra äskas såsom förslagsanslag.

Jag får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå,

att Riksdagen må, under förutsättning af bifall till förslaget till lag angående medling i arbetstvister, medgifva, att för beredande af *ersättning åt förlikningsmän för medling i arbetstvister* på extra stat för år 1904 uppföres ett förslagsanslag af 40,000 kronor.

Anordnande af inspektion för kalciumkarbid och acetylen.

[37.] Anordnande af inspektion för kalcium-karbid och acetylen.

Då kalciumkarbid, som under senare tider kommit till användning för framställande af acetylen, visat sig kunna medföra fara för antändning eller explosion, har inom departementet utarbetats ett förslag till bestämmelser rörande de försiktighetsmått, som borde vidtagas vid förvaring, transport och användning af karbid. Med hänsyn till karbidens egenskap att i beröring med vatten utveckla en lätt antändlig och explosiv gas, acetylen, upptogos i förslaget föreskrifter om karbids förvarande i förråd eller under transport på sådant sätt, att densamma ej skulle kunna komma i beröring med vatten samt möjligen uppkommande gas lätt och utan att medföra fara eller olägenheter afledas. Vidare afsågo bestämmelserna, att acetylen icke skulle få tillverkas annat än i verk, som hade en fullt betryggande konstruktion samt vore uppställda i lägenheter så beskaffade, att anledning till eldfara där ej lätt uppkomme och att, om sådan ändock inträffade, den icke skulle medföra svårare eller mera omfattande verkningar, samt att acetylenverks skötsel skulle anförtros endast åt ordentlig och pålitlig person. Då erfarenheten visat, att de olyckshändelser, som vid acetylentillverkningen uppstått, i många fall föranledts af verkets konstruktion eller mindre goda beskaffenhet i öfrigt, innehöll förslaget föreskrift, att acetylenverk af viss storlek skulle tillhöra en vederbörligen godkänd typ. Dessutom förekommo bestämmelser om beskaffenheten och belägenheten af byggnad och rum, hvari acetylenverk skulle vara uppställdt, samt om förbud att utan Eders Kungl. Maj:ts tillstånd hålla till salu, förvara eller försända acetylen, som vore komprimerad vid ett visst öfvertryck.

Enligt förslaget skulle för utöfvande af kontroll öfver författningens efterlefnad inrättas en inspektion, hvilken skulle hafva uppsikt öfver alla förråd af karbid, där en viss kvantitet sådan vara förvarades, samt öfver alla lokaler, där acetylen yrkesmässigt tillverkades, äfvensom godkänna typer för acetylenverk; och skulle detta uppdragas åt inspektionen för explosiva varor, hvars verksamhet ansåges falla inom ett mycket närbeslägtadt område.

Genom nådig remiss anbefalldes kommerskollegium att lämna veder- [37.]
börande tillverkare af kalciumkarbid och andra, hvilka kunde vara af frågan intresserade, tillfälle att öfver förslaget afgifva yttranden samt inkomma till Eders Kungl. Maj:t med eget underdånigt utlåtande.

Af dessa yttranden framgick, att med undantag af ett tekniskt samfund, som uttalat tvekan, huruvida öfver hufvud taget några särskilda föreskrifter i ämnet vore erforderliga, öfrige, som yttrat sig i ärendet, syntes hafva utgått från den förutsättning, att sådana föreskrifter vore af omständigheterna påkallade. Kommerskollegium, som den 12 juni 1901 afgaf sitt underdåniga utlåtande, ansåg jämväl, att åtgärder borde vidtagas till skydd mot den fara för person och egendom, som under vissa förhållanden kunde vara förbunden med förvaring, användning och försändning af karbid och acetylen.

I afseende på kontrollen öfver författningens efterlefnad voro meningarna bland dem, som uttalat sig i denna del, något olika.

Svenska teknologföreningen, med hvilken sedermera åtskillige karbidfabrikanter och tillverkare af acetylenverk instämt, ansåg icke annan kontroll vara erforderlig än att apparater för en viss karbidladdning skulle tillhöra en typ, godkänd af en statens myndighet. Enär i detta fall det icke blefve fråga om inspektion, utan endast att på grund af omfattande försök godkänna eller icke godkänna gasverkstyper, ansåge föreningen, att tekniska högskolans materialprofningsanstalt borde vara lämplig myndighet. Visserligen skulle, om man strängt fasthölle vid § 1 i nämnda institutions reglemente, dylika profningar falla utom dess verksamhetsområde, och blefve det därför af formella skäl möjligen nödvändigt att söka erhålla ändrad lydelse af nämnda pragraf, men i sak ansåge föreningen intet hinder föreligga för, att denna institution öfvertoge ifrågavarande kontroll. Föreningen ansåge tekniska högskolans materialprofningsanstalt lämpligare som kontrollerande myndighet än inspektionen för explosiva varor, dels enär långvariga undersökningar skulle äga rum, hvilka förutsatte ständig tillsyn, hvilken näppeligen torde kunna handhafvas af inspektören för explosiva varor, som en stor del af sin tid vore på resande fot, dels enär på grund af § 7 i profningsanstaltens reglemente hinder icke torde möta för, att föreståndaren, om så kräfdes, anlitade sakkunnige, utom anstalten stående personer till hjälp vid försökens utförande. Genom att öfverlämna nämnda undersökningar åt endast en anstalt inom landet vunnes största möjliga enhet vid bedömandet.

Brandförsäkringsaktiebolagens tarifförening åter fann tillsättande af en teknisk administrativ myndighet för kontroll å författningens

[37.] tillämpning erforderlig, men betviflade lämpligheten att ovillkorligen förena detta uppdrag med uppdraget att utöfva inspektion öfver explosiva varor, då särskildt bedömandet af en gasverkstyps konstruktion kräfde förutsättningar, hvilka icke vore nödvändiga för inspektören öfver explosiva varor. I och för sig oförenliga vore dock uppdragen naturligtvis icke.

Kommerskollegium ansåg, att en särskild inspektion för kalciumkarbid och acetylen borde anordnas och att denna myndighet borde hafva till åliggande att meddela närmare bestämmelser rörande karbidkärls material och godstjocklek, att pröfva och meddela tillstånd till kalciumkarbids förvaring i källare, att pröfva och godkänna acetylenverkstyper samt att utöfva kontroll öfver författningens efterlefnad. Då karbidens inpackning i allmänhet komme att äga rum vid fabrikerna och dessa i fråga om skydd mot yrkesfara redan vore föremål för inspektion af yrkesinspektörerna, kunde det synas, som om bestämmandet af förpackningskärlens beskaffenhet lämpligen skulle kunna genom särskild föreskrift uppdragas åt dessa inspektörer. Emot en sådan anordning talade dock redan den omständigheten, att de arbetskrafter, som stode yrkesinspektionen till buds, vore otillräckliga för dess nuvarande uppgift. Då kollegium ej heller ansåge lämpligt att, såsom författningsförslaget innehölle, öfverlämna kontrollen åt inspektionen för explosiva varor, hölle kollegium före, att en särskild inspektion för kalciumkarbid och acetylen borde anordnas. Bestämmandet af karbidkärlens beskaffenhet föreslog kollegium däremot skulle tillsvidare uppdragas åt tekniska högskolans materialprofningsanstalt, hvilken till följd af sin verksamhet i öfrigt redan nu förfogade öfver den sakkunskap, som uti förevarande afseende vore erforderlig. Med anledning däraf att staten för närvarande icke ägde någon annan lämplig anstalt, som förfogade öfver för ändamålet användbar lokal och tillräckliga tekniska krafter, än materialprofningsanstalten, syntes äfven den del af inspektionens verksamhet, som afsåge pröfning och godkännande af acetylenverkstyper, böra tillsvidare uppdragas åt anstalten, om ock ett sådant uppdrag kunde sägas falla utanför ramen för anstaltens hittillsvarande verksamhet. De öfriga åligganden, som borde tillkomma inspektionen, ansåge kollegium däremot böra uppdragas åt särskild kompetent person, hvilken, i brist på en central teknisk administrativ statsmyndighet, borde tillsvidare lyda direkt under Eders Kungl. Maj:t.

På grund af den erfarenhet, som vunnits under de år karbid varit använd för framställande af acetylen och hvaraf framgår, att fara för

person och egendom uppstått till följd däraf, att nödiga försiktighets- [37.]
åtgärder icke varit vidtagna, anser jag föreskrifter rörande de försiktighetsmått, som böra iakttagas vid förvaring, transport och användning af karbid, böra bestämmas i särskild författning. Jag ämnar därför under innevarande år inför Eders Kungl. Maj:t framlägga förslag till förordning i detta ämne, men då med anledning af de yttranden, som afgifvits öfver förberörda inom departementet uppgjorda förslag, detsamma ansetts böra i vissa afseenden omarbetas, har ämnet ännu icke hunnit fullständigt slutbehandlas. Jag har emellertid under dess behandling kommit till den uppfattning, att det är nödvändigt att anordna en inspektion för tillsyn af de meddelade föreskrifternas efterlefnad. Denna inspektion skulle hafva uppsikt öfver alla förråd af karbid, där en viss kvantitet sådan vara förvarades, öfver alla lokaler, där acetylenverk hålles till salu eller där acetylenverk af en viss storlek eljest finnes uppställdt. Därjämte skulle det tillkomma inspektionen att godkänna emballage för karbid, att profva och godkänna olika typer och konstruktioner af acetylenverk, att meddela anvisningar om sättet för ett acetylenverks handhafvande och de försiktighetsmått, som därvid äro att iakttaga, att meddela närmare föreskrifter om de försök med komprimerad acetylen, som må för vetenskapliga ändamål verkställas, samt att för egen del föra förteckning öfver alla anmälningar om inrättande af karbidförråd och anläggande af acetylenverk.

I likhet med kommerskollegium anser jag det icke lämpligt att, såsom från början föreslagits, öfverlämna den sålunda afsedda kontrollen åt inspektionen för explosiva varor, men jag kan icke dela kommerskollegii åsikt, att de åligganden, som innefattas i denna kontroll, böra fördelas på två olika institutioner. Med en sådan anordning synes mig nämligen icke stämma väl öfverens den enhet vid bedömandet af hithörande frågor, som jag anser vara önskvärd. Hvad särskildt angår den af kommerskollegium för handhafvande af vissa af ifrågavarande kontrollåtgärder föreslagna tekniska högskolans materialprofningsanstalt, torde det dessutom kunna ifrågasättas, om dess hittills anvisade uppgift lämpligen bör för detta ändamål utvidgas. För de undersökningar, som möjligen för kontrollens utöfvande behöfva verkställas, kan ju i alla händelser anstalten anlitas, och är det icke heller för den skull nödigt att från en blifvande inspektions verksamhet afskilja sådana åligganden, som kunna erfordra viss särskild undersökning.

Jag anser därför, att hela befattningen med den nu ifrågasatta kontrollen bör uppdragas åt en af Eders Kungl. Maj:t förordnad inspektör för kalciumkarbid och acetylen, och jag håller före, att det icke

[37.] skall möta svårighet att till innehafvare af sådan inspektörsbefattning erhålla en person, som besitter nödig sakkunskap i förevarande hänseenden.

I afseende på omfattningen af en sådan inspektörs blifvande verksamhet har jag från kommerskollegium inhämtat uppgifter om inom riket befintliga acytelenverk och karbidförråd. Enligt dessa uppgifter finnas af brandförsäkringsbolagens tarifförening godkända acetylenverk af 38 olika typer. Af de personer eller firmor, tillhopa 34 stycken, som tillverka eller försälja och installera dessa acetylenverk, hafva blott 16 lämnat upplysning om antalet af dem installerade acetylenverk, och utgör detta 1,084 stycken, af hvilka åter omkring 800 skulle komma att blifva underkastade inspektion. Hvad beträffar sådana karbidförråd, som skulle stå under inspektionens kontroll, kan antalet af dem antagas uppgå till öfver 550 stycken. En blifvande inspektör skulle således blifva fullt sysselsatt med utöfvandet af de åligganden, som enligt hvad jag förut angifvit skulle tillkomma honom.

Denne inspektör lär till en början icke böra hafva fast anställning utan i likhet med de med honom närmast jämförbara yrkesinspektörerne endast förordnas tills vidare. Hans arfvode, som således skulle uppföras å extra stat, torde icke heller kunna sättas till lägre belopp än hvad yrkesinspektör åtnjuter eller 5,000 kronor. Därjämte bör han under sina tjänsteresor åtnjuta ersättning för resekostnad och dagtraktamente enligt gällande resereglemente, hvarför kostnaderna torde böra bestridas af sjätte hufvudtitelns anslag till rese- och traktamentspenningar.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att, *för anordnande af inspektion för kalciumkarbid och acetylen*, på extra stat för år 1904 anvisa till arfvode åt en inspektör ett belopp af 5,000 kronor.

Anordnande af inspektion för elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöfverföring.

[38.] Anordnande af inspektion för elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöfverföring.

Med anledning af föreskriften i nådiga kungörelsen den 20 april 1883 därom att telegraf-, telefon- eller annan likartad förbindelse icke finge utan Eders Kungl. Maj:ts tillstånd uppsättas å kronans mark eller inom området för allmän landsväg, statens eller sådan enskild järnväg, som åtnjöte förbindelse med statens telegrafnät, har Eders Kungl. Maj:t i ett stort antal fall pröfvat ansökningar om utförande jämväl af elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöfverföring och därvid, för den händelse hinder från det allmännas sida ansetts icke förefinnas, tillika meddelat speciella föreskrifter dels om anläggningens utförande och skötsel dels ock om tillsyn öfver dessa föreskrifters efterlefnad. I sistnämnda hänseende har Eders Kungl. Maj:t för hvarje fall förordnat en inspektör, som skulle, innan anläggningen finge tagas i bruk, besiktiga densamma i dess helhet, och skulle anläggningen ej få begagnas förr än den blifvit af inspektören godkänd. Jämväl under anläggningens drift skulle inspektören ägna densamma sin tillsyn, dock att denna senare tillsyn på sista tiden inskränkts till de utomhus befintliga ledningarne med tillbehör. Till inspektör har förordnats en distriktsingenjör vid telegrafverket, och har anläggningens ägare förpliktats godtgöra inspektören för förrättning, som påkallats af det honom meddelade uppdraget, med rese- och traktamentsersättning efter 3:dje klassen i gällande resereglemente samt för uppehåll å förrättningsstället med dagtraktamente af 15 kronor.

I den af Eders Kungl. Maj:t den 27 juni 1902 utfärdade lag, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, hvilken lag trädt i kraft den 1 januari 1903, stadgas i 15 §, att de närmare föreskrifter, hvilka utöfver hvad lagen innehölle kunde erfordras med afseende å elektriska anläggningars utförande och skötsel, skulle af Eders Kungl. Maj:t meddelas.

Kommitteradesförslag.

Redan före utfärdandet af sagda lag hade frågan om meddelande af mera generella administrativa föreskrifter om elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöfverföring eller, som de med ett gemensamt namn pläga betecknas, starkströmsanläggningar, tagits under behandling. Sedan nämligen, enligt nådigt bemyndigande af den 20 maj 1898, chefen för finansdepartementet, till hvilket dylika ärenden då hörde, tillkallat särskilda sakkunnige att biträda vid utarbetande inom departementet af föreskrifter i nämnda hänseende, hade desse kommitterade med skrif-

[38.] velse den 4 maj 1901 till chefen för civildepartementet, dit ärendet dåmera blifvit öfverflyttadt, afgifvit förslag till dylika föreskrifter.

Enligt det af kommitterades majoritet afgifna förslag skulle Eders Kungl. Maj:ts tillstånd för anläggning af elektrisk ledning för belysning eller arbetsöfverföring erfordras icke blott i afseende å anläggningar om mera än 250 volts styrka, hvarom bestämmelse antogs skulle komma att i allmän lag införas, utan jämväl beträffande annan ledning af ifrågavarande art, därest ledningen sträckte sig öfver kronan tillhörig mark eller lägenhet eller öfver området för allmän väg eller järnväg eller vattentrafikled. Om anläggning af öfriga ledningar skulle, så vidt de ej till hela sin sträckning fölle inom inhägnadt område, anmälan göras hos Eders Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande. Rörande anläggningarnes utförande och skötsel föreslogos synnerligen detaljerade säkerhetsföreskrifter. Slutligen föreslogs att för tillsyn öfver anläggningarne skulle af Eders Kungl. Maj:t förordnas erforderligt antal yrkesinspektörer. Innan anläggningen påbörjades, skulle anmälan därom göras hos kommerskollegium, som skulle hafva att uppdraga åt en af sagda yrkesinspektörer att öfver anläggningen hafva tillsyn, och anläggningen skulle ej få tagas i bruk, förrän inspektören verkställt besiktning och afsyning af densamma, och skulle inspektören jämväl sedermera, så ofta sådant erfordrades, besiktiga anläggningen.

Kommitterade anförde i fråga härom hufvudsakligen, att tillsynen däröfver, att en elektrisk starkströmsanläggning vore utförd och bibehölles i nöjaktigt skick, måste i första rummet tillkomma anläggningens ägare eller innehafvare, men att det emellertid vore uppenbart, att samhället icke kunde lämna omsorgen att förekomma fara för det allmänna i följd af elektriska anläggningar uteslutande åt dessas ägare eller innehafvare, utan måste anordna jämväl någon offentlig kontroll öfver dessa anläggningar. Beträffande de industriella etablissement, där den elektriska kraften komme till användning, tillkomme denna kontroll otvifvelaktigt de enligt lagen den 10 maj 1889 angående skydd mot yrkesfara tillsatte yrkesinspektörer, och någon ändring därutinnan torde icke af någon ifrågasättas. Vidkommande åter kontrollen öfver de *ledningar*, som från en ofta aflägsen kraftkälla öfverförde det elektriska arbetet till dessa etablissement, kunde ju olika meningar göra sig gällande. Dessa ledningar komme ofta i beröring dels med statens telegraf- och telefonledningar, dels med järnvägar och andra kommunikationsanstalter, som tillhörde staten eller stode under dess uppsikt. Det kunde då ifrågasättas att anförtro öfverinseendet öfver den elektriska industriens ledningar åt målsmännen för någon af nämnda institutioner, hvilka onek-

ligen vore i hög grad intresserade däraf, att de elektriska ledningarna anordnades på sådant sätt, att de ej skadade eller störde ofvannämda kommunikationsanstalters drift. Man skulle i sådant afseende hafva att välja på telegrafstyrelsen, järnvägsstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, men redan den omständighet, att i det ena fallet den ena och i andra fallet den andra af dessa styrelser skulle synas närmast att utöfva detta öfverinseende, talade för att anförtro det åt en myndighet, som stode utanför dem alla. Ett ännu starkare motiv för en sådan anordning låge i det förhållande, att de inrättningar, hvarför dessa styselser vore målsmän, ofta kunde komma uti en viss intressekollission med ifrågasatta eller befintliga elektriska ledningar. Det kunde då ej vara riktigt att göra dem till domare öfver desamma. Kommitterade hade därför kommit till den öfvertygelsen, att det vore lämpligast att anförtro uppsikt och kontroll öfver ifrågavarande elektriska ledningar åt samma myndighet, som hade uppsikt öfver den elektriska industrien i öfrigt eller alltså åt yrkesinspektionen. En ytterligare fördel häraf vore att hvarje elektrisk anläggning i hela sin vidd komme under enhetlig kontroll. En sådan anläggning vore nämligen med ledningar, maskinella inrättningar, kontroll- och säkerhetsanordningar en enhet, där hvarje del på ett så att säga organiskt sätt grepe in i den andra. Därtill komme, att den oerhördt snabba utveckling, hvilken för närvarande ägde rum och antagligen under lång tid framåt komme att fortgå inom den elektriska starkströmstekniken, gjorde det nödvändigt, att inspektören vore specialist på detta område och kunde odeladt ägna sin uppmärksamhet åt de nya uppslag och rön denna teknik erbjöde; men hvarken hos telegrafverkets eller hos järnvägsstyrelsens tjänstemän ägde man rätt att förutsätta specialkunskaper på starkströmsteknikens område. Och därförutan kunde inspektören ej tillfredsställande fylla sin uppgift att tillhandagå industriidkaren med upplysningar och råd och tillse, att lagens ändamål utan oskälig kostnad vunnes med minsta olägenhet för yrkesidkaren. Att han därvid trädde i samarbete med de andra yrkesinspektörerna och vunne stöd af de goda traditioner angående yrkesinspektionens förhållande till näringsidkarne, som redan utvecklat sig, vore jämväl ägnadt att anbefalla det system, kommitterade lagt till grund för förevarande förslag. Tanken på en sådan anordning hade ock redan tillförene vunnit anslutning i sakkunniga kretsar. Så hade det i Stockholm år 1897 hållna Nordiska Teknikermötet, på förslag af sektionen för elektricitet, beslutat att uttala, att det — med fäst afseende å dittills i Sverige tillämpade villkor för högtensionsanläggningar — vore önskvärdt, att yrkesinspektionen i Sverige utvecklades därhän, att för elektriska kraft- och belysningsanläggningar särskildt en eller [38.]

[38.] flera inspektörer tillsattes, hvilka ägde att behandla och afgöra alla till dylika anläggningar hörande frågor.

En nödvändig följd af en sådan anordning vore naturligtvis, att yrkesinspektionen skulle behöfva förstärkas med några särskildt på detta område sakkunniga personer. Men behofvet af en så kvalificerad förstärkning förefunnes redan. Och med hänsyn därtill, att de elektriska anläggningarna till största delen vore koncentrerade i landets gamla bergslagsbyggder, ansåges behofvet kunna för den närmare framtiden tillgodoses genom tillsättande af två à tre elektrotekniska yrkesinspektörer.

Reservation vid kommitterades förslag.

Två ledamöter i kommittén voro i förevarande afseende af skiljaktig mening. Dessa ledamöter, hvilka erinrade, att kommitterades majoritet med sitt förslag afsett att vinna största möjliga enhetlighet, opartiskhet och effektivitet, ansåge, att berörda syftemål bättre ernåddes därigenom, att kontrollen öfver starkströmsledningarna allt framgent utöfvades af tjänstemän vid det centrala ämbetsverk, telegrafstyrelsen, som förut företrädesvis handlagt alla inom riket förekommande starkströmsärenden, och att uppsikten lämnades till telegrafstyrelsen, hvarigenom sålunda någon sådan genomgripande förändring i kontrollens anordnande som den föreslagna icke behöfde tillgripas.

Ur synpunkt, som vore mera allmängiltig än den, som ville se saken uteslutande från starkströmsintressets eller svagströmsintressets ståndpunkt, framginge till en början, att enhetligheten icke ernåddes därigenom att kontrollen öfver starkströmsanläggningarnas ytterledningar öfverflyttades från telegrafverkets tjänstemän till de under kommerskollegii tillsyn stående yrkesinspektörerna, äfven om enligt gällande författningar de senare hade att vaka öfver säkerhetsanordningarna vid de elektriska maskinerna inom fabriks- och handtverkslokaler.

Genom en sådan åtgärd skulle bland annat det resultat ernås, att de båda olika slagen af elektriska ledningar, svagströms- och starkströmsledningar, som likvisst ofta komme i beroende af och korsade eller framdroges utmed hvarandra, skulle komma under uppsikt af skilda myndigheter och att, då telegrafstyrelsen på grund af skärpta ansvarsbestämmelser otvifvelaktigt allt framgent måste öfva ökad kontroll öfver dessa båda slag af elektriska ledningar, vissa delar af en och samma starkströmsanläggning skulle komma under uppsikt af två myndigheter, telegrafstyrelsen och kommerskollegium.

Om de elektriska anordningarna inom fabrikslokaler m. m. ställdes ensamt under kommerskollegii och yrkesinspektörernas kontroll, och, såsom reservanterna ville föreslå, endast ytterledningarna skulle öfver-

tagas af telegrafstyrelsen och dess distriktsingenjörer, skulle visserligen enhetlighet ej ernås i sådant afseende, att en och samma kontrollant hade uppsikt öfver den elektriska starkströmsanläggningen i hela dess utsträckning, men, då ytterledningar och de inomhus utförda elektriska anordningarna i vissa afseenden vore tämligen skilda, skulle den olägenhet, som en sådan anordning tilläfventyrs medförde, vara af ytterst ringa betydelse mot den fördel, som för det allmänna ernåddes genom den enhetlighet, som låge däri, att alla elektriska ytterledningar ställdes under kontroll af ett och samma statens ämbetsverk. [38.]

Enär genom då föreslagen lag ansvarsskyldigheten betydligt skärptes, skulle det vara synnerligen angeläget, att den myndighet och de statens tjänstemän, som närmast bure ansvaret för svagströmsledningarnas beskaffenhet, äfven hade tillsynen af landets öfriga elektriska ledningskomplex sig anförtrodd; och ansåge reservanterna det därför för både ändamålsenligt och billigt, att fortfarande som hittills inspektörerna för starkströmsledningarna utsåges bland telegrafverkets distriktsingenjörer, hvilka i dessa liksom i andra tjänsteärenden ställdes under uppsikt af telegrafstyrelsen, som dessutom fortfarande liksom hittills borde handlägga samtliga starkströmsärenden.

De omnämnda intressekollisionerna mellan starkströms- och svagströmsledningarnas målsmän skulle, i händelse inspektionen ordnades på sätt reservanterna förordat, ej gärna förekomma i sådan mening, att någons rätt på obehörigt sätt träddes för nära.

Telegrafverket stode nämligen ingalunda i egenskap af något slags konkurrent såsom part gent emot starkströmsanläggningarna utan ägde förvisso med dessa det gemensamma intresset af industriens utveckling genom kraft- och ljusöfverföring och skulle beträffande skärpt kontroll öfver dessa anläggningar endast hafva det syftemålet, att vid starkströmsledningarnas korsning med eller framdragande utmed telegrafverkets ledningar ingen fara eller olägenhet komme att uppstå, och sammanfölle således detta intresse helt och hållet med det allmännas, som ju måste gå före det enskildas.

Då vidare ingen berättigad klagan förekommit öfver det sätt, hvarpå starkströmsinspektionen hittills utöfvats genom telegrafverkets distriktsingenjörer, men däremot i vissa fall påtagligt gagn genom raskt och sakkunnigt ingripande vid afhjälpande af fel kommit starkströmsanläggningarna tillgodo genom distriktstjänstemännens och linjepersonalens påpasslighet, och det i öfrigt icke syntes nu föreligga några väsentliga skäl att vidtaga en förändring, hvars följder icke för närvarande kunde öfverskådas, syntes alltså berörda förändring icke böra vidtagas.

[38.] Beträffande inspektionens effektivitet kunde det väl knappast bestridas att, då telegrafverket hade personal spridd öfver hela landet, styrelsen och dess tjänstemän skulle vara i tillfälle att med sina resurser utöfva en långt kraftigare och praktiskt verksammare kontroll än den, som kunde presteras af två eller tre yrkesinspektörer, hvilka skulle sakna erforderlig tillgång till sakkunniga biträden och som skulle nödgas att tidt och ofta under långa och tidsödande resor till aflägset belägna anläggningar lämna alla de öfriga anläggningarna utan uppsikt, hvilka omständigheter, i händelse något inträffade som vållade afbrott i den elektriska driften vid någon af anläggningarna och för hvars afhjälpande inspektörens ingripande vore erforderligt, skulle för de af anläggningen beroende industriidkarne m. fl. vålla afsevärda olägenheter.

I afseende på sakkunskap kunde det ej bestridas, att telegrafverkets ingenjörer, som fortfarande måste ägna sig åt linjebyggnader med hvad därtill hörde, då det gällde ytterledningars utförande, ägde långt större erfarenhet än som kunde förutsättas hos yrkesinspektörerna, och då ingenjörsutbildningen i öfrigt kunde antagas blifva lika god, kunde väl knappt ifrågasättas, att ej dessa distriktsingenjörer skulle visa sig blifva i besittning af all erforderlig kompetens beträffande de förekommande starkströmsfrågorna. Däremot antoges de ofta nämnda yrkesinspektörerna hafva mindre och måhända otillräcklig erfarenhet och kunskap i svagströmsfrågor, och då sådana ofta mötte vid starkströmsanläggningar för att förekomma eller afhjälpa genom desamma vållad skada å telegrafverkets ledningar, syntes äfven denna omständighet tala för att inspektionen lämnades till telegrafverkets tjänstemän. Om därför några skulle kunna lämna starkströmsledningarnas ägare goda och effektiva råd, huru de skulle utföra och sköta sina ytterledningar, så vore det visserligen just bland telegrafverkets linjebyggnadspersonal dessa personer borde sökas.

Om annan myndighet skulle vaka öfver just de saker, som vore allra farligast för telegrafverkets ledningar, eller korsningarna med starkströmsledningar och dessa ledningars utförande i närheten af telegrafverkets ledningar, syntes det blifva svårt för telegrafverket att ansvara för skada, som vållades genom verkets ledningar. Då telegrafverkets ledningar hade så ojämförligt mycket större längd än starkströmsledningarna, syntes äfven denna omständighet tala för att det ämbetsverk, som hade att vaka öfver statens intressen i därtill hörande frågor, skulle hafva uppsikten öfver elektriska ledningarna sig anförtrodd.

Till sist talade kostnadsfrågan för, att inspektionen ordnades på det af reservanterna föreslagna sätt. Då inspektionen lämnades till telegrafstyrelsen, uppstode för statsverket icke några nämnvärda utgifter utöfver dem, som telegrafstyrelsen i alla händelser måste utgöra dels för att skydda verkets ledningar dels för att bestrida nödig uppsikt öfver starkströmsledningarnas inverkan å telegrafverkets anläggningar och dels slutligen för att med full sakkännedom kunna inom styrelsen verkställa erforderliga utredningar i starkströmsfrågor, som berörde telegrafverkets intressen. [38.]

Skulle åter kommerskollegium medels två eller tre yrkesinspektörer utöfva berörda kontroll och öfverinseende, skulle antagligen för ärendenas sakkunniga behandling inom ämbetsverket behöfva anställas dels i starkströmsärendens, dels i svagströmsärendens, dels i järnvägsärendens rent tekniska behandling förfaren personal, hvilken skulle handlägga till ämbetsverket hänskjutna frågor på dessa områden, och måste således först och främst kostnaden för denna anordning tagas i beräkning.

Vidare tillkomme aflöning till inspektörerna, hvilka i förslaget antoges till två à tre stycken till att börja med, men hvilka inom kort och i mån af starkströmsanläggningarnas tillväxt antagligen komme att blifva både fyra och fem, för så vidt en verklig inspektion af de öfver vårt vidsträckta land vidt spridda starkströmsanläggningarna i nöjaktig mån skulle medhinnas.

Att beräkna det inspektörerna själfva skulle inom kommerskollegium tillhandagå vid den skyndsamma och oafbrutna handläggning, som af allmänheten fordrades beträffande starkströmsärenden, vore icke tillrådligt, då med ett sådant arbetssätt dels inspektörernas yttre och egentliga verksamhet skulle försvagas, dels ärendenas behandling i ämbetsverket väsentligt fördröjas. Om yrkesinspektörer under kommerskollegium skulle handhafva inspektion och tillsynen af starkströmsanläggningar, skulle således af statsverket direkt utbetalas förutom löner till förenämnda nya tjänstemän i kommerskollegium och större eller mindre antal inspektörer äfven reseersättningar, som skulle gå till afsevärda belopp. Att påräkna det de enskilda starkströmsägarne skulle betala inspektionen, syntes medföra olämpliga konsekvenser.

I händelse åter inspektionen lämnades till telegrafverket, erhölles först och främst samtliga erforderliga ämbets- och tjänstemän utan särskild kostnad, och skulle därjämte den resekostnad, som komme att utgå ensamt för starkströmledningarnas tillsyn, blifva jämförelsevis ringa, enär dessa resor i de flesta fall kunde företagas i samband med tjänsteresor för telegrafverkets räkning.

[38.] Reservanterna ansåge således, att kontrollen öfver starkströmsanläggningarnes ytterledningar med hvad därtill hörde icke borde öfverlämnas till yrkesinspektörer under kommerskollegii tillsyn utan fortfarande förblifva hos telegrafverkets distriktsingenjörer under telegrafstyrelsens tillsyn.

Yttrande öfver kommitté-förslaget.

Kommittéförslaget remitterades till kommerskollegium och telegrafstyrelsen att däröfver gemensamt utlåta sig, och afgåfvo ämbetsverken den 24 november 1902 det infordrade utlåtandet.

Ämbetsverken framställde endast några mindre anmärkningar mot förslaget, i hvad det innefattade föreskrift om koncessionstvång och anmälningsplikt beträffande ifrågavarande anläggningarne. Säkerhetsföreskrifterna blefvo af ämbetsverken omarbetade, därvid åtskilliga detaljbestämmelser, som ansågos vara af den natur att ofta kräfva ändring, ansågos böra få bero på kontrollmyndigheten och därför uteslötos ur förslaget. I afseende å säkerhetsföreskrifterna yppade sig dock den skiljaktighet mellan ämbetsverken, att kommerskollegium ansåg dessa föreskrifter böra gälla endast i afseende å sådana anläggningar, för hvilka skulle erfordras Eders Kungl. Maj:ts tillstånd, medan telegrafstyrelsen förordade, att föreskrifterna skulle blifva gällande beträffande alla anläggningar af förevarande art.

Nämnda skiljaktighet sammanhängde i viss mån med den, som uppkommit i afseende å bestämmelserna angående tillsyn öfver anläggningarne.

Kommerskollegium.

Hvad därutinnan först angick frågan, hvilka anläggningar skulle vara underkastade kontroll, anförde kommerskollegium, att enligt hvad kollegium inhämtat kommitterades majoritet icke, såsom affattningen af deras förslag gåfve vid handen, afsett, att alla elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöfverföring skulle vara underkastade särskild tillsyn, utan att meningen varit att från den särskilda tillsynen skulle undantagas de anläggningar, för hvilka icke erfordrades Eders Kungl. Maj:ts tillstånd utan endast anmälan hos Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande.

Med åberopande vidare *att*, på sätt svenska teknologföreningen i dess till kollegium i ärendet afgifna yttrande förmält, den fruktan för olägenheter och faror i följd af starkströmsanläggningar, som förefunnes, vore mycket öfverdrifven, *att* enligt kollegii åsigt förläggandet under en särskild inspektion af jämväl de elektriska anläggningar, angående hvilkas utförande enligt förslaget endast skulle erfordras anmälan hos Eders

Kungl. Maj:t befallningshafvande, komme att medföra större olägenheter för industrien än som med afseende å de ifrågavarande lågspänningsanläggningarne vore af förhållandena påkallade, *samt att* telegrafstyrelsen genom den särskilda underrättelse om gjord anmälan om sådan anläggning, som enligt förslaget skulle till styrelsen göras, blefve satt i tillfälle att beträffande anläggningen bevaka sina intressen, ansåg kollegium de nu åsyftade anläggningarne böra vara fritagna från den särskilda inspektionen. [38.]

Beträffande det närmare anordnandet af inspektionen af öfriga anläggningar hänförde sig kollegium till en början till det yttrande, som i frågan afgifvits af svenska teknologföreningen.

I detta yttrande uttalade föreningen sin bestämda anslutning till den inom kommitténs majoritet företrädda åsikten, att inspektionen öfver elektriska anläggningar borde öfverflyttas till särskilda af Eders Kungl. Maj:t förordnade yrkesinspektörer, och förordade på det lifligaste antagandet af förslaget härom. De af reservanterna inom kommittén anförda skäl mot denna anordning kunde på intet sätt hålla stånd mot de tungt vägande skäl, som kommitténs majoritet anfört för den af dem föreslagna anordningen. Det syntes föreningen principiellt oriktigt att anförtro uppsikten öfver enskilda anläggningar åt tjänstemän i ett statens verk, som själf drefve en omfattande teknisk-ekonomisk verksamhet af liknande art. Den fullständiga opartiskhet, som ovillkorligen måste fordras af en person med ett så grannlaga uppdrag som en inspektörs, kunde i sådant fall knappt påräknas. Intressekollisioner mellan telegrafverket och starkströmsanläggningarnas innehafvare kunde säkerligen icke alltid undvikas, och det vore då hvarken lämpligt eller med billighet förenligt, att det ena industriella företaget skulle få utöfva ett afgörande inflytande öfver det andra. Riktigare vore säkerligen att telegrafverket sattes i tillfälle, där dess intresse kunde komma att af en starkströmsanläggning beröras, att bevaka detta intresse, men att åt en fristående och i saken icke intresserad myndighet öfverlämnades det slutliga afgörandet.

Reservanterna inom kommittén förmenade, att telegrafverket ingalunda stode, i egenskap af något slags konkurrent, såsom part gent emot starkströmsanläggningarna. Föreningen kunde på anförda grunder icke instämma däri. Föreningen ville också framhålla en för elektroteknikens fortsatta och tidsenliga utveckling i vårt land synnerligen viktig fördel, som vunnes genom inrättandet af en särskild yrkesinspektion. Därigenom skulle nämligen skapas ett i hithörande frågor självständigt och verkligen sakkunnigt organ, hvaraf såväl Eders Kungl.

Maj:t som statsinstitutioner kunde begagna sig för verkställande af utredningar i påkommande fall, och som bildade en centralpunkt, där korrekta upplysningar kunde påräknas, om vid starkströmsanläggningar inträffade tilldragelser och dit i allmänhet vid dessa vunna erfarenhetsrön samlades för att sedermera göras fruktbärande för elektrotekniken.

Reservanterna i kommittén hade vidare anfört att, om den af majoriteten föreslagna anordningen träffades, skulle starkströms- och svagströmsledningar komma under uppsikt af skilda myndigheter. Någon olägenhet däraf ansåge föreningen icke kunna uppstå, enär de båda slagen af ledningar tjänade olika mål och vore af alldeles olika natur samt därjämte afsåge helt och hållet skilda anläggningar. Däremot funne föreningen det synnerligen betänkligt att, på sätt reservanterna syntes önska inspektionen ordnad, dela en och samma starkströmsanläggning i två delar och ställa dessa under olika myndigheters tillsyn.

Hvad reservanterna uttalat, att telegrafverkets ingenjörer, som fortfarande måste ägna sig åt linjebyggnad med hvad därtill hörde, då det gällde ytterledningars utförande ägde långt större erfarenhet än hvad som kunde förutsättas hos yrkesinspektörerna, syntes föreningen tyda därpå, att reservanterna förbisett hvad som verkligen kräfdes vid starkströmsanläggningar. Att framdraga en starkströmsledning vore en helt annan sak än att framdraga en telegraf- eller telefonledning. Till de fordringar på soliditet i utförandet och omfattande skyddsåtgärder med mera, som särskildt vid högspänningsledningar vore af nöden, funnes vid svagströmsledningar ingen motsvarighet. Af en inspektör för elektriska starkströmsledningar måste ovillkorligen fordras grundlig erfarenhet i hithörande frågor, och denna vunnes endast genom ständigt teoretiskt och praktiskt studium af just denna gren af elektrotekniken, men ingalunda genom att till sin hufvudsakliga uppgift hafva att utöfva tillsyn öfver och vården om svagströmsanläggningar.

Den omständigheten, att reservanterna icke haft kännedom om någon berättigad klagan öfver det sätt, hvarpå starkströmsinspektionen hittills utöfvats genom telegrafverkets distriktsingenjörer, berodde ingalunda därpå, att anledningar till sådan klagan saknats. Hvad beträffade reservanternas påstående, att i vissa fall påtagligt gagn genom raskt och sakkunnigt ingripande vid afhjälpande af fel kommit starkströmsanläggningar till godo genom distriktstjänstemännens och distriktspersonalens påpasslighet, hade föreningen, som sökt inhämta upp-

lysningar härom, dock icke kunnat förskaffa sig kännedom om något enda sådant fall. [38.]

Hvad reservanterna anfört till stöd för sin åsikt, att inspektionens effektivitet skulle blifva större enligt den af dem påyrkade anordningen, kunde föreningen icke heller biträda. Om man finge antaga, att telegrafverkets distriktspersonal vore afpassad med hänsyn till telegrafverkets behof, syntes man med skäl kunna förmoda, att någon afsevärd tid icke skulle blifva för dem öfrig att ägna åt kontrollen öfver starkströmsanläggningarna.

Genom den solidare byggnad och de omfattande försiktighetsmått af alla slag, som vid starkströmsanläggningarna måste iakttagas, vore dessa för öfrigt icke i behof af annan kontinuerlig kontroll än den anläggningens innehafvare i sitt eget intresse måste utöfva, och de skärpta ansvarsbestämmelserna skulle helt säkert göra honom ännu angelägnare att icke låta någon försummelse komma sig till last. I händelse något inträffade, som vållade afbrott i den elektriska driften och för hvars afhjälpande inspektörens ingripande vore erforderligt, skulle, därest inspektionen ordnades i öfverensstämmelse med kommitténs förslag, enligt reservanternas förmenande, vållas vissa afsevärda olägenheter. Häremot ville föreningen invända, att de fall torde vara få, om ens några, då inspektörens ingripande skulle komma att påkallas för afhjälpande af en verklig rubbning af driften, och än mindre torde detta blifva händelsen, om inspektörerna ägde kännedom endast om ytterledningarna.

Föreningen ville i detta sammanhang framhålla, det den fruktan vore mycket öfverdrifven, hvilken ofta uttalades om de olägenheter och faror, som genom starkströmsanläggningar och framför allt högspänningsanläggningar kunde föranledas. Föreningen ville ingalunda förneka, att genom de elektriska starkströmsanläggningarna olyckor *kunde* föranledas, men föreningen vågade påstå, att de olyckor, som *bevisligen* af dem åstadkommits, i verkligheten vore till antalet jämförelsevis få, isynnerhet om man toge hänsyn till dessa anläggningars stora antal; åberopande föreningen till stöd för berörda påstående en statistisk redogörelse angående förhållandena på ifrågavarande område i Schweitz, där, såsom välbekant vore, ett stort antal kraftledningar funnes i bruk sedan flera år tillbaka.

Reservanterna hade äfven berört kostnadsfrågan och ansett, att äfven denna talade för inspektionens ordnande på af dem föreslaget sätt. Det syntes emellertid föreningen att, när det gällde, såsom här otvifvelaktigt vore förhållandet, en för hela landets industriella framtid

[38.] så betydelsefull sak som de elektriska kraftledningarna, åt själfva kostnadsfrågan borde tillmätas endast en underordnad betydelse.

I verkligheten torde dock ingen nämnvärd skillnad i kostnad kunna antagas uppkomma vare sig inspektionen anordnades enligt kommitténs eller reservanternas förslag, ty om inspektionen öfver starkströmsanläggningarnas ytterledningar öfverlätes åt telegrafverkets distriktsingenjörer, vore det väl knappt antagligt, att sådant kunde ske, utan att verkets personal ökades i ett eller annat afseende, hvarigenom större kostnader naturligtvis föranleddes, äfven om de icke direkt framträdde. Det borde därjämte ihågkommas, att ersättning till telegrafverkets distriktsingenjörer för deras handhafvande af starkströmsanläggningarnas inspektion hittills bekostats af dessa anläggningar själfva, och syntes det hvarken vara lämpligt eller billigt, att detta förhållande fortfore, utan borde inspektionen, äfven hvad kostnaden beträffade, blifva en statens angelägenhet på samma sätt som i fråga om den öfriga yrkesinspektionen. I sådant fall torde det emellertid blifva nödvändigt att åt telegrafverkets tjänstemän, om inspektionen af ytterledningarna för framtiden skulle af dem bestridas, af statsmedel bereddes ersättning för detta bestyr, hvartill komme att den ökning af å starkströmsteknikens område sakkunnig personal, som skulle blifva erforderlig, därest ifrågavarande inspektion öfverlämnades till telegrafverket, blefve fullt ut lika kostsam, som om särskilda yrkesinspektörer anställdes under kommerskollegii förmanskap.

Till stöd för sin bestämda öfvertygelse om lämpligheten och nödvändigheten däraf, att ifrågavarande inspektion öfverlämnades åt en sakkunnig yrkesinspektion, ville föreningen jämväl åberopa, förutom hvad nordiska teknikermötet år 1897 därom uttalat, äfven en i samma riktning gående resolution, som utan meningsolikhet fattades vid teknikermötet i Gäfle år 1901.

Slutligen uttalade föreningen den åsikt, att de särskilde yrkesinspektörerna öfver anläggningarna i fråga borde, tills vidare och intill dess en central-teknisk myndighet blifvit inrättad, stå under kommerskollegii förmanskap.

Kommerskollegium åberopade vidare, att jämväl tekniska samfundet i Göteborg uttalat sig mot en anordning, enligt hvilken ifrågavarande tillsyn skulle läggas under telegrafstyrelsen.

För egen del erinrade kommerskollegium därom, att af hvad i ärendet förut förekommit framginge att, med undantag af de omförmälda två reservanterna inom kommittén, den uppfattning enhälligt gjort sig gällande, att det vore nödigt att för erhållande af en ända-

målsenlig tillsyn öfver ifrågavarande anläggningar, tillsynen öfverlämnades åt en från teknisk-ekonomisk verksamhet fristående myndighet, försedd med på det starkströmtekniska området fullt sakkunniga biträden och ingenjörer. Enligt hvad af Riksdagens skrifvelse den 9 maj 1902 i anledning af Eders Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, inhämtades, hade äfven inom Riksdagen röster höjts för intagande i lagen af ett stadgande därom, att Konungen för utöfvande af kontroll öfver föreskrifternas efterlefnad skulle tillsätta sakkunniga och opartiska inspektörer. Under framhållande af att dessa inspektörer likaledes i fråga om lagens tillämpning torde komma att spela en stor roll, hade emellertid Riksdagen ansett för själffallet, att Eders Kungl. Maj:t skulle gå i författning om tillsättande af dylika inspektörer, hvarför det ansetts öfverflödigt att i lagen upptaga något därom. [38.]

Kommerskollegium anförde vidare, att kollegium till fullo insåge det önskvärda däruti, att det allmänna intresse, som telegrafstyrelsen hade att bevaka, det ville säga en i möjligaste mått ostörd drift af statens telegraf- och telefonanläggningar, måtte vid starkströmsanläggningars utförande och underhåll vederbörligen beaktas, men det allmänna hade jämväl andra och viktigare intressen, som också lifligt berördes af sättet för ifrågavarande anläggningars utförande, till exempel vår industris utveckling genom tillgodogörande af krafttillgången i våra floder. Det syntes därför kollegium böra med största noggrannhet tillses, att alla dessa intressen blefvo behörigen tillgodosedda, hvilket väl svårligen torde låta sig göra, om högsta inseendet öfver här ifrågavarande anläggningar öfverlämnades åt en myndighet, som bland annat bure ansvaret för en statens tekniskt-ekonomiska administration, hvars verksamhets resultat kunde i icke oväsentlig grad påverkas af dessa anläggningar. En sådan myndighet skulle väl svårligen kunna undvika att vid såväl granskandet af planer till sådana elektriska anläggningar, hvarom här vore fråga, som äfven vid det öfvervakande öfver desammas utförande och skötsel, som det skulle tillkomma samma myndighet att genom sina underlydande tjänstemän utöfva, i första hand se det statens specialintresse till godo, hvilket den hade till hufvuduppgift att företräda, och därföre ock vara benägen att, för all säkerhets skull, till men för andra intressen ställa större fordringar på nya starkströmsanläggningar med afseende på skyddsåtgärder för mötande, staten tillhörande svagströmsledningar och dylikt, än som eljest kunde vara af omständigheterna påkallade.

Då härtill komme, att telegrafstyrelsen i egenskap af kontrollmyndighet skulle hafva, bland annat, att fatta beslut i anledning af besvär,

[38.] som hos densamma anfördes öfver föreskrifter, meddelade af de kontrollmyndigheten underlydande inspektörer, äfvensom att afgifva yttranden i starkströmsanläggningar rörande frågor, som af Eders Kungl. Maj:t till kontrollmyndigheten hänskötes, men på grund af ofvan angifna förhållanden telegrafstyrelsen näppeligen skulle i afseende å handläggningen af ifrågavarande ärenden kunna anses besitta den ojäfvighet, som med fog torde kunna påfordras, ansåge kollegium det vara ett oeftergifligt villkor för en fullt objektiv behandling af hithörande frågor, att kontrollen rörande desamma uppdroges åt någon från all teknisk-ekonomisk verksamhet fristående statsmyndighet och under densamma lydande inspektörer.

Med erinran hurusom kommerskollegium vid upprepade tillfällen, senast i sitt den 30 december 1901 afgifna underdåniga utlåtande angående kontroll å ångpannor, inför Eders Kungl. Maj:t framhållit önskvärdheten, för att icke säga nödvändigheten af det snara inrättandet af en central teknisk-administrativ statsmyndighet, inom hvilken tekniskt vetande och tekniska fackinsikter skulle vara förhärskande och till hvilken myndighet, enligt kollegii förut i annat sammanhang uttalade åsikt, yrkesinspektionen borde öfverflyttas, framhöll kollegium, att åt en blifvande sådan myndighet kontrollen uti ifrågavarande hänseende borde öfverlämnas. Därförinnan och till dess en sådan centralmyndighet kunde varda inrättad, syntes den ifrågavarande kontrollmyndigheten kunna få sin plats inom kommerskollegium, som i sådant fall skulle få till sitt förfogande personer med erforderlig sakkunskap.

Genom en dylik anordning skulle vinnas, bland annat, den fördelen i enhetlighetssyfte, att de här nedan omnämnda särskilda inspektörerna och yrkesinspektörerna skulle komma att stå under gemensam ledning.

Under ärendets behandling hade väl den åsikt uttalats, att telegrafverket, för skyddande af sina ledningar, fortfarande måste utöfva tillsyn jämväl öfver starkströmsledningarna och att sålunda den af kommerskollegium föreslagna anordning skulle medföra dubbel kontroll å sistnämnda ledningar.

Med afseende härå ville kollegium framhålla, att den tillsyn å starkströmsledningar, som det ur nyss angifna synpunkt skulle ligga i telegrafverkets intressse att utöfva, i allt fall endast kunde afse sådana delar af en starkströmsledning, där denna korsade eller komme i farlig närhet af statens telegraf- eller telefonledningar, och sålunda i de flesta fall blott komme att gälla jämförelsevis små delar af starkströmsledningen; hvarjämte det tillika torde böra anmärkas, att väg- och vatten-

byggnadsstyrelsen och järnvägsstyrelsen med afseende å vattentrafikleder och järnvägar skulle kunna göra gällande liknande intresse. [38.]

Kontrollmyndigheten, hvars underdåniga utlåtande torde komma att infordras öfver inkomna ansökningar om tillstånd till elektriska anläggningar af nu ifrågavarande slag, skulle, i händelse af nådigt bifall till sådan ansökning, hafva att uppdraga åt viss person att hafva tillsyn öfver anläggningen i dess helhet, under det densamma vore under utförande, samt att, sedan anläggningen blifvit fullbordad, afsyna den; och då detta uppdrag i båda hänseenden skulle kräfva goda specialkunskaper på starkströmsteknikens område, måste det alltså blifva af nöden, att kontrollmyndigheten hade tillgång till särskilda, för sådant ändamål förordnade inspektörer, bland hvilka den i dylika fall skulle hafva att fördela uppdragen.

Hvad beträffade anordnandet af kontrollen öfver afsynad och godkänd anläggning, som tagits i bruk, framställde sig två alternativ.

Det ena vore att samme inspektör, som haft tillsynen öfver anläggningens utförande, fortfarande skulle hafva att inspektera anläggningen i hela dess utsträckning, och det andra alternativet vore att låta honom behålla ifrågavarande befogenhet, dock med undantag af de till anläggningen hörande anordningar, å hvilka i fråga om tillsyn bestämmelserna i lagen angående skydd mot yrkesfara eller i gällande grufvestadga vore tillämpliga, samt att öfverlämna uppsikten öfver sistnämnda delar af anläggningen åt yrkesinspektören i distriktet eller vederbörande bergmästare.

Anslöte man sig till det förra alternativet, vunnes visserligen den fördel, att hela den elektriska anläggningen komme att stå under uppsikt af en och samma person och sålunda under enhetlig kontroll, men skulle, enligt kollegii åsikt, väsentliga olägenheter icke kunna med en sådan anordning undvikas. Så skulle exempelvis det förhållande uppstå vid en elektrisk anläggning, afsedd att lämna kraft till en mekanisk verkstad, där arbetsmaskinerna direkt drefvos med hvar sin elektriska motor, att, då en elektrisk anläggning icke gerna kunde begränsas annat än vid dess slut, det vill säga den plats, där den genererade strömmen utnyttjades, den särskilda inspektörens tillsyn komme att omfatta till och med dessa arbetsmaskiner, hvilka emellertid ur annan skyddssynpunkt stode under yrkesinspektörens i distriktet tillsyn, och att sålunda en och samma maskin skulle blifva föremål för tillsyn af olika inspektörer, hvilket gifvetvis ofta måste föranleda slitningar emellan inspektörerna, hvarjämte ett sådant förhållande som det nu angifna torde vara för verkstadsägaren föga tilltalande.

[38.] Angående det senare alternativet kunde det visserligen synas som en olägenhet, att den elektriska anläggningens olika delar komme att stå under tillsyn af skilda inspektörer, men skulle det dock medföra den enligt kollegii åsikt väsentliga fördel, att därigenom undvekes den här ofvan framhållna dualismen i inspektion af kraftstationer, transformatorstationer och arbetsställen för kraftens slutliga användning.

På grund af hvad sålunda anförts och med hänsyn därtill att, såsom under ärendets behandling framhållits, största vikten otvifvelaktigt måste läggas därpå, att en anläggning af ifrågavarande art blefve från början sakkunnigt planlagd och utförd, och att det fortsatta öfvervakandet af skötseln af en i gång varande, väl gjord anläggning ingalunda kräfde så grundliga specialkunskaper på elektricitetens område, som vore af nöden för granskning af planen till en dylik anläggning samt för öfvervakandet af dess första utförande, samt i betraktande af att, äfven om en yrkesinspektör i något särskildt förekommande fall skulle finna sig sakna erforderlig sakkunskap, han, i öfverensstämmelse med hvad beträffande den kemisk-tekniska industrien redan vore yrkesinspektörerna medgifvet, genom kontrollmyndigheten kunde sättas i tillfälle att erhålla sakkunnigt biträde utaf någon af förenämnda särskilda inspektörer, tvekade kollegium icke att ansluta sig till sistnämnda alternativ.

Då i § 4 af lagen angående skydd mot yrkesfara vore stadgadt, bland annat, att hvad angående säkerhetsåtgärder, som skulle vidtagas i vissa näringar eller vid användande af vissa redskap, maskiner eller arbetsmetoder, vore eller blefve särskildt stadgadt skulle oberoende af denna lag lända till efterrättelse, skulle, med hänsyn till den särskilda lagstiftningen för nu ifrågavarande anläggningar, dessa anses i de hänseenden, nämnda lagstiftning omfattade, falla utanför yrkesinspektionens område, ett förhållande, som emellertid, i betraktande däraf att enligt den för yrkesinspektörerna gällande instruktion af den 20 juni 1890 yrkesinspektör vore underkastad den ytterligare tjänstgöringsskyldighet, som kunde blifva honom ålagd, icke torde utgöra hinder för Eders Kungl. Maj:t att åt yrkesinspektörerna särskildt uppdraga den inspektion, som, enligt kollegii åsikt, borde dem tillkomma.

Detsamma torde äfven gälla i fråga om bergmästarna, hvilka, enligt nådiga kungörelsen den 29 maj 1885, jämväl vore underkastade den vidsträcktare tjänstgöringsskyldighet, som kunde blifva föreskrifven.

Beträffande de omförmälda inspektörerna ansåg kommerskollegium, att de borde, efter den fördelning, kontrollmyndigheten ägde bestämma, dels biträda nämnda myndighet vid handläggningen af ärenden angående

elektriska starkströmsanläggningar och dels utöfva den enligt förslaget dem tillhörande inspektionsverksamhet. [38.]

Med hänsyn ej mindre till angelägenheten däraf, att kontrollmyndigheten för nämnda ärendens behöriga handläggning alltid ägde att tillgå sakkunnigt biträde, än äfven därtill, att nödiga krafter förefunnes för inspektion så väl af nu redan befintliga starkströmsanläggningar af ifrågavarande art, hvilka anläggningars antal, enligt hvad kollegium inhämtat, uppginge till omkring 120, och af de nyanläggningar, som under den närmaste framtiden vore att emotse, hölle kollegium före, att de särskilda inspektörernas antal, däruti inbegripet det sakkunniga biträde, som kollegium ansåge behöfligt för behandling hos kontrollmyndigheten af frågor rörande starkströmsanläggningar, borde tills vidare bestämmas till tre.

I aflöningshänseende ansåg kollegium dem böra likställas med yrkesinspektörerna.

Telegrafstyrelsen åter ansåg i fråga om området för den inspekterande myndighetens verksamhet, att det för att vinna erforderlig trygghet vore nödvändigt, att inspektionen afsåg jämväl sådana anläggningar, som enligt ämbetsverkens förslag skulle vara underkastade anmälningsplikt. Telegrafstyrelsen.

I fråga om kontrollens anordnande förklarade telegrafstyrelsen sig hafva kommit till den åsikt, att kontrollen öfver ytterledningar med tillhörande säkerhetsapparater och strömbrytare vid de inspektion underkastade elektriska anläggningar borde tillkomma telegrafstyrelsen och utöfvas genom dess till linjeafdelningen hörande ingenjörer, men att de elektriska anläggningarna i öfrigt, generatorstationer med tillhörande motor- och transformatorstationer och dylika anordningar, borde kontrolleras af de *nuvarande* yrkesinspektörerna enligt lagen angående skydd mot yrkesfara den 10 maj 1889 eller, då sådana anläggningar förekomme vid grufdrift, som vore att hänföra till bergsbruk, af bergmästarna enligt grufvestadgan.

I afseende å den sålunda gjorda uppdelningen ville telegrafstyrelsen meddela, att anledningen, hvarför styrelsen sammanfört ytterledningarnas säkerhetsapparater och strömbrytare med dessa ledningar, vore den, att nämnda apparater — hvilka afsåge att, bland annat, vid inträffande fel, till förebyggande af fara, afbryta strömmen å ytterledningarna — af styrelsen ansetts lämpligast böra i inspektionshänseende likställas med dessa.

Styrelsen ansåg emellertid, att allenast de elektriska anläggningarnas ytterledningar med tillbehör borde underkastas inspektion *före* deras

[38.] tagande i bruk. Styrelsen tvekade desto mindre att ifrågasätta den lindring för de elektriska anläggningarna, som skulle blifva en följd däraf att de inre stationsanordningarna befriades från dylik inspektion, som det syntes styrelsen, att det till hufvudsaklig del vore ytterledningarna, hvilkas anordnande från farlighetssynpunkt borde underkastas statens kontroll. De felaktiga anordningar, som tilläfventyrs kunde vidtagas inom en station, torde hafva till följd dels fara för egendomens antändning och dels fara för de å stationen sysselsatta arbetarna. I det förra afseendet ansåge styrelsen, att omsorgen och tillsynen om dessa anordningar borde kunna helt och hållet öfverlämnas åt brandstodsbolagen samt vederbörande kommunala myndigheter. Och hvad det senare anginge, så blefve det en sak, som just fölle under yrkesinspektörernas och bergmästarnas verksamhet.

De grundläggande synpunkterna vid ordnandet af tillsynen öfver elektriska anläggningar ansåge telegrafstyrelsen böra vara, att *inspektionen gjordes för allmänheten tillräckligt betryggande med minsta kostnad för statsverket*, hvarjämte tillika borde tillses, att inspektionen ordnades på sådant sätt, att den medförde trygghet, att icke enskilda elektriska anläggningar störande eller hindrande ingrepe i den verksamhet, staten själf utöfvade genom telegraf- och telefonkommunikationsmedlen.

Af de elektriska anläggningarna vore endast ytterledningarna *för det allmänna* förenade med den genom användande af den elektriska kraften förbundna särskilda fara, under det att de inre stationsanordningarna icke kunde anses medföra någon dylik särskild fara annat än för de å stationen sysselsatta arbetarne.

Kontrollen å dessa senare anordningar i afseende på den fara, de kunde medföra för arbetarna, torde otvifvelaktigt redan nu åligga de nuvarande yrkesinspektörerna och bergmästarna och åberopades härutinnan hvad som förekommit i ett af Eders Kungl. Maj:t den 25 april 1902 afgjordt ärende angående en ansökan om tillstånd till framdragande af en elektrisk anläggning.

Öfvervakandet af de yttre anordningarna torde emellertid enligt telegrafstyrelsens åsikt böra öfverlämnas åt *särskilda* inspektörer, till hvilka, med beaktande af ofvan angifna synpunkter, borde utses de statens organ, nämligen telegrafverkets ingenjörer, som kunde erbjuda den mest effektiva kontrollen med nödigt aktgifvande å kostnadssynpunkten.

I fråga om effektiviteten ansåge styrelsen det allmännas intresse blifva bäst tillgodosedt, om tillsynen utöfvades af telegrafstyrelsen, som med det antal ingenjörer — för närvarande uppgående till om-

kring 35 stycken, spridda öfver hela landet — hvaröfver styrelsen förfogade, torde kunna erbjuda den verksammaste kontrollen. Därtill komme också, att telegrafverkets arbetsförmän och reparatörer, hvilka så godt som oafbrutet färdades längs verkets ledningar öfver hela landet, därunder vore i tillfälle att iakttaga korsande eller närbelägna kraftledningar och vid misstanke om fel ofördröjligen inrapportera förhållandet till närmaste telegrafingenjör. På grund häraf syntes det styrelsen ur allmänna säkerhetens synpunkt lämpligast att öfverlämna inspektionen åt telegrafverket. [38.]

Genom en dylik anordning torde också statskassan blifva mindre betungad än genom inrättande för ändamålet af nya, särskilda inspektörsbefattningar.

För närvarande vore de elektriska anläggningarnas ägare enligt i samband med koncessionen meddelade bestämmelser skyldiga att vidkännas de med inspektionen förenade kostnader. Sedan emellertid numera den elektriska kraftens exploiterande blifvit genom laga former ordnad, syntes kostnaden för denna inspektion, liksom all öfrig yrkesinspektion, böra drabba statsverket.

Då telegrafstyrelsen under alla förhållanden, oafsedt om inspektionen uppdroges åt verket eller icke, måste öfva uppsikt öfver sina egna öfver hela landet vidt utgrenade telegraf- och telefonledningar, såväl med hänsyn till den inverkan de kunde röna af starkströmsledningar som äfven i öfrigt, borde telegrafverkets ingenjörer kunna utan nämnvärd ökad kostnad för statsverket äfven utöfva inspektion öfver starkströmsledningar i samband med inspektionen öfver verkets ledningar.

De nya tjänstebefattningar, som enligt kommitténs förslag skulle för ändamålet inrättas, skulle visserligen till en början endast utgöras af 2 eller 3, men, såsom uttryckligen betonats, skulle detta endast afse den *närmare* framtiden, och med all visshet borde också kunna påstås, att detta antal inom kort måste fördubblas, ja, kanske mångdubblas, för så vidt inspektörerna skulla kunna på nöjaktigt sätt medhinna inspektion af de elektriska ledningarna, hvilka vore spridda öfver större delen af landet.

Med anlitande af andra inspektörer än telegrafverkets ingenjörer stannade man ock inför den svårigheten att, å ena sidan, inspektörerna till följd af de stora afstånden och den ofta rådande brådskan måste vara så många, att de icke hvar för sig kunde beräkna full sysselsättning af sin inspektionsverksamhet och således icke kunde tillerkännas full aflöning, under det att, å andra sidan, det icke kunde vara önsk-

[38.] värdt, att inspektörerna för fyllandet af sina lefnadsbehof vore hänvisade till enskild arbetsförtjänst.

Tillika borde, såsom reservanterna framhållit, uppmärksammas, att, förutom de nya yrkesinspektörerna, inom det centrala ämbetsverk, kommerskollegium, under hvilket inspektörerna skulle komma att sortera, måste anställas ökad personal för de elektriska ärendenas behöriga behandling därstädes. Till kostnaden för inspektion måste därför äfven läggas aflöningen till sistnämnda tjänstemän.

Då inspektörerna dessutom för sin tjänsts skötande ofta måste företaga inspektionsresor, skulle också reseersättningskostnaden för dem komma att uppgå till ganska afsevärda belopp. Härtill komme att, därest icke till inspektörer utsåges telegrafverkets linjeingenjörer, skulle däraf blifva en följd att i allmänhet såväl inspektören som ock telegrafverkets vederbörande ingenjör måste vid inträffande felaktighet företaga resa till besiktningsstället och således statsverket få vidkännas utgifterna för dubbel reseersättning. Uppdroges däremot inspektionen åt telegrafverkets ingenjörer, skulle statens utgifter i berörda hänseende kunna i afsevärd mån nedbringas.

Genom uppkomsten af en dylik dubbel kontroll torde heller icke inspektionsfrågan få anses blifvit tillfredsställande löst. Riksdagen hade också för sin del förut uttalat sig mot en dubbel inspektion, i hvilket hänseende åberopades hvad som vid behandlingen af lagen om skydd mot yrkesfara förekommit i fråga om grufdrift.

Telegrafstyrelsen ansåge sig härefter äfven böra fästa uppmärksamheten på de förluster, som för statsverket kunde uppstå genom inverkan från starkströmsanläggningar å statens telefon- och telegrafnät. Genom induktiv inverkan från en korsande eller närbelägen kraftledning kunde fara blifva, att trafiken å telefon- och telegrafledningarna genom långvariga störningar icke kunde på ett tillfredsställande sätt upprätthållas. Fall hade också inträffat, då telefontrafiken inom en hel landsdel omöjliggjorts genom induktion från felaktiga starkströmsledningar, och utaf nyligen till telegrafstyrelsen ingångna rapporter från vederbörande distriktsbefäl framginge också, att å vissa håll starkströmsledningar stundom öfvat ett störande eller hindrande inflytande på trafiken å åtskilliga telefonledningar.

Härigenom tillskyndades dels statsverket direkta förluster till följd däraf att staten ginge i mistning af inkomsterna för samtal under tiden för hindrets förekomst, dels allmänheten indirekta förluster därigenom att den hindrades från att, för skötande af sina affärer eller andra angelägenheter, använda de interurbana ledningarna.

Behofvet af snabbast möjliga kommunikationsmedel torde med den hastiga utveckling på alla områden, som kännetecknade vår tid, dagligen göra sig allt mer och mer kännbart, och det samfärdsmedel, som telefon och telegraf erbjöde, torde numera få anses hardt när oumbärligt. Till fullo inseende betydelsen däraf hade också staten nedlagt högst betydande belopp för anläggande af statstelegraf- och telefonledningar, belopp som vid detta års ingång hade uppgått till omkring tjugofem millioner kronor. [38.]

Jämväl ur dessa synpunkter vore det att föredraga, att inspektionen ålades telegrafverkets ingenjörer, enär desamma vid den inspektion, som de under alla förhållanden måste vidtaga i fråga om verkets egna ledningar, kunde på fortaste och billigaste sätt afhjälpa de anledningar till störningar af telefon- och telegraftrafiken, som kunde förekomma.

Enligt kommitterades förslag till inspektionens ordnande skulle däremot ofta en jämförelsevis lång tid åtgå, innan kommerskollegium, sedan anmälan om störningen ingått, skulle kunna lämna vederbörande inspektör underrättelse därom, och denne, som kanske befunne sig i en annan del af sitt vidsträckta distrikt — landet skulle ju, åtminstone till en början, delas i allenast 2 eller 3 distrikt — hinna inträffa vid den anläggning, hvarest det fel, som föranledt störningen, uppstått. Under tiden vore kanske telefontrafiken afbruten å vidsträckta områden. Hade däremot telegrafverket hand om inspektionen, kunde vederbörande inspektör helt visst i regel inom afsevärdt kortare tid efter störningens inträffande vara på platsen, än annars skulle vara fallet.

Liksom i fråga om andra samfärdsmedel, såsom t. ex. järnvägar, borde staten naturligen äfven på detta område se till, att statens eget intresse blefve erforderligen tillvarataget.

Telegrafstyrelsen vore alltså af den uppfattning, att ur synpunkten af effektivitet och billighet inspektionens bibehållande hos telegrafverket vore att föredraga framför dess öfverlåtande åt nyinrättade särskilda elektriska inspektörer.

Såsom skäl mot inspektionens förläggande under telegrafverket hade äfven anförts den intressekollission, som påståtts ofta kunna komma att uppstå mellan telegrafverket och vederbörande elektriska anläggningar.

Gent emot ett dylikt påstående torde icke behöfva erinras mer, än att alla inspektörer, vare sig de toges från telegrafverket eller från något annat håll, hade obestridlig skyldighet att, såsom äfven kommitterade påpekat, vara i hög grad intresserade däraf, att de elektriska ledningarna anordnades på sådant sätt, att de ej skadade eller störde

[38.] ofvannämnda kommunikationsanstalters (d. v. s. telegraf- och telefonledningar) drift, då, enligt hvad lagen uttryckligen föreskrefve, en sådan störning icke finge äga rum.

Beträffande den inspektion, som hittills utöfvats af telegrafverkets distriktsingenjörer, torde heller icke rättvisligen kunna påvisas något enda fall af partiskhet från vederbörande ingenjörs sida. Skulle något sådant framdeles förekomma, hvilket ju kunde tänkas lika väl hos andra inspektörer än telegrafverkets ingenjörer, stode ju alltid den möjlighet till buds att genom klagomåls anförande vinna den rättelse, som kunde vara befogad.

Vidkommande därefter den brist i enhetlighet, som förmenats skola blifva en följd af utöfvandet på nu föreslaget sätt af tillsynen öfver elektriska anläggningar, ville telegrafstyrelsen såsom sin bestämda åsikt uttala att, om man lade alla *maskinella inrättningar*, såväl elektriska som andra, under en och samma kontrollmyndighet, nämligen kommerskollegium, och läte inspektionen öfver dessa inrättningar utöfvas af de nuvarande yrkesinspektörerna eller, i hvad anginge bergsbruk, bergmästarna, samt lade alla *ytterledningar*, såväl stark- som svagströms-, under en kontrollmyndighet, nämligen telegrafstyrelsen, och läte inspektionen öfver dessa verkställas af telegrafverkets ingenjörer, enhetligheten borde anses blifva större, än om starkströmsanläggningarna i deras helhet lades under *en* kontroll, i hvilket fall ytterledningarna till stark- och svagströmsanläggningar, hvilka dock mycket ofta komme att korsa eller vara framdragna i närheten af hvarandra, skulle komma att sortera under *två* skilda myndigheter. En sådan uppdelning som den nu föreslagna syntes telegrafstyrelsen fullt naturlig, och de svårigheter, som påstått härigenom skola uppstå, torde säkerligen icke vara större, än att de med god vilja mycket lätt kunde öfvervinnas.

Hvad slutligen anginge den påstådda brist på sakkunskap, som skulle förefinnas hos telegrafstyrelsen och dess ingenjörer, torde därvid hafva förbisetts, att det, såsom dock af reservanterna betonats, hufvudsakligen blott vore ytterledningarna, som skulle fortfarande inspekteras af telegrafverkets ingenjörer. Rörande dessa ledningar vore det styrelsens åsikt, att, på grund af den vida större erfarenhet uti linjebyggnaden rörande frågor, hvaraf telegrafverkets till linjeafdelningen hörande ingenjörer vore i besittning, lika stor eller måhända större kunskap kunde påräknas hos telegrafverkets ingenjörer än hos de ifrågasatta nya elektriska inspektörerna.

Nästan alla af telegrafverkets ingenjörer vore utexaminerade från tekniska högskolan och sålunda i besittning af god allmän ingenjörsutbildning.

Med samma skäl, som påstått att telegrafverkets ingenjörer icke skulle äga tillräcklig kompetens beträffande starkströmsledningar, torde kunna sägas, att de ifrågasatta elektriska inspektörerna skulle hafva otillräcklig kunskap i fråga om svagströmsledningar. [38.]

Ingendera af dessa påståenden torde emellertid kunna försvaras, ty ytterledningarna af de båda olika slagens anläggningar torde nog icke i verkligheten förete så stora skiljaktigheter, att det icke kunde förutsättas erforderlig kompetens hos såväl det ena som det andra slagets inspektörer.

Telegrafstyrelsen ville i detta sammanhang såsom sin åsikt uttala, att de upplysningar och råd, med hvilka kommitterade ansåge, att inspektörerna borde tillhandagå industriidkarna, endast borde afse de skyddsanordningar, som skulle vidtagas. Ty endast därom vore här fråga. Om anläggningen vore utförd så, att den icke vore ekonomiskt effektiv, eller så, att den medförde fara för innehafvarens egendom, vore detta icke af beskaffenhet att böra blifva föremål för statens kontroll.

I inspektionens begrepp låge ock, att inspektören skulle, i förhållande till de personer, öfver hvilka han skulle utöfva inspektion, stå i en fullkomligt oberoende ställning. Inspektören borde icke vara någon slags konsulent eller en rådgifvare till starkströmsanläggningens ägare beträffande de maskiner och dylikt, ägaren borde välja för att få sin anläggning så vinstgifvande som möjligt. För erhållande af sådana råd borde ägaren vända sig till en konsulterande ingenjör på detta område. Skulle nämligen inspektören vara rådgifvare i sådant hänseende, skulle han helt visst icke komma att undgå tillvitelser för partiskhet genom att gynna en firma framför en annan.

Åfven ur synpunkten af yrkeshemlighetens bevarande torde en dylik anordning icke vara att förorda.

På grund af hvad telegrafstyrelsen sålunda anfört, ansåge styrelsen, att inspektionen borde, hvad anginge ytterledningar med hvad därtill hörde, fortfarande verkställas af telegrafverkets ingenjörer och tillsynen öfver nämnda delar af anläggningarna alltså utöfvas af telegrafstyrelsen.

Petitioner.

I ärendet inkommo vidare den 23 december 1902 till Eders Kungl. Maj:t ställda skrifter, däri representanter för den svenska industrien, bergsbruket och järnhandteringen till ett antal af 32 — med åberopande däraf, att man med visshet kunde förutse, att bland de svårigheter, de elektriska starkströmsanläggningarna finge att öfvervinna, en stor del komme att framkallas just genom kollission med telegrafverkets ledning-

[38.] gar, samt att det under sådana förhållanden knappast kunde förväntas, att en telegrafverkets tjänsteman skulle intaga den opartiska ställning, som i dylika fall inspektörens grannlaga uppdrag ovillkorligen kräfde — anhållit, att inspektionen öfver ifrågavarande ledningar måtte, på sätt från kommerskollegii sida föreslagits, öfverlämnas åt särskilda yrkesinspektörer.

Departementschefens yttrande.

Vid den behandling förevarande fråga vidare undergått inom civildepartementet fann jag mig kunna i allt väsentligt biträda hvad som föreslagits i fråga om koncessions- och anmälningsplikt, dock att från behandling i detta sammanhang uteslutits frågan om elektriska ledningars framdragande öfver kronojord, en fråga, hvartill jag vid ett annat tillfälle torde få återkomma. Icke heller mot innehållet af de utaf ämbetsverken föreslagna säkerhetsföreskrifterna fann jag någon hufvudsaklig invändning, men ansåg uppenbart att dessa föreskrifter borde gälla äfven sådana ledningar, i fråga om hvilka endast kräfdes anmälan hos Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande.

Hvad därefter tillsynen öfver säkerhetsföreskrifternas efterlefnad angick, syntes mig med afseende å den mindre farligheten hos de anläggningar, i fråga om hvilka koncession ej erfordrades, att dessa anläggningar ej skulle ovillkorligen behöfva underkastas den ifrågasatta specialinspektionen. Men jag höll dock för nödvändigt, att föreskrift meddelades därom, att, därest anmälan skedde, att en sådan anläggning utfördes eller sköttes på sådant sätt, att fara däraf uppstode för person eller egendom eller för driften af statens telegraf- eller telefoninrättning, inspektionen skulle äga att gripa in och meddela erforderliga föreskrifter.

I fråga om tillsynens vidare anordnande ansåg jag att, då, på sätt kommitterade anfört, en elektrisk anläggning med ledningar, maskinella inrättningar, kontroll- och säkerhetsanordningar vore en enhet, där hvarje del på ett så att säga organiskt sätt grepe in i den andra, det vore nödvändigt, dels att tillsynen omfattade anläggningen i dess helhet och dels att denna tillsyn utöfvades af en och samma inspektör. Jag kunde således icke biträda tefegrafstyrelsens förslag därom, att den besiktning, som skulle äga rum innan anläggningen finge tagas i bruk, skulle afse allenast ytterledningarne med därtill hörande säkerhetsinrättningar och strömbrytare, utan ansåg lika med kommerskollegium, att denna besiktning jämväl borde afse generatorer, motorer, transformatorer och dylika i allmänhet inomhus befintliga apparater med dithörande säkerhetsanordningar. Utan en sådan, anläggningen i dess helhet omfattande, undersökning syntes uppenbarligen tillfredsställande garanti icke kunna vinnas. Den afsyning af elektrisk anläggning, som, på sätt jag förut

erinrat, enligt Eders Kungl. Maj:ts för särskildt fall gifna föreskrifter ägt rum, hade ock omfattat anläggningen i dess helhet. Hvad nu sagts syntes mig böra gälla icke blott, såsom kommerskollegium föreslagit, beträffande den första afsyningen utan jämväl i fråga om den fortsatta tillsynen. Kommerskollegium befarade, att genom öfverlåtande åt den särskilde inspektören af jämväl den fortsatta tillsynen af anläggningens inre delar kollision skulle uppstå emellan de särskilda inspektörerna och yrkesinspektörerna och ville därför åt yrkesinspektörerna uppdraga den fortsatta tillsynen af de inre anordningarne. Men då den särskilda inspektionen skulle afse allenast de speciella säkerhetsåtgärder, som med afseende å den elektriska kraftens användande vore påbjudna eller eljest ansåges erforderliga, och denna inspektions område således vore tydligt begränsadt, syntes några praktiskt taget betänkliga konsekvenser ej genom den ifrågasatta anordningen vara att vänta däraf, att den särskilda inspektionen jämväl under anläggningens drift finge afse anläggningen i dess helhet. Med afseende å det omförmälda intima sambandet emellan anläggningens särskilda delar syntes i allt fall en sådan anordning vara nödvändig. [38.]

Hvad därefter angick frågan åt hvem inspektionen borde anförtros, så var det väl uppenbart, att största vikt låge däruppå, att nu ifrågavarande elektriska anläggningar inrättades så, att de icke komme att skada statens telegraf- och telefonledningar. Tydligt vore dock, att hänsynen härtill icke ovillkorligen kräfde, att den särskilda inspektionen skulle öfverlämnas åt telegrafstyrelsen och dess underlydande tjänstemän. Därigenom att representant för telegrafverket lämnades tillfälle att närvara vid besiktningar och göra gällande verkets kraf samt att beslutanderätten i sista hand tillkomme Eders Kungl. Maj:t, syntes telegrafverkets intresse i berörda hänseende blifva tillräckligt tillgodosedt, därest i öfrigt tillräckligt effektiva bestämmelser om kontrollens utöfning meddelades.

Fråga uppstod då, huruvida i allt fall inspektionen lämpligen borde öfverlåtas åt telegrafverkets ingenjörer. Den viktigaste invändning, som häremot förekommit, syntes mig vara den att, såsom kommitterade anfört, den oerhördt snabba utveckling, hvilken för närvarande ägde rum och antagligen under lång tid komme att fortgå inom den elektriska starkströmstekniken gjorde det nödvändigt, att inspektören vore specialist på detta område och kunde odeladt ägna sin uppmärksamhet åt de nya uppslag och rön denna teknik erbjöde, men att man icke hos telegrafverkets tjänstemän ägde rätt förutsätta specialkunskaper på starkströmteknikens område. Det vore väl sant, såsom telegrafstyrelsen anmärkt,

[38.] att inspektörens uppgift ej skulle vara att tillhandagå industriidkaren med upplysningar och råd om anläggningens anordning, utan att hans åliggande i främsta rummet vore att tillse det nödiga säkerhetsanordningar vidtoges. Men uppenbart vore väl, att den nödiga tryggheten ofta kunde vinnas på olika sätt, och det vore ett fullt berättigadt anspråk från industriidkarens sida att härvid valdes den anordning, som medförde minsta kostnad och olägenhet för honom. Härtill fordrades en erfarenhet och vana vid anordnandet af industriella inrättningar, som säkert i de flesta fall vore främmande för telegrafingenjörerna. Ett visst medgifvande härutinnan från telegrafstyrelsens sida syntes jämväl föreligga däri, att styrelsen i sitt förslag inskränkt den inspektion, som skulle af telegrafverkets tjänstemän utöfvas, till ytterledningarna.

Det syntes mig ock, att man borde taga en viss hänsyn till den, enligt hvad handlingarna gåfve vid handen, bland industriidkarne själfva vidt utbredda åsikt, att inspektionen icke borde öfverlämnas åt telegrafverkets ingenjörer utan anförtros åt särskilda för detta ändamål tillsatta tjänstemän.

Hvad anginge kostnaderna, så vore väl sant, att dessa skulle blifva mindre, om inspektionen öfverlämnades åt telegrafverkets tjänstemän, men kostnaderna för särskilda inspektörer kunde dock ej blifva så afsevärda, att hänsyn till dessa kostnader borde hindra en eljest för riktig ansedd åtgärd.

På nu i korthet antydda skäl ansåg jag, att särskilda inspektörer, som tills vidare borde stå under kommerskollegii uppsikt, borde tillsättas för verkställande af den inspektion, hvarom här vore fråga.

I öfverensstämmelse med dessa åsikter lät jag inom departementet omarbeta de föreslagna bestämmelserna, hvarvid de sammanfördes till ett förslag till stadga om elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöfverföring.

Vid föredragning af ärendet den 31 december 1902 behagade Eders Kungl. Maj:t godkänna min uppfattning i frågan och förordnade om utfärdande af stadga i öfverensstämmelse med berörda förslag.

För genomförande af den sålunda beslutade tillsynen, som borde genast träda i kraft, var det emellertid nödvändigt att samtidigt gå i författning om anställande af inspektörer och anvisande af medel till deras aflöning.

Såsom jag förut omförmält, uttalade kommerskollegium i sitt utlåtande den åsikten, att inspektörerna, som tänktes skola vara stationerade i Stockholm och, allt efter som omständigheterna det föranledde, antingen

biträda kollegium vid handläggning af ärenden rörande ifrågavarande anläggningar eller utöfva den enligt förslaget dem tillhörande inspektionsverksamhet, kunde tills vidare inskränkas till tre. I en sedermera afgifven promemoria hafva emellertid kollegii chef samt vederbörande föredragande inom kollegium, sedan de satts i tillfälle taga del af ofvannämnda inom civildepartementet utarbetade stadgeförslag, tillkännagifvit, att de med hänsyn till den utvidgade inspektionsskyldighet, som enligt detta förslag skulle tillkomma inspektörerna, ansåge, att inspektörernas antal borde bestämmas till fyra. [38.]

Kommerskollegium föreslog i sitt utlåtande, att ifrågavarande inspektörer skulle erhålla samma arfvode som yrkesinspektörerna eller 5,000 kr., hvartill skulle komma ersättning för resekostnader enligt resereglementet, och syntes mig intet vara att häremot invända. Hittills hafva vederbörande elektriska anläggningars ägare fått betala reseersättning och dagtraktamente åt inspektörerna. Då nu ifrågavarande inspektörer skulle blifva stationerade i Stockholm, skulle en sådan anordning komma att drabba de olika ägarne synnerligen ojämnt, allt efter som afståndet till Stockholm vore större eller mindre. Med hänsyn härtill ansåg jag lämpligt, att dagtraktamente under förrättningsdagarne betalades af anläggningens ägare, men att statsverket vidkänndes resekostnaden i öfrigt, hvilken alltså komme att utgå af det under sjätte hufvudtiteln uppförda anslaget till rese- och traktamentspenningar.

Med godkännande af mina åsikter äfven i denna del meddelade Eders Kungl. Maj:t jämväl den 31 december 1902 föreskrift om anställande tills vidare af fyra inspektörer på förut angifna villkor samt anbefallde statskontoret att förskottsvis utanordna de till de kontanta arfvodena behöfliga medlen.

Jag har således nu allenast att anmäla frågan om framställning till Riksdagen om anvisande af erforderligt anslag för berörda ändamål. Då inspektörernas antal skulle vara fyra och en hvar skulle hafva ett arfvode af 5,000 kronor om året, är det belopp som erfordras 20,000 kronor om året. Anslaget synes mig gifvetvis till en början böra uppföras å extra stat, hvadan nu erfordras anslag till berörda belopp för hvartdera af åren 1903 och 1904.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen,

att för *anordnande af inspektion för elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöfverföring* på extra stat för år 1904 till arfvoden under åren 1903 och 1904 åt fyra inspektörer med 5,000 kronor till hvar,

[38.] för år räknadt, anvisa 40,000 kronor med rätt för Eders Kungl. Maj:t att låta af detta belopp förskottsvis under år 1903 af tillgängliga medel utanordna 20,000 kronor.

Dyrtidstillägg.

[39.] Dyrtidstillägg. Under åberopande af hvad chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet öfver finansärenden för denna dag anfört i fråga om beredande åt statens tjänstemän och betjänte af ett dyrtidstillägg för år 1903 att uppföras i riksstaten för år 1904, tillåter jag mig erinra, hurusom Riksdagen i sin underdåniga skrifvelse den 15 maj 1902 angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjätte hufvudtitel beträffande postverket och telegrafverket uttalat, bland annat, att som fullständig lönereglering dåmera beslutits för den ordinarie personalen vid postverkets lokalförvaltningar samt telegrafverkets distrikts- och lokalförvaltningar och Riksdagen ansåge, att de utaf Riksdagen för nämnda personal bestämda lönebelopp vore med afseende såväl å tjänsteinnehafvarnes åligganden och tjänsteställning som de nu rådande prisförhållanden tillräckliga, några ytterligare tillskott till ifrågavarande aflöningar från statsverkets sida icke borde ifrågakomma. Då således något dyrtidstillägg icke bör för år 1904 att utgå under 1903 beräknas för personalen vid nämnda båda verks distrikts- och lokalförvaltningar, kan det förslagsanslag, som för beredande af dyrtidstillägg för innevarande år åt en del tjänstemän och betjänte inom civildepartementets afdelning af Eders Kungl. Maj:ts kansli samt till civildepartementet hörande ämbetsverk och kårer behöfver äskas å extra stat för år 1904, beräknas 300,000 kronor lägre än det belopp, 1,200,000 kronor, som å extra stat för år 1903 för samma ändamål anvisats.

På grund däraf hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, till beredande, i enlighet med de i statsrådsprotokollet öfver finansärenden för denna dag angifna grunder, af *dyrtidstillägg för innevarande år* åt en del tjänstemän och betjänte i civildepartementets afdelning af Kungl. Majt:s kansli samt till civildepartementet hörande embetsverk och kårer, å extra stat för år 1904 anvisa såsom förslagsanslag ett belopp af 900,000 kronor.

Hvad föredragande departementschefen i ofvan berörda hänseenden tillstyrkt och hemställt behagade

Hans Maj:t Konungen, enligt Statsrådets öfrige ledamöters tillstyrkande, i nåder bifalla samt förordnade tillika, enligt Statsrådets hemställan, att utdrag af detta protokoll skulle till finansdepartementet öfverlemnas till ledning vid författandet af Kungl. Majt:s nådiga proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof. [39.]

Ex protocollo:

Johan Björnström.

Sjunde hufvudtiteln.

Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 januari 1903.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LAGERHEIM,
Statsråden: CRUSEBJÖRN,
ODELBERG,
HUSBERG,
PALANDER,
WESTRING,
RAMSTEDT,
BERGER,
MEYER,
VON FRIESEN.

Sedan de till andra, tredje, fjärde, femte och sjätte hufvudtitlarne hörande frågor blifvit af vederbörande departementschefer föredragna, anhöll departementschefen, statsrådet Meyer att få anmäla de frågor, som tillhörde regleringen af sjunde hufvudtiteln, samt anförde därvid beträffande anslagstitlarne:

Ordinarie anslag.

Stämpelomkostnader.

[1.] *Stämpelomkostnader.*

Enligt det förslag till förordning angående en särskild afgift för punsch, jag har för afsikt att framlägga inför Eders Kungl. Maj:t, skall berörda afgift uttagas under form af stämpelafgift. Beträffande de med punschstämpelns införande förenade utgifter har statskontoret i afgifvet underdånigt utlåtande, med åberopande af en af riksbankens sedeltryckeriföreståndare uppgjord kostnadsberäkning, meddelat, att statskontoret sökt göra ett öfverslag öfver nämnda utgifter och därvid utgått från antagandet af en årlig åtgång af 6,000,000 enkla beläggningsstämplar och 100,000 dubbla beläggningsstämplar samt af ett papperspris af 30 kronor för 1,000 blad. Förutom kostnaden för första uppsättningen af tryckmateriel och perforeringsmaskiner, af sedeltryckeriföreståndaren beräknad till 7,150 kronor, skulle under nyssberörda antagande den årliga omkostnaden för punschstämplarnes anskaffande belöpa sig till omkring 24,000 kronor.

I likhet med utgifterna för kortkonvolut böra utgifterna för punschstämplarnes anskaffande utgå af det å sjunde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till stämpelomkostnader. Berörda anslag är i riksstaten uppfördt med ett belopp af 174,000 kronor. Utgifterna å anslaget hafva i rundt tal uppgått år 1897 till 233,000 kronor, år 1898 till 256,000 kronor, år 1899 till 269,000 kronor, år 1900 till 239,000 kronor och år 1901 till 251,000 kronor. Utom den höjning af anslaget, som påkallas af punschstämpelns införande, bör, med hänsyn till hvad jag nyss nämnt rörande utgifterna å anslaget, en ytterligare höjning af detsamma i den mån tillgångarne det nu medgifva vidtagas; och hemställer jag därföre i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att höja det å sjunde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till stämpelomkostnader med 60,000 kronor från 174,000 kronor till 234,000 kronor.

Tullverket.

[2.] *Tullverket.*

Sedan Eders Kungl. Maj:t den 6 november 1900 uppdragit åt en kommitté att granska tullverkets stater och afgifva förslag till de för-

ändringar i dessa stater, hvilka kunde anses af omständigheterna på- [2.]
kallade, har bemälda kommitté den 10 november 1902 inkommit med underdånigt betänkande och förslag i ämnet. Öfver berörda betänkande och förslag har generaltullstyrelsen den 17 sistlidne november afgifvit infordradt underdånigt utlåtande, som tillika innefattar underdånigt förslag till tullverkets utgiftsstater för år 1904.

Då det emellertid kunde förutses, att den tid, som återstode för statsregleringens verkställande, icke medgåfve, att tullstatskommitténs betänkande och förslag underkastades den pröfning och behandling, som erfordrades för att därå skulle kunna grundas en framställning till nästinstundande Riksdag, har jag i skrifvelse den 18 berörda november anmodat generaltullstyrelsen att till Eders Kungl. Maj:t skyndsamt inkomma med det förslag till tullverkets utgiftsstater för år 1904, som styrelsen vid nu angifna förhållande funne sig böra afgifva; och har i anledning häraf generaltullstyrelsen i underdånig skrifvelse den 20 i sistnämnda månad inkommit med förnyadt förslag till reglering af tullverkets stater för sagda år. Hvad jag vid aflåtandet till generaltullstyrelsen af förenämnda skrifvelse förutsåg har också inträffat. Mängden af de på min föredragning hopade frågor, delvis af ganska omfattande betydelse, som måste föreläggas nästinstundande Riksdag redan vid början af densamma, har gjort, att tiden icke medgifvit att åt frågan om tullstatens definitiva reglering ägna den grundliga förberedande behandling, som bör föregå frågans framläggande till Riksdagens pröfning.

I sistberörda underdåniga skrifvelse har nu generaltullstyrelsen beträffande *aflöningsstaten* hemställt, att å densamma måtte upptagas ytterligare en vaktmästare i andra lönegraden, hvarigenom antalet vaktmästare i nämnda grad komme att ökas från 124 till 125, men att däremot antalet vaktmästare i första lönegraden måtte minskas med en från 43 till 42, samt att ordinarie aflöningsstatens slutsumma, senast fastställd till 2,216,300 kronor, sålunda måtte ökas med 100 kronor till 2,216,400 kronor.

Enligt hvad generaltullstyrelsen vidare anmäler har *öfvergångsaflöningsstaten*, för år 1903 beräknad till 4,000 kronor, icke undergått någon förändring.

Indragningsstaten, för sistnämnda år upptagen till 7,300 kronor, har genom därå uppförda personers afgång minskats med 1,620 kronor, eller till 5,680 kronor.

I tullverkets öfriga ordinarie utgiftsstater har generaltullstyrelsen icke ifrågasatt annan ändring, än att det å *omkostnadsstaten* uppförda förslagsanslaget till diverse utgifter, hvilket visat sig vara för sitt ända-

[2, 3.] mål otillräckligt, måtte i någon mån ökas, i hvilket afseende styrelsen föreslår, att det belopp, 1,620 kronor, hvarmed indragningsstaten, enligt hvad ofvan nämnts, minskats, måtte, efter afdrag af hvad som motsvarar det belopp, hvarmed aflöningsstaten skulle höjas, tilläggas anslaget till diverse utgifter med 1,520 kronor.

Med iakttagande af sålunda föreslagna ändringar skulle tullverkets ordinarie utgiftsstater för år 1904 komma att upptaga följande slutsummor, nämligen:

aflöningsstaten	kronor	2,216,400: —
öfvergångsaflöningsstaten	„	4,000: —
ålderstilläggsstaten	„	220,000: —
indragningsstaten	„	5,680: —
pensionsstaten för afskedade tjänstemän och betjänte	„	227,000: —
pensionsstaten för aflidna tjänstemäns och betjäntes efterlämnade änkor och barn (däraf 10,000 kronor bestämdt anslag)	„	41,800: —
omkostnadsstaten	„	267,120: —
summa	kronor	2,982,000: —

eller samma belopp, hvarå motsvarande stater för år 1903 sluta.

Jämte erinran att Riksdagen till förstärkning af arbetskrafterna vid tullverket på extra stat för år 1903 beviljat ett anslag af 217,600 kronor samt att jag har för afsikt att tillstyrka Eders Kungl. Maj:t att för år 1904 af Riksdagen för samma ändamål begära ett extra anslag till belopp af 231,800 kronor, hemställer jag, som icke funnit något att erinra vid hvad generaltullstyrelsen nu föreslagit i fråga om tullverkets ordinarie utgiftsstater, i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, med godkännande af de utaf generaltullstyrelsen föreslagna ändringar i tullverkets stater, för år 1904 bestämma anslaget för tullverket till ett mot staternas slutsumma svarande belopp af 2,982,000 kronor, att såsom förslagsanslag utgå direkt af tullmedlen.

Patent- och registreringsverket.

[3.] *Patent- och registreringsverket.*

Genom nådigt bref den 6 juni 1902 har Eders Kungl. Maj:t, i enlighet med Riksdagens samma år fattade beslut, fastställt utgiftsstat för innevarande år för patent- och registreringsverket. Denna utgiftsstat omfattar följande hufvudafdelningar:

A. Aflöningar	71,000	kronor
B. Omkostnader, förslagsanslag,	139,000	„
summa	210,000	kronor.

[3.] Beträffande patent- och registreringsverkets inkomster under år 1902 har ämbetsverkets chef i afgifven promemoria meddelat, att dessa inkomster utgjort:

vid patent-, varumärkes- och mönsterafdelningen:			
afgifter för 2,316 patentansökningar (däraf 9 obetalda)	kronor	46,140: —	
årsafgifter för patent	,,	144,465: —	
afgifter för 563 ansökningar om registrering af varumärken (däraf 2 obetalda)	,,	22,440: —	
afgifter för 70 ansökningar om förnyad registrering af varumärken	,,	700: —	
afgifter för 33 ansökningar om registrering af vissa mönster och modeller	,,	330: —	
försålda publikationer	,,	3,798: —	
återburen prenumerationsafgift	,,	8: —	
ersättning för lösen af ett bref	,,	—: 40	217,881: 40
vid aktiebolagsafdelningen:			
afgifter för 2,479 ansökningar	,,	72,991: 90	
försålda publikationer	,,	826: 09	73,817: 99
	tillsammans kronor		291,699: 39

I underdånig skrifvelse den 27 oktober 1902 har patent- och registreringsverket afgifvit förslag till utgiftsstat för år 1904. Detta förslag skiljer sig från den för ämbetsverket nu gällande stat endast i fråga om beloppet af anslaget till ålderstillägg samt beträffande två af de å omkostnadsstaten upptagna förslagsanslag.

Hvad angår det under *aflöningar* uppförda förslagsanslaget till ålderstillägg, i gällande stat upptaget med 3,000 kronor, har ämbetsverket, enär för beredande af ålderstillägg åt de tjänstemän och betjänte, som i ämbetsverket erhållit sina nu innehafvande befattningar år 1898, erfordrades en höjning i anslagsbeloppet med 2,300 kronor, föreslagit, att detsamma måtte i utgiftsstaten för år 1904 utföras med förslagsvis 5,300 kronor.

Beträffande de i staten under *omkostnader* upptagna förslagsanslag har patent- och registreringsverket icke föreslagit någon ändring i de anslag, som senast fastställts med 3,000 kronor till återställda registreringsafgifter och med 1,600 kronor till bidrag till patentunionens internationella byrå i Bern.

Däremot har patent- och registreringsverket föreslagit, att det å

[3.] omkostnadsstaten uppförda anslag till adjungerade ledamöter, biträdande ingeniörer, amanuenser, särskildt tillkallade tekniska biträden, extra skrifbiträden, extra vaktmästare, vikariatsersättningar, renskrifning och skrifmaterialier, postafgifter, hyror, ved, lyse, renhållning och städning samt inventariers anskaffande och underhåll m. m. måtte höjas med 7,000 kronor; och har ämbetsverket därvid, med erinran att ifrågavarande anslag senast bestämts till 78,000 kronor, anfört, att utgifterna å anslaget redan år 1901 uppgått i rundt tal till 85,700 kronor, af hvilket belopp dock omkring 700 kronor belöpte å en utgift af tillfällig beskaffenhet, nämligen å de genom nådigt bref den 21 juni 1901 medgifna understöd till sex af verkets tekniskt bildade tjänstemän för besök vid årets industri- och slöjdutställning i Gäfle jämte i trakten af Gäfle belägna industriella verk. Frånräknades beloppet af detta understöd, hade utgifterna å anslaget för år 1901 utgjort omkring 85,000 kronor. De olika ändamål, som med anslaget skulle tillgodoses, vore visserligen af beskaffenhet, att utgifter för samma ändamål kunde något växla det ena året mot det andra, men denna omständighet syntes desto mindre böra föranleda att för år 1904 beräkna utgifterna å anslaget i dess helhet lägre än det belopp, hvartill de uppgått redan under år 1901, som från den 1 april 1902 måst för ämbetsverket förhyras ytterligare en våning, hvilket medförde högre årliga utgifter ej blott för hyra utan äfven för ved, lyse, renhållning och städning; och sedan genom nådigt bref den 21 mars 1902 Eders Kungl. Maj:t medgifvit, bland annat, att, i afvaktan på möjligheten af att lämplig ämbetslokal bereddes patent- och registreringsverket i något statens hus, nytt hyresaftal för tiden från den 1 april 1903 till den 1 oktober 1905 finge träffas rörande verkets lokaler, komme de för ämbetsverket förhyrda lägenheter från den 1 april 1903 att betinga en årlig hyra af 11,000 kronor i stället för under år 1901 i sådant afseende utgifna 8,800 kronor. Af dessa skäl hade ämbetsverket ansett anslaget böra höjas till 85,000 kronor.

Jämväl i fråga om anslaget till böcker och tidskrifter, tryckningsoch bindningskostnader, kungörelser och publikationer m. m. efter afdrag af influtna prenumerationsafgifter och dylikt, hvilket anslag i staten för innevarande år upptagits till 56,400 kronor, har patent- och registreringsverket föreslagit höjning. Till stöd för framställningen i denna del har anförts, att utgifterna å anslaget efter nämnda afdrag uppgått i runda tal:

år 1899	till	kronor	47,300: —
„ 1900	„	„	56,200: —
„ 1901	„	„	67,200: —

[3.] Å kungörelser och publikationer hade belöpt:

år 1899	kronor	44,700: —
„ 1900	„	53,500: —
„ 1901	„	65,200: —

i hvilka belopp jämväl inginge kostnaderna för den af ämbetsverket utgifna »samling af anmälningar till aktiebolags-, förenings- och handelsregistren». Stegringen i utgifter berodde framför allt på ökning i antalet meddelade patent, som publicerats under de senare åren. Detta antal hade uppgått

år 1899 till	1,053	patent
„ 1900 „	1,317	„
„ 1901 „	1,710	„ .

Huruvida denna ökning komme att fortgå, kunde naturligtvis icke med visshet förutsägas; men om patentansökningarnas antal fortfore att årligen stiga, vore det ganska sannolikt, att detta skulle medföra en årlig stegring jämväl i antalet meddelade patent. Publiceringskostnaden, fördelad på antalet patent, kunde visserligen det ena året ställa sig något högre eller lägre än det andra, beroende på patentbeskrifningarnas sidotal jämte storlek och antal af de till dessa beskrifningar hörande ritningar, men verkan af denna omständighet kunde mer än motvägas af ökningen i antalet publicerade patentskrifter och syntes i allt fall icke böra föranleda att för år 1904 sätta anslaget till väsentligt lägre belopp än det, hvartill utgifterna å anslaget för senast afslutade räkenskapsår visat sig hafva uppgått. Af sådan anledning hade det synts patent- och registreringsverket, att berörda anslag för år 1904 åtminstone icke borde sättas lägre än till omkring 65,000 kronor; och hade ämbetsverket för den skull samt för vinnande af en jämnare slutsumma å utgiftsstaten i dess helhet upptagit ifrågavarande anslag för sistnämnda år till 65,100 kronor, motsvarande i förhållande till anslagsbeloppet för innevarande år en förhöjning af 8,700 kronor.

Under erinran att med de anslagsförhöjningar, som sålunda föreslagits, utgiftsstaten för patent- och registreringsverket skulle för år 1904 komma att sluta å en summa af 228,000 kronor, har ämbetsverket slutligen anfört, att någon farhåga, att dessa utgifter icke skulle kunna bestridas med de under året inflytande patent- och registreringsafgifter, enligt ämbetsverkets förmenande icke borde förefinnas, då enligt verkets räkenskaper inkomsterna under de tre senaste åren i runda tal utgjort, år 1899 232,800 kronor, år 1900 244,600 kronor och år 1901 297,300 kronor, samt anledning icke syntes vara för handen, att inkomsterna under den närmaste framtiden skulle afsevärdt nedgå.

[3:] Det förslag till patent- och registreringsverkets utgiftsstat för år 1904, som af ämbetsverket sålunda afgifvits, är af följande lydelse:

Utgiftsstat för patent- och registreringsverket för år 1904.

	Kronor.							
	Lön.	Tjenstgöringspenningar.	Summa aflöning.					
A. Aflöningar.								
1 öfverdirektör	5,000	2,000	7,000					
1 öfveringeniör	3,700	1,800	5,500	Lönen kan efter 5 år höjas med 500 kronor.				
1 öfveringeniör	3,700	1,800	5,500					
1 ledamot och sekreterare	3,000	1,500	4,500	Lönen kan höjas efter 5 år med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.				
2 ledamöter och sekreterare	6,000	3,000	9,000					
1 registrator och arkivarie	1,800	1,200	3,000					
1 notarie	1,800	1,200	3,000					
1 byråingeniör	1,800	1,200	3,000					
7 byråingeniörer	12,600	8,400	21,000					
1 bokhållare	1,800	1,200	3,000					
1 förste vaktmästare	800	300	1,100					
1 vaktmästare	500	300	800	Lönen kan efter 5 år höjas med 100 kronor.				
2 vaktmästare	1,000	600	1,600		68,000	—		
Anm. Om vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad, skall, så länge denna förmån kvarstår, lönen minskas med 150 kronor.								
Anslag till ålderstillägg, förslagsvis					5,300	—	73,300	—
B. Omkostnader.								
Förslagsanslag.								
Till adjungerade ledamöter, biträdande ingeniörer, amanuenser, särskildt tillkallade tekniska biträden, extra skrifbiträden, extra vaktmästare, vikariatsersättningar, renskrifning och skrifmaterialier, postafgifter, hyror, ved, lyse, renhållning och städning samt inventariers anskaffande och underhåll m. m.					85,000	—		
„ böcker och tidskrifter, trycknings- och bindningskostnader, kungörelser och publikationer m. m. efter afdrag af influtna prenumerationsafgifter och dylikt					65,100	—		
„ återstälda registreringsafgifter					3,000	—		
„ bidrag till patentunionens internationella byrå i Bern					1,600	—	154,700	—
summa kronor					—	—	228,000	—

Då de af patent- och registreringsverket föreslagna ändringarna i anslagen under omkostnadsstaten synas mig vara af omständigheterna påkallade, finner jag mig böra förorda desamma. Jag har alltså icke något att erinra mot det afgifna förslaget till utgiftsstat för ämbetsverket för år 1904. [3, 4.]

I skrifvelse den 15 maj 1902 har Riksdagen medgifvit, att inflytande afgifter för patent samt för registrering af varumärken, äfvensom af mönster och modeller samt för registrering af aktiebolag m. m. finge under år 1903 användas till bestridande af vissa angifna utgifter.

Då de förhållanden, som påkallat Riksdagens berörda beslut, fortfarande förefinnas, lärer Eders Kungl. Maj:t finna det nödigt att göra framställning till Riksdagen om meddelande för år 1904 af enahanda bemyndigande angående dispositionen af nämnda afgifter, som för innevarande år lämnats.

På grund af hvad jag sålunda anfört hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att, med godkännande af det af patent- och registreringsverket upprättade förslaget till utgiftsstat för ämbetsverket för år 1904, medgifva,

att afgifterna för patent samt för registrering af varumärken äfvensom af mönster och modeller må användas till bestridande af de utgifter, hvilka i enlighet med den godkända utgiftsstaten för patent- och registreringsverket betingas af tillämpning under år 1904 af förordningen angående patent, lagen om skydd för varumärken samt lagen om skydd för vissa mönster och modeller, samt

att afgifterna för registrering af aktiebolag och föreningar för ekonomisk verksamhet och för andra uppgifter till aktiebolags- och föreningsregistren äfvensom för anmälanden till handelsregistren må användas till bestridande af de utgifter, hvilka antingen i enlighet med nyssberörda utgiftsstat betingas af tillämpning under år 1904 af lagen om aktiebolag, lagen om aktiebolag, som drifva försäkringsrörelse, och lagen om registrering af bankaktiebolag eller ock af Eders Kungl. Maj:t finnas betingade af tillämpning under år 1904 af lagen om registrerade föreningar för ekonomisk verksamhet, lagen om handelsregister, firma och prokura tillika med lagen om ändring i vissa delar af sistnämnda lag samt lagen om handelsbolag och enkla bolag.

Kontroll å tillverkningsafgifter.

Enligt af utsedda kommitterade afgifvet förslag till förordning angående tillverkning och beskattning af maltdrycker, hvilket förslag, [4.] *Kontroll å tillverkningsafgifter.*

[4.] efter vidtagande däri af vissa ändringar, jag kommer att underställa Eders Kungl. Maj:ts pröfning, skola bryggerierna underkastas i förslaget närmare angifven kontroll.

Vid beräkning af totalkostnaden för bryggerikontrollen enligt berörda förslag hafva kommitterade utgått därifrån, att det skulle komma att finnas 174 skattepliktiga och omkring 400 skattefria bryggerier, att, då vissa skattepliktiga bryggerier ej anmälde sig för tillverkning hela året, de vid dessa bryggerier anställda kontrollörernas arfvode, efter 3 kronor om dagen, i medeltal skulle kunna beräknas till 1,000 kronor, att för bryggerikontrollen skulle behöfva anställas 10 öfverkontrollörer, hvilka i arfvode samt rese- och traktamentsersättning borde uppbära 8,000 kronor hvardera, samt att medeltalet för de ersättningsbelopp, som skulle tillkomma tillsyningsmännen vid de skattefria bryggerierna, kunde beräknas högst till 240 kronor för hvarje. Kontrollkostnaden skulle således komma att uppgå till följande belopp:

arfvode m. m. till	10 öfverkontrollörer	à 8,000 kronor		80,000	kronor
„ „	174 kontrollörer	„ 1,000	„	174,000	„
„ „	400 tillsyningsmän	„ 240	„	96,000	„
			eller tillhopa	350,000	kronor.

Härifrån bör dock afdragas det belopp, hvarmed de skattefria bryggerierna enligt förslaget skulle bidraga till bestridande af kostnaden för kontrollen vid densamma och hvilket belopp kommitterade beräknat till omkring 50,000 kronor.

Statens kostnad för kontrollen vid bryggerierna kan således antagas komma att uppgå till omkring 300,000 kronor om året.

Under förutsättning att förslaget till förordning angående tillverkning och beskattning af maltdrycker kommer att godkännas, erfordras således höjning med sistnämnda belopp af det å sjunde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till kontroll å tillverkningssfgifter.

Jag hemställer därför i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att höja det å sjunde hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget för kontroll å tillverkningsafgifter med 300,000 kronor från 450,000 kronor till 750,000 kronor.

Öfriga ordinarie anslag.

Öfriga ordinarie anslag.

Beträffande öfriga ordinarie anslag under hufvudtiteln har jag ej anledning att föreslå någon förhöjning.

[5, 6.]

Jag har ofvan tillstyrkt förhöjning i anslagen till stämpelkostnader med	kronor	60,000: —
„ kontroll å tillverkningsafgifter med	„	300,000: —
så att förhöjningen på det hela å de ordinarie anslagen skulle blifva	kronor	360,000: —
Lägges till den föreslagna förhöjningen summan af hufvudtitelns ordinarie anslag enligt nu gällande riksstat	„	7,338,705: —
skulle, under förutsättning af bifall till hvad jag sålunda hemställt, slutsumman af sjunde hufvudtitelns ordinarie anslag för år 1904 blifva	kronor	7,698,705: —

Extra anslag.

I fråga om de anslag å extra stat, som kunde erfordras, yttrade departementschefen beträffande

Arfvode för en byråassistent å finansdepartementets bankbyrå.

[5.] *Arfvode för en byråassistent å finansdepartementets bankbyrå.*

Till beredande af arfvode för en byråassistent å finansdepartementets bankbyrå har Riksdagen på extra stat för innevarande år likasom för de båda nästföregående åren beviljat 4,500 kronor; och då detta anslag är behöfligt äfven för år 1904, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att till beredande af arfvode för en byråassistent å finansdepartementets bankbyrå på extra stat för år 1904 anvisa ett belopp af 4,500 kronor.

Ordnande och registrerande af vissa handlingar i kammararkivet.

[6.] *Ordnande och registrerande af vissa handlingar i kammararkivet.*

Med anledning af en af Eders Kungl. Maj:t gjord framställning beviljade 1901 års Riksdag till ordnande och registrerande af vissa handlingar i kammararkivet ett anslag af 20,000 kronor, att utgå under fyra år. Af detta anslag har Riksdagen för hvartdera af åren 1902 och 1903 anvisat å extra stat under sjunde hufvudtiteln 5,000 kronor,

[6, 7.] att ställas till kammarkollegii disposition mot den redovisning och kontroll, som Eders Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskrifva.

Sedan kammarkollegium på nådig befallning afgifvit förslag till användning af förenämnda, af Riksdagen på extra stat för år 1903 anvisade anslag å 5,000 kronor, har Eders Kungl. Maj:t vid ärendets föredragning den 10 oktober 1902 förordnat, att af nyssberörda anslag ett belopp af 4,800 kronor finge utgå i arfvoden af lika storlek till tre särskilda biträden åt kammararkivarien och återstoden, eller 200 kronor, efter kammarkollegii beprövande användas till de särskilda utgifter, som kunde föranledas af arbetet med samma handlingars ordnande och registerande.

Jämte erinran härom hemställer jag nu i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Rikdagen

att af omförmälda, till ordnande och registrerande af vissa handlingar i kammararkivet beviljade anslag å 20,000 kronor på extra stat för år 1904 anvisa 5,000 kronor.

Förstärkning af statskontorets arbetskrafter.

[7.] *Förstärkning af statskontorets arbetskrafter.*

Sedan statskontoret i anledning af upptäckta förfalskningar af ämbetsverkets assignationer å riksbanken i underdånig skrifvelse den 26 september 1902 anmält, att statskontoret funnit sig böra vidtaga åtskilliga förändringar i arbetssättet å räntekammaren samt inkomst- och utgiftsbyråerna i syfte, att, utöfver hvad i ämbetsverkets instruktion och arbetsordning vore föreskrifvet, åstadkomma en fortgående och mera ingående kontroll å kassarörelsen, har statskontoret i underdånig skrifvelse den 20 därpåföljde november erinrat, att statskontoret i nyssnämnda afseende förordnat, bland annat, att de dittills använda assignationsblanketterna skulle, så snart nya hunne anskaffas, utbytas mot sådana i häften (block) om 100 stycken och försedda med mot hvarje blankett svarande talong; att lagret af assignationsblanketter skulle förvaras i ett af kassaskåpen i räntekammarens hvalf samt en bok i sender, i mån af behof, mot kvitto utlämnas till vederbörande revisor å utgiftsbyrån, hvarvid såväl assignationer som motsvarande talonger skulle förses med nummer medelst numreringsmaskin; att det skulle åligga utgiftsbyrån att verkställa erforderlig bokföring af assignationsblankettlagret; att de nya assignationerna skulle ställas till innehafvaren emot kvitto å assignationen; att, innan nytt häfte assignationsblanketter utlämnades, det föregåendes användning skulle vederbörligen redovisas; att alla

assignationer skulle för de båda byråernas räkning kontrasigneras af en bland utgiftsbyråns revisorer, som därtill af statskontoret förordnades, samt undertecknas af vederbörande föredragande; att assignationens belopp i kronor skulle angifvas genom perforering medelst s. k. Williams checkpunsningsmaskin; att den kontrasignerande revisorn skulle hafva till åliggande att föra bankräkning öfver alla af statskontoret eller länsstyrelserna gjorda invisningar å statskontorets giroräkning; att annullerad blankett skulle, efter det annulleringen blifvit af vederbörande föredragande genom påskrift bestyrkt, af den kontrasignerande revisorn förvaras för att sedermera redovisas; att annulleradt nummer jämväl borde såsom sådant antecknas ej mindre i den kontrasignerande revisorns bankräkning än äfven i räntekammarens journal och i assignationskvittensboken; att alla anordningar å räntekammaren borde, sedan de vore behörigen underskrifna, omedelbart öfverlämnas till den kontrasignerande revisorn; att de anordningar å 1,500 kronor eller lägre belopp, hvilka antoges kunna likvideras af räntmästarens handkassa, skulle tillställas denne oassignerade och icke finge assigneras i vidare mån, än som för handkassans godtgörande visades erforderligt, d. v. s. förrän genom kvitto styrktes, att anordnadt belopp blifvit till vederbörande från handkassan utbetaldt; att å assignationer, afsedda att bereda ersättning åt räntmästarens handkassa, äfvensom å assignationer, hvilka afsåge likvider vid kassan åt ett flertal personer i mindre poster, skulle tecknas orden: »Till räntmästarens disposition»; att, då flere anordningar sammanfördes i en assignation, de särskilda anordningsbeloppen skulle å assignationen specificeras; att det skulle åligga kontrasignanten att anteckna assignationens nummer å den eller de anordningar, som låge till grund därför; att räntmästaren skulle föra en journal enligt därför af statskontoret fastställdt, nytt formulär; att hufvudkassans mellanhafvande med riksbanken skulle för hvarje vecka afslutas i särskild räkning, kallad »räntekammarens veckoafslutningar»; att en löpande förteckning skulle å räntekammaren föras för hvarje riksbankens afdelningskontor öfver länsstyrelsernas insättningar och uttagningar å statskontorets giroräkning i riksbanken; att räntekammarens amanuens eller, därest en kassabokhållare där anställdes, denne skulle från och med ingången af år 1903 föra en special öfver inkomster och utgifter i närmaste öfverensstämmelse med hvad för landtränterierna vore föreskrifvet; samt att till kontroll å räntmästarens journal skulle å inkomstbyrån föras en bankräkning öfver alla insättningar å statskontorets giroräkning. [7.]

Enligt hvad statskontoret vidare anfört borde de sålunda angifna förändringarne i arbetssättet å ämbetsverkets olika afdelningar, i den mån

[7.] de icke redan kunnat vidtagas, genomföras med ingången af år 1903. För detta ändamål erfordrades emellertid förstärkning af ämbetsverkets arbetskrafter och såsom följd däraf ökadt anslag. Statskontoret hade också till en början haft för afsikt att begära uppförande från och med år 1904 å ämbetsverkets ordinarie stat af aflöning till en ny tjänsteman å räntekammaren (kassabokhållare), men vid närmare öfvervägande af frågan hade statskontoret funnit, att ännu någon tids erfarenhet om verkan af de beslutade åtgärderna borde förvärfvas, innan framställning gjordes om uppförande af ny ordinarie tjänst å ämbetsverkets stat.

För närvarande ville statskontoret därföre också inskränka sig till att begära, att till statskontorets disposition måtte å extra stat från och med år 1903 ställas de medel, som erfordrades för anställande å räntekammaren af en tjänsteman, åt hvilken skulle anförtros, bland annat, att föra den ofvannämnda specialen enligt formulär, som statskontoret komme att fastställa, äfvensom en löpande förteckning öfver de länsstyrelsernas insättningar och uttagningar å statskontorets giroräkning hos riksbanken, hvilka genom nämnda banks afdelningskontor förmedlades.

Den ifrågavarande specialen skulle vara så inrättad, att däraf kunde när som helst inhämtas, hvilka bland de af statskontoret å räntekammaren utfärdade anordningar blifvit af räntekammaren, efter det vederbörande däråa meddelat kvitto, inlösta, samt utvisa, huru mycket som å hvarje anslag eller fond vore utbetaldt, äfvensom innefatta kontroll å såväl räntmästarens som de å inkomstbyrån förda böcker beträffande de belopp, som under hvarje särskild inkomsttitel eller fond till statskontoret influtit. Förutom den fortlöpande kontroll å kassan, som denna bokföring skulle komma att innebära, afsåge statskontoret att genom densamma jämväl vinna en välbehöflig biräkenskap till ledning vid uppgörande efter räkenskapsårets slut af räntekammarens hufvudbok, och borde denna hufvudboks riktighet bestyrkas genom underskrift, förutom af räntmästaren, som hittills ensam ansvarat för och underskrifvit densamma, äfven af kassabokhållaren. Därest det vidare skulle befinnas nödigt, att statskontoret genom vecko- eller månadsvis afgifna rapporter från länsstyrelserna bereddes kännedom i hvad mån de af statskontoret å landtränterierna utställda anordningar blifvit därstädes inlösta, skulle antingen kassabokhållarens special så inrättas, att den komme att omfatta jämväl denna bokföring, eller ock särskild bok däröfver af honom föras.

Sistnämnde tjänsteman borde hafva skyldighet att å tjänsterummet uppehålla sig, utom å andra tider, då sådant för göromålens behöriga

gång kunde vara erforderligt, under hela den tid, expeditionen vore för allmänheten öppen, d. v. s. mellan kl. 10,30 förmiddagen och 3 eftermiddagen. Med afseende härå och då af en person med de kvalifikationer, som för tjänstens behöriga skötande kräfdes, icke kunde begäras en sådan tjänstgöringstid med mindre han härför bekomme en godtgörelse, som icke understege den, hvilken tillkomme en ordinarie tjänsteman i första lönegraden, d. v. s. 3,000 kronor för år, erfordrades således till denne tjänstemans aflöning sistnämnda belopp. Visserligen skulle genom anställande af en kassabokhållare den nu å räntekammaren tjänstgörande amanuensen blifva därstädes obehöflig; men då handhafvandet af alla de med assigneringen af statskontorets anordningar å räntekammaren förenade göromål, som förut ombestyrts af nyssnämnde amanuens och hvilka, såsom af det ofvan anförda framginge, blefve högst betydliga och ansvarsfulla, måste läggas å en af utgiftsbyråns revisorer, vore det tydligt, att denne revisor borde beredas motsvarande lättnad i sina öfriga åligganden; och då dessa i så fall måste bestridas af amanuens, hade statskontoret för afsigt att till utgiftsbyrån öfverflytta den å räntekammaren för närvarande tjänstgörande amanuensen, hvadan, äfven om en ny tjänsteman å räntekammaren anställdes, någon besparing i de till ämbetsverkets amanuenser afsedda arfvoden icke därigenom stode att vinna. [7.]

På grund af hvad sålunda anförts har statskontoret hemställt, att Eders Kungl. Maj:t måtte *dels* hos Riksdagen göra framställning att till förstärkande af statskontorets arbetskrafter å extra stat för år 1904 uppföra ett anslag å 3,000 kronor samt medgifva, att äfven för år 1903 enahanda belopp finge utgå, *dels ock* bemyndiga statskontoret att för samma ändamål af under händer varande medel förskjuta hvad som enligt nyssnämnda beräkning erfordrades från 1903 års början och intill dess Riksdagen hunne att i ämnet besluta.

Åstadkommande af en effektiv kontroll å statskontorets kassaförvaltning är utan tvifvel en fråga af stor vikt. En annan statskontoret berörande, ehuru med den nyssnämnda icke direkt sammanhängande fråga, den nämligen om behöfligheten af en i möjligaste mån fullständig kontroll öfver statens räkenskaper, har af Eders Kungl. Maj:t redan uppmärksammats, i det att Eders Kungl. Maj:t den 26 september 1902 uppdragit åt utsedda personer att afgifva yttrande om de ändringar i nu gällande bestämmelser rörande bokföringen i statskontoret, hvilka kunde anses påkallade, äfvensom framställa förslag om sådana ändringar i de särskilda ämbetsverkens bokföring, som kunde föranledas af en

[7, 8.] föreslagen ändrad eller utvidgad bokföring i statskontoret. Hvad åter angår kontrollen å statskontorets kassaförvaltning har, för vinnande af en effektiv sådan, af statskontoret vidtagits de åtgärder, statskontoret funnit af för handen varande förhållanden påkallade. För att dessa åtgärder må kunna fullständigt bringas till verkställighet och därigenom en på tillämpning af desamma grundad, för frågans slutliga lösning erforderlig erfarenhet vinnas har statskontoret nu gjort framställning om tillfällig förstärkning af statskontorets arbetskrafter. Denna framställning synes mig vara väl befogad, och då det belopp, som af statskontoret för ändamålet begärts, icke gifvit anledning till erinran från min sida, hemställer jag, under erinran att Eders Kungl. Maj:t den 5 december 1902 bemyndigat statskontoret att till förstärkande af ämbetsverkets arbetskrafter tills vidare under år 1903 af under händer varande medel förskjuta ett belopp af högst 3,000 kronor för år räknadt, i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

dels att till förstärkande af statskontorets arbetskrafter på extra stat för år 1904 uppföra ett anslag af 3,000 kronor,

dels ock medgifva, att för innevarande år ett mot berörda anslag svarande belopp af 3,000 kronor må af statskontoret med under händer varande medel förskjutas för att sedan hos Riksdagen anmälas till ersättande.

Ersättning för af statskontoret gjorda förskott.

Ersättning för af statskontoret gjorda förskott.

[8.] De af statskontoret förskottsvis bestridda utgifter, som tillhöra sjunde hufvudtiteln och böra till ersättande hos Riksdagen anmälas, äro enligt uppgift från statskontoret:

till ersättning till egare af skattefrälsehemman, hvilkas ränta icke blifvit af statskontoret inlöst, ... kronor 21,071: 63

„ ersättning för förskott till inlösen af skattefrälseräntor ..... „ 5,583: 25

„ kommerskollegium, enligt nådiga brefvet den 17 juni 1893, utanordnade medel för godtgörande af vissa utgifter och kostnader för svenskt sjöfolk m. m., 12,300 kronor, samt, enligt nådiga brefvet den 22 januari 1897, angående ordningen och sättet för gäldande af

Transport kronor 26,654: 88

	Transport	kronor	26,654: 88	[8, 9.]
	vissa utgifter, som föranledas af stadgandena i §§ 319 och 321 i sjölagen, utanordnade medel, 600 kronor, eller tillsammans	„	12,900: —	
till	kostnader för kommunalskattekommittén	„	69,838: 57	
„	kostnader för bankkommittén	„	6,899: 99	
„	kostnader för uppgörande af förslag till inkomstskatt och obligatorisk självdeklaration	„	8,476: 55	
„	kostnader för utarbetande af en statistisk utredning angående bevillningen	„	22,622: 88	
	eller tillhopa	kronor	147,392: 87.	

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t täcktes hos Riksdagen göra framställning,

att till gäldande af ofvannämnda förskott, 147,392 kronor 87 öre, må å extra stat för år 1904 anvisas ett motsvarande belopp, som för undvikande af öretal i riksstaten torde få utföras med 147,393 kronor.

Förstärkning af arbetskrafterna vid tullverket.

[9.] *Förstärkning af arbetskrafterna vid tullverket.*

Till förstärkning af arbetskrafterna vid tullverket har Riksdagen på extra stat för år 1903 beviljat ett extra anslag af 217,600 kronor.

I underdånig skrifvelse den 20 sistlidne november har generaltullstyrelsen, i sammanhang med afgifvande af förslag till tullverkets ordinarie utgiftsstater för år 1904, anfört, att styrelsen ansåge, att å den extra aflöningsstaten nu borde, utöfver de för år 1903 bestämda anslagsbelopp, uppföras ytterligare aflöning till *dels* den personal, som med stöd af nådiga brefvet till generaltullstyrelsen den 13 december 1901 förordnats vid tullförvaltningen i Eskilstuna, nämligen en tullförvaltare i Eskilstuna med lön 2,500 kronor och tjänstgöringspenningar 1,000 kronor samt en vaktmästare vid därvarande tullbevakning med lön 600 kronor och tjänstgöringspenningar 300 kronor, *dels* den personal, som jämlikt nådiga brefvet till generaltullstyrelsen den 17 sistlidne oktober förordnats vid tullförvaltningen i Riksgränsen, nämligen en kontrollör vid tullkammaren i Riksgränsen med lön 1,800 kronor och tjänstgöringspenningar 600 kronor samt två vaktmästare vid därvarande tullbevakning, hvardera med lön 600 kronor och tjänstgöringspenningar

[9, 10.] 300 kronor, *dels och* den personal vid tullförvaltningen i Lysekil, utöfver den därstädes redan å stat uppförda, om hvars provisoriska anställande styrelsen i underdånig skrifvelse den 17 sistlidna november gjort framställning, nämligen en tullförvaltare i Lysekil med lön 2,500 kronor och tjänstgöringspenningar 1,000 kronor samt vid tullbevakningen därstädes en uppsyningsman med lön 900 kronor och tjänstgöringspenningar 300 kronor äfvensom en vaktmästare med lön 600 kronor och tjänstgöringspenningar 300 kronor; och har generaltullstyrelsen i följd häraf hemställt, att den extra aflöningsstatens slutsumma, utgörande, såsom förut nämnts, för år 1903 217,600 kronor, måtte för år 1904 ökas med 14,200 kronor till 231,800 kronor.

Under erinran att Eders Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 5 nästlidne december bifallit generaltullstyrelsens förenämnda underdåniga framställning om anställande tills vidare af viss tullpersonal i Lysekil, får jag, då det af generaltullstyrelsen ifrågasatta extra anslaget är af behofvet påkalladt, i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att till förstärkning af arbetskrafterna vid tullverket på extra stat för år 1904 anvisa ett belopp af 231,800 kronor.

Underhåll och reparationer af publika byggnader.

[10.] *Underhåll och reparationer af publika byggnader.*

I den till 1899 års Riksdag aflåtna nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof föreslog Eders Kungl. Maj:t Riksdagen att höja reservationsanslaget till byggnader och reparationer med 100,000 kronor, eller från 200,000 kronor till 300,000 kronor.

Denna Eders Kungl. Maj:ts framställning, närmast föranledd af öfverintendentsämbetets i underdånig skrifvelse den 15 november 1898 i ämnet gjorda framställning, blef emellertid af Riksdagen endast på det sätt bifallen, att Riksdagen höjde berörda anslag med 50,000 kronor, eller från 200,000 kronor till 250,000 kronor, hvarjämte Riksdagen till underhåll och reparationer af publika byggnader för år 1900 på extra stat beviljade ett anslag af 50,000 kronor.

Sedermera har Riksdagen, på därom af Eders Kungl. Maj:t gjorda framställningar, till underhåll och reparationer af publika byggnader på extra stat för hvartdera af åren 1901, 1902 och 1903 beviljat ett anslag af 50,000 kronor.

Vid anmälan i skrifvelse angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel den 15 maj 1902 att Riksdagen

för år 1903 beviljat berörda extra anslag förklarade Riksdagen tillika, att Riksdagen velat fästa uppmärksamheten på, att, då med det extra anslaget ursprungligen afsågs att bereda medel till sådana reparationsarbeten, som år 1898 förklarats hafva blifvit i brist på tillgångar undanskjutna, det syntes kunna emotses, att dessa eftersatta arbeten nu snart hunnit utföras och att det extra anslaget för ifrågavarande ändamål alltså icke vidare skulle blifva behöfligt. [10.]

Hvad Riksdagen sålunda anfört meddelades öfverintendentsämbetet genom nådigt bref den 6 juni 1902.

I underdånig skrifvelse den 21 oktober sistnämnda år har nu öfverintendentsämbetet anfört, att, om än, på sätt Riksdagen förmält sig antaga, åtskilliga af de arbeten, som tidigare måst till följd af otillräckliga medel eftersättas, kunnat genom tillgången på ifrågavarande extra statsanslag komma till utförande, samtliga dessa arbeten dock icke ännu hunnit bringas till verkställighet. Genom hopade kraf på vidtomfattande reparationer äfvensom på grund af stegrade arbets- och materialpris hade nämligen så betydande fordringar ställts på det ordinarie anslag, hvaröfver ämbetet disponerade, att det icke varit möjligt att från detsamma lämna bidrag för bestridande af kostnaderna för dylika undanskjutna arbeten, för hvilkas ombesörjande sålunda allenast de extra anslagen kunnat anlitas. Den underdåniga hemställan, som af öfverintendentsämbetet den 15 november 1898 gjordes och som föranledt, bland annat, beviljandet af ifrågavarande extra anslag, finge dessutom anses hafva ådagalagt, att det numera vore så godt som oundgängligen nödigt, att anslagsmedel till det belopp, hvartill det till ämbetets förfogande ställda ordinarie anslaget till byggnader och reparationer och extra anslaget till underhåll och reparationer af publika byggnader tillsammans uppginge, eller 300,000 kronor, vore för ämbetet att tillgå, därest ämbetet skulle se sig iståndsatt att på ett tillfredsställande och tidsenligt sätt vidmakthålla de statens hus och byggnader, som blifvit ämbetet för vård och förvaltning anförtrodda. Till ytterligare bestyrkande häraf ville öfverintendentsämbetet i främsta rummet erinra om de betydande förskott, som under åren 1899—1902 måst, på det att andra berättigade fordringar på underhåll m. m. skulle kunna samtidigt tillgodoses, af statskontoret enligt Eders Kungl. Maj:ts medgifvande lämnas ämbetet för att därmed i anseende till inträffade skiften af boställshafvare iståndsätta utrikesministerhotellet samt landshöfdingebostäderna i Karlstad, Gefle, Västerås, Visby, Linköping, Hernösand, Halmstad och Malmö, förskott, hvilka emellertid alla skulle af för ämbetet disponibla anslag statskontoret i sinom tid ersättas. Härvid

[10.] syntes det öfverintendentsämbetet böra framhållas, att berörda förskott uppginge till sammanlagdt 248,408 kronor 83 öre, att däraf intill den 21 oktober 1902 ersatts allenast 36,533 kronor 95 öre, hvadan ett belopp af 211,874 kronor 88 öre ännu återstode att ersätta, att, jämlikt Eders Kungl. Maj:ts redan fattade nådiga beslut, vissa af dessa förskott skulle återbetalas genom intagande af föreskrifna belopp i de till användande af det å sjunde hufvudtiteln uppförda anslag till byggnader och reparationer upprättade generalförslag till och med år 1905, samt att ofvan angifna förskottssumma icke, med hänsyn till öfriga utgifter, syntes kunna, äfven under antagande af nuvarande medeltillgång, efter öfverintendentsämbetets omdöme, blifva statskontoret tillfullo godtgjordt förrän under år 1908. Anledning förefunnes icke heller att antaga, att någon minskning i omkostnaderna för underhållet af de hus och lokaler, som icke berörts af nyss anförda betydande reparationsåtgärder, skulle inträda, och under de närmaste åren hade öfverintendentsämbetet att i sin vård emottaga, utom andra mindre betydande byggnader m. m., landsarkivbyggnaderna i Lund, seminarieanläggningarna i Landskrona och Strängnäs samt nybyggnaden vid länsresidenset i Kalmar jämte därmed förenade underhåll. Under sådana förhållanden syntes det ämbetet uppenbart, att någon nedsättning i de för ämbetet för närvarande tillgängliga medel näppeligen kunde, utan högst betydande skada och olägenheter för den statsegendom, ämbetet vore satt att förvalta, äga rum.

På grund af hvad sålunda anförts har öfverintendentsämbetet hemställt om anvisande på extra stat för år 1904 till underhåll och reparationer af publika byggnader af ett anslag å 50,000 kronor; och har ämbetet beträffande användningen af ett sådant anslag anfört, att, såvidt redan nu kunde uppgifvas, ämbetet för sin del ansåge, att detsamma borde användas för följande ändamål, nämligen:

till iståndsättande till det yttre af statistiska centralbyråns hus medelst rengöring, lagning eller nygöring af sandstensbeklädnad, fönsteromfattningar och listerputsning af fasader och brandgafvel, lagning eller nygöring af port och fönster samt beslagning med blyplåt af lister m. m. ..... kronor 22,000: —

„ fortsatt omtäckning med kopparplåt af taket å nationalmuseibyggnaden ..... „ 3,000: —

„ anbringande af nytt plåttak på ny underpanel å folkskolelärareseminariets i Uppsala hus äfvensom till ny stenläggning omkring denna byggnad ..... „ 3,200: —

Transport kronor 28,200: —

	Transport	kronor	28,200: —
till iståndsättande af Halmstads slottsfasader	„		6,000: —
„ iståndsättande af fasaderna å landshöfdingeresidenset i Falun	„		3,000: —
„ anordnande i Linköpings slott af arkivlokaler för länsstyrelsens i Östergötlands län behof	„		6,000: —
„ påbörjandet af arbetet med förstärkning af grunden under vissa delar af Vadstena slott, hvilket arbete beräknats i sin helhet kosta 14,000 kronor, ...	„		6,800: —
	summa	kronor	50,000: —

[10.]

Enligt hvad jag förut erinrat höjdes det ordinarie byggnadsanslaget från och med år 1900 med 50,000 kronor från 200,000 kronor till 250,000 kronor. Oaktadt denna höjning af anslaget och ehuru åtskilliga på grund af anslagets förutvarande otillräcklighet eftersatta arbeten kunnat verkställas med de extra anslagsmedel, Riksdagen från och med sistnämnda år anvisat till underhåll och reparationer af publika byggnader, har det ordinarie byggnadsanslaget under de senare åren visat sig icke räcka till för de utgifter, som för året bort af detsamma bestridas. Detta har, åtminstone i väsentlig mån, berott därpå, att under dessa år åtskilliga boställslägenheter vid inträffadt ombyte af boställshafvare måst underkastas reparations- och förändringsarbeten, som, då de, såsom understundom varit fallet, afsett gamla och otidsenliga boställslägenheters försättande i ett mot tidens fordringar någorlunda svarande skick, kräft betydande kostnader. Dessa arbeten hafva icke kunnat undanskjutas. Andra nödiga arbeten hafva samtidigt måst verkställas, och då det för året disponibla ordinarie byggnadsanslaget icke lämnat tillgång till samtliga kostnader, som bort utgå af detsamma, har annan utväg icke förefunnits än att låta statskontoret förskjuta kostnaderna för en del större arbeten mot godtgörelse af senare års byggnadsanslag. Uppenbart är således, att det ordinarie byggnadsanslaget, hvilket äfven med hänsyn till vanliga förhållanden torde få anses knappt tilltaget, icke under de närmaste åren, då detsamma kommer att jämväl tagas i anspråk för återgäldande af en del förskott, kan, utan att andra af behofvet påkallade arbeten eftersättas, lämna tillgång äfven till bestridande af kostnaden för de arbeten, för hvilkas utförande öfverintendentsämbetet anser ett extra anslag för år 1904 vara behöfligt.

Då ett extra anslag för sistnämnda år till det af öfverintendents-

[10, 11.] ämbetet föreslagna belopp således är af behofvet högeligen påkalladt, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till underhåll och reparatiorer af publika byggnader för år 1904 å extra stat bevilja ett anslag af 50,000 kronor.

Kommerskollegium.

[11.] *Arbetsstatistiska undersökningar.*

För anordnande af arbetsstatistiska undersökningar under åren 1899 och 1900 beviljade Riksdagen på extra stat ett anslag af 20,000 kronor, däraf 10,000 kronor anvisades att utgå hvartdera året. Sedan Riksdagen jämväl för åren 1901 och 1902 för ändamålet beviljat 20,000 kronor, har för hvardera af sistnämnda båda år anvisats likaledes 10,000 kronor.

I den till 1902 års Riksdag aflåtna nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof föreslog Eders Kungl. Maj:t Riksdagen att höja anslaget till kommerskollegium i syfte, bland annat, att bereda tillgång till arbetsstatistikens ordnande enligt närmare angifven plan. I skrifvelse den 15 maj 1902 angående reglering af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel anmälde Riksdagen, att berörda framställning af Riksdagen på det sätt bifallits, att Riksdagen dels för det arbetsstatistiska arbetet hos kommerskollegium å ordinarie stat uppfört lön till en förste aktuarie, dels ock för detta arbetes anordnande å extra stat för år 1903 anvisat ett belopp af 15,000 kronor.

Vid föredragning den 6 juni 1902 af Riksdagens ifrågavarande skrifvelse anbefallde Eders Kungl. Maj:t kommerskollegium att inkomma med, bland annat, förslag i fråga om användningen af det för det arbetsstatistiska arbetets anordnande å extra stat för år 1903 anvisade anslaget af 15,000 kronor; och har, på framställning af kommerskollegium, Eders Kungl. Maj:t den 12 december 1902 bemyndigat kollegium att anmoda högst fyra med arbetareförhållandena förtrogne män att jämte den förste aktuarie, som hade att leda det arbetsstatistiska arbetet inom kollegium, deltaga i uppgörande af det förberedande förslag i ämnet, som borde inom kollegium utarbetas, äfvensom meddela dessa kommitterade tillstånd att, där de sådant pröfvade tjänligt, tillkalla erforderligt antal arbetsgifvare och arbetare för att tillhandagå kommitterade med nödiga upplysningar.

Från kommerskollegium har ännu icke inkommit något förslag i fråga om användningen af ifrågavarande anslag. Men då för det

arbetsstatistiska arbetets anordnande anslag till enahanda belopp, som beviljats för innevarande år, är behöfligt jämväl för år 1904, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen [11, 12, 13.]

att för det arbetsstatistiska arbetets anordnande på extra stat för år 1904 anvisa ett belopp af 15,000 kronor.

Befrämjande i allmänhet af slöjderna.

Med anledning af en i ämnet gjord, af kommerskollegium med underdånig skrifvelse den 30 september 1902 insänd framställning, däri upplysts, att Elfsborgs läns landsting anvisat ett belopp af 1,000 kronor såsom bidrag till aflöning under innevarande år åt en andre lärare vid väfskolan i Borås, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte, i likhet med hvad förut ägt rum, föreslå Riksdagen [12.] *Väfskolan i Borås.*

att på extra stat för år 1904 bevilja, såsom bidrag till upprätthållande af väfskolan i Borås — med villkor att från Elfsborgs läns landsting eller eljest tillskjutes ett belopp, motsvarande minst hälften af statsanslaget — 3,800 kronor och, såsom bidrag till aflönande af en andre lärare vid samma skola, 1,000 kronor, under villkor att enahanda belopp varder för ändamålet från nämnda läns landsting eller eljest tillskjutet.

Befrämjande i allmänhet af handel och sjöfart.

För hvart och ett af åren 1899, 1900 och 1901 har Riksdagen på extra stat anvisat ett anslag af 20,000 kronor, att af Eders Kungl. Maj:t användas till understöd åt Göteborgs handelsinstitut och grosshandelssocietetens i Stockholm handelsskola, Frans Schartaus praktiska handelsinstitut, under förutsättning, hvad Göteborgs handelsinstitut beträffade, att Göteborgs stadsfullmäktige och, hvad Frans Schartaus praktiska handelsinstitut anginge, att grosshandelssocieteten i Stockholm fortfarande till instituten lämnade samma understöd som dittills, samt på de villkor i öfrigt, som Eders Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma. Äfven för år 1902 har för berörda ändamål af Riksdagen på extra stat beviljats ett till 28,000 kronor förhöjdt anslag och sistnämnda belopp har för ändamålet af Riksdagen anvisats jämväl för år 1903. [13.] *Anslag till handelsunderwisning.*

Genom nådigt bref den 6 juni 1902 har Eders Kungl Maj:t förordnat, att det för innevarande år anvisade anslaget skulle användas till understöd åt ofvannämnda två handelsinstitut under villkor, bland andra,

[13.] att vid hvartdera institutet tillfälle till afgiftsfri undervisning skulle beredas för minst femton meddellösa elever och att för öfrigt nedsättning i elevafgifterna borde ske, i den mån institutets styrelse pröfvade eleverna däraf vara i behof, dock ej till lägre belopp är 100 kronor för hvarje elev; samt

att understöden skulle i mån af behof fördelas mellan instituten för att användas i främsta rummet till godtgörande af skillnaden mellan det belopp, som af nedsatt afgift betalande elever erlagts, och det belopp, som skulle hafva influtit, om såväl dessa som frielever erlagt hvardera 260 kronor, och i andra rummet till gäldande af det belopp, hvarmed, oaktadt berörda godtgörelse, inkomsterna tilläfventyrs understege utgifterna.

I fråga om fördelningen mellan de båda handelsinstituten af det för år 1902 anvisade anslaget afgaf kommerskollegium den 9 sistlidne september underdånigt utlåtande, däri kollegium anförde, bland annat, att, enligt hvad af handlingarna i ärendet inhämtades, skillnaden mellan det belopp, som af nedsatt afgift betalande elever erlagts, och det belopp, som skulle hafva influtit, om såväl dessa som frielever erlagt hvardera 260 kronor, under läsåret 1901—1902 uppgått vid Göteborgs handelsinstitut till 13,760 kronor och vid Frans Schartaus praktiska handelsinstitut till 10,080 kronor, hvarjämte vid det senare handelsinstitutet, äfven om sistnämnda belopp blefve institutet godtgjordt, inkomsterna under läsåret understigit utgifterna med 3,563 kronor 32 öre, samt att, då, efter tillgodoseende af berörda understödsbehof, utgörande för Frans Schartaus praktiska handelsinstitut sammanlagdt 13,643 kronor 32 öre, å anslaget skulle uppstå ett öfverskott af 596 kronor 68 öre och vid sistnämnda handelsinstitut från läsåret 1900—1901 kvarstode en brist af 1,553 kronor, hvilken till följd af dåvarande anslags otillräcklighet icke kunnat fyllas, af styrelsen för handelsinstitutet gjord framställning om undfående, utöfver berörda 13,643 kronor 32 öre, af ersättning för sagda under läsåret 1900—1901 uppkomna brist i så måtto syntes böra vinna bifall, att nämnda öfverskott anvisades åt handelsinstitutet till täckande, så långt det försloge, af ifrågavarande brist. Enligt nådigt bref den 10 oktober 1902 fördelade Eders Kungl. Maj:t sistberörda års anslag sålunda, att Frans Schartaus praktiska handelsinstitut tillades 14,240 kronor och Göteborgs handelsinstitut 13,760 kronor.

I särskilda till Eders Kungl. Maj:t ställda skrifter hafva styrelserna för ifrågavarande båda handelsinstitut i underdånighet anhållit, att under-

stöd af allmänna medel jämväl för år 1904 måtte instituten beredas; [13.]
och har i sådant afseende anförts:

af *styrelsen för Göteborgs handelsinstitut,* att antalet elever vid institutet innevarande läsår utgjorde 176, däraf i första klassen 79, fördelade på tre afdelningar, i andra klassen 62, likaledes fördelade på tre afdelningar, och i den ettåriga fackkursen för studenter 35; att 87 af eleverna vore från Göteborgs stad och de öfriga 89 från olika delar af landet; att friplatser för innevarande läsår beviljats åt 22 elever och nedsättning af afgiften till 100 kronor åt 62 elever, samt att skillnaden mellan de afgifter, som skulle af sistnämnda elever erläggas och hvad som skulle inflyta, om frielever och nedsatt afgift betalande elever erlade en afgift af 260 kronor, utgjorde 15,640 kronor; och

af *styrelsen för grosshandelssocietetens i Stockholm handelsskola, Frans Schartaus praktiska handelsinstitut*, att antalet elever vid institutet innevarande läsår utgjorde 110, däraf 65 erlade full afgift, 22 nedsatt afgift och 23 innehade friplats; att antalet elever vore större än föregående år (103) och till och med betydligt större, om hänsyn toges till antalet nyinskrifne elever (86 mot 61); att, oaktadt antalet elever nu vore något större än föregående läsår, antalet beviljade friplatser och nedsatta afgifter innevarande läsår dock vore något mindre än under nästföregående år (23 och 22 mot resp. 24 och 24); att om, såsom styrelsen hoppades, antalet nya anmälningar nästkommande läsår blefve åtminstone lika stort som innevarande läsår och totalelevantalet sålunda större än nu, antalet friplatser och nedsatta afgifter utan tvifvel äfven komme att ökas; att på grund af det jemförelsevis stora antalet anmälningar till den tvååriga kursens första klass (46), styrelsen sett sig föranlåten att dela densamma på två paralellafdelningar, hvaremot den andra klassen af samma kurs innevarande läsår utgjorde blott en afdelning (med 24 elever) såsom fortsättning af första klassens enda afdelning förra läsåret; att de båda ettåriga kurserna bildade likasom förut hvardera en afdelning (med resp. 24 och 16 elever), hvadan samtliga eleverna äfven innevarande läsår vore fördelade på fem afdelningar; att institutets räkenskaper emellertid äfven för detta läsår komme att uppvisa en brist, om ock sannolikt ej fullt så stor som föregående års; att äfven för nästa läsår någon brist vore att förvänta, därest ej antalet nyanmälningar komme att blifva afsevärdt större än innevarande läsår, samt att styrelsen därför hemställde, att Eders Kungl. Maj:t, vid beredande af understöd åt institutet för år 1904, måtte taga i betraktande dels en sannolik ökning af det nuvarande

[13, 14, 15.] antalet friplatser och nedsatta afgifter och dels äfven den brist, som kunde antagas komma att uppstå för läsåret 1903—1904.

Öfver förevarande ansökningar har kommerskollegium den 30 september 1902 afgifvit underdånigt utlåtande, dervid kollegium, under erinran att, enligt en af inspektören för instituten afgifven berättelse, undervisningen vid instituten under läsåret 1901—1902 bedrifvits i sådan omfattning och utsträckning samt på sådant sätt, att den kunde anses med institutens ändamål öfverensstämmande, förklarat, att kollegium ansåge, att understöd af allmänna medel fortfarande borde anvisas åt ifrågavarande två handelsinstitut, särskildt för beredande af tillfälle åt mindre bemedlade att utan afgift eller till nedsatt sådan begagna sig af undervisningen; och har kollegium, som ansett, att statsunderstödet för år 1904 borde bestämmas till enahanda belopp som för åren 1902 och 1903, hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärd för beredande åt instituten af understöd för år 1904 af allmänna medel till belopp af 28,000 kronor.

Lika med kommerskollegium anser äfven jag, att ett anslag till enahanda belopp, som för innevarande år beviljats, eller 28,000 kronor, är för ifrågavarande ändamål behöfligt jemväl för år 1904, och tillstyrker jag alltså i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för år 1904 på extra stat anvisa ett anslag af 28,000 kronor, att af Eders Kungl. Maj:t användas till understöd åt Göteborgs handelsinstitut och grosshandelssocietetens i Stockholm handelsskola, Frans Schartaus praktiska handelsinstitut, under förutsättning, hvad Göteborgs handelsinstitut beträffar, att Göteborgs stadsfullmäktige och, hvad Frans Schartaus handelsinstitut angår, att grosshandelssocieteten i Stockholm fortfarande till instituten lämna årligt understöd till minst samma belopp som hittills, samt på de villkor i öfrigt, som Eders Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma.

[14, 15.] *Befrämjande af svenska alsters afsättning i utlandet. Handelsstipendier.*

På extra stat har Riksdagen anvisat till befrämjande af afsättning i främmande länder af alster af svensk industri och svenska näringar för hvart och ett af åren 1897—1903 ett anslag af 15,000 kronor samt till handelsstipendier för hvartdera året 1897 och 1898 10,000 kronor och för hvart och ett af åren 1899—1903 20,000 kronor.

Hvad angår det för år 1902 beviljade anslaget å 20,000 kronor till handelsstipendier har Eders Kungl. Maj:t genom beslut den 18 april samma år, i enlighet med hvad af kommerskollegium föreslagits, tilldelat fortsättningsstipendier dels med 2,000 kronor åt en stipendiat

för att i Ryssland verka för afsättning af svenska industrialster, dels med lika belopp åt en stipendiat för att i Ostasien inhämta erfarenhet om villkoren för afsättning af svenska exportartiklar, dels med 3,000 kronor åt en stipendiat för att i någon af Ostasiens hamnstäder, företrädesvis Vladivostok, inhämta erfarenhet i sistberörda hänseende, dels ock med 1,500 kronor åt en stipendiat såsom bidrag till hans verksamhet för afsättning af svenska industrialster i Kina och Japan. Därjämte har Eders Kungl. Maj:t tilldelat fyra personer nya stipendier med följande belopp, nämligen dels 3,000 kronor åt en stipendiat för att i Sydamerika, företrädesvis La Plataländerna, inhämta erfarenhet om villkoren för afsättning af svenska exportartiklar, dels enahanda summa åt en stipendiat för att i sydöstra Europa verka för afsättning af svenska industrialster, dels likaledes 3,000 kronor åt en stipendiat för att i Amerikas Förenta Stater inhämta erfarenhet om handelsförhållanden därstädes och ökade insikter i köpmansyrket i allmänhet samt därvid söka verka för afsättning af svenska industrialster, dels ock 2,500 kronor åt en stipendiat för att i Ryssland verka för afsättning af svenska industrialster; och har åt en person för att i sistnämnda land verka för samma ändamål beviljats det belopp om 1,500 kronor, som återstod å 1902 års anslag till befrämjande af afsättning i främmande länder af alster af svensk industri och svenska näringar. [14, 15.]

Anslaget till handelsstipendier för innevarande år har ännu icke fördelats.

Beträffande det för innevarande år anvisade anslag å 15,000 kronor till befrämjande af afsättning i främmande länder af alster af svensk industri och svenska näringar har Eders Kungl. Maj:t den 28 november 1902, i likhet med hvad under flera föregående år egt rum, dels af anslaget beviljat till mejeriagenturen i Manchester 8,500 kronor, däraf 6,000 kronor såsom arfvode åt agenten och 2,500 kronor att, mot redovisningsskyldighet, i mån af behof användas till kontorshyra och expenser, och till fiskeriagenturen i norra Tyskland 5,000 kronor, dels ock förklarat, att å anslaget återstående 1,500 kronor skulle tills vidare reserveras till användning för framtida, under år 1903 sig yppande behof, afseende främjande af svenska alsters afsättning i främmande länder.

I fråga om anslag till sistberörda ändamål för år 1904 har kommerskollegium i underdånig skrifvelse den 23 oktober 1902 upptagit ett af landtbruksstyrelsen vid gemensamt sammanträde med kollegium väckt förslag om vissa ändringar i organisationen af mejeriagenturen i Manchester, hvilka ändringar komme att påkalla ökadt anslag till agenturens

[14, 15.] uppehållande; och har landtbruksstyrelsen, enligt hvad kommerskollegium meddelat, i sådant afseende anfört, att sedan verksamheten vid sagda mejeriagentur, som inrättats jämlikt nådiga brefvet den 15 april 1887, börjats den 1 juni samma år, det till en början ålegat mejeriagenten att själf förmedla försäljning af svenska mejeriprodukter, så att de högsta möjliga försäljningspris kunde uppnås och mellanhänder i största möjliga mån undvikas. För detta biträde hade agenten egt uppbära godtgörelse efter öfverenskommelse af de svenska producenter, han tillhandaginge. Detta hade emellertid snart befunnits vara olämpligt, hvarföre också i den nya instruktion, som af landtbruksstyrelsen den 10 december 1890 utfärdats och som fortfarande vore gällande, det uttryckligen förbjudits agenten att på något sätt vara ekonomiskt intresserad i handel med svenska mejeriprodukter eller i andra handelsaffärer. I samma instruktion hade ändamålet med agentens anställande i allmänhet angifvits vara att bereda svenska producenter af mejerialster sakkunnigt bistånd med råd och dåd vid afsättningen af deras produkter på den engelska marknaden och därigenom verka för att denna afsättning måtte blifva så stor och lönande som möjligt. Vidare ålåge det honom, bland annat, att förhyra på lämpligt ställe i nämnda stad belägen kontorslägenhet, där agenten kunde på bestämda tider vara tillgänglig för besökande, och därom samt om kontorets adress på lämpligaste sätt meddela allmänheten underrättelse; att i första veckan af hvarje månad till landtbruksstyrelsen insända rapport såväl om sin verksamhet som om mejeriprodukthandelns tillstånd i England och utsikterna för den löpande månaden; att utan särskild godtgörelse hvarje vecka dels till landtbruksstyrelsen afgifva rapport öfver marknadens ställning i England med hänsyn till artiklarne smör, margarin, ost, fläsk, ägg och kreatur, dels ock omedelbart efter afslutandet af veckomarknaden i Manchester och sedan agenten på telegrafisk väg skaffat sig visshet om ställningen vid samma tid med hänsyn till artiklarne smör, fläsk och ägg å de öfriga förnämsta marknaderna i England, genom telegram meddela landtbruksstyrelsen underrättelse om ställningen å nämnda lands marknader vid tiden för afsändandet af hvarje telegram med hänsyn till sistnämnda tre artiklar, samt att före utgången af januari månad till samma myndighet afgifva berättelse för närmast föregående år öfver handeln i England med mejeriprodukter såväl i allmänhet som särskildt beträffande de svenska, därvid angifvande de reformer i vår mejerihandtering, som på grund af den under året vunna erfarenheten kunde befinnas vara af nöden.

Under den tid, mejeriagenturen sedan förberörda instruktion ut-

färdades varit i verksamhet, hade det enligt landtbruksstyrelsens åsikt [14, 15.] visat sig, att förhållandena påkallade vissa ändringar rörande agentens verksamhet. Skyldigheten för agenten att afgifva rapporter och hålla kontor hade nämligen, efter hvad erfarenheten ådagalagt, så tagit hans tid i anspråk, att han icke kunnat medhinna att stå i den lifliga beröring med såväl de utländska importörerne som de inländska exportörerne, som erfordrades för ett fullt framgångsrikt arbete i det med mejeriagenturen afsedda syfte.

Mer än önskligt varit hade således mejeriagentens verksamhet kommit att upptagas af skrifgöromål, hvilka, förutom ofvan sagda rapporter, utgjorts af korrespondens med den svenska allmänheten, en korrespondens, som ofta berört för agenturens ändamål ganska främmande ämnen. Därtill hade kommit, att agentens dagliga närvaro under flera timmar å kontoret medtagit mycket af hans tid och varit hindrande för honom vid utöfvande af den del af hans verksamhet, som kunde anses vara ännu viktigare och i det föregående blifvit berörd.

Till sistnämnda gren af agentens verksamhet hörde, att han komme i personlig beröring med de engelska köpmännen för ofvan antydda ändamål samt med de engelska myndigheter, som hade att handlägga ärenden, viktiga för det svenska landtbruket, äfvensom den svenska beskickningen och konsulaten i England, hvilka kunde befrämja agentens verksamhet, vidare att han genom besök vid de viktigaste importhamnarna, då sådant erfordrades, mötte det svenska smöret för att blifva i tillfälle att granska transport- och lossningsförhållanden, samt att han minst en gång årligen besökte Sverige, helst vid svenska smörprofningarnes årsmöte, för att taga del af förhållandena i hemlandet samt lämna producenter och exportörer af mejerialster de upplysningar och råd, hvaraf de kunde vara i behof.

För att emellertid sätta agenten i tillfälle att företaga sagda resor ansåge landtbruksstyrelsen något böra eftergifvas i fråga om hans skyldighet dels att afgifva rapporter, dels att vara för allmänheten tillgänglig, dels ock att med denna föra korrespondens. Erfarenheten hade visat, att det svenska landtbruket icke hade genom det stränga iakttagandet af ifrågavarande skyldigheter dragit samma fördel, som helt visst skulle tillskyndas detsamma genom att agenten blefve satt i tillfälle att komma i lifligare beröring med vederbörande myndigheter och den allmänhet, som af hans verksamhet vore intresserad.

Beträffande rapporterna syntes väsentlig lindring kunna utan olägenhet medgifvas likasom ock i skyldigheten för agenten att vara för allmänheten tillgänglig och med densamma korrespondera. Under förutsättning

[14, 15.] emellertid att mejeriagenten erhölle en uppgift, som betingade en verksamhet af mera rörlig art än den han hittills utöfvat, ansåge landtbruksstyrelsen hans bostadsort böra utbytas mot London, där han i långt högre grad, än hvad fallet vore i Manchester, vore i tillfälle att komma i beröring med såväl de engelska myndigheterna som den svenska beskickningen och generalkonsulatet och hvarifrån han med de särdeles goda kommunikationer, som för närvarande utmärkte England, kunde blifva i tillfälle att besöka olika marknadsplatser och importhamnar. Lämpligt syntes också vara, att, såsom fallet vore med Danmarks motsvarande tjänsteman, innehafvaren af ifrågavarande befattning finge en något vidsträcktare uppgift, så att den komme att omfatta landtbruksprodukter i allmänhet, om också med särskildt framhållande af mejeriprodukter. På samma gång borde befattningens innehafvare erhålla en benämning, som motsvarade förberörde danske tjänstemans, eller »Sveriges landtbrukskonsulent i England».

Då lefnadskostnaderna i London ställde sig dyrare än i Manchester och det ökade antal resor, som det komme att åligga landtbrukskonsulenten att företaga, skulle medföra väsentligt större kostnader, vore, enligt landtbruksstyrelsens åsikt, det nu till mejeriagenturen utgående beloppet af 8,500 kronor för år, däraf 6,000 kronor i lön och 2,500 kronor i expenser, otillräckligt, om till befattningen städse skulle kunna påräknas en fullt lämplig person. Till Norges, Danmarks och Finlands motsvarande tjänstemän utginge arfvodena med högre belopp, nämligen till Norges med 6,500 kronor i lön och 2,500 kronor i expenser, till Danmarks med 10,000 kronor i lön och 2,500 kronor såsom resekostnadsersättning och till Finlands med 5,800 kronor i lön jämte vissa andra förmåner, däribland fri bostad, uppskattade till sammanlagdt värde af omkring 1,000 kronor för år, samt 1 pund sterling i dagtraktamente vid resor utöfver de direkta resekostnaderna; och har landtbruksstyrelsen särskildt beträffande den danske konsulentens förmåner anfört, att denne erhölle 12 kronor i dagtraktamente under resa samt reseutgifterna ersatta, äfvensom att det för honom bestämda reseanslaget i händelse af behof ökades, så att det till och med för ett år uppgått till 4,700 kronor.

Hvad beträffade beloppet af det anslag, som borde för upprätthållande af den svenske landtbrukskonsulentens i England verksamhet anvisas, ansåge landtbruksstyrelsen detsamma böra bestämmas till 11,500 kronor, däraf 7,500 kronor i lön samt 4,000 kronor till bestridande af konsulentens resekostnader och expenser i enlighet med de bestämmelser, som kunde blifva i sådant afseende särskildt meddelade.

För egen del har kommerskollegium med afseende å hvad landt- [14, 15.]
bruksstyrelsen sålunda anfört hemställt, att åtgärd måtte vidtagas för beredande af sådan ökning för år 1904 af det till befrämjande af afsättning i främmande länder af alster af svensk industri och svenska näringar afsedda anslag, att detsamma lämnade tillgång till åvägabringandet af den af landtbruksstyrelsen ifrågasatta omorganisationen af mejeriagenturen i Manchester, därvid dock kollegium utginge från den förutsättning, att den anslagshöjning, som tilläfventyrs kunde varda beviljad, måtte bestämmas att utgå med så stort belopp, att anslaget allt fortfarande, på sätt hittills varit fallet, beredde tillgång för tillgodoseende jämväl af andra med detsamma afsedda ändamål än upprätthållandet af mejeriagenturen i Manchester och fiskeriagenturen i norra Tyskland.

För att det svenska landtbruket må af den i England hittills anställde mejeriagenten kunna hämta största möjliga nytta, synes en förändrad anordning af hans verksamhet på sätt landtbruksstyrelsen föreslagit vara erforderlig. Af samma anledning påkallas också, att hans hittillsvarande bostadsort Manchester utbytes mot London. Med hänsyn till den större omfattning, som skulle komma att gifvas åt agentens verksamhet, samt de högre lefnadskostnaderna i London torde det för upprätthållande af den ifrågasatta svenska landtbrukskonsulentens i England verksamhet af landtbruksstyrelsen föreslagna anslaget 11,500 kronor, däraf 7,500 kronor i arfvode och 4,000 kronor till resekostnader och expenser icke heller kunna anses vara för högt tilltaget.

Anslaget till mejeriagenturen i Manchester har, såsom förut nämnts, hittills utgått med 8,500 kronor om året. För att den nya organisationen skall kunna genomföras bör således å anslaget till befrämjande af afsättning i främmande länder af alster af svensk industri och svenska näringar beredas ytterligare tillgång med ett belopp af 3,000 kronor.

Då anslag till handelsstipendier till samma belopp, som förut anvisats, och till befrämjande af afsättning i främmande länder af alster af svensk industri och svenska näringar med ett till 18,000 kronor förhöjdt belopp äro för år 1904 behöfliga, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att för år 1904 på extra stat anvisa

dels ett anslag af 18,000 kronor, att af Eders Kungl. Maj:t användas till befrämjande af afsättning i främmande länder af alster af svensk industri och svenska näringar,

dels ock ett anslag å 20,000 kronor till handelsstipendier.

Befrämjande i allmänhet af bergsbruket.

[16.] *Bergsskolorna.* Under denna anslagstitel tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att, i likhet med hvad under en följd af år varit förhållandet,

under villkor att bergsskolorna i Filipstad och Falun med därtill hörande skolor för bergsarbetare komma att jämväl under år 1904 fortsätta sin verksamhet i enahanda omfång och utsträckning som hittills, hvarom Eders Kungl. Maj:t torde vilja genom inspektion af sakkunnig person sig förvissa, å extra stat för samma år anvisa ett belopp af 14,000 kronor, att till brukssocietetens fullmäktige i järnkontoret utbetalas.

Anställande af en extra grufingeniör i norra bergmästaredistriktet.

[17.] *Anställande af en extra grufingeniör i norra bergmästare-distriktet.* På särskilda framställningar af Eders Kungl. Maj:t har Riksdagen, för anställande under åren 1902 och 1903 af en extra grufingeniör inom norra bergmästaredistriktet, på extra stat för hvartdera af nämnda båda år anvisat ett anslag af 1,500 kronor.

Sedan Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 6 juni 1902 förordnat, att inom nämnda distrikt skulle för innevarande år anställas en extra grufingeniör med arfvode af 1,500 kronor och med i öfrigt samma skyldigheter och rättigheter, som tillkomme den inom distriktet anställde grufingeniören, har kommerskollegium i underdånig skrifvelse den 30 september 1902 hemställt, att för ifrågavarande ändamål måtte jämväl för år 1904 anvisas ett anslag å 1,500 kronor.

Bergmästaren i norra distriktet, hvilkens yttrande kommerskollegium infordrat, har på grund af nuvarande förhållanden ansett sig hafva skäl antaga, att arbetet inom distriktet icke komme att minskas under den närmaste framtiden, utan att snarare ett motsatt förhållande vore att motse, enär, ehuru ett mycket stort antal fyndigheter under 1902 års sommar blifvit tilldelade utmål, ett ganska stort antal utmålsförrättningar ännu återstode att verkställa.

För egen del har kommerskollegium förklarat sig finna de skäl, som påkallade anställandet för år 1902 af en extra grufingeniör inom norra bergmästaredistriktet, och för hvilka kollegium redogjort i underdånig skrifvelse den 16 oktober 1900, äga giltighet jämväl hvad beträffade

anställandet af en dylik tjänsteman för år 1904. Förutom hvad berg- [17, 18.]
mästaren i nu ifrågavarande hänseende anfört, ansåge kollegium sig böra särskildt framhålla de förrättningar, som hufvudsakligen inom norra bergmästaredistriktet komme att, med föranledande af föreskrifterna i lagen den 20 oktober 1899 om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884 och nådiga kungörelsen om begagnande af kronans jordägareandel i grufva den 20 oktober 1899, erfordras för bestämmande af beloppen såväl af arrendeafgifter för begagnande af kronans andelar i grufvor som äfven af den i 17 § i grufvestadgan, sådan denna § numera lyder, omförmälda afgäld.

Då inom norra bergmästaredistriktet behof fortfarande förefinnes af en extra grufingeniör, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för anställande under år 1904 af en extra grufingeniör inom norra bergmästaredistriktet på extra stat för samma år anvisa ett belopp af 1,500 kronor.

Anordnande af fabriksinspektion.

För anordnande af fabriksinspektion anvisade Riksdagen på extra [18.]
stat för år 1901 dels till aflöning åt åtta yrkesinspektörer 40,000 kronor *Anordnande af fabriksinspektion.*
med 5,000 kronor till hvar, för år räknadt, dels till arfvode åt en assistent i kommerskollegium 3,000 kronor, dels till bestridande af kostnader för skrifbiträden och likartade utgifter 9,600 kronor och dels till Eders Kungl. Maj:ts förfogande för godtgörelse åt tillfälligt förordnade inspektörer 2,000 kronor, eller tillhopa 54,600 kronor.

I underdånig skrifvelse den 26 september 1900 redogjorde kommerskollegium för de särdeles ogynnsamma förhållanden i fråga om yrkesinspektionen, som, oaktadt den med år 1901 inträdda ökningen af yrkesinspektörernas antal från fem till åtta, dock enligt kollegii åsigt komme att blifva rådande; och höll kollegium före, att en lämplig åtgärd i syfte att förbättra dessa förhållanden vore anställande hos hvar och en af de åtta yrkesinspektörerna af en tekniskt bildad assistent.

I den till Riksdagen den 14 januari 1901 aflåtna nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof föreslog, i enlighet med hvad kommerskollegium hemställt, Eders Kungl. Maj:t Riksdagen att, för anordnande af fabriksinspektion, på extra stat för år 1902 anvisa

[18.] dels till aflöning åt åtta yrkesinspektörer 40,000 kronor med 5,000 kronor till hvar, för år räknadt, dels till arfvoden åt nio assistenter 27,000 kronor med 3,000 kronor till hvar, för år räknadt, dels till bestridande af kostnaden för skrifbiträden och likartade utgifter 12,000 kronor och dels till Eders Kungl. Maj:ts förfogande för godtgörelse åt tillfälligt förordnade inspektörer 2,000 kronor, eller tillhopa 81,000 kronor.

I underdånig skrifvelse den 29 maj 1901 angående regleringen af utgifterna under riksstatens sjunde hufvudtitel anförde Riksdagen, bland annat, att, som Riksdagen i underdånig skrifvelse den 14 maj 1900 uttalat, att den princip, att inspektionerna skulle förrättas af inspektörerna själfva och icke af några dem underlydande tjänstemän, borde åtminstone tills vidare fortfarande upprätthållas, och sådana nya förhållanden sedan dess icke syntes hafva tillkommit, som kunde föranleda Riksdagen att genom ett bifall till Eders Kungl. Maj:ts hemställan att till hvarje inspektörs biträde anställa en assistent med viss inskränkt befogenhet nu frångå sitt förenämnda uttalande, ansåge Riksdagen sig ej kunna biträda Eders Kungl. Maj:ts förslag till afhjälpande af den brist i yrkesinspektionens dåvarande arbetskrafter, som kunde förefinnas; och anmälde Riksdagen, att Riksdagen på det sätt bifallit Eders Kungl. Maj:ts berörda framställning, att Riksdagen, för anordnande af fabriksinspektion, på extra stat för år 1902 anvisat dels till aflöning åt åtta yrkesinspektörer 40,000 kronor med 5,000 kronor till en hvar, för år räknadt, dels till arfvode åt en assistent i kommerskollegium 3,000 kronor, dels till bestridande af kostnaden för skrifbiträden och likartade utgifter 12,000 kronor och dels till Eders Kungl. Maj:ts förfogande för godtgörelse åt tillfälligt förordnade inspektörer 2,000 kronor, eller tillhopa 57,000 kronor.

Sedan i anledning af detta Riksdagens beslut Eders Kungl. Maj:t den 14 juni 1901 anbefallt kommerskollegium att till Eders Kungl. Maj:t inkomma med förslag till den ökning i yrkesinspektörernas antal, som kollegium kunde finna vara af omständigheterna påkallad, aflät kollegium den 24 september sistnämnda år underdånig skrifvelse i ämnet, däri kollegium anförde, bland annat, att det icke syntes kollegium lämpligt att med jämförelsevis korta mellantider efter hand öka yrkesinspektörernas antal och såsom en nödvändig följd däraf förändra distriktsindelningen, särskildt i betraktande af såväl den stora betydelse, en noggrann kännedom hos vederbörande yrkesinspektör om de industriella förhållandena inom hans distrikt måste äga för ett ändamålsenligt handhafvande af yrkesinspektionsverksamheten, som ock den olägenhet, som för industriidkarne låge däruti att nödgas med korta mellanrum

underkasta sig kontroll af nya inspektörer. Det vore nämligen icke möjligt att, med bibehållande af ett lämpligt förhållande mellan antalet arbetsställen inom de olika yrkesinspektionsdistrikten, öka dessa senare ens med ett enda, utan att utbrytningar af arbetsställen med däraf följande rubbningar skulle blifva nödvändiga inom alla de nuvarande distrikten. Att det framdeles kunde komma att visa sig lämpligt att öka jämväl yrkesinspektionsdistriktens antal, och detta till och med i ganska stor utsträckning, ville kollegium emellertid ingalunda hafva förnekat, men hyste dock den bestämda öfvertygelsen, att yrkesinspektionens intressen alltid skulle till följd af de olika tekniska kvalifikationer, som kräfdes för tillsyn å efterlefnaden af de båda lagar, hvilkas tillämpning redan nu fölle inom yrkesinspektörernas verksamhetsområde, bäst och mest ekonomiskt tillgodoses genom tillvaron af två kategorier af kontrollanter — yrkesinspektörerna och hos dem anställde assistenter. Af kollegii förenämnda underdåniga skrifvelse den 26 september 1900 framginge också, att det däri framställda förslaget till ökning i yrkesinspektionens arbetskrafter af kollegium icke ansetts såsom något för en längre framtid tillfyllestgörande, utan endast afsett att, med minsta rubbning i de bestående förhållandena och med minsta olägenhet för den industriidkande allmänheten, fylla det nödvändigaste behofvet af arbetskrafter. För den händelse Eders Kungl. Maj:t icke skulle anse sig böra till 1902 års Riksdag i ämnet framlägga nådig proposition af i hufvudsak enahanda innehåll med den, hvilken aflåtits till 1901 års Riksdag, funne sig kollegium för det dåvarande icke böra föreslå någon ökning i yrkesinspektionens arbetskrafter. [18.]

Vid anmälan inför Eders Kungl. Maj:t den 11 januari 1902 af kommerskollegii sistberörda skrifvelse anförde dåvarande statsrådet och chefen för finansdepartementet, att, då Riksdagen, med förklarande att Riksdagen icke funnit anledning att frångå sin förut uttalade åsikt, att yrkesinspektörerna själfva och icke några dem underlydande tjänstemän borde, åtminstone tills vidare, verkställa inspektionerna, ansett sig icke kunna biträda det af Eders Kungl. Maj:t till 1901 års Riksdag framlagda förslag om ökande på det sätt af yrkesinspektionens arbetskrafter, att till biträde åt hvarje af de nuvarande yrkesinspektörerna anställdes en assistent med viss begränsad befogenhet, departementschefen ansåge sig icke då böra tillstyrka Eders Kungl. Maj:t att hos Riksdagen å nyo göra framställning om anställande hos yrkesinspektörerna af assistenter. För afhjälpande af det förefintliga behofvet af förstärkning i yrkesinspektionens arbetskrafter syntes därföre icke finnas annan utväg än att öka antalet yrkesinspektörer, och denna utväg torde ock inom kort

[18, 19.] böra anlitas, men onekligen vore, på sätt kommerskollegium framhållit, vissa olägenheter förenade med allt för täta rubbningar i den för yrkesinspektionen fastställda distriktsindelningen. Då den nuvarande distriktsindelningen tillämpats först från och med 1901 års början, syntes icke ännu vid detta statsregleringstillfälle någon rubbning i densamma böra ifrågasättas.

I den till Riksdagen den 14 januari 1902 aflåtna nådiga propositionen angående statsverkets tillstånd och behof föreslog Eders Kungl. Maj:t, att för anordnande af fabriksinspektion enahanda belopp, som för sistberörda år beviljats, måtte jämväl för år 1903 anvisas. Denna framställning blef af Riksdagen bifallen.

Med åberopande af hvad kommerskollegium förut anfört i fråga om olämpligheten af ofta återkommande rubbningar i distriktsindelningen har kommerskollegium i underdånig skrifvelse den 7 oktober 1902 vid öfverlämnande af sammandrag af yrkesinspektörernas berättelse för år 1901 anfört, bland annat, att, då ytterligare ökning af yrkesinspektörernas antal, därest förstärkning af yrkesinspektionens arbetskrafter skulle på sådant sätt beredas, syntes böra ske i sådan omfattning, att den blefve tillfyllestgörande för en jämförelsevis lång tid, men för bedömande häraf det vore af vikt, bland annat, att vinna större erfarenhet än som för närvarande förefunnes beträffande tillämpningen af lagen den 17 oktober 1900 angående minderårigas och kvinnors användande till arbete i industrielt yrke, kollegium funnit sig icke nu böra göra någon framställning om ökning af yrkesinspektionens arbetskrafter.

Då med den i utsikt ställda ökningen af yrkesinspektörernas antal således synes böra anstå ännu någon tid, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att, för anordnande af fabriksinspektion, på extra stat för år 1904 anvisa *dels* till aflöning åt åtta yrkesinspektörer 40,000 kronor med 5,000 kronor till en hvar, för år räknadt, *dels* till arfvode åt en assistent i kommerskollegium 3,000 kronor, *dels* till bestridande af kostnaden för skrifbiträden och likartade utgifter 12,000 kronor *och dels* till Eders Kungl. Maj:ts förfogande för godtgörelse åt tillfälligt förordnade inspektörer 2,000 kronor, eller tillhopa 57,000 kronor.

Ersättning till sjömanshusen.

Ersättning till sjömanshusen.

[19.] Riksdagen har under rubrik »ersättning till sjömanshusen» å extra stat för hvartdera af åren 1900—1903 anvisat ett anslag å 30,000 kronor

för beredande åt sjömanshusen af skälig ersättning för dem åliggande bestyr med värnpliktiges inskrifning och redovisning samt med utarbetande af sjöfartsstatistiska uppgifter, dock under villkor att aflöningarna till tjänstemännen vid sjömanshus, som erhölle sådan ersättning, icke finge utan kommerskollegii medgifvande höjas. [19.]

Genom nådigt bref den 6 juni 1902 anbefalldt att föreslå de belopp, de särskilda sjömanshusen borde, med iakttagande att högst 30,000 kronor i det hela komme till användning, såsom ersättning uti ifrågavarande hänseende för år 1903 erhålla, inkom kommerskollegium med underdånig skrifvelse den 9 december 1902, däri kollegium, med förmälan att kollegium ansåge, att äfven det för år 1903 beviljade anslaget borde oafkortadt tilldelas sjömanshusen, afgaf förslag till anslagets fördelning mellan de olika sjömanshusen i riket med undantag af sjömanshuset i Skellefteå, hvilket icke erhållit andel i 1901 eller 1902 års anslag och icke heller till kollegium inkommit med framställning att komma i åtanke vid fördelningen af 1903 års anslag. Däremot hade sjömanshuset i Luleå, hvilket förut ej erhållit del af ifrågavarande anslag och före fördelningen af 1901 års anslag förklarat sig för det dåvarande icke vilja göra framställning om att komma i åtnjutande af ersättning af förevarande slag, hos kollegium begärt att erhålla andel i anslaget för år 1903 till belopp af 200 kronor. Denna framställning hade, med hänsyn till, bland annat, storleken af förvaltningsbidragen till sjömanshus med ungefär samma antal inskrifna sjömän som sistnämnda sjömanshus, synts kollegium böra vinna afseende, hvarför kollegium hemställde om sådan jämkning af de till sjömanshusen för år 1902 utgående beloppen, att de till sjömanshusen i Göteborg, Uddevalla och Stockholm utgående bidragen, hvilka vore de största af alla bidragen och för sistnämnda år utgjorde för sjömanshuset i Göteborg 4,000 kronor, för sjömanshuset i Uddevalla 2,900 kronor och för sjömanshuset i Stockholm 2,800 kronor, minskades för sjömanshuset i Göteborg med 100 kronor och för hvartdera af de båda öfriga med 50 kronor.

I berörda skrifvelse erinrade kommerskollegium vidare, att — på sätt i den till 1902 års Riksdag aflåtna nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof finnes omförmäldt — direktionen för sjömanshuset i Jönköping, utan medgifvande af kollegium, den 6 oktober 1899 beslutit höja ombudsmannens vid sjömanshuset aflöning från 100 till 500 kronor, att med detta högre belopp utgå från och med den 23 augusti samma år; att direktionen det oaktadt begagnat sig af anslag för såväl år 1900 som år 1901; att kollegium från sjömanshusets direktion infordrat yttrande, om densamma vore villig vidtaga rättelse af de

[19.] på grund af sagda beslut verkställda utbetalningar; att kollegium vid afgifvande af förslag till fördelning af 1902 års anslag uttalat, att, innan det anmärkta förhållandet blifvit på ett tillfredsställande sätt ordnadt, något vidare bidrag af statsmedel ej borde sjömanshuset tillerkännas, och därför hemställt, att 250 kronor, motsvarande det belopp, som för år 1901 tilldelats sjömanshuset i Jönköping, tills vidare måtte reserveras, samt att Eders Kungl. Maj:t den 13 december 1901 fattat beslut i enlighet med denna kollegii hemställan. Med åberopande att direktionen för sistnämnda sjömanshus i skrifvelse till kollegium meddelat, att det af kollegium i saken till återbetalning anmärkta beloppet, 443 kronor 69 öre, blifvit sjömanshuset i dess räkenskaper godtgjordt, hemställde kollegium, ej mindre att berörda, af 1902 års anslag reserverade 250 kronor måtte till sjömanshuset i Jönköping utbetalas, än äfven att sjömanshuset måtte af 1903 års anslag erhålla lika stort belopp.

Jämlikt nådigt bref den 31 december 1902 biföll Eders Kungl. Maj:t kommerskollegii hemställan om utbetalande till sjömanshuset i Jönköping af nyssberörda 250 kronor af 1902 års anslag samt beslöt, att det för år 1903 af Riksdagen för ifrågavarande ändamål beviljade anslag å 30,000 kronor skulle, i enlighet med den af kommerskollegium föreslagna fördelning och med föreskrift om iakttagande af det af Riksdagen stadgade villkor, utdelas till sjömanshusen i riket med undantag af sjömanshuset i Skellefteå, därvid minsta beloppen tilldelades sjömanshusen i Haparanda och Kungelf med 50 kronor till hvartdera samt högsta beloppet, 3,900 kronor, tillerkändes sjömanshuset i Göteborg.

I sin ofvanberörda skrifvelse af den 9 december 1902 hemställer kommerskollegium jämväl, att Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärd för beredande åt sjömanshusen äfven framgent af ett bidrag af statsmedel till belopp af minst 30,000 kronor årligen, att dem emellan fördelas.

I öfverensstämmelse härmed tillstyrker jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att å extra stat för år 1904 under benämning »ersättning till sjömanshusen» anvisa ett anslag af 30,000 kronor för beredande åt sjömanshusen af skälig ersättning för dem åliggande bestyr med värnpliktiges inskrifning och redovisning samt med utarbetande af sjöfartsstatistiska uppgifter, dock under villkor, att aflöningarna till tjänstemännen vid sjömanshus, som erhåller sådan ersättning, icke må utan kommerskollegii medgifvande höjas.

Brandförsäkring af operabyggnaden i Stockholm.

Med bifall till Eders Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har Riksdagen till bestridande af kostnaden för gäldande af årspremie för brandförsäkring af operabyggnaden i Stockholm för hvartdera af åren 1900—1903 beviljat ett extra anslag af 18,314 kronor. [20.] *Brandförsäkring af operabyggnaden i Stockholm.*

Jämte meddelande att enligt inhämtad upplysning från brandförsäkringsbolagens tarifförenings delegation i Stockholm någon höjning i hittills utgående premiesats för operabyggnadens brandförsäkring icke för närvarande är ifrågasatt, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till bestridande af kostnaden för gäldande af årspremie för brandförsäkring af operabyggnaden i Stockholm bevilja ett extra anslag för år 1904 af 18,314 kronor.

Dyrtidstillägg.

Åberopande hvad jag till statsrådsprotokollet förut denna dag yttrat i fråga om beredande åt vissa statens tjänstemän och betjänte af ett dyrtidstillägg för år 1903, att uppföras i riksstaten för år 1904, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen [21.] *Dyrtidstillägg.*

att, till beredande, i enlighet med de i berörda statsrådsprotokoll angifna grunder, af dyrtidstillägg för innevarande år åt en del tjänstemän och betjänte i finansdepartementets afdelning af Eders Kungl. Maj:ts kansli samt till finansdepartementet hörande ämbetsverk och kårer, å extra stat för år 1904 anvisa såsom förslagsanslag ett belopp, som för vinnande af jämn slutsumma å anslagen under denna hufvudtitel torde upptagas med 200,088 kronor.

Summan af de af mig tillstyrkta anslagen å extra stat för år 1904 utgör 848,395 kronor mot 962,795 kronor i riksstaten för år 1903.

I hvad departementschefen hemställt och föreslagit beträffande anslagen under sjunde hufvudtiteln instämde statrådets öfriga ledamöter; och behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla hvad sålunda blifvit tillstyrkt.

Ex protocollo:
Bengt Oxenstierna.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1903.

Åttonde hufvudtiteln.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 januari 1903.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern BOSTRÖM,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LAGERHEIM,
Statsråden: CRUSEBJÖRN,
ODELBERG,
HUSBERG,
PALANDER,
WESTRING,
RAMSTEDT,
BERGER,
MEYER,
VON FRIESEN.

Departementschefen, statsrådet von Friesen, föredrog följande ärenden rörande regleringen för år 1904 af åttonde hufvudtitelns ordinarie stat och de till samma hufvudtitel hänförliga extra anslagsbehof, hvarvid departementschefen yttrade beträffande

Ordinarie anslag.

Ecklesiastikdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli.

[1.] Höjning af anslaget till amanuenser m. m. samt af anslaget till statistiskt biträde.

Under anslagstiteln ecklesiastikdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli är till departementschefens förfogande för *amanuenser, vikariatsersättning, renskrifning m. m.* i riksstaten uppfördt ett anslag, som genom 1890 års riksdags beslut, i enlighet med Eders Kungl. Maj:ts framställning, bestämts till ett belopp af 15,000 kronor. Detta anslag har under de senare åren visat sig alldeles otillräckligt; och en höjning af detsamma torde nu vara oundgänglig. Jag anhåller fördenskull att få i korthet redogöra för anslagets användande.

Af anslaget utgår årligen ett belopp af 1,500 kronor till de kvinnliga arbetsbiträden, som å den statistiska afdelningen inom departementet äro sysselsatta vid utarbetandet af folkskolestatistiken. Ursprungligen har för sådant ändamål af anslaget beräknats ett belopp af 2,000 kronor; men, såsom till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 11 januari 1890 af dåvarande departementschefen anmärkts, har anslagets knapphet föranledt, att endast 1,500 kronor af detsamma kunnat tagas i anspråk till statistiskt biträde.

Af anslaget i öfrigt, 13,500 kronor, utgå vikariatsersättningar, renskrifningskostnader och ersättning för extra vaktbetjäning, hvarefter återstoden användes till aflönande af amanuenser.

Vikariatsersättningarna hafva år efter år alltmera ökats. Anledningen härtill är att söka i den starka ökningen af arbetet i departementet. Antalet diarieförda mål och ärenden, som år 1890 utgjorde 1,996 och år 1895 2,098, uppgick år 1899 till 2,399, år 1900 till 2,346, år 1901 till 2,329 och år 1902 till 2,775. Denna ökning har haft till följd, att numera expeditionschefsämbetet vissa tider af året, nämligen då statsverkspropositionen skall utarbetas och då Riksdagens skrifvelse angående regleringen af utgifterna under åttonde hufvudtiteln skall expedieras, icke kan uppehållas af den ordinarie expeditionschefen ensam, utan någon af byråcheferna måste förordnas att såsom expeditionschef sköta de löpande göromålen; och ej så sällan måste jämväl åt byråchef eller kanslisekreterare för utarbetande af något större ärende beviljas ledighet

från öfriga till ämbetet hörande åligganden, som då skötas af vikarie. Vid dessa tillfällen uppbäras den tjänstlediges tjänstgöringspenningar af hans vikarie; och den tjänstledige erhåller ersättning därför utaf nu ifrågavarande anslag med belopp, svarande mot de mistade tjänstgöringspenningarna. Dylik ersättning, hvilken vid fastställandet af departementets stat icke tagits i betraktande, då med uttrycket vikariatsersättning uppenbarligen afsetts allenast ersättning för semestervikariat, uppgick för år 1902 till 804 kronor, hvadan, när härtill lägges ersättningen för semestervikariat, 2,625 kronor, under samma år såsom vikariatsersättningar utgick ett belopp af 3,429 kronor. [1.]

Renskrifningskostnaderna utgjorde under år 1902 3,373 kronor 71 öre, och såsom ersättning för extra vaktbetjäning utbetaltes ett belopp af 550 kronor.

Återstoden af anslaget användes, såsom nämnts, till aflönande af amanuenser. Inom departementet äro för närvarande anställda fem amanuenser — jag bortser härvid från amanuensen å den statistiska afdelningen — med årligt arfvode, hvilket till och med år 1901 utgjorde 1,200 kronor, men med 1902 års ingång ökats till 1,500 kronor. Af dessa fem amanuenser tjänstgöra fyra å hvar sin af departementets fyra byråer och den femte hos expeditionschefen. Under en del af sommarmånaderna, då de fast anställda amanuenserna hafva förordnanden såsom vikarier på ordinarie befattningar, tjänstgöra inga i deras ställe såsom amanuenser eller ock, där sådan tjänstgöring äger rum, utgår för samma tjänstgöring arfvode efter 60 kronor i månaden. Det belopp, som under år 1902 efter nämnda grunder erfordrats till amanuensarfvoden, utgjorde 6,472 kronor.

Till fulla gäldandet af detta belopp har anslaget ej lämnat tillgång; och följaktligen hafva ej heller några medel funnits att såsom gratifikationer utdela åt dem, hvilka under året tjänstgjort utan att därför åtnjuta något som helst arfvode. För att bereda tillgång till dylika gratifikationer samt till fullt godtgörande af de fasta amanuensernas arfvoden äfvensom till ersättning för vissa större arbeten, som på grund af särskildt gifna uppdrag utförts af extra tjänstemän inom departementet, har Eders Kungl. Maj:t den 12 december 1902, i likhet med hvad åren 1899—1901 skett, anvisat medel af departementets anslag till extra utgifter, år 1902 till belopp af 3,500 kronor. Därigenom hafva åt de extra amanuenserna kunnat utdelas gratifikationer af växlande storlek, högst 425 lägst 175 kronor, en ringa ersättning dock för dessa amanuensers ganska trägna arbete under året.

Det synes emellertid ej vara lämpligt, att extrautgiftsanslaget sålunda

[1.] anlitas för dessa, årligen regelbundet återkommande utgifter; och ej heller torde hufvudtitelns allmänna besparingar böra för sådant ändamål anlitas, utan det synes mig nödvändigt att föreslå en ökning af det anslag, från hvilket kostnaderna rätteligen skola bestridas. En sådan ökning erfordras jämväl af andra hänsyn. Det kan nämligen ej anses obilligt, att de fast anställda amanuensernas årliga arfvode höjes, åtminstone till 1,800 kronor. Deras arbete är ganska omfattande. I medeltal äro de i departementet sysselsatta tre timmar dagligen och hafva därtill icke obetydligt hemarbete. Och deras utsikter till befordran äro små, särskildt med hänsyn därtill att inom ecklesiastikdepartementet två af byråchefsämbetena ständigt måste besättas med personer, som icke avancerat inom departementet. Till belysning häraf torde jag böra nämna, att den i tjänsten äldste af de fast anställda amanuenserna inskrefs i departementet år 1892, den i tjänsten yngste år 1896; den till lefnadsåren äldste af dessa amanuenser är född år 1863, den yngste år 1867. Därtill kommer ytterligare, att antalet fasta amanuenser behöfver ökas till sex. Denne sjätte amanuens skulle erhålla uppdrag att ordna och hafva tillsynen öfver departementets ganska rikhaltiga bibliotek samt ombesörja den vidlyftiga utdelningen af böcker från departementet äfvensom vid behof biträda registratorn m. m.

Af hvad jag nu anfört torde Eders Kungl. Maj:t finna en betydlig ökning af ifrågavarande anslag vara af nöden; och jag vill föreslå en ökning af 5,000 kronor. Denna ökning kan synas vara väl knappt tilltagen; men för närvarande torde den kunna blifva tillräcklig, därest undantagsvis, särskildt då fråga är om ersättningar till ämbetsmän inom departementet, som erhållit partiell tjänstledighet, på sätt jag förut omnämnt, och åtminstone i de fall, då dylik tjänstledighet ej regelbundet årligen återkommer, för ändamålet anlitas departementets anslag till extra utgifter eller hufvudtitelns allmänna besparingar.

Jag har redan omnämnt, att från ifrågavarande anslag årligen utgå 1,500 kronor för statistiska arbeten. Dessutom finnes för sådant ändamål ett särskildt anslag å 2,000 kronor, beviljadt af 1893 års riksdag för anställande af ett *biträde vid utförande af de inom departementet förekommande statistiska arbeten.* Af detta anslag, som i sin helhet utbetaltes till filosofie doktorn C. Gustafsson, så länge han var såsom amanuens anställd å statistiska afdelningen och i denna egenskap självständigt utarbetade viss del af de statistiska uppgifterna, har, sedan Gustafsson år 1900 utnämnts till kanslisekreterare, utgått arfvode till en amanuens under år 1901 med 1,200 kronor samt under år 1902 med 1,500 kronor. Med återstående

500 kronor och förut omförmälda 1,500 kronor hafva aflönats två kvinn- [1.]
liga biträden, anställda för utförande af den nödvändiga granskningen och bearbetningen af primäruppgifterna till folkskolestatistiken. För sitt arbete hafva dessa biträden hvardera ersatts med dels 75 kronor i månaden för fem timmars daglig tjänstgöring dels ock 60 öre i timmen för öfvertidsarbete. Den ersättning, som efter sådan grund tillkommit dem för år 1902, har utgjort sammanlagdt i rundt tal 2,500 kronor; och har, på sätt under flera föregående år ägt rum, den uppkomna bristen, 500 kronor, på grund af Eders Kungl. Maj:ts beslut den 12 december 1902 betäckts från reservationerna å anslagen till folkundervisningen.

För granskning och bearbetning af primäruppgifterna till statistiken angående de allmänna läroverken har anlitats ett kvinnligt biträde, som, på grund af anställning i annat ämbetsverk, endast kunnat arbeta inom departementet på extra tid mot en ersättning af 60 öre i timmen. Beloppet af denna ersättning har under år 1902 utgjort i rundt tal 250 kronor; och har genom Eders Kungl. Maj:ts beslut den 12 december 1902, i likhet med hvad under flera föregående år skett, beloppet anvisats att utgå från det å allmänna läroverkens stat uppförda anslaget till arfvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behof.

Att för dylikt ändamål anlita sist omförmälda anslag kan dock i längden ej låta sig göra, då detta anslag under senare år visat sig icke kunna bära de detsamma egentligen åliggande utgifter. Likaså torde utbetalningar från reservationerna å anslagen till folkundervisningen till folkskolestatistikens behof böra upphöra, då dessa reservationer sedan några år tillbaka äro stadda i stark minskning. I stället erfordras en ökning af anslagen till statistiska biträden. En sådan ökning påkallas jämväl däraf att, därest öfriga fasta amanuensers inom departementet arfvoden bestämmas till 1,800 kronor för år, samma belopp bör tillkomma amanuensen å den statistiska afdelningen äfvensom att den ersättning, som utgår till de å samma afdelning tjänstgörande kvinnliga biträden, är alltför ringa och behöfver höjas. Det arbete, som af dessa kvinnliga arbetare utföres, är i synnerligt hög grad ansträngande och kan icke alls anses rimligt betaldt med den ersättning, som nu är möjligt att därför gifva.

En höjning af denna ersättning till 90 kronor i månaden för dem, som äro anställda med daglig fem timmars tjänstgöring, och 75 öre i timmen för arbete å extra tid hafva de själfva begärt; och denna begäran måste jag anse synnerligen billig. Enligt hvad beräknadt blifvit, skulle, därest de kvinnliga biträdenas ersättning bestämmes som nyss sagts samt

amanuensens arfvode höjes till 1,800 kronor, den behöfliga ökningen i anslagen för statistiska arbeten utgöra 1,500 kronor.

Lämpligast synes mig vara, att de statistiska arbetena få sitt bestämda anslag i riksstaten, så att anslaget å 15,000 kronor icke vidare behöfver tagas i anspråk för sådana arbeten. I detta syfte borde anslaget å 2,000 kronor under en något ändrad benämning förhöjas med dels det belopp, 1,500 kronor, som nu utgår från anslaget å 15,000 kronor, dels ock den af mig förut angifna erforderliga höjningen af 1,500 kronor eller sammanlagdt till 5,000 kronor. Förutnämnda anslag å 15,000 kronor skulle då icke vidare komma att anlitas för de statistiska arbetena; den erforderliga ökningen å detta anslag blefve 3,500 kronor.

På grund af hvad jag sålunda anfört hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att

dels höja det till departementschefens förfogande ställda anslaget för amanuenser, vikariatsersättning, renskrifning m. m. från dess nuvarande belopp, 15,000 kronor, till 18,500 kronor eller med 3,500 kronor,

dels ock — med uteslutande af det i riksstaten upptagna anslaget å 2,000 kronor för anställande af ett biträde vid utförande af de inom departementet förekommande statistiska arbetena — till departementschefens förfogande för biträden vid utförande af de inom departementet förekommande statistiska arbetena på ordinarie stat bevilja ett anslag å 5,000 kronor, hvarigenom skulle tillkomma en ökning af 3,000 kronor.

Vid bifall härtill skulle anslaget till ecklesiastikdepartementets afdelning af Kungl. Maj:ts kansli, nu 81,800 kronor, komma att höjas till 88,300 kronor.

Nationalmuseum.

[2.] Höjning af anslaget till brännmaterial m. m.

Uti skrifvelse den 3 oktober 1902 har nationalmusei nämnd i underdånighet anhållit om förhöjning i det å nationalmusei stat uppförda *anslag till brännmaterial m. m.* samt om anslagets uppförande i staten såsom reservationsanslag; och har nämnden till stöd för denna framställning anfört följande.

I gällande stat af den 10 december 1880 för nationalmusei konstafdelning vore upptaget ett belopp af 5,000 kronor till brännmaterial m. m. Denna post hade till oförändradt belopp kvarstått i staten alltifrån

år 1868, då Kungl. Maj:t första gången fastställt stat för national- [2.]
museum. För detta belopp skulle bränsle anskaffas till uppvärmning icke blott af de lokaler, som inrymde nationalmusei konstsamlingar, utan äfven af lokalerna för de under vitterhets-, historie- och antikvitets-akademien ställda samlingarna, hvilka utgjorde statens historiska museum och vore inrymda i nedre våningen af nationalmuseibyggnaden.

Sedan å bränsleanslaget under åren 1869—1871 uppkommit öfverskott, hvilka till statskontoret återlevererats, hade under åren 1872—1876 i anledning af stegrade bränslepriser brist å anslaget uppstått. Bristerna hade, jämlikt Eders Kungl. Maj:ts nådiga medgifvande för hvarje gång, betäckts af tillgängliga förevisningsmedel. Från och med år 1877 till och med år 1898 hade anslaget visat sig tillräckligt, i det att större och mindre öfverskott uppkommit, hvilka, enligt Eders Kungl. Maj:ts särskilda nådiga medgifvanden, under åren 1895—1898 fått öfverföras till anslaget till samlingarnas vård och underhåll. År 1899 hade anslaget ånyo visat sig otillräckligt, och hade förhållandet blifvit detsamma år 1900, oaktadt all möjlig sparsamhet iakttagits och ehuru eldningen, likasom under de senare åren i öfrigt, afslutats tidigt om våren och börjat senare på hösten, nämligen ej förr än den 14 oktober. För betäckande af bristen år 1899 hade Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 2 november 1900 anvisat det behöfliga beloppet, 700 kronor. Till betäckande af bristen år 1900 hade nämnden anvisat medel ur behållningen å inträdesafgifter eller de så kallade förevisningsmedlen. År 1901 hade ingen brist uppkommit, men ej heller någon behållning. Å anslaget för år 1902 syntes icke någon behållning vara att påräkna; snarare vore att befara, att brist ånyo skulle uppkomma.

Anledningen därtill, att anslaget på senare tiden ånyo blifvit otillräckligt, vore delvis likasom förut att söka i höjda bränslepriser, men därtill komme också den omständigheten, att värmeapparaten under den långa tid, den varit i bruk, genom slitning och förbränning efter hand blifvit mindre värmebesparande, hvarför numera större massor af bränsle än förr åtginge till lokalernas uppvärmning.

Då någon afsevärd nedgång i bränslepriserna icke syntes vara att motse under den närmaste tiden, då i alla händelser bristerna i värmeledningen icke kunde afhjälpas, med mindre en grundlig ombyggnad eller renovering af värmeledningen kunde komma till stånd, då förevisningsmedlen väl behöfdes för samlingarnas vård och underhåll och till betäckande af brister i öfriga för samlingarna anvisade anslag samt då det med hänsyn såväl till samlingarna som till tjänstemännen och vaktbetjänte vore

[2.] önskligt, att eldningen måtte kunna fortgå något längre in på våren och börja något tidigare på hösten, än särskildt på senare åren varit fallet, anhölle nämnden, att Eders Kungl. Maj:t täcktes aflåta nådig proposition till 1903 års riksdag, att det i nationalmusei stat upptagna beloppet 5,000 kronor till brännmaterial m. m. måtte höjas med 1,000 kronor eller till 6,000 kronor; hvarjämte nämnden, då det vore omöjligt att på förhand närmare beräkna bränsleåtgången för hvarje år på grund af växlande klimatiska förhållanden och då dessutom bränslepriset likaledes växlade, hemställde, att bränsleanslaget måtte i staten uppföras såsom reservationsanslag.

I fråga om bränsleåtgången vid nationalmuseum och bränsleanslagets ställning vid olika tidpunkter har nämnden i sin skrifvelse hänvisat till en skrifvelsen bifogad tablå, omfattande åren 1869—1901 samt utvisande prisen å barrved för famn samt prisen å koks och stenkol för hektoliter äfvensom de för bränsle vid museet utgifna belopp. Af denna tablå inhämtas, att under nämnda år priset på barrved utgjort för famn lägst 7 kronor 75 öre, nämligen åren 1869 och 1870, samt högst 17 kronor 75 öre åren 1899 och 1900, priset på koks uppgått till lägst 76 öre för hektoliter år 1881 och högst 2 kronor 11 öre år 1900 samt priset på stenkol växlat mellan 1 krona 10 öre för hektoliter år 1881 och 1 krona 89 öre år 1900, äfvensom att utgifterna för bränsle vid nationalmuseum under nämnda år utgjort lägst 3,086 kronor 26 öre år 1869 och högst 5,780 kronor 79 öre år 1900.

Då de skäl, nationalmusei nämnd förebragt till stöd för sin framställning angående såväl ifrågavarande anslags höjning som dess uppförande i staten såsom reservationsanslag, synas mig vara öfvertygande, får jag tillstyrka, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att det i nationalmusei stat upptagna anslag å 5,000 kronor till brännmaterial m. m. må höjas med 1,000 kronor eller till 6,000 kronor samt uppföras såsom reservationsanslag.

Vid bifall härtill komme anslaget under rubriken nationalmuseum, nu 59,850 kronor, däraf fyra särskilda reservationsanslag å tillhopa 26,800 kronor, att uppgå till 60,850 kronor, däraf fem särskilda reservationsanslag å tillhopa 32,800 kronor.

Kleresistaten.

Uti en till ecklesiastikdepartementet ingifven skrifvelse har kontrakts- [3.]
prosten i Västerbottens andra kontrakt Carl Theodor Åberg — med anmälan Prostetunnor för Byske m. fl. församlingar i Västerbottens andra kontrakt.
att prostetunnor, jämlikt 24 § i nådiga resolutionen den 10 mars 1719, hittills inom nämnda kontrakt utgjorts endast för Skellefteå, Norsjö och Burträsks församlingar samt Piteå landsförsamling, men däremot icke utgått för de till kontraktet jämväl hörande Byske och Jörns församlingar i Västerbottens län samt Elfsby församling och Piteå stadsförsamling i Norrbottens län — hemställt, att åtgärder måtte vidtagas för utanordnande af *prostetunnor* äfven för sistnämnda fyra församlingar, hvilka blifvit till särskilda regala gäll utbrutna, Byske från Skellefteå församling enligt nådigt bref den 20 december 1867, Jörns från Norsjö pastorat enligt nådigt bref den 25 april 1871, Elfsby från Piteå pastorat enligt nådigt bref den 20 april 1894 och Piteå stadsförsamling från sistberörda pastorat enligt nådigt bref den 20 april 1900.

I anledning af denna framställning hafva blifvit hörda Byske och Jörns församlingar samt magistraten i Piteå och uppbördsförvaltningen i Piteå fögderi, till hvilket Elfsby församling hör; och hafva dessa därvid förklarat sig icke hafva något att erinra mot ansökningen. Underdåniga yttranden hafva vidare afgifvits af kyrkoherden M. T. Berlin i kontraktsprosts ställe samt domkapitlet i Hernösand och Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västerbottens och Norrbottens län, hvilka samtliga ansett sökandens begäran vara förtjänt af nådigt afseende, under meddelande tillika af domkapitlet, att sökanden den 17 oktober 1900 utnämnts till sin nu innehafvande prostbefattning. Slutligen hafva kammarkollegium och statskontoret gemensamt afgifvit underdånigt utlåtande i ämnet och därvid anfört, att då af handlingarna framginge, att kontraktsprosten i Västerbottens andra kontrakt, bestående af, utom förutnämnda åtta pastorat, jämväl Malå, Arvidsjaurs och Arjepluogs lappmarkspastorat, för hvilka senare särskild ersättning till prosten utginge enligt 14 § i nådiga instruktionen för lappmarks ecklesiastikverk den 31 januari 1896, i öfrigt åtnjöte ersättning för endast tre tunnor korn i Västerbottens län och en tunna i Norrbottens län, kammarkollegium och statskontoret äfven för sin del funne anledning tillstyrka, att dylik ersättning måtte honom beredas för ytterligare fyra tunnor; hvarjämte ämbetsverken upplyst, att det till penningar, på sätt nådiga förordningen angående förändring af grundräntor och kronotionde den 23 juli 1869 föreskrefve, förvandlade värdet å en tunna korn utgjorde i Västerbottens län 14 kronor 36 öre och i Norbot-

tens län 13 kronor 73 öre; och hafva kammarkollegium och statskontoret, på grund af hvad sålunda förekommit, tillstyrkt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes i nådig proposition till Riksdagen göra framställning om uppförande under anslaget till kleresistaten af ett ytterligare belopp af sammanlagdt 56 kronor 18 öre, utgörande värdet af två tunnor korn inom hvartdera af nyssnämnda län, att till kontraktsprosten i Västerbottens andra kontrakt årligen utgå, samt att af besparingarna å riksstatens åttonde hufvudtitel måtte, intill dess sagda belopp blefve å stat uppfördt, till sökanden, för år räknadt, utbetalas dels 42 kronor 45 öre såsom ersättning för bristande prostetunnor för Byske, Jörns och Elfsby pastorat från och med den 1 januari 1901 dels ock 13 kronor 73 öre såsom ersättning för dylik tunna för Piteå stadsförsamling från och med den 1 maj 1901, då samma församling afskildes till eget gäll.

Mot hvad kammarkollegium och statskontoret sålunda tillstyrkt har jag intet att erinra; och hemställer jag fördenskull, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att såsom årlig ersättning för prostetunnor, tillkommande kontraktsprosten i Västerbottens andra kontrakt för Byske, Jörns och Elfsby församlingar samt Piteå stadsförsamling, bevilja 56 kronor 18 öre och för sådant ändamål öka den under rubriken kleresistaten uppförda anvisning i kontant, 29,652 kronor, med 57 kronor till 29,709 kronor;

vid bifall hvartill anslaget till kleresistaten, nu upptaget till 369,239 kronor, komme att utgöra 369,296 kronor;

och torde, därest denna min hemställan vinner Eders Kungl. Maj:ts bifall, det tillåtas mig att framdeles, då Riksdagens svar å Eders Kungl. Maj:ts framställning i ärendet ingått, ånyo i underdånighet anmäla detsamma, så vidt det afser ersättning för tiden före den 1 januari 1904.

Universiteten.

Nya professurer i germanska språk i Uppsala och Lund.

[4.] Bland de yrkanden om anslag, som i sammanhang med öfriga anslagsbehof för universiteten af kanslern för rikets universitet till Eders Kungl. Maj:t framburits, förekommer äfven ett förslag om inrättande af en *ny professur i germanska språk vid hvartdera af universiteten i Uppsala och Lund*. Framställningen härom har tillkommit till följd af en underdånig ansökning, som till Eders Kungl. Maj:t ingifvits af åtskilliga studerande inom de filosofiska fakulteterna vid de båda universiteten samt Göteborgs högskola. Denna ansökning har nämligen remitterats till kanslern och de

akademiska myndigheterna; och har kanslern, med anledning af hvad i ärendet förekommit, i underdånig skrifvelse den 16 juli 1902 hemställt, det täcktes Eders Kungl. Maj:t vidtaga erforderliga åtgärder i syfte att tyska och engelska språken måtte uppföras såsom särskilda undervisnings- och examensämnen i stället för det nuvarande ämnet germanska språk samt vederbörande professurer i nyeuropeisk lingvistik med undervisnings- och examinationsskyldighet i germanska språk vid universiteten i Uppsala och Lund hvar för sig delas i två särskilda professurer, den ena med undervisnings- och examinationsskyldighet i tyska språket och litteraturen samt den andra med enahanda skyldighet i engelska språket och litteraturen. I den underdåniga skrifvelse den 30 september 1902, hvaruti kanslern gjort framställning om de för universitetet i Uppsala nödiga anslagen, hänvisar kanslern, beträffande begäran om anslag till en ny professur i germanska språk, till hvad han i omförmälda skrifvelse den 16 juli 1902 anfört; och denna skrifvelse åberopas af kanslern jämväl i den underdåniga skrifvelse den 30 september 1902, hvaruti han hemställt om anslag för universitetet i Lund. [4.]

Då alltså berörda anslagskraf leda sitt upphof från den af åtskilliga studerande, på sätt nyss nämnts, gjorda ansökningen, torde jag böra här redogöra för denna ansökning med däröfver afgifna yttranden.

I omförmälda ansökning hafva vederbörande anhållit, att Eders Kungl. Maj:t måtte förordna om sådan ändring i § 112 af gällande universitetsstatuter, att tyska och engelska språken uppfördes såsom särskilda undervisnings- och examensämnen i stället för det nuvarande ämnet germanska språk, samt vidtaga nödiga åtgärder för inrättande af en ny professur, så att hvartdera ämnet finge sin särskilda representant vid universiteten, eller att Eders Kungl. Maj:t — om hinder för närvarande skulle möta för bifall till nyssnämnda framställning, och i hvarje fall för tiden intill dess en sådan ändring kunde vinna tillämpning — täcktes förordna, att examen i germanska språk kunde afläggas på det sätt, att examinand, som så önskade, i filosofie kandidat- och licentiatexamina behöfde ådagalägga kunskaper blott i det ena af de båda hufvudspråken, tyska eller engelska, samt att i hvarje fall särskilda betyg skulle gifvas i tyska och engelska, hvilka betyg, hvart för sig, såväl i fråga om den för examen nödiga betygssumman som ock i fråga om den i § 55 af nådiga stadgan för de allmänna läroverken föreskrifna kompetens till lärarebefattning vid dessa läroanstalter, likställdes med betyg i öfriga examensämnen.

Till utveckling af de allvarsamma olägenheter, som, enligt sökandenas

[4.] förmenande, vore förenade med den nuvarande anordningen af examinationen i germanska språk, hafva sökandena anfört hufvudsakligen följande.

Det syntes vara billigt och rättvist, att de viktigare läroämnena vid universiteten, i den mån de medförde samma behörighet till statens tjänstebefattningar, afvägdes så, att de beträffande fordringar blefve i möjligaste mån jämnställda. För närvarande torde dock germanska språk vara vida mera betungande än något annat af de till humanistiska sektionen hörande ämnen. Annorlunda kunde det ej heller vara under närvarande förhållanden. Intet annat akademiskt undervisnings- och examensämne företrädde två af de allmänna läroverkens undervisningsämnen. Studiet af enbart tyska eller engelska vid våra universitet ställde med afseende på tidsutdräkt och kostnader på den studerande fullkomligt samma fordringar som studiet af hvilket annat skolämne som helst, i synnerhet numera, då utländska resor blifvit hart när nödvändiga och åtminstone för den högre akademiska examen anbefalldes i de af filosofiska fakulteten vid universitetet i Uppsala fastställda råd och anvisningar. Då nu intet af dessa ämnen finge göras till biämne, blefve följden den, att den studerande, som önskade blifva kompetent att vid de allmänna läroverken undervisa i tyska eller engelska, icke kunde vinna akademiskt vitsordad kompetens härtill utan att bedrifva lika omfattande och särdeles betungande studier i det andra ämnet. Särskildt kännbart blefve detta sakförhållande för dem, som önskade kompetens på adjunktsstadiet i tyska, hvilket ämne vid de allmänna läroverken intoge en vida mera framskjuten plats än engelska eller franska. Framför allt blefve detta förhållandet för de studerande, som vid läroverken tillhört den helklassiska linien, å hvilken i allmänhet engelska ej lästes.

Vidare borde äfven framhållas de afsevärda nackdelar, de nuvarande förhållandena medförde för den vetenskapliga forskningen i det ena eller andra facket, då ju endast det oundgängliga receptiva examensarbetet i två så omfattande discipliner som den tyska och den engelska filologien på den studerande ställde alltför stora kraf för att lämna honom tillräcklig tid öfrig för ett intensivare självständigt forskningsarbete. Härom liksom om förhållandena vid främmande lärosäten ville sökandena åberopa en vid deras skrift fogad utredning.

Kunde således från de vid universiteten studerandes samt den vetenskapliga forskningens synpunkter synnerligen beaktansvärda skäl anföras för ett skiljande af tyska och engelska, borde dock särskildt för staten hänsynen till de allmänna läroverkens behof blifva än mera afgörande. Och just här talade förhållandena ännu kraftigare för en ändring i sakernas nuvarande ordning. Enligt innebörden i gällande nådiga stadga för rikets

allmänna läroverk vore tyska där sedan många år det grundläggande [4.]
språket. Såsom sådant kunde det väl med skäl göra anspråk på en minst lika gynnad ställning som de öfriga språken. Äfven oafsedt detta ställde en rationell undervisning i ett lefvande språk numera på en lärare alldeles speciella kraf. Det hade blifvit alltmera klart, att stor makt låge därpå, att språkundervisningen redan från begynnarestadiet, och kanske framför allt där, handhades af lärare med fackmässig utbildning i ämnet. Önskligt vore därför, att hela undervisningen i tyska kunde öfverlämnas åt för densamma fullt kvalificerade lärare. Men nuvarande anordningar hade visat sig icke förmå skapa en tillgång, som motsvarade behofvet i detta afseende. I afseende härå åberopade sökandena en på uppgifter från samtliga allmänna läroverk i riket byggd, vid sökandenas skrift fogad statistik, utvisande förhållandena under höstterminen 1901. Af densamma framginge, att af något öfver 450 i tyska språket undervisande lärare med sammanlagdt omkring 3,200 timmar i veckan endast omkring 55 procent aflagt akademisk examen i ämnet germanska språk eller det förutvarande ämnet nyeuropeisk lingvistik. Visserligen borde ej förnekas, att en intresserad lärare kunde på annat sätt förskaffa sig de för undervisningen i tyska nödiga kunskaperna. Särskildt af de lärare, som enligt nämnda statistik undervisade i tyska med profårsbetyg i ämnet, men utan motsvarande akademisk examen, fölle åtskilliga under denna kategori, något som också af flera läroverksrektorer framhållits. Men det vore oriktigt att äfventyra utbildningen för undervisningen i ett bland läroverkens mest framskjutna ämnen genom att i så hög grad öfverlämna densamma åt den enskilda företagsamheten. Ringa blefve ock lönen för den enskildes härå nedlagda kostnader och möda, ity att han vid läraretjänsters tillsättande finge stå tillbaka för formellt kompetentare medsökande.

Af förutnämnda statistik syntes jämväl, att det nuvarande behofvet af lärarekrafter vore vida större för tyska än för engelska. Under det att sammanlagda timantalet för vecka under höstterminen 1901 utgjort för tyska omkring 3,200, hade det för engelska uppgått till endast omkring 1,850. Och dock utbildade universiteten jämt lika många lärare med kompetens för det ena som för det andra ämnet. Ur undervisningens synpunkt vore det tyskan, som blefve lidande på ett dylikt förhållande. Antalet sålunda kompetenta lärare, tillräckligt för engelska språkets behof, blefve för litet för tyska språkets, framför allt till följd däraf, att dessa lärare i främsta rummet toges i anspråk för engelska. Bland öfriga lärare hade ju en stor del icke ens åtnjutit skolundervisning i engelska, och det vore därför a priori klart, att de icke kunde komma i fråga att användas som lärare i detta ämne.

[4.] Ofvan berörda förhållanden vid läroverken kunde ej undergå någon förbättring, så länge tyska språket i de akademiska examina vore bundet vid det engelska. Först om en delning därvidlag gjordes, komme tyska språket i en lika gynnad ställning som t. ex. det franska och kunde få sitt behof af lärarekrafter tillgodosedt.

Den i ansökningen åberopade, därvid fogade utredning är författad af f. d. professorn vid Göteborgs högskola F. Holthausen. Jag torde ej behöfva här närmare redogöra för densamma, utan vill endast omförmäla, hurusom enligt författarens åsikt den tyska och den engelska filologiens representerande af en enda akademisk lärarekraft ställde otillbörligt höga, ja ouppfyllbara kraf på det sålunda sammansatta ämnets representant samt att dessa studieområdens förening till ett ämne också vore en stor orättvisa mot de studerande.

Enligt den af sökandena åberopade statistiska bilagan utgjorde antalet af de lärare, som höstterminen 1901 undervisade i tyska vid de allmänna läroverken, 457 med ett sammanlagdt antal, för vecka beräknadt, af 3,248 undervisningstimmar i tyska. Af dessa 457 lärare hade 256 aflagt akademisk examen i ämnet germanska språk eller det förutvarande ämnet nyeuropeisk lingvistik. Dessas sammanlagda timantal i tyska, för vecka räknadt, utgjorde 1,831. Af omförmälda 457 lärare hade 81 icke aflagt akademisk examen i germanska språk eller nyeuropeisk lingvistik, men genomgått profårskurs i tyska språket. Sammanlagda timantalet i tyska språket, räknadt för vecka, för dessa 81 lärare utgjorde 587. Slutligen hade 120 af mera nämnda lärare med ett sammanlagdt antal af 830 undervisningstimmar i veckan i tyska hvarken aflagt akademisk examen eller genomgått profår i germanska språk eller nyeuropeisk lingvistik.

Ifrågavarande bilaga utvisar ytterligare, att antalet lärare, som höstterminen 1901 undervisade i engelska språket vid de allmänna läroverken, utgjort 197 och att de tillsammans undervisat 1,864 timmar i veckan i samma språk.

Genom nådig remiss har, såsom jag förut antydt, kanslern för rikets universitet anbefallts att, efter hörande af vederbörande vid universiteten i Uppsala och Lund samt vid Göteborgs högskola, afgifva underdånigt utlåtande öfver omförmälda ansökning. Med anledning däraf har kanslern infordrat och med förutnämnda skrifvelse den 16 juli 1902 till Eders Kungl. Maj:t öfverlämnat yttranden i ämnet af de större akademiska konsistorierna i Uppsala och Lund, filosofiska fakulteterna vid därvarande uni-

versitet samt styrelsen för Göteborgs högskola och lärarerådet därstädes. [4.]
För dessa yttrandens innehåll torde jag böra lämna en redogörelse.

Det större konsistoriet och filosofiska fakulteten vid universitetet i Uppsala hafva båda hemställt, att den underdåniga ansökningen måtte på det sätt bifallas, att den nuvarande professuren i germanska språk delades i två professurer, den ena med undervisnings- och examinationsskyldighet i tyska språket och litteraturen samt den andra med enahanda skyldighet beträffande engelska språket och litteraturen. Fakultetens, af konsistoriet åberopade, yttrande i ämnet var stödt på följande af extra ordinarie professorn i nyeuropeisk lingvistik, med undervisnings- och examinationsskyldighet i germanska språk, A. Erdmann till fakultetens protokoll anförda grunder.

Det vore obestridligt, att examensämnet germanska språk vore, i jämförelse med andra ämnen, tungt och tidskräfvande för de studerande. Detta förhållande vore en naturlig följd däraf, att ämnet omfattade två viktiga skolämnen och att i hvartdera af dessa sådana kunskaper måste af examinanderna fordras, som giorde dem fullt dugliga att verka i skolans tjänst. Visserligen hade Erdmann för sin del sökt att minska bördan af nämnda dubbelämne. Detta hade skett dels därigenom, att i filosofie kandidatexamen fordringarna för betyget »med beröm godkänd» satts så låga och tillämpats med så stor jämkningsmån, att de — frånsedt litteraturkursen — obetydligt öfverstege fordringarna för betyget »godkänd», hvilket betyg enligt § 4 i nådiga stadgan angående filosofie kandidat- och licentiatexamina skulle motsvara det kraf, som borde ställas på blifvande läroverksadjunkter, dels ock därigenom, att äfven i filosofie licentiatexamens båda första betygsgrader, »godkänd» och »med beröm godkänd», hufvudvikten lagts på de lefvande tyska och engelska språken. Det höga procentantalet af examinander, som under de senare åren uppnått det högsta betyget, torde tjäna till bevis på att examensfordringarna icke varit öfver höfvan stränga.

Trots nu omförmälda förhållanden visade den snabba och allmänna anslutning, som den underdåniga ansökningen erhållit, att examina i germanska språk likväl för det stora flertalet af studerande kändes alltför tunga. En ytterligare nedsättning af fordringarna kunde, enligt Erdmanns bestämda mening, icke göras utan allvarsamt men för studiernas ordentlighet och läroverkens välförstådda intresse. Den enda utvägen till häfvande af de öfverklagade olägenheterna bestode i medgifvande af rätt för de studerande att aflägga examen i hvilket som helst af de båda språken, tyska och engelska, särskildt. För de studerande, såväl för dem, hvilka äm-

[4.] nade aflägga filosofie kandidatexamen, som för dem, hvilkas studier afsåge filosofie licentiatexamen, skulle därmed aflägsnas all anledning till klagomål af förut antydd art. Tillika skulle studierna af tyska och engelska språken kunna blifva mera jämna och grundliga, än man hittills kunnat fordra. Därjämte skulle den allvarsamma olägenhet för skolundervisningen i tyska undvikas, som låge däri, att tyska nu måste i examen ovillkorligen förenas med engelska.

Äfven med hänsyn till den akademiska undervisningen vore det högeligen önskvärdt, att föreningen af tyska och engelska språken till ett ämne blefve upplöst. Såsom förhållandet nu vore — då professorn i germanska språk skulle med sin undervisning omfatta både tyska och engelska språken under deras mer än tusenåriga historiska utveckling och därvid behandla såväl grammatikens olika delar som litteraturverk af olika åldrar — vore han nödsakad att med få undantag ägna sig åt handledandet af dem, som beredde sig för filosofie licentiatexamen. För deras handledning däremot, som förberedde sig till filosofie kandidatexamen, kunde professorn i regeln använda endast hvartannat läsårs seminarieöfningar. I öfrigt måste handledningen af dessa studerande, hvilka bildade den stora majoriteten, öfverlåtas åt universitetslektorerna och docenterna. Då det ännu ej funnes något fast docentstipendium uteslutande afsedt för germanska språk, kunde det emellertid mycket väl hända — såsom ock för ej länge sedan under en följd af år ägt rum — att ingen till regelbunden offentlig undervisning pliktig docent i germanska språk funnes vid universitetet.

En delning af examensämnet germanska språk kunde icke på ett sakligt och formellt tillfredsställande sätt åvägabringas annorledes än därigenom, att professuren i germanska språk delades i två självständiga professurer, den ena i tyska, den andra i engelska språket. Utom hvad såsom skäl härför redan anförts kunde ytterligare åberopas, hurusom den germanska språkvetenskapen i vår tid omfattade ett så stort område med så många och olikartade delar, att det icke längre vore möjligt för en enda man att behärska den på det sätt, som borde fordras af dess främste målsman inom landet. Detta område utgjordes visserligen i främsta rummet af de engelska och högtyska språken i hela deras historiska utveckling samt dessa språks rika äldre och yngre litteratur ända till våra dagar, men det kunde för ingen del begränsas härtill. Det innefattade äfven studiet af de andra nu lefvande, närmast besläktade språken, lågtyska, holländska och frisiska, med deras äldre stadier och med dithörande litteratur, äfvensom af de döda germanska språken, framför allt gotiska. Nödvändig vore äfven kännedomen om de romanska och fornnordiska